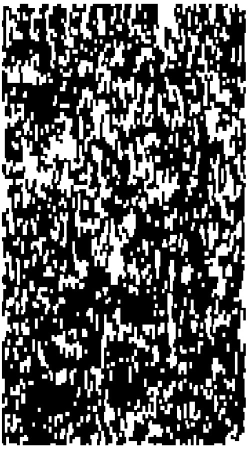

۷۸۶

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

نحمدہٗ ونصلی علیٰ رسولہ الکریم

ہرگز نمیرد آنکہ دلش زندہ شد بعشق * ثبت است بر جریدۂ عالم دوام ما

اللہ تعالےٰ عزاسمہ نے انسان کا نام دنیا میں باقی رہنے کے جو ذرائع پیدا کیے اُن میں اولاد روحانی و اولاد معنوی کا مرتبہ سب سے فائق ہے اور جیسا ان دونوں ذریعوں سے انسان کا نام عزت کے ساتھ یادگار عالم رہتا ہے کسی اور ذریعہ سے نہیں رہتا وہ ہزار ہزار صاحب کمال جو اپنے زمانہ میں آسمان شہرت پر ماہتاب و آفتاب بنکر چمکے ہونگے آج پردۂ خاک میں پنہاں ہیں اور اس وجہ سے کہ اُنھوں نے اولاد روحانی و معنوی میں سے کوئی یادگار نہیں چھوڑا اُن کے ناموں سے بھی کوئی واقف نہیں برخلاف ان کے جن حضرات نے کوئی یادگار چھوڑا ہی اُن کے نام نامی و اسم گرامی آج بھی ویسے ہی روشن و درخشاں ہیں جیسے کہ

اُن کے زمانوں میں تھے بلکہ اُن سے بھی زیادہ - الحمد للہ کہ میرے پیر و مرشد حضرت
حافظ احمد حسین خاں علیہ الرحمۃ والغفران بھی اُنھیں مقدس بزرگوں میں سے ہیں اور
آپ نے کثیر التعداد اولاد روحانی (مریدین) کے ساتھ اولاد معنوی بھی اس رتبہ
کی چھوڑی ہے کہ باید وشاید - یعنی کلام بلاغت نظام - حضرت قبلہ و کعبہ علی اللہ
مقامہ کے حیات میں معتقدین و مریدین بلکہ دیگر شائقین کا بھی بڑا اصرار رہا کہ حضور
ممدوح کا پاکیزہ و دلپذیر شاہد کلام زیور طبع سے آراستہ ہو کر نظر افروز شائقین ہو
لیکن حضرت ممدوح علیہ الرحمہ نے بوجہ خوئے انکسار و فروتنی اپنی حیات جسمانی
میں اس طرف توجہ مبذول نہ فرمائی حضور ممدوح کی وفات کے بعد اس وجہ سے
کہ مجھے نسبت برادر زادگی کے علاوہ شرف بیعت بھی حاصل ہے سب سے بڑھکر
میرا فرض تھا کہ میں یہ ضروری کام انجام دوں اور شائقین کی تمنا پوری کرنے کی
کوشش کروں لیکن کچھ ایسے اسباب پیش آتے رہے کہ مجھے کسی طرح موقعہ نہ ملا
ادھر تو یہ حالت تھی اور اُدھر شائقین کے اصرار و تقاضہ ہائے بسیار کی کیفیت اس
حد تک پہنچی کہ بمجبوری قلمی نسخے پیش کرنے کی ضرورت پیش آئی لیکن آخر کب تک
ظاہر ہے کہ یہ کام ایسا نہیں ہے جس پر ہمیشہ عملدرآمد کیا جاسکے پس یہی مناسب معلوم
ہوا کہ جہاں تک جلد ممکن ہو یہ گوہر آبدار سفینہ قرطاس میں لگا کر شائقین با تمکین کے

سامنے پیش کر دیئے جائیں اللہ تعالیٰ کا ہزار ہزار بلکہ بیحد و بیشمار شکر ہے کہ اُس نے مجھے اس خدمت سے سبکدوش ہونے کا موقعہ دیا اور وہ دُرِ غرر جن کی ہزاروں نظریں مشتاق تھیں اس سلک میں منسلک کر کے پیش کرنے کا فخر مجھے حاصل ہوا اس موقعہ پہ جناب حضرت حافظ میاں علیہ الرحمۃ والغفران کے مفصل حالات و کمالات (جن کے لیے ایک دفتر چاہیے) کا اظہار تو میرا مقصود نہیں ہاں اتنا عرض کر دینا بے موقعہ بھی نہ ہوگا کہ حضرت ممدوح اپنے والد ماجد جناب غلام قادر خاں مرحوم کے منجھلے بیٹے تھے بتاریخ ۲۰۔ شعبان ۱۲۴۶ھ ہجری بروز جمعہ آپ کی ولادت ہوئی قرآن شریف حفظ کرنے کے بعد آپ نے دینیات کی تکمیل کی چونکہ ذات بابرکات آنجناب کو تصوف و تفقر سے فطری ذوق تھا اس لیے بعد فراغ علوم مشائخ عظام کی زاویہ نشینی اختیار کی اور اُس دَور کے عظیم الشان صوفی باصفا حضرت مولانا غلام امام خاں علیہ الرحمۃ والغفران سے (جو حضرت مولانا سرفراز علی گورکھپوری قدس سرہ کے خلیفہ تھے) شرف بیعت حاصل کیا اور غیر معمولی مدت تک ریاضات و مجاہدات میں مشغول رہنے کے بعد خرقہ خلافت سے مشرف ہوئے اور چاروں سلسلہ میں بیعت لینے کی اجازت عطا کی گئی ابتدائے عمر میں آنجناب نے سیاحت بھی کی تھی کشمیر نیپال وغیرہ تک پیادہ پا تشریف لے گئے اور حج بیت اللہ و زیارت مدینہ منورہ سے مشرف ہوئے

اور مشاہیر اولیا کی زیارت سے فیضیاب ہو کر آخر زمانہ میں جب آپ نے گوشہ نشینی
اختیار کی تو پھر باستثنائے شرکت عرس حضرات خواجگان رحمۃ اللہ علیہ کبھی خانقاہ
سے قدم شریف باہر نہ نکالا تھے کہ تخمیناً چوراسی ۸۴ سال کی عمر میں خرقۂ خلافت میرے
منجھلے بھائی محمد طاہر حسین خاں صاحب مدظلہ کو عطا فرما کر بعارضہ فالج بتاریخ ۱۶ ذی الحجہ
۱۳۲۹ھ ہجری بشب جمعہ اس جہان فانی سے عالم جاودانی کی طرف رحلت فرمائی
اور جس روز آپ دنیا میں تشریف لائے تھے اُسی روز یعنی جمعہ کو قبل نماز اپنی
خانقاہ واقع شاہجہانپور محلہ ہاتھی تھان میں مدفون ہوئے علی العموم تو آپ عبادت
اور تعلیم و تلقین مریدین ہی میں مصروف رہتے تھے لیکن بحالت ذوق و شوق
کبھی کچھ نظم بھی فرمالیا کرتے تھے جس کے متعلق ازراہ تواضع و انکسار اکثر فرمایا کرتے تھے
کہ میں شاعر نہیں ہوں اور فن شعر سے مجھے آگاہی نہیں ہے صرف دلی جذبات
کا اظہار کر لیا کرتا ہوں اور بات بھی یہی ہے کہ اہل حال کو رسمی قیل و قال سے
زیادہ تعلق نہیں ہوا کرتا اُن کے محل مقصود کا کنگرہ اس سے نہایت بلند ہے ممکن
ہے کہ اس لحاظ سے حضرت ممدوح کا کلام ایک محقق فن کا کلام نہ سمجھا جائے لیکن اس
میں کلام نہیں کہ جو صاحب دل اس پر نظر کرے گا اُسے یہ توحید و تصوف کا ایک
بحر زخار اور دلی جذبات کا ایک آئینہ مصفّا نظر آئیگا اور مستعد طبیعتوں کے ساتھ وہی

سلوک کریگا جو نسیم سحر کا جھونکا غنچہ ہائے بستہ و ناشگفتہ کے ساتھ کیا کرتا ہے آپ ہیں آپ کو زیادہ تکلیف نہیں دیتا بسم اللہ کیجئے اور ورق لوٹ کر دیوان ملاحظہ فرمائیے۔

شعر

للہ الحمد ہر آں چیز کہ خاطر میخواست ✣ آخر آمد ز پس پردۂ تقدیر پدید

طالبِ دعا فلاح دارین خاکسار حاجی علی حسین خاں خلف محمد مظفر حسین خاں مرحوم

ساکن شاہجہانپور محلہ ہاتھی تھان

۷۸۶

قصاید فارسی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

چوں رسی اے قاصدِ بادِ صبا / در حضورِ حضرتِ جانانِ ما

آستاں بوس و بزاری عرض کن / کاے جمالت دردمنداں را دوا

بے رخِ جاں بخشِ تو زاریم و زار / تیرِ غم کردہ مشبّک سینہ را

سوخت جاں از آتشِ سودائے تو / ہمچو مجنوں کردہ شیدا مرا

راحتِ جانِ مریضِ خویش باش / اے مسیحائے دلِ بیمارِ ما

اے جمالت نورِ جانِ عاشقاں / وز رُخِ تو حسنِ خوباں را ضیا

عشق خود از ہر زبان در ہر لغت / می کند حسن و جمالت را ثنا

اے جمالت ربِّ ارباب آمدہ / سجدہ آرد پیش تو ہر مہ لقا

پیش تابِ آفتابِ روئے تو / ذرہ وش ہر حسن گویاں ربّنا

ہمچو انجم مہ رخاں محو تو اند / آمدہ نور رخت شمس الضحیٰ
کے توانند بدن ترا مانند حور / از جمالت گشتہ خیرہ دیدہا
گر نظر پرّد بسویش ز اضطرار / چوں پر جبریل سوزد بالہا
انفس و آفاق ظلّ روے اوست / لیلۃ الاسرے ست آں زلف دوتا
شد محبت شرح صدر عاشقاں / بود عشق انّا فتحنا بابہا
بیدلی گم گشتہ ام در راہ عشق / باش بہر جان من نور ہدے
آتش شوقم دل من سوختہ / آب چشم ریخت چشم را ابنا
اے جمال روح پرور یک زماں / شو چو روح اللہ طبیب جان ما
عشق تو آمد خلیل جان من / سوئے ایں یعقوب اے یوسف بیا
گریہ دارم بشفقت چوں شعیب / داشت چوں داؤد جانم نالہا
سوخت جانم ہمچو طور از عشق تو / مست و حیرانم چو موسے از لقا
ہمچو مجنوں صد گریباں چاک شد / در غم و سودائے آں لیلائے ما
تیشہ زن بر جان خود فرہاد وش / بیدلاں از عشق آں شیریں لقا
جامہ در گل از تو بلبل در فغاں / شمع سوزاں جاں فشاں پیدا نہاں
چاک شد جاں را گریباں چوں سحر / عشق بیروں شد ازو ہمچوں ضیا

صد چو ما در عشق او گم گشته اند — پیش خور لاشی بود ماه و سها
آن جمالش همچو خورشید آمده — وان صفاتش مهر ذاتش را ضیا
ذاتِ واحد وان صفت ها بیشمار — تا ندانند کس مرا در انتهی
ظاهر و باطن جمال حسن دوست — شد محیطِ عاشقانِ باصفا
ق از پس و از پیش و بیرون و درون — وز یسار و از یمین تحت و علا
آمد و بگرفت جسم و جانِ شان — آن محیط بیکران بحرِ صفا
عاشقان خود غرقِ بحرِ حیرت اند — محوِ جانان گشته جان سر تا بپا
همچو انجم آفتابِ روی دوست — کرد فانی هستیٔ عشاق را
می کند خود نورِ خورشیدِ قدم — محوِ حادث همچو انجم در ضحی
چشم خیره می کند شوخیٔ حسن — آنچنان که برق سازد از سنا
از شعاع و شوخیٔ حسنِ ازل — جانِ عاشق شد درو فانی دلا
بی نشان کرد دستِ عشقِ بی نشان — آن دلی را کاندرو بگرفت جا
بهرِ فانی هر مکان شد لامکان — گشت باقی روح او اندر بقا
جان شده مدهوش از مستی و شوق — روح چون آئینه شد محوِ لقا
گل نشانی میدهد از بوی یار — باده از مستیٔ چشمِ فتنه زا

عندلیب از لحن خوش اندر سماع — گل ز فرط شوق بدریده قبا

گشته پنهان همچو مستی در شراب — شد عیان مانند حسن دلربا

نوحه گر در نالهٔ عشاق بود — خنده زن اندر بتان مه لقا

عقل اندر کوی او گمراه شد — فهم را و وهم را بشکسته پا

دستگیرم باش ای عشق از جنون — جان ما از قید دانش کن رها

من ز عقل بخیه گر تنگ آمدم — دست من گیر ای جنون بهر خدا

نیست در بازار او حیله گری — اولین سوداش جان کردن فدا

کار مردانست جان دادن بعشق — پند گیر از شهسوار کربلا

نیست عاشق آنکه او ترسد ز جان — جان دهی شد کار مردان خدا

ساقیا از جرعهٔ مستم بکن — تا پرم از مستیش سوی علا

قطرهٔ زان باده در کامم بریز — کاب حیوانیست جانرا در بقا

آتشی در هوش و عقل من بزن — زان شراب آتشینم ساقیا

باده افزون ده که تا بیخود شوم — جان رهد از قید این چون و چرا

آنچنان در بحر مستی غرق کن — تا شناسم زمین را از سما

تا ز دام عقل جان گردد خلاص — تا رهد دل از غم ننگ و حیا

اندریں رہ گر بمیرم یا زیم — نیست غیر عشق او کارے مرا
از جنونِ عشق و از سوزِ دروں — شکل مجنوں گشتہ ام سر تا بپا
ہمچو من شد صد ہزاراں بیقرار — از پئے نظارہ ات اے دلربا
خوبرویاں پرتوِ حسنِ تواند — ہست ہر جائے بعشقت مبتلا
حسن را خود کار با فتنہ گریست — عشق رسوا بر سرِ بازار ہا
ہائے و ہوئے ما ز سودائی ویست — از پری داں شورشِ دیوانہ را
در عیاں عشق آہ و واویلا کند — در نہاں با یار دارد قہقہا
عشق دلّال است از بہرِ وصال — عشق گشتہ سوئے دلبر رہنما
عشق جاں را سوئے جاناں می برد — بر بساطِ دوست او را ہست جا
خلے پرِ او و جاں پرد سوئے قدس — عشق باز و نیست مرغِ روح را
بہرِ جاں پیدا شدہ میلِ قدم — گردہ زیں حادث بروں نشو و نما
جاں زنالائے آب و گل بیروں جہید — سوئے بالا بہر کشودہ بالہا
ہیں تعلق ہائے پستی را شکست — تا شدہ پیدا بجاں میلِ علا
طائرِ عشق است قدسی آشیاں — نیست او را غیر جانِ پاک جا
چونکہ ہست او از صفاتِ ذاتِ حق — برتر است از عرش و کرسی و خلا

کے ہمای لامکاں آید بدام ‌‌ آنکه پروازش بود بے منتہا
جز کہ خود را اندر و فانی کنی ‌‌ پس بذات پاک او یابی بقا
غیرتش مر غیر دلبر را بسوخت ‌‌ زیں سبب عاشق شد از هستی فنا
دوست را از غیر خود غیرت بود ‌‌ رہ بعشقش جان خود را کن فدا
هستی وهمی حجاب دوست بود ‌‌ گشت بیخود شد بدلبر آشنا
از همه ببرید زاں رو یافته است ‌‌ در حضور حضرت معشوق جا
تا توئی حق از تو باشد در حجاب ‌‌ چوں خودی بشکست پیدا شد خدا
اینکه هستت می‌نماید نیست ست ‌‌ نیستی هستی ست کو دارد بقا
زیں عدم گردید اصل هر وجود ‌‌ زو بود هائیست جاں را از ابتدا
جوشش زد یکبار بحر بیکراں ‌‌ زو بہ آمد صد هزاراں موجہا
جمله عالم رشحت آں بحر رواں ‌‌ ایں جہان و آں جہاں ما و شما
در حقیقت عشق آمد جوش بحر ‌‌ رو بخواں تو کنت کنزاً مخفیا
عاشقاں چوں غرق بحر وحدت اند ‌‌ یافته زاں غرقه دُرّ بے بہا
عشق اول فانی مطلق کند ‌‌ بعد استہلاک می‌بخشد بقا
مرده از خود بجاناں زنده است ‌‌ سینه آئینه از خورشید ملا

عاشقاں آئینۂ ذاتِ وے اند ۔ عشق باشد حسنِ دلبر را بہا

غزل

آیتی از روئے تو شمس الضحیٰ ۔ شد نشانِ حسنِ تو بدر الدجیٰ

عاشقاں خود محوِ حسنِ دلبر اند ۔ ہمچو انجم پیش خور فانی دلا

اندریں آئینہ جانِ عکس اوست ۔ ہست خورشیدے نہاں زیرِ ردا

زو نشاں جستم شدم من بے نشاں ۔ رفتم از خود او چو آمد پیش ما

مے بخوردہ عشق در روزِ الست ۔ مست و آزاد است از قیدِ بلیٰ

چند نازی اے فلک بر رقصِ خود ۔ رقصِ جاں بنگر بروں از دور و جا

حسنِ او جانست عشقِ من تن ست ۔ نیست ممکن تن ز جاں گردد جدا

در نہاں چوں سوزِ جانِ عاشقاں ۔ در عیاں گلگونۂ ہر مہ لقا

احمدا ایں ہائے و ہوئے عاشقاں ۔ پرتوی میداں ز حسنِ دلربا

جانِ عاشق پر ز جاناں بودہ است ۔ ہمچو عکسے داں دلِ آئینہ را

چوں پری آمد درونِ دل نشست ۔ خانہ خالی یافت زاں بگرفت جا

در لباسِ عاشقاں پنہاں شدہ ۔ وز زبانِ بے دلاں کردہ نوا

یا پری خود بود و آدم پردہ بود
ہمچو خور در تابشِ خود شد نہاں
ہمچو جاں در ہر دلے پنہاں شدہ
عقل در ادراک و دانش گشتہ گم
رہرواں خود غرقِ بحرِ حیرت اند
محوِ حسنِ دوست چوں آئینہ اند
عاشقاں مرآتِ حسنِ دلبر اند
دلبراں را طالبِ عشاق داں
خود شکارِ عاشقاں نند ایں بتاں
عشق پیدا کن کہ تا بارت دہند
ور نداری عشق با عاشق نشیں
عشق جواز عاشق گم گشتہ دل
عشق خود نورست نورانی کند
ظلمتِ ہستی ز پاکاں در ربود
کارِ مرداں است اندر راہِ عشق

خویش داند اصلِ کارِ خویش را
داں شعاعِ نورِ او اورا روا
چوں نظر در دیدہا اوراست جا
فہم را اگر دیدہ اعمے دیدہا
کیست آنکس تا کہ داند آشنا
پیشِ خود مرآت بود پر از ضیا
دوست دارد خود بروے آئینہ را
سوئے عاشق ہست میلِ شاں بسا
در نہاں با بیدلانش دوقہا
در حریمِ بارگاہِ دلرُبا
تا بیابی عشق زاں یارِ صفا
ہست ذاتش معدنِ مہر و وفا
آں دلے را کاندرو بگرفت جا
یافتند ایشاں لقب نورِ ہُدے
سربہا زاول بنہ انگاہ پا

گر خلیلِ عشق هستی احمدا
همچو اسمعیل کن جان را فدا

غزل

چون سحر از پردہای شب بر انداز او نقاب
در صبوحی ساقیا ده جام می چون آفتاب

تا سود روحانیان را خوش معطر زان مشام
بادهٔ گلرنگ ده بویش بود چون مشک ناب

بر کشم جامی لبالب زان بادهٔ چون ارغوان
کز خمار او بمانم تا ابد مست و خراب

سوخت جانم ز آتش عشق از رهِ لطف و کرم
ساقیا از آب رحمت بهر من آور شتاب

مست کن چندان که تا از خود شوم من بیخبر
بوده ام زین عقل پر افسون خود در پیچ و تاب

بخش آزادی ز غم جان خمار آلوده را
شاد کامم کن دمی زان بادهٔ گلرنگ ناب

چشم مخمور و بکف جامِ شرابِ آتشین
وز رخِ گلرنگ خود آتش بزن در شیخ و شاب

قطرهٔ زان باده چون ساقی بکامم ریخته
تا ز عمری بر درِ پیر خرابا تم خراب

ای رسولِ عاشقان وی قاصد ما بیدلان
مژده از وصل جانان سوی من آور شتاب

غزل

از فراق دوست و غمهایش جگر گردید آب — همچو ابری میچکد از چشمهایم خون ناب

حیف جانم سالها در این تمنا سوخته — کی بود آن ماه رو آید به پیشم بی نقاب

وای بر جانی که باشد مبتلای عشق تو — رفت عمری بر مراد خود نگشته کامیاب

سینه بریان دیده گریان دارم اندر عشق او — آه تیز جان من آتش آه زین چشم پر آب

هست از عمری به عشق دوست جانم بیقرار — ز آتش سودای او دارم دل پر اضطراب

آه چون این عشق خوبان برد سامان زدل — گرچه میگوئی ز رحمت ناصحا قول ثواب

در هوای سرو قد آن خم شدم مانند چنگ — گشته ام پیری ز غم گو شاهدی عهد شباب

همچو بلبل نالها دارم بعشق گلرخان — چون تندروا آتش خوردم بهر رخ چون ماهتاب

برق حسن لاله رویان خرمن جانم بسوخت — اشک خونی میچکد از چشم من همچون سحاب

دلبران بوستان دعوای خوبی می کنند — شوخ رعنای من در چمن تا از حیا گردد گلاب

جام می در دست ساقی و حریفان باده نوش — مطربان در بزم مستان تا سحر میزن رباب

لاله گون شد کام می احمر بود از بهر من — نقل دارم ای حریفان زین دل همچون کباب

باش دایم احمدا خاک در پیر مغان — تا ز روی رحمت خود بر تو سازد فتح باب

غزل

صبحدم چون مهرتابان افگند از رخ نقاب ‌ ‌ ‌ روشنی روی انجم زو شود بے آب و تاب

شاهدِ معنی اگر آید به پیشت بے حجاب ‌ ‌ ‌ از وجودِ تو اثر باقی نماند هیچ باب

جوش زد بحرِ حقیقت چون درونِ خویشتن ‌ ‌ ‌ گشت ظاهر آب معنی صورتِ موج و حباب

جز که نقشِ آب دیگر صورتی ظاهر نشد ‌ ‌ ‌ هرچه غیرِ بحر بینی آن همه باشد سراب

غیرتِ ذاتیِ او خود نام غیرت ربود ‌ ‌ ‌ سوخت نورِ نجم و مه از روز نورِ آفتاب

نورِ مه اندر حقیقت نورِ خورشید است و بس ‌ ‌ ‌ مهرتابان جلوه گر شد در لباسِ ماهتاب

هستیِ تو نقشِ وهم تست در لوحِ خیال ‌ ‌ ‌ آنچنانکه نائمان بینند عالمها بخواب

در شهودِ خویشتن پنهان شده مانند خور ‌ ‌ ‌ شعشعهٔ نورِ رخش شد رخ خویش را نقاب

تابشِ نورِ رخش بارها حجابِ دیده شد ‌ ‌ ‌ در ردای نورِ خود پنهان شده خود آفتاب

او چو جانست و جهان ظاهر ازو مانند جسم ‌ ‌ ‌ جسم را باشد ز جان جمله سکونِ اضطراب

از کمالِ خویش ظاهر در جمالِ خود نهان ‌ ‌ ‌ همچو جان پیدا و پنهان همچو بو اندر گلاب

روی خود پوشیده دارد در ظهورِ خویشتن ‌ ‌ ‌ در لباسِ برف و ژاله گشت پنهان شکلِ آب

کن تجلی بر دلم اے شعشعهٔ نورِ یقین ‌ ‌ ‌ اے سهیلِ معرفت از مشرقِ جان خوش بتاب

هر جمال اندر جهان آئینهٔ حسنِ ویست ‌ ‌ ‌ هست هر عشقی ز آتشهای او در التهاب

گوهرِ تابانست ذاتش هستیِ عالم صدف ‌ ‌ ‌ فکر کن پنهان شده اندر صدف دُرِّ خوش آب

درحقیقت گرچه بیرنگی ست اصلِ رنگها — هست بیرنگی چو بحر و رنگها همچون حباب

این جهان و صورتش شکلِ خیالِ خویش دان — هرچه می بینی ازین عالم بود مانند خواب

درحقیقت نیستی هستی ست و هستی نیستی — زین عدم اصلِ وجود است و وجود آمد سراب

اصلِ جمله صوتها میدان که صوتِ سرمدیست — زین دلِ عشاق را جنبش دهد بانگِ رباب

منکرِ عشق ار چه طعنه میزند بر عاشقان — کے گذارد سیرِ خود را ماه از بانگِ کلاب

زهدِ خشکِ زاهدان خود دفترِ بیمعنی ست — عاشقان را درسِ عشق و سینهٔ ایشان کتاب

عشق هست آتش خیالِ غیرِ دلبر را بسوخت — آنچنانکه میشود رجمِ شیاطین از شهاب

هستی و همی حجابِ روی جانان بوده است — چون بنالد جانِ عاشق اندرین بُعد و عذاب

قطرهٔ هستی خود را محو کن در بحرِ دوست — تا شود این قطرهٔ بے مایهات دُرِّ خوشاب

بستهام چندان خیالِ گلرخی در جانِ خویش — کز دلِ شوریده ام آید همین بوئے گلاب

چونکه جانان را بجانِ عاشقان قربِ تو نیست — پس چرا اندر ایشان های و هوی و پیچ و تاب

بوالعجب کاری که جستم دور و او نزدیک بود — چونکه آمد پیشِ من آنماه رفتم بخواب

بینک از چاهِ گمان بیرون جهد جانِ عزیز — گر دلت را از یقین حبل المتین شد دستیاب

آنچه بیرون چون تجلّی کرد بر شانِ یقین — کرده بحرِ عاشقان از فرحہ خند فتحِ باب

محوِ حسنِ یار را تقلیب کے تلوین دهد — صاحبِ تمکین همیشه برست از انقلاب

بیدلی بر حسن جانان کرد جان خود نثار
بس بود این از برای عاشقان حسن المآب

ای دل از تو عاشقی بر پای جانان جان بنه
بر سر شمشیر گر راند ز کشتن رو متاب

کی برون زین آب و گل آئی تو بی امداد عشق
کین طبیعت بهر پاے رہرواں آمد خلاب

رجس طبع از شاهد معنی ترا دور افگند
ای دل اول باید از حکم طبیعت اجتناب

نیست عاشق آنکه او مشغول شد با غیر دوست
گر تو مرد طالبی از صحبتش کن اجتناب

میکند عاشق تمامی وقت خود را صرف یار
آنکه شد مشغول غیر دوست باشد رد باب

باش دائم احمدا مستغرق بحر شهود
غول ره دان آنکه جانت را بود از حق حجاب

غزل

دیدن آن یار جانم آرزوست
جلوهٔ زان دلستانم آرزوست

شوخی نازِ بتانم آرزوست
آفت ایمان و جانم آرزوست

جان فدای آن نگاهِ مست یار
غمزهٔ زان دلستانم آرزوست

خرقه رهنِ باده و مست و خراب
در خراباتِ مغانم آرزوست

سوختم از تف هجرِ گلرخان
سایهٔ سرو روانم آرزوست

تا بکے این نالہائے درد من
یکدمے آرام جانم آرزوست

ای لبش آب حیاتِ جانِ من
یک تبسّم زاں دہانم آرزوست

زاہدا ایں زہد و تقویٰ مر ترا
جلوۂ حسنِ بتانم آرزوست

عقلم از عشقش شود زیر و زبر
شوخئ فتنہ نشانم آرزوست

احمدا خاکِ رہِ میخانہ ایم
ہمتِ پیرِ مغانم آرزوست

غزل

شور افگندن بعالم چونکہ خود منظور بود
جلوہ کرد آں حسن را کز چشمہا مستور بود

آں پری از دیدۂ خود خویشتن مستور بود
لیکہ میل دیدنِ حسنِ خودش منظور بود

عشق را آئینہ کرد و خویش را در وی پدید
شد عیاں ہر آنچہ اندر پردہا مستور بود

چوں نظر کردہ درونِ آئینہ خود را بدید
زانکہ آواز عکسِ حسنِ آں پری معمور بود

دید خود را در نہادش شورشی پیدا شدہ
کز فغان و آہ او جملہ جہاں پُر شور بود

عاشقانِ بیدلاں را از تجلیِ جمال
عقل و روح و جان و دلہا سوختہ چوں طور بود

آہ از تیرِ نگاہش بسکہ دلہا خوں شدہ
غمزہ اش از بہرِ زخمِ جانِ ما ساطور بود

هر که دیده چشم مستش در زمان بیخود شده — خمر عشقش تند تر از بادهٔ انگور بود

پیر عقل از بزم او خرقهٔ سلامت کے برد — که ز فرط بیخودی از هر طرف محصور بود

در دم صهبای محبت زیرکی کارے نکرد — ز انکه افلاطون دانش خود دران رنجور بود

آه نتوان یاری که یوسف پرتو حسن ویست — نے جمالش دیدهٔ یعقوب جان نے نور بود

از تماشای جمالش پر طرب عالم شده — جان و روح عاشقانش پر نشاط و سور بود

دوش اندر بزم آن سلطان خوبان هر حریف — از نگاه مست ساقی بیخود و مخمور بود

آسمان در رقص آمد و زمین بیخود شده — عقل و روح و جان و دل جمله از و مسرور بود

خم جان عاشقان از بادهٔ اسرار حق — دوش اندر جوش همچون سینهٔ منصور بود

هر دل مرده ز بانگ او حیات تازه یافت — نالهٔ بے مطربان ارواح را چون صور بود

تابش خورشید رویش ظلمت دلها برد — از وفور جوش رحمت هر گنه مغفور بود

آتش عشق رخ او پردهای عیب سوخت — ظلمت دوری ز جان عاشقانش دور بود

اضطرار دل نقاب از روے جانان بر کشود — گشت پیدا آنچه اندر پردها مستور بود

سینهٔ عشاق او از عکس خورشید جمال — همچو آئینه ز فرط بیخودی معمور بود

محو حسنش از نظر بر خویش و بر غیری نماند — بیخودی عشق گویا یک شب دیجور بود

از نگاه مست ساقی و سرود مطربان — هر یکے در بزم جانان بیخود و مخمور بود

گر خرابانی شدم زاهد بمن طعنه مزن
گر ازل روحم بکار عاشقی مامور بود

بیدلی و ننگ و رسوائی و بدنامی تمام
عاشقان را از قضا و از قدر منشور بود

آفتاب معرفت بر عقل و بر دلها بتافت
آنکه نادیده جمالش چشم جانش کور بود

چاشنی درد عشقش جان زاهد چون نداشت
گر زند طعنه بحال عاشقان معذور بود

واعظ مجلس که جانش حرف بیمعنی بود
بی خبر بر جبه و دستار خود مغرور بود

مدعی از طیلسان و شمله تن آراسته
لیکه جانش بی قبای سرمدان عور بود

از جمالش کان حیات جانست منعم می کند
پند ناصح در دماغم نالهٔ ناقور بود

هر که در آمد بکوی عشق زو بیرون نرفت
جان عشاقش بکنج بیخودی محصور بود

بیدلان عشق را خاک درش خلد برین است
کوی جانان عاشقان را کوشک فغفور بود

هر که در راه محبت جان خود را باخته
غیرت عشاق و رشک شبلی و منصور بود

هر که را آن ماه رو در کار عشق خویش داشت
بالیقین از سوی جانان جان او ماجور بود

یاد یار مهربانم راحت جان من است
با خیال غیر او دل خانهٔ زنبور بود

گر فدا کردم بپایش جان عجب از وی مدار
زانکه از احسان ساقی جان ما مشکور بود

با مریضان غمش حسنش مسیحائی نکرد
عقل و روح و جان به عشقش هر یکی رنجور بود

چونکه صبح وصل جانان سوی جان من نتافت
بی جمالش روز هجرم چون شب دیجور بود

یاد رآید ای حریفان از من حسرت زده	وای برجانی که او از بزم جانان دور بود

احمد اگر عاشقی از تیغ جانان سرمتاب
کشتن عشاق اندر کوی او دستور بود

ایضاً

جان شوریده سران شیفتهٔ روی تو بود	دل دیوانهٔ ما بستهٔ گیسوی تو بود
جان گرفتار کمند خم گیسوی تو بود	پای بند دل من سلسلهٔ موی تو بود
آنکه زد زخم بدل تیغ دو ابروی تو بود	وانکه شد دام دلم حلقهٔ گیسوی تو بود
در دلم ناله چو بلبل ز گل روی تو بود	مستی و شور جنونم همه از بوی تو بود
چون کتان چاک دلم از قمر روی تو بود	زخم چون شانه بجانم ز غم موی تو بود
مستی جان من از نکهت گیسوی تو بود	بند مجنون دلم سلسلهٔ موی تو بود
قتل عشاق تو از تیغ دو ابروی تو بود	غارت دین دلم نرگس جادوی تو بود
چونکه زنجیر دلم حلقهٔ گیسوی تو بود	دل دیوانه فتاده بسر کوی تو بود
دیده را از سر حسرت نظری سوی تو بود	جان خود ساده شده آینهٔ روی تو بود
ابروت کعبهٔ ایمان جهانست ازاں	از همه سو دل عشاق کشان سوی تو بود
محرم شیخ نیم مست و برهمن در دیر	معتکف جان حزینم بسر کوی تو بود

گردن هر دو جهان بستهٔ تار زلفت
دل عشاق تو آویختهٔ موی تو بود

نکهت کاکل مشکین تو آورد صبا
دل من مست ز خود در رفته از آن بوی تو بود

روی تو قبلهٔ من کعبهٔ جانم کویت
سجده گاه من بیدل خم ابروی تو بود

خرمن جان من از برق جمال تو بسوخت
نظرم خیره ز خورشید دلش روی تو بود

دل و دین برده ز من بیخود و دیوانه شدم
کمترین شوخی آن غمزهٔ جادوی تو بود

چون پری در دل ما خانهٔ خود ساختهٔ
های و هوی لب ما غلغلهٔ هوی تو بود

سالها رفت که تا این دل مشتاق مرا
آرزوی نظرے بر رخ نیکوی تو بود

تفرقه از دل عشاق تو مهر تو ربود
همچو کعبه همه کس را رخ جان سوی تو بود

نیست گشتم چو تو در سینهٔ من گنجیدی
هرزه گردی دلم جمله تگاپوی تو بود

ساقیا جام همه دادی و مستم کردی
که رهائی ز خودی باعث نیروی تو بود

هر کسے کامده از چاه طبیعت بیرون
دانم ای عشق که آن قوت بازوی تو بود

هرچه آید بدلم موج ز بحر تو بود
راه پنهان بحریم جان من از جوی تو بود

خاک گشتم بامیدیکه بپایت برسم
در دل من هوس بوسهٔ زانوی تو بود

جنبش شاخ ز خود نیست مگر از باد است
رقص عشاق تو هم از طرب و طوی تو بود

بهوای تو دل از نقش دگر ساده شد
این همه جود تو بود و همه جلدوی تو بود

عشق سودای توبی ننگ دلم را کرده
عاشق روی تو رسوای سر کوی تو بود

ای بعشق تو دو چیز آفت جانم گشته
آن یکی روی تو بود و دگری خوی تو بود

گرچه پوشیده شوی لیکه تو فاشی در خلق
همچو خورشید عیان روشنی روی تو

ایضاً

عشق تو در دل من پرتو روی تو بود
طرب روح من و مستیم از بوی تو بود

ساکنان حرم و دیر و کلیسا و کنشت
همه را سجدهٔ جان در خم ابروی تو بود

به عیان و به نهان و به حقیقت به مجاز
روی مخلوق دو عالم طرف روی تو بود

بندهٔ زلف و رخت کافر و مومن هر دو
برتر از دیر و کلیسا و حرم کوی تو بود

بحر ذخار جمالت دل عاشق چو حباب
عشق موج تو بود اشک ز خون جوی تو بود

ظاهر و باطن ما راشده چونکه محیط
رو بهر سو که نهادیم همان سوی تو بود

چونکه در انفس و آفاق ز تو آیات است
پس بهر سو که بدیدیم رخ نیکوی تو بود

از عدم تا بوجود و ز قدم تا بحدوث
عکس حسن تو بود پرتو روی تو بود

گشته جان و دلش از کفر و ایمان فارغ
هر که وارفتهٔ شوریده سر از بوی تو بود

دیده ما همه بینش تماشای جمال
همچو آیینه پر از پرتو روی تو بود

جان من ما همه صرفیم توی محض وجود
هستیم همچو حبابی به سر جوی تو بود

بی نشان گشته هر آنکس که نشان جست ز تو
بهر گم گشتن عشاق عدم کوی تو بود

ناله عاشق فانی که پر از هستی تست
دام ای ماه که چون فاخته کوکوی تو بود

ساقیا مست شدم چونکه بدیدم در جام
کاندرو عکس جمال رخ نیکوی تو بود

گر جنون حمله کند از سر کویت نه روم
از پی بند دلم سلسله موی تو بود

ناله هاییست مرا همچو نی از غم تو
شیفته بلبل جانم به گل روی تو بود

تا ابد زنده نه گردد ز دم روح الله
هر که او کشته ز ان تیغ دو ابروی تو بود

عاشق سوخته جان را چه کلیسا چه حرم
هر کجا روی نهد شیفته روی تو بود

این دل شیفته از ننگ و ز ناموس رهید
مست از عشق تو رسوای سر کوی تو بود

وحشی عشق تو با غیر نگیرد آرام
لامکان جای خرام و رم آهوی تو بود

خوش رسیدی بست برود تو ای طایر عشق
همره آن ماه لقا بال تو بازوی تو بود

کشتن عاشق و غارت گری دین و دل
خصلت طبع دل آزار و جفاجوی تو بود

طمع دارد دل احمد نظرے لطف ز تو
زانکه مداح تو ای شاه و ثناگوی تو بود

قصیده در بیان خمخانه عشق و مراتب جوشش باده او

دل برده ز من بت ستمگار — شیرین سخنی و شوخ و عیار
زان حسن و جمال رفتم از خویش — بیهوش به سر نماند دستار
در سینه ز عشق آتش افروخت — دل همچو خلیل گشت در نار
یک بار مرا ز من ربوده — جز آه نماند در دل زار
صد تیر زده ز غمزه در جان — زان تیر سنان شده دل افگار
چشم بتر از فتنه دارد — زان بر لب خلق هست زنهار
از حسن شده محیط جانها — وز زلف بداده دل نثار
جان کرده بیان روح در دل — گردیده بچشم نور ابصار
چون سوز نهان است پیدا هم — پیداست ز رنگ زرد رخسار
چون مهر که دیده اش نبیند — پوشیده شده در عین اظهار
در تابش خود نهان چو خورشید — گردیده ردای رویش انوار
خود شدت قرب بعد گشته — در دیدن جانست دیده را عار
در جسم چو جان ز چشم پنهان — در دیده بسان نور ابصار
در عشق نهان چو سوز عاشق — در حسن نهان چو رنگ گلنار
در ناله بلبلان فغان زد — گشته به چمن بهار گلزار

در شمع ز حسن چہرہ افروخت
پروانہ از دست در دم نار

پنہاں شدہ زیر آہِ عشاق
از بہرِ بتان ست رنگِ رخسار

در صحنِ چمن برنگِ گل بود
افغاں بدرونِ بلبلِ زار

گلگونۂ حسن یوسف آمد
یعقوب بدیدہ دیدش انوار

شد رونقِ حسن روئے لیلے
گردید یقیں نالۂ زار

چون روحِ حیات جسم وجاں ہاست
آرائشِ رنگِ روی و رخسار

بنگر بہ عیاں شہود شاہد
پیدا است ہر انچہ بود اسرار

غزل

بود آں بت مست ناز و طرا
از بادۂ حسن خویش سرشار

گو نرگسِ او بخواب ناز است
صد فتنہ بخلق از وست بیدار

آں مایۂ حسن و ناز و خوبی
واں راحتِ عاشقانِ بیمار

در حجلۂ ناز خویش خفتہ
جبرئیل نداشت اندراں بار

آمیختۂ حسن و عشق باہم
واں ناز و نیاز غرق اسرار

چوں غنچہ درونِ خویش پنہاں
فارغ ز نوائے بلبلِ زار

خود ناظرِ خویش و خویش منظور
آئینهٔ خویش و خویش دیدار

جز ہستیٔ مطلقش دگر نہ
برتر ز تجلیات استار

آنجا عدم و وجود یکساں
آمیختہ بود نور با نار

آں اصل وجود و ہستی محض
واں معدنِ علم و عقل و انوار

دلہا ز خدنگِ غمزہ مجروح
جانہا بکمند او گرفتار

از ناز خراب کردہ جانہا
دلہا شدہ پائمالِ رفتار

احمدؐ بہ بیان و شرحِ حسنش
لال ست زبانِ قال و گفتار

در بیان خمخانہ عشق کہ مجہول النعت است و مسمیٰ بحضرت احدیت الجمع

زاں بادهٔ تند داد ساقی
تا ہوش برفت و نیز دستار

آنجا نہ اشارتے نہ رمزے
جز حیرت و محو نے دگر کار

از خویش خبر نہ از دگر کس
نے مست بخود نہ بود ہوشیار

برتر ز عدم وجود محض ست — فارغ ز مقال و بحث و تکرار
برتر ز خیال و وہم فکرست — کے درک عقول را در اں بار
زاں بحر عدم چو موج برخاست — بیروں شده عشق زو به یکبار
آں جوشش عشق بود در روے — چوں باده درونِ خمِ خمار
ایں عشق که بود گنج مخفی — زد جوشش بخود چو بحر یکبار
چوں بحر ہزار موج برخاست — زاں قلزم بے کنار زخار
بر شکلِ حباب و موج و قطره — اشکال از و بخاست بسیار
در ذات حباب گر به بینی — آبے ست گرفت شکل یکبار
از روے تشخص ست فانی — باقیست بذات بحرِ ذخار
بیصورتیش گرفت صورت — بیرنگ برنگ کرده اظہار
از حسن خراب کرده جاہا — دل برده ز رنگ روے رخسار
از آتشِ عشق سوخت جاہا — دل کرده بزلفِ خود گرفتار
تنہا به غمش نه من خرابم — صد ہمچو منی به عشق او خوار
از برق جمالِ آں پری رو — آہے ست مرا به لب شرربار
زاں نرگسِ مست جاں ست مخمور — دل جوشش زند چو خم خمار

غزل

محویم به حسن آئینه وار — حیران جمال روئے دلدار
دل دیده تجلی جمالش — چوں آئینه محو شد بدیدار
آئینه جان عاشقانش — پر شد ز جمال مهر دلدار
از شدت تاب مهر رویش — گم گشته چو نجم عاشق زار
جاں محو شده به حسن جاناں — دل گشته فدائے روئے دلدار
جز مهر رخش دگر نمانده — چیزے بخیال عاشق زار
اے مایه حسن و ناز و خوبی — از روئے چو مهر پرده بردار
یک جلوه بکن و گر بچشم — تا جاں بکنیم بر تو ایثار
بنمای رخ خویش و هوش من بر — کن از مے عشق مست و سرشار
اول نقشے که عشق بنوشت — جانها همه شد رهین خمّار
احمد که اسیر زلف یاریم — افتاده مرا باں پری کار

جوش اول خم عشق مسمے بحضرت جمیع وحدت

چوں بادهٔ ناب داد ساقی افزود مشاهده و دیدار
زد بادهٔ عشق جوشش اول تا کرد بجوشش جنبش اسرار
زاں معدن علم و عقل اول زاں اصل و اصول روح و انوار
علم ست درو بعین اجمال تفصیل نداشت اندراں باد
خود عین تجلی و تعین ست هم عین مشاهده نه استار
هم اصل جمال و هر جلال ست هم مبدأ هر صفات و آثار
برتر ز گمان تعین حرف ست آنجا نبود حجاب را بار
آں معدن علم و عقل محض ست آں عین حیات و عین ابصار
اے ساقی جاں بیار باده تا باز شویم مست و سرشار
دل رقص کند ز عشق و مستی تا چرخ زند چو چرخ دوار
ما مست و خراب جام عشقیم در میکده ام گرو دستار
از خرقه و زهد توبه کردیم تسبیح گذاشتیم و زنار
رسوا شده ایم ما به عشقش در کوچه و برزن و ببازار
یا هم شبکی چو یار و ساقی دانم که مراست بخت بیدار
خاک در پیر میکده را چترم بکند بحشر دادار

از بادۂ عشق ہر کہ شد مست — تا حشر دلش نگشت ہشیار
اے عشق دلیل وصل من باش — از روئے حبیب پردہ بردار
آئینہ حسن یار مائی — جلوہ گہ روئے خوب دلدار
اے عشق ہزار نام داری — ہر اسم ترا ہزار اسرار
وصفے کہ کنم ازاں بروئی — ہم مظہر و مظہرے و اظہار
اے مبدأ و اے معاد جانہا — دلہا بہ کمندِ تو گرفتار
اے مخزنِ ہر سرور و ہر غم — وے اصلِ وجودِ نور و ہم نار
یک ذات و صفات نے نہایت — کج رائے و فضول کرد انکار
یک علم بخواندش یکے خال — یک آدم و اسمِ اوست بسیار
نوریست بذاتِ خویش سازج — شد مبدا و اصلِ جملہ انوار
آبی ست در اصل صاف و سادہ — تو ژالہ و برف دارد آثار
ہر جزء بہ کل شدہ است راجع — زیں والہ دل ست سوئے دلدار

غزل

ما سوختۂ محبت یار — شیدائے جمالِ روئی دلدار

از هستی خود خبر نداریم　　محویم بحسن روی آن یار
دیوانه شدیم در هوایش　　افتاد مرا بآن پری کار
جانم بربود حسن جانان　　دل برده ز من جمال دلدار
در گلشن حسن مثل بلبل　　داریم ز عشق نالهٔ زار
زد برق جمال آتش عشق　　تا خرمن جان بسوخت یکبار
پامال ز نار کرد جانها　　وانگاه ز خون ماست انگار
از عشق تو بوده ام در آتش　　چون گبر که دائماست در نار
عشق آمد و رفت عقل و هوشم　　در کوی بتان فتاده ام خوار
از عشق تو گل قبا دریده　　بلبل بفغان و نالهٔ زار
چون زنده احمدا تو بی روح　　برده دل تو بتان طرّار

جوش ثانی بادهٔ عشق مسمی بحضرت واحدیت

ساقی ز شراب ناب افزود　　خود مستی و ذوق شوق و اسرار
زد بادهٔ عشق جوش ثانی　　در ملک تجلّیات و انوار
اعیان بدرون علم جا یافت　　هر یک بنهان گرفت اظهار

تفصیل گرفت جمله اجمال — ظاهر شده آنچه بود استتار
خود جمله صفات کرده جنبش — از سمع و ارادت و هم ابصار
ظَهَرَتْ بِهٖ اُمَّهَاتُ سَبْعُ — زو جمله صفات کرده اظهار
اسماء و صفات در تجلی — جبار و ودود و تیز قهار
اینجاست مقام انس و هیبت — هم معدنِ مهر و قهر و انوار
ساقی قدحی بده دگربار — تا افگنم از سر و ر دستار
یک جرعه بکام جان من ریز — وز باده شکن خمار پندار
در جام بریز خون شیشه — ساقی پئے عاشقانِ خونخوار
جان مست بکن ز جامِ توحید — وز شرک خفی دلم برون آر
تا محو شویم ما به عشقش — از سینه خیال غیر بردار
تا باز رهم من از من و تو — زین هستئ وهمیم برون آر
غیر تو دگرے به چشم ناید — از دیده خیال غیر بردار
تو باشی و غیر تو نباشد — دلدار شو و مشو دل آزار
زان برقِ جمال سوخت جانم — داریم چو ابر چشم خونبار
سیلاب ز خون روانست از چشم — دل موج زند چو بحر زخّار

شد گیسوی او کمند جانها | دامی ست درست و دل گرفتار
از آتش عشق جان من سوخت | کو آب زلال وصل آن یار
قربان بکنیم جان بدعوت | مهمان دل ست عشق دلدار
او آن من ست و آن اویم | ما کاله عشق او خریدار
مرآت جمال و حسن یاریم | ما آئینه او مر آن خریدار

غزل

ای یار بیا سوی من زار | بی روی تو جان ماست بیمار
شد آب جگر ز درد عشقت | دل خون شده ست و دیده خونبار
در عشق تو گشته ایم رسوا | در مهر تو خسته ایم و هم خوار
افسوس فتاده جان مسکین | در دست ستمگر جفاکار
زخمی ست بدل ز تیر غمزه | جان در خم زلف او گرفتار
محویم بحسن روی جانان | رستیم ز قیل و قال و گفتار
هستیم به عشق یار بیخود | رستیم ز کسب و از همه کار
گشتیم شکار ترک خوبان | هستیم اسیر لعل خمار

ماست خراب جامِ عشقیم — چشم ساقی مراست خمار
از آتشِ عشق جانست سوزاں — وز دردِ دلست دیده خونبار
احمد اثری ست عشقِ او را — تا گم شده ایم ما باسرار

جوش ثالث بادۂ عشق مسمیٰ بہ حضرت ارتسام

ساقی قدحے دگر مددکن — افروختہ ارتسام رخسار
زد بادۂ عشق جوش ثالث — گشتہ چو حباب چرخ دوّار
ظاہر شده این قلوب وارواح — پوشیده بخود لباس انوار
افعال بذات اوست پیدا — آمد بظہور از و ہمہ کار
ناظر بجمالِ لوحِ محفوظ — شایستۂ ذوق وشوق وانوار
ہم صاحب کشف وحی والہام — آگاه ز نفث روح واسرار
افعال تمام از و بخیزد — ہر فعل بذاتِ او در اظہار
عکسِ خط انست نقطۂ جاں — گردیم بگرد خود چو پرکار
جز جانِ خراب در نگنجی — دیار توئی و دل ترا دار
گفتا کہ بغیر دل نہ گنجم — بنگر کہ دلست جائے دلدار

صد حرف کنی و کم نگردد | دانم که دلست بحر زخار
از سینه هزار شکل خیزد | گه رنگ گل آید و گهی خار
صد موج ز سینه سر بر آرد | هر موج و بیست دُرِّ شهوار
از معدنِ دل هزار الفاظ | بیرون بنهاده سرِ اظهار
آمد به برون ز بحر بیرنگ | اشکال هزار و رنگ بسیار
در خویش نگشته بیش و نی کم | دل قلزم و هست بحر زخّار
ناید بخیال وسعتِ دل | تا چیست دل و چه دارد اسرار
تو جانی و جانِ ماست جایت | جان و دلِ ما ترا بود دار
آن بادهٔ ناب ساقیا ریز | در جام دلم برنگِ گلنار
تا مست شویم و فارغ از غم | در میکده رهن ساز دستار
ای عشق بیا و دست من گیر | بازم برسان بکوی دلدار
جان مست بکن ز بادهٔ خویش | بازم برهان ز ننگ و از عار
ز اندیشه ننگ دل شود پاک | در خرقهٔ زهد آیدم عار
ای عشق اگر به هستی من | آتش بزنی منم سزاوار
از هر چه جز اوست نیست گردان | غیر آن نیست ما و ره بگذار

بے عشق تو خانہ بے چراغ ست — نے مہر بدیدہ نیست انوار

بے مہر تو طالع واژگون ست — نے عشق تو بخت نیست بیدار

نے مہر دل ست سنگ خارا — یا ہیزم خشک قابلِ نار

از عشق ہر آنکہ بو نبردہ — خود مردہ دل ست یا کہ بیمار

خود طالبِ جاہ و ننگ و ناموس — چوں زاغ نشستہ گرد مردار

ایں بندۂ دوزخ و بہشتند — عاشق نہ طلب کند بجز یار

در خرقۂ تو نہانست زاہد — خود بینی تو بجائے زنّار

دانی دلِ خویش گر تو واصل — صوفی بدماغ تست پندار

از ہستیٔ تو چو ذرہ باقیست — میداں بہ یقیں کہ ہست زنار

گر علم دو کون جمع آری — غالب آئی بہ بحث و تکرار

چوں سرِّ تو شد بحق نہ ساکن — باشد ہمہ قیل و قال و گفتار

ای دل مددے طلب ز ساقی — کز ہمّتِ او برآیدت کار

اے پیک بیار مژدۂ وصل — تا جان بکنیم بر تو ایثار

ایں مردہ تنم بہ وے بجاناں — کو مردِ خداست نیک کردار

مردیم در آرزوئے رویت — یکبار ز رخ نقاب بردار

بازآ و مرا بدست خود کُش	تا سر بہ نہیم زیر تلوار
چشمے کہ زعشق خون بگرید	از جنتِ دوست ہست انہار
چوں خاک بہ ناز عشق گشتیم	روئید بجاں ہزار گلنار
خوں ریخت ہزار مثل حلّاج	عشق ست ابذات خویش خونخوار

غزل

ہائیم زدرد عشق بیمار	وز سوختگان مہر دلدار
آلودہ بخوں دو چشم داریم	زخمی ست بدل زغمزۂ یار
افتادہ بکوئے یار بسمل	از دردِ محبّتیم بیمار
سودا زدۂ جنون عشقیم	رسوا شدۂ بکوئے دلدار
داریم زدرد چشم پُرخوں	کاریست مرا بعشق خونخوار
دیوانۂ حسن آں پریرو	شوریدہ سریم وخستہ وخوار
جاں گشتہ اسیر دامِ جاناں	زنجیر دل ست زلفِ دلدار
آہیست بہ لب دو چشم پُراشک	از عشق شدیم بیدل وزار
بے روی تو نیست چشم روشن	بے عشق تو نیست بخت بیدار

احمدؐ زجمالِ آں پریرو
دیوانہ شدیم بیخود و زار

جوشِ رابع بادۂ عشق مسمےٰ بحضرت مثال

ساقی قدحے شراب در دہ
دیدیم بجام عکس رخسار

زد بادۂ عشق جوشِ رابع
تا شکل خیال بست دستار

رو کردہ زغیب در شہادت
پوشیدہ ہر انچہ بود اسرار

صورت بگرفت نور بیرنگ
ارواح درآمدہ درانظار

تنزیہ نہاں شدہ بہ تشبیہ
جسم آمدہ بہر روح ستار

تقیید بردہ رنگِ اطلاق
آئینہ برفت زیر زنجار

ظاہر شدہ خلق و حق نہاں شد
پنہاں شدہ گنج زیر دیوار

آں نور لطیف شد ممثل
ہر شکل خیال و وحیِ جبار

تا دیدۂ باطنش بہ بیند
آمد بہ بصیرت و درانظار

اسرار قلوب کردہ ظاہر
آوردہ بجسم وحی و اسرار

اسرار نہاں از وست افشا
زو غیب بنہہ گرفتہ اظہار

آرندهٔ غیب در شهادت / اظهار کنندهٔ همه اسرار

آن جسم لطیف بی تجرّی / پوشیده بخود لباس انوار

از عالمِ روح سوی اجساد / آرد خبری بجنس اطوار

از سرّ نهان و غیب ملکوت / وز وحیِ خدا و دیگر اسرار

از هرچه به قلب آید او را / آرد سوی جسم و سوی گفتار

یک رخ سوی قلب و یک بجسم است / برزخ بمیان خاک و انوار

رازی که نهان بغیب بوده / از ذات وی آمده در اظهار

از بادهٔ سرور بخش ساقی / وز سر کسل خمار بردار

ای مهر سپهر عشق بازی / هستیِ مرا چو سایه بردار

ما غیر ترا عدم شماریم / ما را بوجودِ تست اقرار

ما دیده بروی تو کشادیم / از غیرِ تو جانِ ماست بیزار

جز هستیِ او دگر عدم دان / هستیِ تو یگانست پندار

زاهد بتو وعده است فردا / امروز مراست نقدِ دیدار

از بهرِ تو عشق دشتِ پُر خار / بهرِ دلِ ماست همچو گلزار

این عشق که درس بیزبانی ست / در مدرسه‌اش نه بحث و تکرار

ای دل تو اگر مریض عشقی — روح القدس آیدت بہ تیمار
سلطانی ہر دو کون دارد — عاشق کہ باوست یار ہموار
جانی کہ بیار ہست مشغول — باشد ز خیالِ غیر بیزار
یک لحظہ زیاد نیست غافل — دیوانہ بکارِ خویش ہشیار
خفتہ بود چشم و دل نہ خسپد — دایم دلِ عاشق ست بیدار

غزل

دایم بہ عشقِ آں دل آزار — صد آہ و دو چشم تر دلِ زار
مجروحِ خدنگِ چشم شوخیم — ہستیم اسیرِ زلفِ خمدار
دیدیم بہ جام عکس ساقی — مستیم ازاں شراب دیدار
دیدم رخِ تو شدم مسلماں — عشق دل من شکست زنّار
آں روی چو مہر مصحفِ ماست — دیدیم رخت شدیم دیندار
در حضرتِ یار جانست حاضر — دل سجدہ کند حضورِ دلدار
رفتیم بروں ز ننگ و ناموس — گشتیم بعشقِ دلبراں خوار
رندیم و خراب در خرابات — از بہر بتاں شدیم زوّار

ابروی بتانست سجدہ گاہم
خود کعبۂ ماست کوے دلدار

عشق بتِ ماہروست خرم
چشم ساقی مراست خمار

مستیم ز چشم مستِ ساقی
ہستیم خرابِ عشق دلدار

گردید کمندِ جاں خمِ زلف
بستند ہزار دل بیک تار

احمدؔ ترسم ز راز دلبر
گر فاش کنم کشند بردار

جوش خامس بادۂ عشق مسمیٰ بحضرت شہادت

ساقی قدحے ز بادہ بردار
مست آمدہ سوئے بزم دلدار

زد بادۂ عشق جوش خامس
تا صورت غیب یافت اظہار

جانے کہ ز چشم ہا نہاں بود
چون جسم بدیدہ شد بدیدار

از غیب چو اسپ را دواں کرد
در ملکِ شہادت آمد آں یار

گردید نشان و شکلِ اجساد
پوشیدہ لباسِ جسمِ اسرار

آمد بظہورِ سہ موالید
حیوان و نبات و نیز احجار

شد جوہر قلب جسم محسوس
صورت بگرفت سرّ انوار

چون حرف و چوز الف شکل بگرفت
آن آب لطیف مثل اعجاز

هر شئے بکمال خویش نادر
بر وحدت ذات او بگفتار

آن چیز که از نظر نهان بود
رو کرده ز غیب سوئے اظهار

پوشیده لباس جسم اعیان
ظاهر شده آنچه بود اسرار

تکمیل گرفت در شهادت
آن حسن و جمال روئے دلدار

بے مثل بمثل بسته تمثال
بیرنگ برنگ گشته انضار

اطلاق بقید میل کرده
اسرار گرفته شکل اظهار

ارواح گرفت شکل اجساد
عکسے بنمود آئینه وار

مائیم چو لفظ اوست معنی
مضمونست نهان بزیر اشعار

حق هستی مطلق ست و عالم
موهوم وجود ماست پندار

دلبرده ز عاشقان بهر شان
هر شان ویست نادر اسرار

غزل

ما سجده کنیم دیده دیدار
زاهد بکند بسوئے دیوار

مائیم خراب عشق آن یار
دلداده حسن روئے دلدار

اے عشق بیا و مونسم شو — ہستیم ز عقلِ خویش بیزار
بدست مرا بکن چو منصور — تا سر بہ نہیم بر سرِ دار
مطرب بنواز نغمہ امروز — تا رقص کنم چو چرخ دوّار
جانہا ہمہ یک بکن ز مستی — تا چرخ زنیم مثلِ پرکار
بر آتشِ نہ ہدم آب مے ریز — تا خاک شوم بکوئے خُمّار
از بادہ غرور توبہ بشکن — بدست مرا ببر ببازار
عشقم چو قضاءِ آسمانست — پس سوئے بتاں رویم ناچار
قسام ازل نصیبِ ما کرد — رسوا شدیم بکوئے خمار
دانیم شعارِ ورع ما نیز — اما نشدست بخت ہموار
با بختِ سیہ فتاد کارم — بر حسب ورع کنیم چوں کار
ہر چند دلم بکرد فریاد — ایں عشق مرا نداد زنہار
دل جذب کند جمال محبوب — از خود نرویم سوئے دلدار

از ہستیٔ خویش احمدؐ اخیز
وے گفت مرا بگوش آں یار

جوش سادس بادۂ عشق مسمےٰ بحضرت انسان کامل

ساقی ز شراب ناب گلرنگ — درده که به بزم آمد آن یار

زد بادهٔ عشق جوش سادس — بگرفت کمال حسن دلدار

دلبر بکمالِ حسن آراست — با ناز و ادا و رنگ رخسار

دل برده ز خلق جملهٔ عالم — آن حسن و جمال روئے دلدار

مجموعهٔ جملهٔ عالم آمد — شد مندرجش تمام اسرار

از روح بود محیط عالم — شد مرکزِ دائره چو پرکار

کونین درون او بگنجد — در صورت قطره بحر زخّار

گردید ازین خلیفة اللہ — بر تخت جهان نشسته شهوار

خود سجده برائے او ملک کرد — از سرّ خداست ذاتش اسرار

خورشید بشکلِ ذرّه آمد — تابنده ز حق درو ست انوار

در ارض و سما که حق نه گنجد — گفتا دلِ او مرا بود دار

کونین بذات اوست قائم — گردید خلیفه و سپهدار

هم عاشقِ خویش و خویش معشوق — مطلوب خود است و خود طلبگار

عالم همه جسم او چو جانست — ذاتش پئے چشمهاست ابصار

چون تن که بزیر حکم جانست — کونین بدام او گرفتار

جز در دل تنگِ ما نگنجی — دل نیست مگر ترا دار
این کوه و فلک زمین بکرده — از حملِ امانتِ تو انکار
خواندی چو مرا ظلوم جاہل — دشنام خوش ست از لبِ یار
زنہار نہ عقل امر ساز د — کے پشہ تو بار کوہ بردار
از تست عطا ہر عزیمت — گوہر توئی و توئی خریدار
از من عدم و وجودِ من نیست — از تست تجلیات و استار
بر ہستئ ما بکن تجلّی — تا محو شویم ما با سرار
تو باشئ و غیرِ تو نباشد — این علم بجان خستہ بگمار
یک جلوہ کن و مرا ز من بر — نے پردہ در آ حجاب بردار
تو با منی و منت بجویم — عشقِ من و تو بود عجب کار
مائیم و یا توئی ندا نیم — عقل آمدہ پیش سرِّ تو خوار
آمد حیرت مرا ز من برد — ہستئ مرا شکست پندار

احمدؔ حذرے کن از رقیباں
تا این نہ سرت کشند بردار

غزل

ای ز دردِ عشقِ تو بیمار جاں دارم ہنوز
داشتم مہرِ تو در دل ہمچناں دارم ہنوز

خاک گردیدم زغم لیکن درونِ جانِ خویش
آرزوی دیدنت ای دلستاں دارم ہنوز

سالہا بگذشت بر من تا کہ بیمارِ ویم
ہمچو نے از دردِ عشقِ او فغاں دارم ہنوز

من بدل از ترکِ چشمی خوردہ ام تیرِ نگاہ
کز جراحتہاش چشمِ خوں فشاں دارم ہنوز

ہر سحر از دردِ عشقت ای گلِ خندانِ من
نالہا از سوزِ جاں چوں بلبلاں دارم ہنوز

عمرِ من پیری شدہ تا گشتہ ام خاکِ درش
وائی جانِ من دلش نامہرباں دارم ہنوز

گرچہ خوردم زخمہا در عشقِ یارِ نازنیں
لیکہ میلِ دیدنِ آں جانِ جاں دارم ہنوز

اینکہ می بینی زچشم اشکِ خونی ای حریف
در جگر از زخمِ تیغِ او نشاں دارم ہنوز

عشقِ خوباں در دلم آخر قضا از آسماں ست
خاک گشتم لیکہ مہرِ دلبراں دارم ہنوز

خوردہ ام روزی زخُمّ بادہ اش یکجرعہ
زاں بجاں من منّتِ پیرِ مغاں دارم ہنوز

پیشِ خورشیدِ رخت مانندِ انجم گم شوم
عمر شد لیکن آرزو پنہاں بجاں دارم ہنوز

تن فتادہ بر زمین و روح جاں سوی فلک
در مکانم قید و شوقِ لامکاں دارم ہنوز

روزِ اوّل چوں نظر کردم بخورشیدِ رخش
آتشِ از عشقِ او در دل نہاں دارم ہنوز

پیشِ ترکِ چشمِ او نخچیر وش بیجاں شدم
دل ہدف زاں تیرِ غمزہ ہمچناں دارم ہنوز

آنکہ بود آرامِ دل آرامِ جانِ من ربود
در غمِ آں جانِ جاں بیمارِ جاں دارم ہنوز

باش یک شب مونسِ جانِ حزین اے نازنین ... بیقرار از عشقِ تو روحِ روان دارم ہنوز

تافته بر جانِ من چون عکسِ خورشیدِ رخش ... از شعاعش پرتوی آئینه سان دارم ہنوز

در ہوائے بے نشان گردیده ام من بے نشان ... گشته ام گم لیک عشقِ بے نشان دارم ہنوز

در غمِ تو ہمچو فانی ز آرزو ہا مرده ام ... آرزوئ دیدنِ تو ہمچنان دارم ہنوز

من به عشقِ لاله رویان خون بسی بگریستم ... رخ برنگِ زعفران اشک ارغوان دارم ہنوز

گشته عمری تا که خود را من شکارش کرده ام ... پیشِ تیغش جان بزیرِ امتحان دارم ہنوز

در غمِ عشقِ تو جانم روز و شب گریه کنان ... سیلِ خون از چشمِ خود ہر دم روان دارم ہنوز

پیشِ خورشیدِ رخش مانند سایه گم شدم ... چون قمر از نورِ ذاتِ او نشان دارم ہنوز

در ازل از دستِ ساقی خورده ام یک جرعه ... در دلِ خود ای حریفان سکرِ آن دارم ہنوز

خرقه و سجّاده افگنده بکوئے مے فروش ... اعتکافِ خویش در دیرِ مغان دارم ہنوز

کعبهٔ من کوئے یار و قبلهٔ من روئے دوست ... سجده سوئے طاقِ ابروئ بتان دارم ہنوز

ترک کرده زہد و تقوی از سرِ مستی و شوق ... وقتِ خوش با ساقیان و میکشان دارم ہنوز

باده ده ساقی ز پندِ واعظانم دل گرفت ... تنگ جان از صحبتِ این ناکسان دارم ہنوز

عشقِ خوبان از منِ مسکین قرارِ دل ربود ... خار در دل در ہوائے گلرخان دارم ہنوز

دل به طرّاری ربوده از منِ ساده سلیم ... تا صلائے الاّمان از جورِ شان دارم ہنوز

سوخت جان و روحِ من از برقِ حسنِ دلبراں
مدتی شد ز آتش او دل طپاں دارم ہنوز

نے جمالِ گلرخاں شد گلشنِ دل پایمال
از تطاول ہاے غم در جاں خزاں دارم ہنوز

دوش من از ترکِ چشمی خوردہ ام تیرِ نگاہ
در جگر از غمزہ اش زخمِ سناں دارم ہنوز

آہ ای دل کی توصلِ آں گلِ رعنا رسم
زانکہ حایل خارِ ہستی درمیاں دارم ہنوز

کم نگشتہ ہیچکہ خود بحرِ ذخارست دل
تا ز چشم از موجِ او سیلی رواں دارم ہنوز

در دلم احمد کہ میل شاہد و ساقی نہانست
پیر گشتم لیکہ عشقِ خود جواں دارم ہنوز

ایضاً

دردِ دلم بہ بین ز غمِ دلربا مپرس
رنگِ رخم نگر دگر از حالِ ما مپرس

عشقِ پری رخان ز دلم شرم ریختہ
نے ننگ گشتہ ایم ز ما از حیا مپرس

جور و جفای یار بہ بخشش گذاشتیم
ما بندۂ وئیم ز ما جز وفا مپرس

از حسنِ آں نگار و جمالش چگویمت
دلہا ز ناز بین تو از آں دلربا مپرس

آرام جانِ من چو وصل آرام من بود
از کشتۂ مسیح بلا از دوا مپرس

از سرِ دہری دگراں غم نمی خورم
بیگانگی کہ کرد خود آں آشنا مپرس

آلودهٔ بخون مژه ام روی زرد بین
بنگر بحالِ زار و ز آه و بکا مپرس

میترسم ماند در دوری عشق بیخویشیم
رو خواجه کار خویش کن از حالِ ما مپرس

چشمم چو ابر و برق چو نالش مرا بس است
از گریه‌ها ابر و ز برق و سنا مپرس

ما عاشقانِ روی دلارام بوده ایم
از محوِ حسن قصهٔ جور و وفا مپرس

ما واله جمالِ دل آرای دلبریم
دلدادگان به بین و گر از دلربا مپرس

این عشق همچو عشقه گرفت است شاخِ دل
نی بیخ سبز هست نشو و نما مپرس

جان سوخته ز تابش خورشید روی او
این خیرگی چشم نگر و ز ضیا مپرس

عاشق به پیش یار چو انجم به پیش خور
در ابتدا عدم شده از انتها مپرس

گم گشته ایم ما به تجلی آن جمال
از جلوه های حسن جز آن مه لقا مپرس

دور از چگون و چون سوی بیچون همی رویم
محویم ما به عشق و ز چون و چرا مپرس

از رنگها گذشته به بیرنگ گم شدیم
از جلوه های رنگ و هم از لونها مپرس

از چشم اعتبار نگر اینکه میرود
آنچه گذشته در ازل انتها چرا مپرس

بکشای چشم دل بنگر جلوهٔ جمال
اشخاص نور بین تو ز سرِ خدا مپرس

ای دل بیا و هستی و همی خویش را
کن غرقِ بحرِ وحدت و از ماسوا مپرس

شد آب صاف از اثرِ زمهر برف
ما نیز دان تو ازین ژالها مپرس

بینم ز دور آدم و در وی نهان پری است — اسرار شاه بین تو ز حال گدا مپرس

هر دم تصوری ز دلم سر بر آورد — آید بصد لباس بر چشم ما مپرس

در خون و سپیده نور نظر بس عجب بود — شرحی بکن ز روح و دگر از خدا مپرس

یار آمده چو عشق نشسته درون جان — یکبار بر ده هستی ما را ز ما مپرس

حال گلی که گلشن ما راست جای او — از بیدلان مپرس و ز باد صبا مپرس

ای دل ز غیر عشق سعادت طلب مکن — در پیش ظل عشق ز بال هما مپرس

تقوی و زهد ثمره عقل است زاهدا — از بیدلان عشق روا نا روا مپرس

با خوشان پیر مغان دل خوش شیم و شاد — از ما ز زهد و ورع وز نور و صفا مپرس

حیران حسن یار چو آئینه گشته ایم — صوفی ز عاشقان ز فنا و بقا مپرس

ساقی دیار و بزم حریفان باده نوش — از حلت و ز حرمت می واعظا مپرس

اسرار عشق و لذت ساقی و جام می — رو از حریف پرس ز نا آشنا مپرس

مرگ و حیات ما چو به هجر و وصال اوست — خور باده وصال و ز آب بقا مپرس

نی جام و باده آمد و چون وقت عزیز رفت — زود آ قضا بکن دگر از ما مضی مپرس

نار و نعیم قبله و ایمان زاهد است — از بیدلان عشق ز خوف و رجا مپرس

از بهر سیر یار دل سوخته ست جا — خوش این کنایتی ست ز عبدالهی مپرس

ای دل اگر طلب کنی اسرارِ عشق دوست — از سوختہ بپرس نہ از اہلِ تقا بپرس

عشق ست کارِ مردی و مردانِ حق دلا — از کارزار و جنگ نہ خواجہ سرا بپرس

آنانکہ گم شدند بہ عشق و ہوای دوست — زیشان نہ غیر یار و ز دیگر ہوی بپرس

عاشق نثارِ یار بکردہ جہان و جان — از اہلِ بخل ہیچ ز جود و سخا بپرس

زنجیرِ قہر گردنِ اہلِ بلا بستہ است — از جانِ مبتلا بجز از ابتلا بپرس

خالی ز خویش باش و پر از سرِ آن نگار — از عرش و لامکان و گر از خلا بپرس

آئینہ سادہ گشت پر از عکس مہر شد — از جانِ پُر خیال ز وحیِ خدا بپرس

موسیٰ ست روح و عشق بدستش بود عصا — اسرارِ روح اینہمہ دان از عصا بپرس

از ہمتِ شریف ظلومیم و ہم جہول — دون ہمتیِ چرخ نگر و ز ابا بپرس

احرام بہرِ منزلِ دلدار بستہ ایم — از ما نہ کعبہ و ز صفا و منا بپرس

بیرون و از درون و پس و پیش شد محیط — سر بیست بوالعجب ہمہ تن دلکشا بپرس

ما چشمِ مستِ ساقیِ مخمور دیدہ ایم — بے بادہ سرخوشیم ز مستیِ ما بپرس

چشمے کہ تر ز عشق بود جان فدای او — زین خشک چشم بہرِ محبت دلا بپرس

احمد رہینِ الفتِ دلدار گشتہ ایم
از ما بہرِ یار بجز از رضا بپرس

ایضاً

دوش دیدم بر ہے بنچۂ بادہ فروش | روی ہمچوں قمر و زلف چو زنار بدوش
رفتم از خویش چو دیدم رخِ خورشید وشش | ز دلم تاب و تواں رفت ز سر عقل و ہوش
گفتم ای جانِ جہاں گرد سرت برگردم | گفت خاموش شو ای بوالہوس بادہ فروش
سینۂ خویش بکن پاک تو از ما و منی | وانگہی پیش من آور نہ تو چنداں مخروش
اگر از بادۂ عشقم بدلت ذوقی ہست | بیکے جرعۂ می خرقۂ ہستی بفروش
من ازیں پاک سخنش بیخود و بدمست شدم | کہ درونِ سر من نے خرد ماند و نہ ہوش
عاشقاں گرد مہِ چاردہ اش حلقہ زدہ | بود در ہر طرفی نالہ و فریاد و خروش
پُر خمار از مئ عشقش بجہاں رندانند | کز ازل مست شدہ تا بقیامت مدہوش
رند از بادۂ عشقش ہمہ مستند و خراب | نہ کہ زاہد کہ بود ہمتِ او زہد فروش
عاشقانے کہ چو از بادۂ عشقش مستند | ہمہ در جوش و خروش و ہمہ در نوشا نوش
دل و جانم ز مئ مہر رخش مست شدہ | خوں چکاں از مژہ ہا سینہ چو دیگ اندر جوش
چوں مرا دید ز خود رفتہ و مدہوش شدہ | نزد من آمد و بگرفت مرا در آغوش
گفت خوش نیست چنیں پردہ دریِّ اسرار | رو چو منصور نہ بے پردگیٔ راز مکوش

ضبط کن آنچه ترا پیر مغان گفت نهان | راز پنهانیِ جانانه تو ارزان مفروش

پر طرب باش ز صهبای محبت هردم | بادهٔ مهر و وفا با رخ جانانه بنوش

در ازل قسمتِ تو بارِ محبت کردند | حاملش باش چنین گفت مرا دوش سروش

جهد کن از دل و جان گر قدم صدق تراست | تا بوصلش برسی ای دلِ من نیک بکوش

این چه رازیست که جان گشته از دست خراب | این چه سرّیست که گر دید دلم زو مدهوش

با کسانیکه همه بستهٔ نارند و نعیم | کم ز عشقش سخنی گوی و هلا باش خموش

احمدا کن حذر از گوش رقیبان راز
سرِّ خود فاش مکن فتنهٔ شان دارد گوش

ایضاً

بهر تماشای رخش عشاق شیدا هر طرف | جانها ز حسن شوخ او دارند غوغا هر طرف

دلها بشوقش از طرب رقصان شده مانند طور | دیدار خوبان آمده صد مثلِ موسی هر طرف

زاری و فغانِ عاشقان عالم شده پرشور وش | هردم ز چشم شوخ او فتنه است برپا هر طرف

پیشِ جمالِ روی او هر جان شده حیرت زده | دیده بمثلِ آئینه محو تماشا هر طرف

وی از شعاع حسن او در تاب خورشید رخش | روشن شده کون و مکان و بواد و صحرا هر طرف

بوده هجوم عاشقان گرد سرای آن پری — دیوانگان عشق او بر سر پر ز سودا هر طرف
دیده ز دود عشق او عشاق را شد خون فشان — ز اشک چشم عاشقان سیلاب دریا هر طرف
بوده جمال آن صنم غارت گر ایمان و دین — از عشق حسن روی او آشفته دلها هر طرف
در کربلای عشق او هر عاشق دیوانهٔ — میداد جان خویش را خود بی محابا هر طرف
از غمزه چون آمد برون در خلق غوغائی فتاد — در عالم از حسن رخش شورست برپا هر طرف
گرد سرای آن پری عشاق او از فرط شوق — کرده نثار مقدمش جان بی تحاشا هر طرف
جان بر لب و دیده به ره قومی ز هجران عشق — شد مجتمع با صد چنین بهر مسیحا هر طرف
شوریدگان عشق او افتاده اند در کوی او — از بهر یک نظارهٔ آن روی زیبا هر طرف
از بهر مجنونان او کز خویشتن بگذشته اند — در هر نظر جلوه کنان صد حسن لیلی هر طرف
پروانه وش از بیدلی بر گرد شمع روی او — هر عاشق از جوش جنون میداد جان را هر طرف
بهر مریضان غمش حسنش چو روح الله بود — بهم نفیر عاشقان بهر مداوا هر طرف
از قامت رعنای او قایم قیامت گشته بود — مضطر گروه عاشقان جان ناشکیبا هر طرف
بهر خدا ای ماه رو یکدم نقاب از رخ گشا — استاده قوم عاشقان با صد تمنا هر طرف
در عشق او تنها نه من آشفته و شیدا شدم — دیوانهٔ حسن رخش نادان و دانا هر طرف
جانهای عشاق رخش روشن شده مانند طور — زان پرتو روی نکو نور تجلی هر طرف

جانها مسخر کرده سحرست اندر چشم تو
با چشم مست و پرخمار آمد سوے بزم آن نگار
از برقِ حسنِ آن پری وز شعشعۂ نورِ رخش
در عشقِ روئی آن نگار از عاشقانش صد ہزار
دیده جمالِ آن پری وان شوخی وان لبی
در عشق آن روی نکو افتاده اندر کوی او
زان نرگسِ پر از خمار و چشم میگون نگار
از عشقِ حسنِ آن پری زان سحر و زان جادوگری
ہر دم برائے بیخودان تابان تجلی جمال
آئینہ حسنِ رخش چون انفس و آفاق بود
یکبار از کتم عدم چون بحر عشقش جوش زد
دل قلزم آمد بی کنارا مواج خیزد زو ہزار
از دردِ عشق و سوزِ دل جانها بفریاد آمده
شوریدگانِ عشق او پیشِ جمالِ آن پری
رازِ نہانی ازل چون بود پنہان در عدم

مفتون حسن روے تو شد پیر و برنا ہر طرف
عشاق بیخود آمده چون مست صہبا ہر طرف
جان سوختہ عشاق را چون طور سینا ہر طرف
آشفتہ و حیرت زده بودند چون ما ہر طرف
ہر عاقل و فرزانہ گردید شیدا ہر طرف
ہم زاہد و ہم عابد و ہم گبر و ترسا ہر طرف
بدست جانها آمده مدہوش و لہا ہر طرف
افتاده شور اندر جہان برخاست غوغا ہر طرف
از ہر عشاق رخش صد ماه سیما ہر طرف
عکسِ جمالِ روے او گشتہ ہویدا ہر طرف
آن گنج مخفی ازل گردید پیدا ہر طرف
این چشم و گوش و عقل و ہوش انہا رو یا ہر طرف
وز حسن پر آشوب او شوریست ہر جا ہر طرف
دیوانہ و حیرت زده مثل مریا ہر طرف
از جوشش عشق و جنون گردید افشا ہر طرف

دیوانه و بیخود شده دلها بعشق آن پری ۔ از غایت شوریدگی عشاق رسوا هر طرف

احمدا برای جرعه در بزم آن ساقی جان
هر عاشق شوریده سرست تقاضا هر طرف

ایضاً

دل ربود از من بت شیرین لقای خوشخصال ۔ عالم آشوبی به ناز و خوبی و حسن و جمال
گاه هوشم میبرد مانند موسی از جمال ۔ گاه میسوزد دلم چون طور از نار جلال
گاه میسازد بتیغ هجر جان من هلاک ۔ گاه زنده میکند روح من از بوی وصال
گاه میگوید برو از پیش من غوغا مکن ۔ گاه میگوید که ای شوریده سر این سو تعال
گاه میگوید که این مهمانی تو خوش آیدم ۔ گاه میگوید که ای بی صبر خود چندین منال
میزند زخمی بدل گاهی که تا آهی کنم ۔ گاه مرهم می نهد تا زخم گیرد اندمال
سخت حیرانم ز جنبشهای آن جان جهان ۔ گاه خواند گاه راند چیست این امر و حال
میبرد هر جا که میخواهد خود آن یار عزیز ۔ سخت افتاد است اندر گردن جانم عقال
چون پر کاهی بدست صرصر دل مبتلاست ۔ میکند هر لحظه از رنگی برنگی انتقال
هر زمان بادی وزد از غیب هر جان دلم ۔ گه نسیم و گاه صرصر گه دبور و گه شمال

کیست آن تابش جبا ریش گو بدکه منم
فهم سرگردانست از اسرار قرب و بعد او
این فهم یا خود توی جز حیرت اینجا هیچ نیست
برترست آن عالم از نور و ظلام روز و شب
نیست آنجا هیچ شی جز هستی مطلق دگر
می وزد بادی از و بر جان و بر دل هر زمان
عالم بی مثل و بیچون گرچه از دیدن برست
فهم از ادراک ذات روح گو عاجز بود
ساقیا از هستی می ده هم هستیم شکن
ما ز عمری اندرین غم روز و شب افتاده ایم
سوختم از تف هجرت ای مراد عاشقان
ما بجان ای جان جان محتاج دیدار توایم
روح ما را از ازل آغاز از مهر تو بود
ای فلک بر رفعت خود اینقدر نازی مکن
هیچو انجم پیش خورشید رخش گم گشته ام

عقل بهوت ست آنجا ناطقه گنگ شد و لال
ای بری از قیل و قال و اتصال و انفعال
کی بکویت راه یابد وهم و عقل و خیال
نیست آنجا وقت و ساعت نیست آنجا ماه و سال
عالم بیرنگ باشد برتر از وهم و خیال
عالم اجساد از وی می پذیرد انفعال
لیکه دارد جلوه ها در شان تشبیه و مثال
لیکه ظاهر میشود در صورت و شکل خیال
تو کریمی بر کریمان کی گران باشد سوال
باز رهان جان مرا ای جان عالم زین ملال
تشنگان وصل را باشد لب آب زلال
بهر مسکینان شهان را صد بود جود و نوال
گرد هم آخر در آئی نوش بود ما را مآل
بار عشقش را اگر دارد این ضعیفی احتمال
از وجود من نشان باقیست گو مثل هلال

من نیم در هست تاب آفتاب روی دوست — هستی ذره ز نور شمس دارد انفعال

تا توانی خویشتن را محو حسن یار کن — فکر کم کن از سرور و حزن و از هجر و وصال

در حضور حضرتش گر یاد از خویش آوری — بهر جان خستهٔ تو نکبت است و هم نکال

چون نشیمن ساختی در تنگنای این حدوث — بر گشا سوی قدم ای مرغ عرشی پر و بال

همچو دزدان اندرین تشبیهه محبوس آمدی — چون فراموشت شده شاهی و ملک بی‌زوال

هر زمان بر قصر شاه جان صلائی میزنند — کای غریب بینوا و تشنه لب اینسو تعال

سر مپیچ ای دل ز حکم حضرت پیر مغان — تا دم آخر بکن فرمان او را امتثال

بیدلان سوخته را فکر غیر یار نیست — عاشقان را جز خیال دوست نبود اشتغال

عاشقان بنگر رهین نقد وقت خود شدند — ماضی و مستقبل آنجا نیست حاشا غیر حال

عاشق دلداده را دل سوی آن دلدار رفت — میکند هر لحظه جانش سوی جانان ارتحال

بادهٔ عشقش که جان مرده را بخشد سرور — نزد ملا شد حرام و نزد عاشق شد حلال

ما دل و دین را فدای حسن جانان کرده‌ایم — زو مپرس از بیدلان تو از کمال و از زوال

غارت ایمان و دین عاشقان از ناز کرد — صد هزاران دل ربوده آن شوخ از غنج و دلال

من چه گویم از جمال آن نگار نازنین — صد هزاران جان ز ناز خویش کرده پایمال

ای پریرو از نگاهی کار عالم کن تمام — زانکه خون عاشقانت گشته بهر تو حلال

ای جمالت برتر از مدح و ثنای عالم است
لیکه هر کس حسب فهم خود کند قال و مقال

سوختم از آتش سودای عشقش سالها
از نگارم وه خبر ای قاصد فرخنده فال

آنکه من از بهر او صحرا نوردی می کنم
کی بدام من در افتد یارب آن وحشی غزال

نالها کردیم از درماندگی خویش ما
گوش نکند ناله ام کس آه شد قحط الرجال

پند دادن عاشق دیوانه را سودی نداشت
حضرت ناصح که هست اندر دماغش اختلال

گاه باشد کان پری رو نور چشم من شود
ای دل محزون ز درد هجر او چندان منال

هوشدار احمد درین عالم بهستی حق
هستی وهمی برای جان تو آمد وبال

ایضاً

بوی یاری از صبا بشنیده ام
هیچو و بدمست زو گردیده ام

مست گشتم چون پیمبر از اویس
رفت از دستم دل شوریده ام

بوی از پیراهن یوسف رسید
گشت چون یعقوب روشن دیده ام

یا که بوی کاکل لیلیست این
تا چو مجنون زان قبا بدریده ام

پرده های غیب را بدرید عشق
راز را بی پردگی زو دیده ام

چونکه عنقا را نشاں پیدا نبود　　عشق گوید تا بدو برسیده ام

پس به شوقِ دل سرِ ایں نامہ را　　من بنامِ عشق آغازیده ام

من ز سرِ کنت کنزاً مخفیاً　　شوخئ ایں عشق را فہمیده ام

عشقم آورد از عدم سوئے وجود　　بوئ دردِ دل ازو بوئیده ام

قدسیاں از دردِ عشقش مفلس اند　　در ازل ایں درد را بخریده ام

چرخ زاں بارِ امانت کرد ابا　　حاملِ او من بجاں گردیده ام

می نگنجد آنکہ در ارض و سما　　من ورا در خویش گنجانیده ام

آنکہ مسجودِ ملک بودم کنوں　　بندۂ روئے بتاں گردیده ام

از برائے آں نگارِ نازنیں　　بس تعبہا کاں بجاں بکشیده ام

زیں ننالم تا نرنجد یارِ من　　از ملولئ دلش ترسیده ام

ہمچو مجنوں از جنونِ عشقِ خویش　　صد گریبانِ حیا بدریده ام

از برائے یک نظر بر روئے او　　سالہا در کوئ او گردیده ام

ایضاً

صبر نکند ایں دلِ شوریده ام　　تا نہ بیند روئے جاناں دیده ام

یکدم ای یوسف بسوئے من بیا
ریخت چوں یعقوب نورِ دیده ام

باز آ بنشیں میانِ جانِ من
خانهٔ تست ایں دلِ شوریده ام

گر بها دارم بعشقت چوں شعیب
وز غمت داؤد ساں نالیده ام

در غمِ آں لاله رو مانند ابر
اشک چوں از چشمِ خود باریده ام

کے گذارم عشق آں جانِ جہاں
بهرِ جاناں را بدل ورزیده ام

احمدا ایں ہائے و ہوا رزانِ مدان
عشقِ او را من بجاں بخریده ام

یار من با جانِ من همراز بود
چوں نتالم دور از و گردیده ام

آنکه صبر از جانِ من بربوده است
من زبی صبری خود کالیده ام

گشته ام رسوا سرِ بازار ها
از جنوں بے پا و سر گردیده ام

کے اثر ایں آهِ سوزانِ مرا
ناله ام گوید بدو نرسیده ام

دل ز دستم رفت ای صاحبدلاں
همتے بهرِ دلِ شوریده ام

کے زکامم لذتش بیروں رود
چاشنی دردِ او چشیده ام

عشقِ من از کفر و ایماں فارغ است
چوں پری از غیرِ او گردیده ام

کفر و ایماں در بروی من بست
دیده هر دو [illegible]

ساقیا از جرعهٔ مستم بکن | فرش راحت باد جان و دیده ام
مست کن چندانکه تا از خود رهم | راحتی یابد دلِ شوریده ام

غزل

حسنِ روئے آں پری را دیده ام | زار و دیوانه از و گردیده ام
در هوائے آں غزالِ خوش خرام | در کوه و صحرا بسے بدویده ام
با بتانِ ماه وش خوش خلوتے | در خراباتِ مغاں بگزیده ام
در پئے آں رشک لیلی روز و شب | همچو مجنوں کو بکو بدویده ام
حاملِ بارِ محبت چوں شدم | بس ملامتها بخود کشیده ام
عشقِ او جانِ مرا بے ننگ کرد | خرقهٔ ناموس را بدریده ام
احمدا در عشق آں شیریں لقا | سالها من کوهِ غم کاویده ام
جاں فدائے آنکه دل شیدای وست | عشق او از جان و دل بگزیده ام
جان و دل یک پرتو خورشید اوست | مستم از وی هست از و گردیده ام
در جسم او چو جان نزدیک بود | رُخ نه بیند چشم و نورِ دیده ام
چشم و نورِ چشم با هم اقرب اند | گفت چشم از نورِ خود پوشیده ام

او بما از جان من نزدیک هست — گر نه بینم مهر تیره دیده ام
با شما من از شما گفت اقربم — سر رمز یار را فهمیده ام
مبدء تو هم معاد و تو منم — تو مرای من ترا گردیده ام
گشته ام در ظاهر و باطن محیط — من شما را نور جان و دیده ام
کُلُّ شَیءٍ هَالِکٌ اِلَّا وَجهَهُ — گم درون هستیش گردیده ام
او ز باطن سوی ظاهر آمده — اینست سر دلبر بگزیده ام
آمد و رفت از کجا من از کجا — چون ارادت من بخود جنبیده ام
بوده ام در ذات اول بی نشان — در مقام حیرت آرامیده ام
گشته ام من بعد اسما و صفات — در تجلیهای تو جنبیده ام
صورت افعال گشتم بعد ازان — همچو سبزه در درون روئیده ام
بعده اندر شهادت آمدم — صورت لون و جسد گردیده ام
مرغ عرشم آشیانم قدس بود — از نشیمن ناگهان پریده ام
روح قدسم لامکانم جای بود — هی مقید در مکان گردیده ام
جسم عالم را منم مانند روح — مثل جان نور دل و هم دیده ام
جوشش عشق ست اینکه کرد افشا راز — ورنه اندر ذات خود پوشیده ام

شور عشق ست اینکه در عالم فتاد ‌ ‌ همچو دیگ از تفِ خود جوشیده ام
عشق آمد راز جانرا فاش کرد ‌ ‌ از جنوں این خرقه را بدریده ام
طرفه آں سری که از گفتن برسیت ‌ ‌ دوش از پیرِ مغاں بشنیده ام
ساقیا از باده بیخود کن مرا ‌ ‌ مهرِ تو در جان و دل بگزیده ام
مست کن چندانکه از گفتن بهم ‌ ‌ از تو ساقی حلِ مشکل دیده ام

غزل

سالها عشق بتاں ورزیده ام ‌ ‌ زانکه سرِ حق در ایشاں دیده ام
باد و چشمِ خویش در باغِ شهود ‌ ‌ از جمالِ گلرخاں گل چیده ام
عشق من از پر تو حسنِ ویست ‌ ‌ من دریں آئینه رویش دیده ام
از دمِ مطرب که جانم مست شد ‌ ‌ نالهٔ جان سوزِ نی بشنیده ام
از شعاع و تابشِ خورشید حسن ‌ ‌ سوخت نورِ چشمِ من در دیده ام
چوں تو حسنے در نظر نامد مرا ‌ ‌ گردِ عالم من بسے گردیده ام
دل بجستم گفت از عشق احمدا ‌ ‌ من ز چشمت خوں شده چکیده ام
عشق آمد شور در عالم فگند ‌ ‌ آه من بے پرده تر گردیده ام

عشق آمد از پنهان فاش کرد — ورنه از چشم جهان پوشیده ام
کنز مخفی بودم اندر غیب من — شهرهٔ عالم کنون گردیده ام
روح ختم از عدم برمیده ام — در وجود خلق آرامیده ام
چون نفخت فیه من روحی بگفت — در تن آدم از آن بخزیده ام
پرتوی بودم ز خورشید جمال — در سحاب تن کنون پوشیده ام
بوده ام باشندهٔ ملک قدم — مسکن حادث کنون بگزیده ام
در مقام ذات بودم بے نشان — چون ارادت در نهان جنبیده ام
آدم اول بجبروت صفات — صورت سمع و بصر گردیده ام
پس سفر کردم بملک ارتسام — ثوب ملکوتی بر بکشیده ام
آدم آنکه باقلیم مثال — جامهائے نور را پوشیده ام
بعده در ملک ناسوت آدم — در لباس خلق آرامیده ام
دور هر انسان کامل ختم شد — تا در آخر صورتش گردیده ام
شخص کامل آن رسول اکرم ست — جمله استعداد در وے دیده ام
تا قیامت نایبش قایم بود — در قبایش هر زمان پوشیده ام
منکه در الوان اقسام آمدم — نقشها بر لوح خود بکشیده ام

هر زمان تجدید امثالِ من ست
هر زمان شانِ دگر گردیده ام

آمده بیرنگ اندر قیدِ رنگ
زین اسیری پُر غم و رنجیده ام

حُبِّ حق خود باعثِ اظهار بود
ورنه گنجے سخت تر پوشیده ام

اضطرارِ عشق شور افگنده است
منکه بے پرده ازو گردیده ام

متّحد در اصل بودم من بدو
لیکه در صورت جدا گردیده ام

او مرا بر حُسنِ خود عاشق نمود
در دلِ دلدار خود بگزیده ام

خود منم مشاطهٔ حسن و جمال
بر رخش گلگونه گردیده ام

حسن و عشق این عاشق یکدیگر اند
مائلم او و من بدو گردیده ام

جان و تن را هست باہم اتحاد
او چو جان و من چو تن گردیده ام

او چو جان بے تن نمی گیرد قرار
من چو تن بے روحِ او ژولیده ام

او نهان مانند جان در تن شده
من چو تن از تخم جاں روئیده ام

اینهمه تنزیه و تشبیه وی ست
او چو خور من نورِ خور گردیده ام

نورِ خور از ذاتِ خور کی شد جدا
از وجودِ جاں چو نورِ دیده ام

جمله عالم پرتوِ نورِ ویست
گر ندید ستی نگر از دیده ام

در حقیقت ماه را خود نور نیست
گوید او از نور خود زائیده ام

نیست ہستی مر کسے را غیر او　　نیست بودم ہست از و گردیدہ ام

ہادیٔ عشاق شد نور یقین　　من ز جو دشش از گماں برہیدہ ام

شد یقین آئینہ روئے حبیب　　اندریں آئینہ رویش دیدہ ام

سر بنہ احمد بپائے پیر رہ　　خاک راہش با دکحل دیدہ ام

غزل

با ماہ رخے امشب مہمانِ خراباتم　　خورشید بکف دارم سلطانِ خراباتم

سودائے مے و ساقی دارم بدرونِ خود　　از بہر خریداران دوکانِ خراباتم

در خلوتِ مے نوشاں تا غیر کسے ناید　　باچند خراباتے دربانِ خراباتم

از غایتِ بدمستی گم گشتہ ام از ہستی　　آئینہ نمط بیخود حیرانِ خراباتم

ایں عشق بمن گفتہ رو حمّ تنِ عاشق　　من زندہ کنِ دلہا من جانِ خراباتم

برقِ رخِ مہروئی زد شعلہ بجانِ من　　گفتم تو کئی گفتا لمعانِ خراباتم

صد داغ ز عشق او چوں لالہ بدل دارم　　گلزارِ محبت ام بستانِ خراباتم

از صحبتِ بر زاہد حقا کہ دلم بگرفت　　مشتاقِ حریفان و رندانِ خراباتم

در عاشقی و رندی می نوشی و مدهوشی
من صدر ملامت ام دیوان خراباتم

از صدق و نیاز دل خاکِ رهِ عشاقم
در مشرب و در ملت پیران خراباتم

ای زاهدِ ظاهر بین بر خویش همی نازی
تو بندهٔ خود بینی من آنِ خراباتم

صد زخم زند عشقش بر جانِ من از مستی
چون گوی ز چوگانش گردان خراباتم

در دیرِ مغان روزی دیدم صنمی دلکش
گفتم تو کئی گفتا جانانِ خراباتم

پیمانه نه بگذارم زان عهد که بربستم
اشکسته نگردد تا پیمانِ خراباتم

من مست نیم لیکن خاکِ درِ خمارم
من زنده نیم اما حیرانِ خراباتم

چون چرخ همیگردم بر گردِ بتان زاهد
تا حشر نگردد کم دورانِ خراباتم

با باده بگفتم من جان مستِ توئیست
خندید و بگفتا من ریحانِ خراباتم

ای پیرِ مغان سویم نظرے زکرم فرما
بگذاشته تنها هم یارانِ خراباتم

تا حشر ز جانِ من عشقت نرود ساقی
وز دل نه برون گردد میلانِ خراباتم

در مدرسهٔ عشقش از بهر کتابِ دل
دیباچهٔ الفت ام عنوانِ خراباتم

این بخت سیاهِ من برگشته ز راه دین
کز رندی و قلاشی جویانِ خراباتم

در عین پریشانی جمعیتِ دل دیدم
تا بندِ خمِ زلفِ خوبانِ خراباتم

چون روز ازل ما را کردند خراباتی
دارد دلِ پر وحشت جولانِ خراباتم

ای زاهد خوش سیرت شایسته کرداری
من رند خراباتی شایان خراباتم

چون اهرمن این عشقم یا رب چه دهیم زد
تا واله و شیدا می قتان خراباتم

وی چشم بمن گفته خون ریختنم بنگر
من چشمهٔ الفت ام سیلان خراباتم

از مستی می احمد زین هستی خود رستم
هم کاسه می نوش و رندان خراباتم

غزل

گر بخت من یاری کند خاک ره جانان شوم
در پای چشم من نهد ممنون آن احسان شوم

تا می و رخ تابش تو چون آئینه حیران شوم
خالی ز نقش خویشتن پر جلوهٔ جانان شوم

دی گفت آن جان جهان با من که ای شیدای ما
جان کن بعشق من فدا تا من ترا تو جان شوم

در حشر خورشید رخش گر جلوه آرد پیش پیش
مانند انجم من ز جان در نور او پنهان شوم

یکدم اگر لبهای او دمساز گردد با لبم
تا از دم او همچو نی پیچیده خویشتن نالان شوم

خوش آن دمی باشد که من از پرتو مهر رخش
مانند ذره در سپهر تابنده و رخشان شوم

ای باده وحدت دمی در خم جانم جوش زن
تا خرقه هستی خود بر افکنم عریان شوم

چون مرغ عرشی آشیان الله رفرای لامکان
از پر و بال عشق او همچون پری پران شوم

شو جلوه گر در چشم من یکبار ای نور جمال
تا پیش روی خوب تو چون آئینه حیران شوم

خود مطربِ مجلس اگر در نغمه آرد نام یار — مانندِ صوفی از طرب در مستیش رقصان شوم

از ناز گفت آن بت بمن در کفرِ عشقم جان بده — خود ای مسلمان تا ترا من قوتِ ایمان شوم

ای کعبهٔ دلدادگان در کوی خود راهم بده — تا چون طوافِ حاجیان گردِ تو گردان شوم

گفتم که ای دلبر شبی شو شمعِ بزمِ من بگفت — گر جان کنی قربانِ من در خانه ات مهمان شوم

یکبار ای خورشیدِ جان از هستیِ من سر برآر — چون ذره تابان شوم چون صبح تا خندان شوم

در عشقِ آن جانِ جهان بگذارم این کون و مکان — در جان ببازم در رهش سر حلقهٔ رندان شوم

گفت آن مسیحِ جانِ ما ای سوخته سویم بیا — حزنِ ترا شادی کنم دردِ ترا درمان شوم

سویم بیا تا باشمت هر جا دلیلِ راهِ تو — گر فانیِ عشقم شوی من بهرِ تو بریان شوم

حسنت مسیحِ جانِ من مهرت بود آبِ بقا — میرم اگر در عشقِ تو من حیِّ جاویدان شوم

دی گفت عشقِ او بمن خوش خلوتی با یار کن — خوش خوش نشین در خلوتش من بهرِ تو دربان شوم

در خلوتیِ عشاقِ او کی بار یابد جبرئیل — گفتا اگر بالا پرم با بال و پر سوزان شوم

غم دیده ام من سالها از عشقت ای شیرین لقا — یکبار در چشمم بیا کز دیدنت شادان شوم

گر ای گلِ خندانِ من رخ پوشی از چشمانِ من — مانندِ بلبل هر سحر از دردِ تو نالان شویم

کی باشد ای جانِ جمن با یار باشم همنشین — با آن نگارِ نازنین یکبار در بستان شویم

از صرصرِ عالم کجا میرد چراغِ عشقِ من — لیکن بچشمِ ناقصان شمعی تهِ دامان شویم

ناگاه پای جان من شد بستهٔ دام شیون	از قید تعین گر رهم در ملکِ دل سلطان شوم
ساقی ز چشم مست خود جانِ مرا بدمست کن	تا ز دوستانِ مَیت من نیز از مستان شوم
زاهد بتان ماهرو آئینهٔ حسنِ حق اند	بینم رخِ ایشان ازین تا صاحبِ عرفان شوم
بارِ امانت را نگر زاهد که انسان حامل است	عشقِ بتان ورزم اگر من نیز از انسان شوم
احمدؔ اگر در خانه ام آن ماهرو مهمان شود	صد بار گردم گردِ او و ز جان و دل قربان شوم

۷۸۶

در نعت

ای سر برآر اے ربِ ذوالمنن	فخرِ تو بر ملکِ ارواح ست و تن
قدسیان گردِ سرایت از ادب	ربِ سلّم ربِ سلّم بانگ زن
انبیا پروانه وش بر گردِ تو	تو چو شمعی در میانِ انجمن
چونکه ابرِ رحمتی بحرِ کرم	رشحهٔ زان در دهانِ من فگن
از طرب روحانیان رقص آورند	بر جمالِ روئے تو ای بوالحسن
گر برد بوئیت بگورستان صبا	مرده از مستی بدراند کفن
عاشقان مشتاقِ دیدارِ تو اند	پرده بردار از رخ ای جانانِ من
باشد ساقی بهرِ جانِ پر غمم	از طرب خنده و خمارِ من شکن

غزل

ای ظهور ذات رب ذوالمنن — ظل نور تست ارواح و بدن

هستی کون و مکان قائم بتست — تو چو روحی جمله عالم چون بدن

مستی عشاق تو بر بوی تست — چون اویس و بوی جانش از یمن

جان سراید مدحت تو بی زبان — نعت تو بیرون ز لب هست و دهن

ای گل خندان ریاض ذوالجلال — بلبل سدره ز شوقت نعره زن

پرتو حسن تو هر خوبان بتافت — گشت زان دیوانه قیس و کوهکن

از کمینه امت تو احمد است — سایهٔ رحمت بجان او فکن

سوزش عشقش ربوده عقل من — چون نباشم زاهدا توبه شکن

عاشقان را پیش شمع روی یار — همچو پروانه بباید سوختن

داغهای سینهٔ عشاق تو — گشته چون گلها شگفته در چمن

بلبلان نالان به شوق روی تو — گل بعشق تو دریده پیرهن

هست حیران نرگس از چشم خوشت — شرم دارد از رخت برگ سمن

هست جانم را تمنا اے کریم — باشد از بهر تو مرگ و زیستن

ساغرے از لطف در کامم بریز / کز طرب جاں نقص آرد در بدن

ازکہ ترسم چوں پناہ من توئی / غم چہ دارم چوں توئی اقبالِ من

یک نظر فرما ز رحمت سوئی من / تا رہد جانِ من از رنج و محن

ازکرم باب یقیں بر من کشا / تا رہائی یابم از اوہام وظن

جز بتوفیق تو اے بحرِ عطا / نیست آساں از خودی بیروں شدن

احمدِ عاصی شفاعت خواہ تست / لرزد از خوف گناہ خویشتن

غزل

رشکِ ماہِ چاردہ شد روئے تو / میفریبد مشک را گیسوئے تو

چرخ سرگرداں بجستجوئے تو / غیرتِ قوس قزح ابروئے تو

مہر و مہ گشتہ غلامِ روئے تو / ہست ترکِ آسماں ہندوئے تو

ای حیاتِ جاں جمالِ روئے تو / راحتِ روح ست لطفِ بوئے تو

سوخت جاں از برقِ حسنِ روئے تو / خاک گردیدیم اندر کوئے تو

ہست مقناطیس حسنِ روئے تو / میکشند جانہائی عاشق سوئے تو

اشکہا ریزم بعشقِ روئے تو / تشنہ لب ہستم میانِ جوئے تو

دل ربوده نرگس جادوی تو — گرد شیران را شکار آهوی تو

گل گریبان دریده عشق روی تو — مست بلبل در چمن از بوی تو

از غم تو لاله را در سینه داغ — شد پریشان سنبل از گیسوی تو

آمدی گلگونهٔ حسن بتان — شد نهان در عشق هائی و هوی تو

سوختی از ناز جان عاشقان — چون ننالم جان من از خوی تو

از من بیچارهٔ ساده سلیم — دل ربوده چشم پر جادوی تو

آمدم من از برای جستجو — وی دل من گم شده در کوی تو

چون جمال تو الهٔ عاشقانست — زین سبب هر جا نشست واله سوی تو

زان چو انجم پیش تو گم گشته ایم — تا نشیند چون توئی پهلوی تو

ما رمیت از رمیت شد گواه — جنبش فانیست از نیروی تو

ما همه یک قطرهٔ بحر تو ایم — راه دارد خستهٔ جان با لجوی تو

ای ز عشقت جان طربناک آمده — مست و بیخود در سماع و طوی تو

گشته ام خاک درت از فرط شوق — تا زنم من بوسه بر زانوی تو

از دل و جان گشته ای جان جهان — عاشقان محو رخ نیکوی تو

جان بلب آمد گذاری در ملال — چونکه احمد هست حق گوی تو

غیرتِ شمس الضحیٰ شد روی تو ‏ ‏ ‏ لیلۃ القدر آمدہ گیسوے تو

از شعاعِ آفتابِ روے تو ‏ ‏ ‏ رشکِ خاور گشت جانان کوے تو

ہر سحر آیم میانِ کوے تو ‏ ‏ ‏ تا در آید در مشامم بوے تو

کعبۂ جانہاست جانان کوے تو ‏ ‏ ‏ سجدہا آریم سوے روے تو

زندہ ایم ای جان بیادِ روی تو ‏ ‏ ‏ روح تازہ شد ز بوی موے تو

بی نیازی از براے عاشقان ‏ ‏ ‏ این بتان آموختہ از خوے تو

اشک چون سیلاب ور آتشکدہ ‏ ‏ ‏ بہر عاشق ہست این جادوے تو

دیدہ احمد ور جمالِ دلبران ‏ ‏ ‏ جلوۂ خورشیدِ حسنِ روے تو

عاشقان شیدا چو حسنِ روے تو ‏ ‏ ‏ دلبران پابستہ گیسوے تو

ای صبا با آن نگارِ من بگو ‏ ‏ ‏ سوختم در آرزوے روے تو

ای ہمای قدس سویم باز پر ‏ ‏ ‏ جان فدا بر بال و بر بازوے تو

قدسیان دیوانۂ حسنِ تو اند ‏ ‏ ‏ جملہ سرگردان محبت جوے تو

بہرِ دیدارت نمازی می کنم ‏ ‏ ‏ سجدہ گاہے ماشد ابروے تو

شد نگاہِ مستِ تو سحرِ حلال ‏ ‏ ‏ برد عقلم چشمِ پرجادوے تو

نالہا دارد چو بلبل جانِ من ‏ ‏ ‏ ای گلِ خندان بیادِ روے تو

از غم من بے نیازی میکند / بخت من آموختہ ہم خوئے تو
حال بار محبت کردہ / نیست آں قوت جز از نیروئے تو
ہمچو آدم گو شد از جنت جدا / دور گشتم از بہشت روئے تو
ہستم از عمرے مقیم کوئے تو / بو کہ آید در مشامم بوئے تو
ای ز جاں روحانیاں محو تواند / ہمچو آئینہ بہ پیش روئے تو
بستہ جانم بتار زلف خویش / بہر دل زنجیر بستہ گیسوئے تو
گل بہ عشق تو دریدہ پیرہن / مست بلبل شد ز بوئے روئے تو
صد ہزاراں جاں فشاں پروانہ وار / ای پری وش پیش شمع روئے تو
ما بہ عشق روئے تو دل دادہ ایم / او فتادہ ہمچو اندر کوئے تو
بادہ ہائے عشق تو نوشیدہ ام / مست جاں مست از نشاط روئے تو
سوئے رویت سجدہ ہا آرند جاں / طاق طاعت آمدہ ابروئے تو
والہ و شیدا است دل بر روئے تو / مست جان عاشقان از بوئے تو
گشتہ ام مجنوں بہ عشق روئے تو / آمدہ زنجیر دل گیسوئے تو
ہمچو نی خالی شدم از خویشتن / ہائے و ہوئے ہست ہائے ہوئے تو
از دہان ہمچو داں چوں فاختہ / می برآید ہر زماں کو کوئے تو

همچو پیران دستگیرم بوده — آفرین ای عشق بر بازوئے تو
جان زعیب آورده سوئے شهود — بوده ای عشق این همه نیروئے تو
جذب حسن است اینکه جانِ خسته را — موکشان آورده سوئے کوئے تو
سحر کردی سکرت ابصارنا — در نظر نامد مرا جز روئے تو
عشق من عکسی ست حسن روئے تو — آمده از سوز جانم بوئے تو
حالِ زارِ عاشقان را درنگر — ہائے وہو دارند اندر کوئے تو
یک نسیم خود مکن ازمن دریغ — میزیم ای جان من بر بوئے تو
ای مرادِ عاشقان دیدارِ تو — راحتِ جان است حسنِ روئے تو
از غم عشقت نجاتے نے مرا — وام دلها آمده گیسوئے تو
احمدِ مسکین ز جان مشتاقِ تست — کے بود تا آنکه بیند روئے تو
گم شدم ای جان بجستجوئے تو — رفتم از خود چونکه دیدم روئے تو
عشق ما را تو دتوئی بختِ جوان — ناتوانائیم از نیروئے تو
ای محبت بیکسان را کس توئی — تازنا داریم بر بازوئے تو
هستئ همی که اصلش هیچ نیست — گشته ابرے آفتاب روئے تو
از هزاران عاشقِ جان سوخته — هست بر دل ز لطف عنبر بوئے تو

نالم از عشق تو می ترسد دلم — جان من از بی نیازی خوی تو

قمریان در جستجو کو کو کنان — بلبلان از شوق مدحت گوی تو

قبلهٔ عشاق حسن روی تست — میکشد از هر طرف دل سوی تو

کشتگان عشق تو در خاک و خون — اوفتاده کربلا شد کوی تو

باز آ در چشم احمد جلوه کن

صرف عمرم شد بجست و جوی تو

غزل

چهره چون شمع بصد ناز برافروخته — مثل پروانه دل شیفته ام سوخته

دیدهٔ جان من از دیدن تو خیره شده — همچو خورشید بصد جلوه رخ افروخته

یکی جلوه ربودی دل صد همچو منی — طرز طراری و شوخی ز که آموخته

رشک حسنت که تا باز نه بیند رخ غیر — دیدهٔ جان مرا باز نمط دوخته

به بهای نظری سوی تو جان اند است — لیکه دانسته زدن ناسره نفروخته

شه خوبان بر کاکی دل مسکین خوش کن — زانکه سرمایه از حسن لب اندوخته

نعش شمع صفت ای دل من میسوزی — تا ز پروانه چنین سوختن آموخته

چون به بینم دگری را چو توئی نورِ بصر
تا درونِ نظرم نورِ خود افروخته

بهوای رخِ خوب آن گلِ خندان ای دل
مایهٔ درد چو بلبل بدل اندوخته

باهمه ی نکو باهمه این حسن و جمال
کشتنِ دل شدگان از که تو آموخته

بیکی جلوهٔ حسنِ رخِ خود ای مه و
بربودی دلِ من جانِ مرا سوخته

از پی سوختنِ جانِ منِ دیوانه
ای پری چهره تو چون شمع رخ افروخته

چونی ای جانِ من و ای دلِ دیوانهٔ من
سبقِ عشق بگو تا ز که آموخته

ای دلِ گم شدهٔ من چه ترا پیش آمد
تا چو مجنون بغم لیلی خود سوخته

بهوای رخِ او ای دلِ شوریدهٔ من
مایهٔ درد محبت بخود اندوخته

تا کی ای دوست من از درد محبت نالم
جانِ بیمار مرا ز آتشِ غم سوخته

شعلهٔ حسن که چون برق برافروخته
خرمنِ هستیِ عشاق ازان سوخته

حرم دینِ من و مصحفِ ایمانم سوخت
آه ز آن شعله که از حُسن برافروخته

بر درِ دیرِ مغان بهر بتی خیمه زده
کعبهٔ دین بکفِ ساحره بفروخته

شهرهٔ خلق شدی و زهوس شاهد و می
طبل رندی و ملامت بجهان کوفته

چشم دارا ز کرمش زانکه تو از راه نیاز
سالها خاکِ درِ پیرِ مغان روفته

همچو لاله بدلم داغ ز عشقِ تو فتاد
تو چو گل چهره به صد ناز برافروخته

ما دلِ شیفته در عشقِ تو بفروخته ایم — تو که صد خوبی و صد حسن برافروخته
بنگاهی دل و دینم بربودی ای شوخ — چشم را ساحری از بهر من آموخته
احمدا سوزِ دل و دردِ جگر آه و فغان — نیک سرمایهٔ عشقش بدل اندوخته
روی چون مهر بصد تاب برافروخته — تا چو انجم همه تن هستی من سوخته
ز آتش عشق هم از شعله حسن رخ خویش — ز دلم داغ غم دیر و حرم سوخته
ای دلِ من بچه پابندِ صور گردیدی — سبق بی صوری هیچ نیاموخته
سوخت کثرت بدرونِ نظرم هیچ نجوم — تا تو خورشید رخ خویش برافروخته
هیچ آئینه بهر جلوه اواے احمد — حیرت و بیخودی و گم شدن آموخته

ایضاً

چون پری آمده در هستی من نابهستی — دیدهٔ جان من از دیدنِ خود دوخته
چشم خلق از رخ پاکِ تو نه بیند چه عجب — دیدهٔ جانِ من از دیده خود دوخته
نگهی و گهی ای دل من فکر بکن — علم از مبدهٔ ارواح نیاموخته
مبدهٔ تو چه بود باز معادِ تو چیست — غافل از اصل خود و دیده از آن دوخته
از کجا آمدی اصل و خود تو چیست — علم تحقیق زکس هیچ نیاموخته

چیست غیبی چه خودی چیست وجود من و تو	مایه وسوسه و وهم درآندوخته

اینکه بینی نظر نیست و خیال دل و تو	اینهمه علم ز همسایه درآموخته

وسعت عرش درون دل و جان میداری	از هوسها تو قبا تنگ بخود دوخته

باز عرشی و ترا قدس نشیمن بوده	روش بوم درین کنج درآموخته

روح حق هستی و مسجود ملایک بودی	آه ارزان دُر نایاب تو بفروخته

ذات تو نور قدیم ست عدم اصل وجود	وهم این هستی حادث بدل اندوخته

لوح ساده ز ازل آمدی و باز اینجا	نقش ششتی بدل خویش در اندوخته

حق چو روح ست و جهان هیچو بدن آمده است	علم تحقیق ز اُستاد نه آموخته

گرچه ناید بنظر لیک محیط جسم ست	روح ما را صفت ذات خود آموخته

حق چو جانست و بود هستی من هیچ خیال	ای دل من ز حق این علم درآموخته

قطره هستی خود را تو بقلزم انداز	چه درین خاککده خاک دراندوخته

از عدم تا بوجود تو مددهاست بسی	مایه هستی خود از عدم اندوخته

روح ساده بجهان آمدی و نفس ترکی	از هوا و ز هوس این همه اندوخته

صورت نقش جهان عکس خیال تو بود	این درست ست مگر از خواب درآموخته

مثل خواب ست جهان عکس خیال دل من	خواب دان هرچه که زین علم درآموخته

جان که پاکست ز آلودگی نقش و خیال | این همه تفرقه از وهم در اندوخته
آه زین رنگ که بیرنگی جان گم کرده | آه ای هوش چرا این سبق آموخته
آه ای عقل که از عشق تو دور افتادی | آه ای دل که تو زین درد و الم سوخته
آه ای دل بهوائی که مرا میسوزی | آه ای جان ز که این سوختن آموخته
آه ای دیده تو چون روی کسی میبینی | تا که از آتش عشقش دل من سوخته
آه زان آتش عشق که دلم سوخت ازو | آه زان شعله که در جان من افروخته
اه ای دیده تو چون اشک ز خون میریزی | آه ای دل بغم عشق که تو سوخته
آه زان یار که هجران مرا کرد پسند | آه ای جان که تو اندر غم او سوخته
آه و صد آه درین دار حیات ای احمد | غیر از درد و الم هیچ نه اندوخته

دیگر

پرده بروی خویش زما چون کشیده | پیراهن شکیب دل ما دریده
ما بیدلان ز عشق تو سرگشته و خراب | تو چون نقاب بر رخ زیبا کشیده
یا ما بگو که منتظرانیم قاصدا | از حال یار ما خبری گر شنیده
میمیریم از غم تو نپرسی ز حال ما | ای شمع چون تو سوزش پروانه دیده

گویت گذاشته تو بگو ما کجا رویم — چون بی درم بتا دل ما را خریده
نامد به هیچگاه ترا دامنش بدست — ای دل تو سالها بپی او دویده
بودی بخویش مرد توانا و سرو قد — اکنون چو چنگ از غم عشقش خمیده
اندر جهان که جاذب جانهاست حسن تو — دلها بزور عشق سوی خود کشیده
طعنه مزن بحال من زار زاهدا — افسوس میکنم که تو او را ندیده
از حسن آن نگار ترا نیست سیری — هرچند سالها بغم او طپیده
ما از جنون عشق گریبان دریده ایم — تو از فراق جامه جانم دریده
ما بر جمال روی تو عاشق نگشته ایم — خود سوی خویش این دل ما را کشیده
اشک ارغوان برنگ رخ من چو زعفران — ای دل ز باغ عشق گل داغ چیده
کی دیده و شنیده یکی هست زاهدا — ما دیده ایم از دگران تو شنیده
از آتش محبت و از سوز عشق یار — از راه دیده خون شده ای دل چکیده
آرزو کمبت هیچ اثر بر دلش نکرد — صدسال ای دل از غم او طپیده
بی صبر و بی سکون ز غم عشق گشته ایم — پیراهن ثبات و قرارم دریده
هرچند پیری و زسرت عاشقی نرفت — پستان ام عشق به طفلی مکیده
ما خود شکار تیر نگاه تو گشته ایم — تو چون ز ما چو آهوی وحشی رمیده

صد آفرین ببازوی توای جنون عشق | کین خرقهای زهد ریا را دریده
بر لوح جان چو وسوسه صد نقش میکنی | هستیم آنچنان که مرا آفریده
گر راست ور کجیم همه صنع دست تست | آنیم همچنان که تو نقشی کشیده
در پردهٔ مجاز حقیقت نهان شدست | خود عود نور دیدهٔ یعقوب دیده
چه یار نیست کار توای عشق با کسی | پیوند او شده ز همه با بریده
چون طور هستیت بیقین پاره میشدی | دائم مگر تجلی حسنش ندیده
ای بس عجب بعشق تو بی روح مانده ام | از دشنهٔ فراق رگ جان بریده

احمد فغان و شور تو خود نیست بی سبب
شاید که چاشنی وصالش چشیده

ایضاً

زجمال روح پرور چو نقاب برکشائی | ببری زعاشقان دل بکمال دلربائی
بغمت توای نگارم بلب ست جان زارم | سر نو حیات یابم ز درم اگر درآئی
دل عاشقان شیدا بربوده توای جان | بکمال دلفریبی بهزار خوشنمائی
نگرم اگر برویت دل من ز درد رستم | چو نهان شوی زچشم غم و درد من فزائی

بیکی نظر برویت دو هزار جان ز ارزو
بره تو جان چه باشد تو بسی گران بهائی

شده ز دیده پنهان چو پری ز چشم آدم
ز خیال هم را بدرت نشد رسائی

دل من ز عشقت ای گل به فغانست همچو بلبل
تو گهی نپرسی از من که چه درد مبتلائی

تو بسان روح ای جان همه تن حیات جانی
بمثال نور دیده بدرون چشمهائی

بخمار چشم میگون ز نگاه مست ایجان
بهزار خوشی و مستی بطلسم دری کشائی

نه کسی ببرد خود را بسلامتی ز کویت
دل خلق مبتلائی بهزار دلربائی

ز سر حکیم دانا که بعشق منکر آمد
بهزار علم و دانش تو کلاه میربائی

بخدا که در دو عالم توئی آفتاب دلها
تو بچشمها چو نوری پی تیره جان ضیائی

دل من ز روز اول بجمال تست شیدا
رخ خویش باز بنما بده داد آشنائی

تو مسیح جان مائی بجمال حسن و خوبی
ز برای دردمندان که دوا و هم شفائی

بغمش تمام عمرت شده صرف وا ای دل
نه نجات شد ترا زو تو هنوز مبتلائی

به بلای عشق صابر بشو ای دل حزینم
چو اسیر دام یاری و بدست پرجفائی

بسلاسل محبت چو به بسته اند پایت
به اسیر دام خوبان نبود گهی رهائی

اگرت هوای وصل صنمی ست ایدل من
ز برای خواری و غم تو بعشق او سزائی

ز ملامت و ز خواری دل من چه ننگداری
نه تو شیخ وقت هستی نه تو مرد پارسائی

ز حرم برآ و رو کن سوی کوی میفروشان — ز محبت آتشی زن تو بخرقهٔ ریائی

نکسی به قیل و قالی بوصال او رسیده — بسپار جان بجانان بگذار زراژ خائی

تو باین غرور زاهد هوس بهشت داری — نرسی بعرش هرگز که تو طائر هوائی

خبری ببر بمسجد بر زاهدان خودبین — که سوی بت طبیعت مکنید جبهه سائی

ز هوا دمی جدا شو نفسی ز خود برون آ — برسی ببال عشقش سوی اوج کبریائی

غزل

تو باین جمال و خوبی بکمال دلربائی — دل عاشقان شیدا ببری بخودنمائی

ز جمال دلفریبت دو جهان شدست برهم — که بسحر نرگس خود تو عجیب فتنه زائی

نگهِ عاشقانت ز جمال تست پیدا — همه صنعت الهی همه نور کبریائی

کنم آه و شور و افغان ز جفا و جور خوبان — که بتان دلربا را روشی است بیوفائی

ز هوای روی آن گل دل و جان خود فدا کن — تو بچند همچو بلبل بغمش سخن سرائی

حذری بکن ز خوبان که بزهد دشمنانند — مگذر ز کوی ایشان که تو مرد پارسائی

چو شنید ناله‌ام بت بمن بگفت با من — تو چه درد داری احمد بفغان بگو چرائی

نه بشب قرار داری تو نه بروز صبر در دل — که بدرد عشق دلبر همه وقت مبتلائی

بوصال آن پریرو هوسی فضول داری — بچه سان بار یابی که فقیر و بینوایی
نه پری نه بال داری چو پری ز گیسوی قهرش — نه به بخت تو سعادت که کند بدو رسایی
ز جفای تیغ جانان ز بلای عشق دلبر — چو شدی شهید ای جان تو یقین کربلایی
همه بیدلان بافغان که دلم ببرده دلبر — بمثال دزد پنهان دل عاشقان ربایی
چو درآمدی بجانم شب من چو روز کردی — که به مس تیره دل تو عجیب کیمیایی
چو مکان و جا گرفتی بدرون جان عاشق — تو اگرچه عشق برتر ز همه مکان و جایی
نه ز خلق اینجهانی نه ز جنس آسمانی — بمن عشق حال برگو تو کئی و از کجایی
تو که نادر و غریبی بجهان بسی عجیبی — بصفات و جوهر خود همه سایه همایی
نه ز جان و تن برونی ز چنین چنان فزونی — نه عرض نه قسم جوهر نه خلا و نه ملایی
تو همای لایزالی به فزای بی‌مثالی — ببری دل برشته سوی اوج کبریایی
دل مبتلای غم را ز الم همی رهانی — که ببازوی تو باشد همه قوت خدایی
چه ثنای تو بگویم که ز مدحها برونی — بکمال ذاتی خود تو مدیح خود ثنایی
ز تو هست در لبانم همه شور و ناله من — چو بری ز جان عاشق بفغان همی برآیی
همه شور عاشقانت ز دم تو هست هردم — شده نهان بدلها بمثال بانگ نایی
بجهم دلم چو باده همه جوش میزنی تو — بمثال مستی می ز فغان من برآیی

همه دل بتست شیدا ز جمال تو نشانی — همه جاست نور عشقت تو بگو کدام جایی

نه ترا قیاس باید نه حواس درک سازد — بمثال در نگنجی ز همین همان ورایی

نه کسی بجهد و کوشش به نشان تو رسیده — تو خدایی و بسوی دل طالبان خود آیی

ز برای جمله اسما صفها تو مسمی — پی هر کمال ذاتی تو بجز لیس نهایی

تو منزهی ز صورت ز مثال و از تشبیه — تو ز چند و چون بری ز همین همان ورایی

تو الهی و نه آنی نه همینی و همانی — ز تو معنی بری همه این تویی و مایی

همه هستی دو عالم چو حباب بحر باشد — نه منی است الا ز تو هست این انایی

تویی همچو جان و عالم بمثال جسم باشد — چه سبب است آشکارا تو چو روح در خفایی

بمثال مهر تابان که شده روان فرش — پی ستر ذاتی تو ز لبش خود ردایی

بدرون جانم ای جان تو چو عشق نشستی — بحیات و مرگ هر دو ز تو نیستم رهایی

بدل شکسته من نظری ز لطف فرما — که برای مستمندان تو کریم و مرتجایی

شب و روز اسیر زلفت بخیال جان عاشق — ز کمند تو دل ما نبود کسی رهایی

بمحبت نگاری دل من بسوخت احمد — به بیان هجر و وصلش تو هنوز مبتلایی

ایضاً

شاه همه خوبانی در خوبی و زیبائی — روح همه عشاقی جان همه تنهائی
چون جلوه کنان آئی یا سوی دل آرامی — از من ببری یکسر آرام و شکیبائی
ای راحت جان من کی از تو جدا گردم — چون عشق بدلهائی ور دیده چو بینائی
ای نور نگاه من بی روی دل افروزت — جان بر لب من آمده باید که تو باز آئی
ایمان ببری غارت صد خانه کنی ویران — چون تو کسی باشد در شوخی و رعنائی
رنگ همه گلهای حسن همه خوبانی — تو جوشش هر عشقی تو مستی صهبائی
در تفرقهٔ عالم من جمع ترا دیدم — گردیده تعدد ها آئینهٔ یکتائی
کی علم ترا داند کی عقل ترا یابد — چون تو شده پنهان هم شده پیدائی
فرخنده دمی باشد بیدون نفسی باشد — جائی که رسید از جا گم گشته بی جائی
مدحی که ترا گویم برتر تو از آن هستی — وصفی که ترا سازم زان وصف مبرائی
دردی که بدل دارم جز تو نبود دارد — آرام همه دلها هم راحت جانهائی
جانها به فغان آمد از شورش عشق تو — بی صبر و سکون گشته بی تاب و توانائی
در قتل من مسکین جز جرم محبت نی — در هر طرفی غوغا یک خلق تماشائی
هر آنچه که می بینی آن صورت علم تست — عمری همه گم گردد گر گم بشود رائی
عشق آمده در جانم رسوائی جهانم کرد — از فتنهٔ چشم داد بشوریده و رسوائی

ما رند خراباتی در کوی بتان ساکن
مجموعهٔ بدنامی فارغ ز خود آرائی

شوریده سر عاشق از ننگ کجا ترسد
تا شیوهٔ عشق آمد خود رندی و رسوائی

ای حسن ترا هر دم صد گونه تجلی ها
هر لحظه بشان تو در دیدهٔ من آئی

جانے که ترا ای جان در کسوت مجنون دید
باالله شود مجنون داند که تو لیلائی

هر چند نشانهایت در انفس و آفاق است
بی نور یقین لیکن در دیده نمی آئی

از شورش عشق او چون نی بفغان هستم
این نالهٔ زار من میدان ز دم نائی

دیوانه دل عاشق جز یار نه آرامد
پابند کسے کی شد این وحشی صحرائی

مستغرق عشق او در قلزم بیرنگی
صد بار زند غوطه چون ماهی دریائی

قربان شوم ساقی یک جرعه احمد ده
تا از کرمت جانم برهد ز من و مائی

ایضاً

کن زنده جانم ای صبا از بوی گیسوی کسے
چون مرده ام از حسرت لعل سخن گوئی کسے

من عاشق شوریده سر از کفر و ایمان برترم
دینم شده مهر کسے ایمان من سوئی کسے

آمد سجود زاهدان سوئی حریم کعبه
شد سجده گاه عاشقان محراب ابروی کسے

روح دو عالم آمده ریحان زلف عنبرین
صد جان عاشق بسته شد در تار یک موی کسے

شد ترک چشم نازنین غارتگر ایمان من
دزدیده دین و دل ز من یک نے لعب هندوی کسے

شد مذهبم عشق کسے شد مشربم مهر کسے
شد قبله ام روی کسے شد کعبه ام کوی کسے

دیدم گل خوش رنگ را خاری خلیده در دلم
صد فتنه آمد بهر من از روی نیکوی کسے

این ناله و افغان من بے سود آمد احمدا
چوں کشتن دلدادگان شد شیوه و خوی کسے

ایضاً

آمد نسیم دلستاں سوئے من از کوی کسے
شد پر سرور و پر طرب جان من از بوی کسے

از اندرون و از بیرون گریم بدام بے چند و چوں
رفت از سرم هوش و خرد از سحر جادوی کسے

آمد چو اصل رنگهای رنگی و بے صورتی
رو سوی بے سوئی ولا این است ره سوی کسے

از مصحف آیینه چوں نفس و آفاق شد
والشمس وان روی کسے واللیل گیسوی کسے

لیلی کجا مجنوں کجا بود آں تجلی جمال
در من جنون عشق دان از زور بازوی کسے

شد سایه افگن بر سرم آں جان جان بیچون پری
آید ز های و هوی من وز آه من بوی کسے

برهای و هوی عاشقاں هم نالهای زارشان
کے رحم آرد احمدا چوں جور شد خوی کسے

غزلیات

بسم الله الرحمن الرحیم

ساقیا از بادهٔ تو مست کن جانِ مرا
وز طرب بشکن خمارِ حزن و حرمان مرا

جلوه گر شو پیشِ من ای آفتابِ روی خویش
باش نورِ دیدهٔ مشتاق و حیرانِ مرا

عشقِ خوبان بی انتها چون جان بدل انباشتم
فاش ای چشم نمودی رازِ پنهان مرا

سالها چون زاهدان من زهد و تقوی داشتم
تا به پیمانه شکستی عشق پیمانِ مرا

زاتشِ حسنِ رخِ او گرچه ای جان سوختی
بر دلِ او کی اثر این آهِ سوزانِ مرا

از یکی غمزه هزاران دین و دل بربودهٔ
بردهٔ در غارت ای طرار ایمانِ مرا

تا الم دارم چه پی من از دمِ یارِ عزیز
فهم نکند هیچکس اسرار افغانِ مرا

زاتشِ دل خرقهٔ زهد و ریا را سوختیم
از قبای عشق پوشان جسمِ عریانِ مرا

کن تجلی بر دلم ای مایهٔ نورِ یقین
روشنی افزا برحمت چشمِ عرفانِ مرا

ای قدم از نورِ خود هستیِ حادث محو کن
وی وجوب از من ببر این وهمِ امکانِ مرا

باش تنها بر دلم ای ملهمِ اسرارِ غیب
پر ز دردِ عشق ساز اشعار دیوانِ مرا

بی تو می‌نالم چو بلبل ای گلِ خندانِ من
چون خزانِ عشقِ تو آتش زد گلستانِ مرا

بازآ و چون محبت در دل احمد نشین | سازآباد از رخ خود جان ویران مرا

ایضاً

ساقی فرخنده رو خیز و بده جام را | وز می خود مست کن این دل ناکام را
بر سر بام هستی جلوه کن ای ماه رو | وز رخ چون آفتاب صبح کن شام را
در ره عشقت اگر خلق ملامت کنند | لیک چه پروای ننگ این من بدنام را
مامن دلدادگان چون در پیر مغان هست | ای دل من غم مخور گردش ایام را
قبلهٔ من روی تو کعبهٔ من کوی تست | بسته ام از دل بهر تو احرام را
از من شوریده سر پردهٔ آرام جان | بار دگر جلوه ده روی دل آرام را
بادهٔ عشقش بنوش نعره چو بلبل بزن | خیز و تماشا بکن شاهد گلفام را
کی سر او جست پر مرغ خیالات و عقل | سوخته نار جلالش پر اوهام را
ز آتش حسن رخش سوخته ام ای صبا | کن خبر از حال من سرو گل اندام را
ای دل من ور غمش چونکه تو کم سوختی | ز آتش مهر رخش پخته کن این خام را

احمد اگر آن صنم لائق انعام نیست
از کرم عام خویش خاص کن این عام را

ایضاً

ایکه بس شبها بروز آمد درین سودای ما
کم نشد از صد یکی زین بیقراری های ما

سوختی از ناز ای مهرو دل شیدای ما
نالها داریم و تنگی گوش این بیهای ما

بی جمال دلفروز آفتاب روی تو
سوخته جان و دل ما آتش سودای ما

چند نالم می نپرسی هیچ از حال دلم
خاک گردیدیم در عشق رخت ای وای ما

چهره زردم نگر و ز حال زار ما مپرس
عاشقی و بیدلی پیداست از سیمای ما

ما که در عشق بتان از خانمان آواره ایم
گشت زین دیر مغان و کوی خوبان جای ما

ای حریف از درد جان و بیدلی ما مپرس
دل ربود از ما جمال دلبر زیبای ما

مفلسیم و بی نوا خانه گرو دکان خراب
عشق غارتگیر برده این همه کالای ما

آن پری چهره که ما مجنون و شیدای ویم
کی خبر جان ترا ای غافل از لیلای ما

ای اسیر رنگ و بو بسته نام و نشان
بگذر از خود بیخودی موجیست اندر دریای ما

در هوای آن پری رو ما ز جان گم گشته ایم
گشت بیجائی ز حیرانی عشقش جای ما

چون دم نای درون نی نهان پیچیده ایم
از دهان عشق بشنو در جهان غوغای ما

احمدا از گردش دور زمان فکری مکن

شد در پیرِ مغاں ماوائی ملجائے ما

ایضاً

رحمی نہ در دلِ ارباب بتاں را — بجرم کشتہ این نیمجاں را
ساقی بیادہ رطلِ گراں را — تا رو نمائیم این را و آں را
للہ یاراں از حالِ زارم — آگاہ سازید آں مہرباں را
کردیم و نقش دین و دلِ خود — در عشق جاناں دادیم جاں را
آرد بنالہ این دردِ جانم — چوں ضبط سازم آہ و فغاں را
سینہ سپر شد از بہر غمزہ — جانم ہدف گشت زخمِ سناں را
مائیم و رندی ہم عشقِ خوباں — زہد است و تقوی مر زاہداں را

احمد بہ عشقِ آں ماہ پیکر
ایثار کردیم جان و جہاں را

ایضاً

صنما بحالِ زارم نظرے بکن خدا را — کہ نماند بے تو صبرے دلِ ناشکیب را

بدرونِ پردهٔ دل غمِ عشق بود پنهان
بنمود اشکِ چشمم همه راز آشکارا

ز جمالِ دلفروزت نفسی نقاب برکش
بنما رهِ قتلم دمِ خنجر حیا را

بجمال و حسن و خوبی تو مسیحِ جانِ مائی
بمریضِ خویش لله برسان دمی دوا را

چه کنم من عمرِ فانی چو توئی حیاتِ باقی
تو چو نورِ چشمِ مائی چه کنم دگر ضیا را

بجمالِ دلفروزت بکمالِ دلربائی
که نماند در دلِ من بجز از تو کس نگارا

بغمت مریضِ هستم بصد عجز برنشستم
چه بود که دستگیری چو منِ شکسته پا را

تو که شاهِ حسن و خوبی به سریرِ دلربائی
ز جمال ده زکوتی منِ بینوا گدا را

بنسیمِ زلفِ مشکین دلِ من حیات یابد
سحری رسان بجانم به شمیمِ خود صبا را

بیکی سنانِ غمزه دو هزار خون بریزی
بکمالِ حسن و خوبی دلِ تست سنگِ خارا

به محبتِ نگاری به بلای عشق شادم
همه عیش ای حریفان همه دلبران شمارا

تو بقرب همچو جانی که بدیده می نیائی
دلِ عاشقانت حیران بجمالِ تست یارا

بتو زنده ایم ای جان که توئی حیاتِ جانم
توئی نورِ دیدهٔ من بتو بنگرم نگارا

همه سعی هست در سرِ من که بعشقِ تو دهم جان
ز شکسته جانِ احمد بپذیر این دعا را

غزل

به عشقت جانِ من بیمار شد بیمارتر بادا
وگر دل از محبت زار گشته زارتر بادا

ز رسوای و بدنامی کجا ترسد دلِ عاشق
به سودای محبت خوار اگر شد خوارتر بادا

زدی زخمی بجانم آنچنان کز وی دلم خون شد
دو چشم گر از آن خونبار شد خونبارتر بادا

پی غارتگری جانِ عاشق زلفِ هندویش
بشوخی ها اگر طرار شد طرارتر بادا

اگر آن چشم پر فتنه به تیر غمزهای خود
برای عاشقان غمخوار شد خونخوارتر بادا

بعیاری و شوخی خون عاشق ریخته آن بت
دو چشم او بخون عاشقان عیارتر بادا

ز تیغ نازان دلبر دلِ شوریده عاشق
چه غم دارد اگر افگار شد افگارتر بادا

دلِ شوریدهٔ عاشق ز دستِ ساقی مهرو
بجامِ عشق اگر میخوار شد میخوارتر بادا

ز صهبائے محبت و ز دو چشم پرخمارِ او
دلِ عاشق اگر سرشار شد سرشارتر بادا

مترس ای دل براهِ عاشقی از ننگِ رسوائی
خوشا گر راز تو اظهار شد اظهارتر بادا

درآمد عشقِ تو در دل همه پیوند بگسسته
غمت بهرِ دلم غمخوار شد غمخوارتر بادا

تمامی منکران و زاهدانِ خشک را ساقی
بآبِ بادهٔ تو خرقه و دستار تر بادا

ز صهبائی که ساقی مست کرده جانِ احمد را
چو منصور هم خمار از بادهٔ اسرار تر بادا

غزل

شوخی که آموخته شاهدان را — گر غمزه جان سوخته عاشقان را
این رهزنان این ترک چشمان — غارت بکرده ایمان و جان را
یا رب که آرام جانم ربوده — سوزیم بیا بید آن دلستان را
از جورت ای بت تا چند نالم — کشتی به غمزه این نیمجان را
هر کس که دیده باغ جمالت — دیگر نه بیند او گلستان را
بی شمع رویت روشن که سازد — این ظلمت هجر و تیره شبان را
از جام عشقش بیخود چو گشتم — دیدم همین جا من لامکان را
این رنگ زرد و وین آه سردم — خود فاش کرده راز نهان را
کی از ملامت ترسد دل ما — تا ترک سازیم عشق بتان را
بیند جمالش چشم یقینم — زاهد بکرده قبله گمان را

احمد ز حال سوز دروی
تا چند گوئی در کش زبان را

ایضاً

عشق جبارست بر ارواح ما — آنچنانکه خلق در حکم قضا

چیست انجم پیش مهر نیمروز — حکم قاضی رستنا و مقضی محو ولا

همچو گوی جان به پیش صولجان — تا همی پرانَدَش تحت و علا

جبل جباری شده ویرا مهار — همچو اشتر گویدش هین و بیا

دام خس انداخته بدنام من — تا ملامت‌ها شده ما را صلا

از دل ما سر برآرد وحی وار — از غم و از حزن و از لطف و عطا

تا دگر گردد مر این چشم و گوش — تا دگر گردد دل و فهم و ذکا

کیست آن تا دم زند چون ذره‌ها — پیش تاب حضرت شمس الضحیٰ

این منی و مای ما چون سراب — پیش بحر قلزم بی منتهیٰ

یکدمی ای مهر تابان خوش بتاب — ذره‌ها را بشکن این وهم انا

تا به پیشت محو گردند این همه — ماهرو یکدم نقاب از رخ گشا

وای ناکامی ما در عشق تو — وای جانم ولی دردِ بی دوا

داغ عشقت چون نهادی بر دلم — مرهمی شو هم پی این زخمها

کشف کن یکدمی اسرار خویش — نیز سرها این عدم هستی ما

احمدؐ و محمود و حامد وصف اوست
ذاتِ پاکش مدح ما را منتہی

غزل

یا رخِ چون مہر اے جانانِ ما — باش نورِ دیدۂ حیرانِ ما
تو چو جانی جان ندیدہ ہیچ کس — زین نمی آئی تو در چشمانِ ما
کس ندیدہ روح را از چشمِ سر — دید نتش خواہی ببین ایمانِ ما
یار چون عشق آمد و در دل نشست — آن دو گشتم شدہ او آنِ ما
ای پری در این جہان و آن جہان — عشقت آمد حجت و برہانِ ما
آنکہ کردہ سینہ ام را پر ز داغ — شد بہار و رونقِ بستانِ ما
بہرِ تست ای ماہِ من شام و سحر — درد و آہ نالہ و افغانِ ما
از جمالِ ہمچو ماہِ چاردہ — ساز روشن کلبۂ احزانِ ما
ہمچو بلبل نالہا دارم بسے — در غمِ تو اے گلِ خندانِ ما
صبر نکند یکدم و یک لحظہ — بے جمالت دیدۂ گریانِ ما
ای حیاتِ عاشقان دیدارِ تو — حسنِ تو بود است روح و جانِ ما

جان و دل را تا بقربانت کنم
شور برحمت میکشی مهمان ما

در دل شیدای ما آتش زده
شعلهٔ حسن رخ جانان ما

گم شدن در عشق تو توحید ماست
دیدن روی بت بود عرفان ما

دیدن دلدار احمدؔ دین ماست
هست مهر آن صنم ایمان ما

غزل

ز آتش سودای مهر تو جگر گردید آب
اشک خون میریزد از چشم بشفقت چون سحاب

گشته چون حسن بتان غارت گر دین همه عالم
بر در دیر مغان افتاده ام مست و خراب

فتنهٔ خلق جهان خود آفت عشق تو شد
در فغان و ناله آمد از تو جان شیخ و شاب

بیرخ چون لاله ات ای سرو گل اندام من
میرود از چشم من هر لحظه سیل خون ناب

عشق خوبان مردگان گور تن از نده کرد
قوت دلهای پیران آمده حسن شباب

فتنهٔ دین و دل عشاق چشم شوخ اوست
در نگاه مست نازش صد هزاران جان خراب

در کمند زلف خود چون گردن جان بسته
بندهٔ رومی نوایم و تو خداوند رقاب

ساقیا زین هوشیاری بس خمار آلوده ام
غرق کن هستی من در خم مستی شراب

احمدا در مدرسه من درس عشق نقش میکنم
مصحف روی حسینان بس بود ما را کتاب

غزل

گر حقیقت از جمال خود برانداز د نقاب
از وجود تو نشان باقی نماند هیچ باب

تابش خورشید معنی چشمها را خیره کرد
در ردای نور خود پنهان شده خود آفتاب

این وجود و هستی ما جز گمان و وهم نیست
هستی حق بحر باشد هستی عالم سراب

در ازل چون بحر معنی موج زد در خویشتن
سر برون آورده زو جمله جهان مثل حباب

هوش احمد ساقیا از باده توحید بر
یک دو ساغر ده که تا جانش شود مست و خراب

غزل

دی صبا پر مشک آمد سویم از کوی حبیب
مست و بیدا شد دلم زان نکهت بوی حبیب

یک نگاه مست او صد دین و دل کرده خراب
سحر دارد بهر جا نها چشم جادوی حبیب

کعبهٔ شوریدگان و بیدلان شد کوی دوست
قبلهٔ جانهای عشاق آمده روی حبیب

صد ہزاراں عاقلاں در دام زلف او اسیر
گشت زنجیر دل عشاق گیسوئے حبیب

بنگر از چشم حقیقت منگر از چشم مجاز
ہست سرو لایزالی قدِ دلجوئے حبیب

کاکل مشکین جاناں دام دلہا آمدہ
بستہ چون زنجیر جان عاشقاں موئے حبیب

عاشق گم گشتہ دل را جاں نہ بہ سوئے رسید
پس بہر سوئے کہ رو آرد بود سوئے حبیب

سجدہ زاہد بسوئے سنگ دیوار است و خشت
سجدۂ عاشق بود بر جلوۂ روئے حبیب

ہر یکے را در جہاں طاق عبادت دیگر است
سجدہ گاہِ عاشقاں محراب ابروئے حبیب

عاشقاں را دائما غارتگرِ دین و دل اند
ترک چشم مست ناز و زلف ہندوئے حبیب

من نیم تنہا قتیل بے نیازی ہائے او
صد ہزاراں جاں احمد کشتۂ خوئے حبیب

غزل

بوئے یار مہربانم آرزوست
راحت روح و روانم آرزوست

خرقہ و شملہ چہ کار آید مرا
درد دل سوز نہانم آرزوست

چاشنیٔ غمزہ ات نرود ز دل
زخم دیگر زاں سنانم آرزوست

کردہ ام سینہ ہدف ای ترک مست
تیر زابروئے کمانم آرزوست

از دلِ وجان پیشِ شمعِ روئے تو — سوختن پروانه سانم آرزوست
بیخودم کن زان دو چشمِ مستِ ناز — یک نظر ای جان جانم آرزوست
مثلِ موسیٰ بر سرِ طورِ یقین — زان تجلّیِ عیانم آرزوست
نیست گشتن اندرونِ هستیش — گم شدن در بے نشانم آرزوست
تا جمالش بینم از چشمِ یقین — برتر از وهم و گمانم آرزوست
نیست گردم او شنید جائے من — از دمش چون نے فغانم آرزوست

احمدا چون گشتهٔ در عشق پیر
قوّتِ بختِ جوانم آرزوست

غزل

ایکه دردِ عشقِ تو درجانِ ما درمانِ ماست — آتشِ مهرِ تو در دل روشنیٔ جانِ ماست
شعلهٔ زو عاقبت تا عقل وجانِ من بسوخت — آتشی از عشق کان در سینهٔ سوزانِ ماست
بے جمالِ دلفروزت اے مه تابانِ من — سیلِ خون هر دم روان از دیدهٔ گریانِ ماست
عکسِ حسنِ آن پریرو با کمال آب و تاب — همچو آئینه درونِ دیدهٔ حیرانِ ماست
زخم های کان زدی بر دل ز تیرِ غمزه ها — خون چکان از چشم و آلوده ازو دامانِ ماست

بیخودی و محو و حیرانی نشانِ عشقِ اوست
گم شدن در عشقِ آں جانِ جہاں برہانِ ماست

میدمد در جانِ من چوں دم خود آں پری
تا از و ایں ہائے ہوئے نالہ و افغانِ ماست

جاں چہ باشد صد ہزاراں جاں بقربانش کنم
کاں حیاتِ عاشقاں جانِ جہاں مہمانِ ماست

کم نشد ہر چند آبِ چشم بر روی ریختم
آتشی کاں از سرِ سودائے او در جانِ ماست

نالہ و افغانِ جانِ عاشقاں اندر جہاں
یک علم از حسنِ روئے حضرتِ جانانِ ماست

انفس و آفاقِ احمدؔ چوں تجلی گاهِ اوست
عشقِ ما و حسنِ خوباں صورتِ عرفانِ ماست

روی ہر دلبر تجلی گاهِ حسنِ روئے اوست
نکہتی کاں آورد بادِ صبا آں کوئے اوست

پرتوِ خورشید رویش ہر جہت بگرفتہ است
پس بہر سوئے کہ آوردیم رو آں سوی اوست

قبلہ دل کعبہ جاں روی آں جانِ جہانست
سجدہ گاهِ عاشقاں طاقِ خمِ ابروی اوست

میل ہر دل بر جمال و حسنِ رویش منتہی است
منزلِ دیر و حرم ای دل ہمی از کوی اوست

آنکہ زد شعلہ بجانم برقِ حسنِ آں پریست
وانکہ بربودہ دلِ من نکہتِ گیسوی اوست

جملہ دلہا شیفتہ بر حسنِ روی آں پریست
جانِ خلقِ دو جہاں بستہ بتارِ موی اوست

ترکِ چشمِ مستِ او غارتگرِ جانہای ماست
وانکہ دزدیدہ دل و دیں طرۂ ہندوی اوست

از سرِ نازش بتاں عشاق را جاں سوختہ
سحرہائے چشمِ خوباں غمزۂ جادوی اوست

احمدؔا باکہ بگویم حالِ آں طنازِ و شوخ

شیوهٔ عاشق کشی وے بے نیازی خوی اوست

بیا بیا که دل و دیده هر دو خانهٔ تست ‌‌ ‌‌ تو نورِ چشم منی چشم آشیانهٔ تست

دل و جگر همه پیشِ تو کرده ایم هدف ‌‌ ‌‌ تو تیرِ غمزه بزن سینه ام نشانهٔ تست

بحسنِ خود دلِ فرهاد بردهٔ و ز قیس ‌‌ ‌‌ جمالِ لیلیٰ و شیرین یکے بهانهٔ تست

سجودِ کافر و مومن همه بسوئے تو بود ‌‌ ‌‌ وجودِ دیر و حرم سنگِ آستانهٔ تست

ز روی ماه رخان حسنِ روئے تو پیدا ‌‌ ‌‌ فغانِ دل شده گلبانگِ عاشقانهٔ تست

جنونِ عشق ترا ایک جهان تماشائی ‌‌ ‌‌ بهر طرف بزبانِ همه فسانهٔ تست

زدی درونِ دلم آتشی چو پروانه ‌‌ ‌‌ بحسنِ شمع رخان شعلهٔ و زبانهٔ تست

ز دستِ عشق بدل زخمه می زنی پنهان ‌‌ ‌‌ فغانِ بربطِ جانم یکے ترانهٔ تست

تو شهسوارِ جمالی و کاکلِ مشکیں ‌‌ ‌‌ سمندِ عشق مرا ایک تازیانهٔ تست

برای رندِ خرابات و عاشقِ بدنام ‌‌ ‌‌ سرور و مستیِ عشق از مئے مغانهٔ تست

محبتِ تو بجا نهاست گو هرِ نادر ‌‌ ‌‌ هم اشکِ عاشقِ بیدل دُرِ خزانهٔ تست

چو زلف و خال که بر روئے تو همچو مه داری ‌‌ ‌‌ بصیدِ مرغِ دلم طرفه دام و دانهٔ تست

حریفِ بزمِ محبت ندیمِ خسرویت ‌‌ ‌‌ غریقِ بحرِ حقیقت دُرِ یگانهٔ تست

سرودِ عشقِ تو گشته فغان و نالهٔ من ‌‌ ‌‌ حنینِ دردِ دلم چنگ و هم چغانهٔ تست

پری ز حسنِ دلم وانگهم کشتی بردار — بکشتنِ من بیچاره خوش بهانه نشست
دلا العشق و غمِ گلرخانِ گلشنِ دهر — چو بلبلان همه تکرار نغمهٔ ... قست

ربوده دلِ احمد به غمزهٔ شیرین
بجانِ وی همه افسونِ ساحرانه نشست

ایضاً

ساقیا آن راحِ ریحانی کجاست — پر خمارم مستیِ جانی کجاست
آن لبِ چون لعلِ رمانی کجاست — تشنه کام آبِ حیوانی کجاست
منکه رندم خرقه را آتش زدم — در دلِ من ننگِ عریانی کجاست
عاشقیم و بهرِ دیدار آمدیم — ای خلیل امروز مهمانی کجاست
گر جمالِ مهرِ حسنش دیده — در تو چون آئینه حیرانی کجاست
همچو یعقوبم شده دیده سپید — آن جمالِ ماه کنعانی کجاست
سوختم از عشقِ این سنگین دلان — بهرِ این دل راحتِ جانی کجاست
آنکه شد بارِ امانت را حمول — جوهرش آن روحِ انسانی کجاست
متّحد بودیم ما با جانِ جان — ای دریغ آن عهدِ روحانی کجاست

ای خلیفه زاده مسجود ملک — بر رخِ تو فرّ سلطانی کجاست
حق شناسی را بروده دعوی مکن — در دلِ تو ذوقِ عرفانی کجاست
خورده از نفسِ عدو بنگِ غرور — مستی آن خمر یزدانی کجاست
جانت اندر بندِ دیوی شد اسیر — سیر روحی بهر زندانی کجاست
جان فدا کردند بر دین اہلِ دین — ای مسلمانان مسلمانی کجاست
مست کرده آنکه جانِ بایزید — آن مئی پر جوش سبحانی کجاست
عشق آید خانمان ویران کند — گر تو داری عشق ویرانی کجاست
غیرِ او را چون دل راهی دهی — ای دلم بنگر که دربانی کجاست
رحمتی کان گبر و مومن را گرفت — اے رحیم آن رحم رحمانی کجاست

آنکه جانت برده از یک جلوهٔ
احمدا آن شکلِ روحانی کجاست

ایضاً

بازورِ عشق خوبان الغیاث — می کند در سینه من انبعاث
اے دریغا عشق خونم ریخته — نیست کس بر جور جانم مستغاث

هر که و مه اندرین سودا خراب — بستهٔ زلفش ذکور و هم اناث

عشق خونم میخورد خودسے دریغ — آنچنانکه مرداں شاخِ کراث

مایهٔ درد و بلا اندوختیم — نیست اندر خانه ام جز این اثاث

اے دلم از درد واویلا مکن — شیوهٔ مرداں نباشد انبثاث

غم مخور از جور ہجرش احمدا
از کرم روزی شود یارب غیاث

دیگر

کشتهٔ جورِ نگارم الغیاث — زو بجاں صد زخم دارم الغیاث

دل ربود از من نگارم الغیاث — باز گشته خوار و زارم الغیاث

آنکه بود آرام جانِ بیقرار — از دلم برده قرارم الغیاث

خون دل خورده بجاں آتش زده — الغیاث از جورِ یارم الغیاث

نے جمالِ دلفروزِ گلرخاں — من سراپا خار خارم الغیاث

دین و دل بردند این غارت گراں — وز ستمہا کشته زارم الغیاث

از تطاول ہائے زلفِ دلبراں — بس پریشاں روزگارم الغیاث

در ہوائے لالہ رویاں ہمچو ابر ۔۔۔ خوں ز چشم خویش بارم الغیاث
عشق خوباں خون جانم ریختہ ۔۔۔ نالہا زیں درد دارم الغیاث
یک دو جامم دہ ز غم آزاد کن ۔۔۔ ساقیا سر پر خمارم الغیاث
ترک چشم مست تیر غمزہ زد ۔۔۔ احمدا زاں دلفگارم الغیاث

ایضاً

اے ز جور چشم جاناں الغیاث ۔۔۔ زد ز غمزہ زخم در جاں الغیاث
نے جمالت ای حیات جان ما ۔۔۔ نالہا داریم و افغاں الغیاث
وحشت سودائے زلف دلبراں ۔۔۔ کرد جانم را پریشاں الغیاث
از فراق آں نگار ماہ رو ۔۔۔ ہمچو نے ہستیم نالاں الغیاث
آں ستمگر خون جانم ریختہ ۔۔۔ از سنان تیر مژگاں الغیاث
ہمچو طراراں دلم بردہ بتاں ۔۔۔ ہم نہاں دزدیدہ ایماں الغیاث
لشکر غمزہ بتان سنگدل ۔۔۔ کعبۂ جاں کردہ ویراں الغیاث
ما ضعیفاں را سنان غمزہ ات ۔۔۔ میخلد در جاں چو پیکاں الغیاث

ساقیا از بادہ جانم مست کن — سخت از ہوشم پریشاں الغیاث
ہستی وہمی بروں آوردہ سر — رخِ حقیقت کردہ پنہاں الغیاث

جانِ احمدؔ ہمچو پروانہ بسوخت
زلے رخت ای شمع خنداں الغیاث

از محبت بیقرارم الغیاث — دل از درد پر دارم الغیاث
من زدردِ عشق زارم الغیاث — روز و شب زو بیقرارم الغیاث
با فغان و نالہ ہا کارِ من است — دائما در اضطرارم الغیاث
سوختہ جانِ عزیزاں بیدریغ — آتشِ حسنِ نگارم الغیاث
در جگر صد تیر از غمزہ زدہ — ترکِ چشمِ مستِ یارم الغیاث
آہ در عشقِ بتانِ ماہ رو — سر بسر سوا و خوارم الغیاث
من بجانِ خویش از تیرِ غمش — ای حریفاں زخم دارم الغیاث
گفتہ ام حق لیک این حق ناشناس — کردہ ناحق سر بدارم الغیاث

احمدا در دامِ زلفِ دلبراں
اوفتادہ چوں شکارم الغیاث

ایضاً

سوخت جانم عشقِ خوباں الغیاث — ریخت خونم تیغِ ہجراں الغیاث

ای پری در عشقِ تو دستِ جنوں — میدرد جاں را گریباں الغیاث

گشت چوں یعقوب چشمِ من سپید — از غمت ای ماہِ کنعاں الغیاث

ای حقیقت باش کشتیبانِ من — میشوم من غرقِ طوفاں الغیاث

آفتابِ ذات از فرطِ شعاع — گشتہ شمعے زیرِ داماں الغیاث

صبحِ وصل روز ما را شام کرد — ظلمتِ شبہای ہجراں الغیاث

یار زخمِ لن ترانی می زند — دیدہ ام دیدارِ جویاں الغیاث

شورشِ عشق ست از حسنِ پری — زاں چو نی داریم افغاں الغیاث

نالہ بے از دمِ نائی بود — عشق نالاں جرم برجاں الغیاث

فتنہ حسن ست و من رسوائے شہر — سوی دارم بردہ ناداں الغیاث

مصحفِ ایمانِ احمدؐ سوختی
از ستم ای نامسلماں الغیاث

ایضاً

بہ عشقش سر فدا کردن چو حلاج — روانِ عاشقاں راہست معراج

پریروی بعونِ لشکرِ حسن	تمامی ملکِ جاں را کرد تاراج
تو در خوبی و زیبائی شہِ حسن	جمالت بر سرِ خوباں بود تاج
بہ تختِ جاں چو شاہِ حسن بنشست	ازاں خانہ خرد را کردہ اخراج
جمالش از ہمہ خوبانِ عالم	ستاند ہمچو شہ از ہر یکے باج
بتِ من از برائے تیرِ غمزہ	دلِ عشاق را کردست آماج
پئے تاراج کردن ملک دلہا	ز غمزہ حسنِ تو بفرستہ افواج
بخود چوں جوش زد بحرِ حقیقت	دو عالم سر بر آوردہ چو امواج

دلِ احمدؐ بتاں سوئے جمالت
برائے یک نظر گردید محتاج

ایضاً

ساقی قدحے بدہ ازاں راح	کو مست کند قلوب و ارواح
از مستی وا نشاطے ریز	در کاسہ روحِ ما چو اقداح
اے مطربِ عشق نغمہ کن ساز	تا رقص کنند جملہ اشباح
افسردگی دلِ پریشاں	از بادہ در آر سوئے اصلاح

از بہر کشادنِ دلِ تنگ — داری تو بدستِ خویش مفتاح
از کلکِ بیخودی تو حک کن — نقشے کہ گرفتہ اند الواح
بردار زمن تو ظلمتِ ہجر — از حسنِ رخت چو نورِ اصباح
جانند زمہرِ تو زجاجہ — عشقِ تو درو بسانِ مصباح

احمدؐ بدرِ تو سر نہادہ
دارد جانش بتو صد الحاح

ایضاً

بے بیخودی رخِ زیبائے فرّخ — جمالِ دلربا سیمائے فرّخ
جنونے کز غمِ عشقِ تو باشد — مبارک وحشتے سودائے فرّخ
چونے جانِ مرا مستی فزودہ — خمارِ نرگسِ شہلائے فرّخ
ببالِ بیخودی پرواز کردم — رسیدم تا مقام و جائے فرّخ
زقیدِ ننگِ ساقی جاں رہا کرد — بیک جامِ مئ و صہبائے فرّخ
نظر کن از فرح بر داغ سینہ — بباغِ دل بہ بیں گلہائے فرّخ
دلی کو آئینہ سان محوِ حسن است — چو مجنوں پر شد از لیلائے فرّخ

بحسن روئے خود صبرم ربودہ
قرارم از قدِ بالائے فرخ

بعشق یار عمرِ خود کند صرف
زہے عاقل زہے دانائے فرخ

دلم بردہ یکے سروِ روانی
بباغے با قدِ رعنائے فرخ

بیا احمد چو مرداں جاں فدا کن
بحسنِ یار دل آرائے فرخ

دیگر

در غم عشق تو گریاں دیدہ یعقوب باد
در بلا ہا یار من صبرِ دلِ ایوب باد

سر ز سودائے محبت والہ و شوریدہ بہ
وز فروغ حسن جاں در فتنہ و آشوب باد

تن ز جوشِ عشق اندر چرخ محو رقصاں ہمچو طور
سوختہ جاں از تجلیٔ جمالِ خوب باد

روح من از راحِ عشق تو بود مخمور و مست
جان من از سیلیٔ اجلال تو مضروب باد

کم مبادا لذت زخم سنانِ غمزہ ات
چاشنیٔ جور تو جان مرا محبوب باد

چشم جان و علم و عقل و فہم من اے ماہرو
از تماشائے جمالِ غیر تو محجوب باد

دل ز فرطِ شوق و مستی شرابِ بیخودی
دست افشاں از سرور و از طرب پاکوب باد

ہوش من مدہوش باد از مئے مہرِ حبیب
وز جنونِ عشق و سودا عقل من مغلوب باد

دل ز تنگیٔ کشاکش ہا ز عقل آزاد بہ — جان من در کار و بار عشق خوش اسلوب باد

شعر ہا یم در حضور حضرت جانان ما — بہر اظہار غم دل نامہ و مکتوب باد

آرزو دارد دل شیدای احمد روز حشر

با سگان کوی او ہستی من منسوب باد

ایضاً

جاں فدائے حضرتِ جانانہ باد — دل ز فکرِ غیر او بیگانہ باد

ہمچو مجنوں از جنونِ عشقِ تو — ہر کہ دیوانہ نشد دیوانہ باد

با ہمہ تقدیسِ جبریلِ امیں — پیشِ شمعِ روئے تو پروانہ باد

ہر دلِ افسردہ اے ساقیٔ عشق — از دو چشمِ مستِ تو مستانہ باد

خرقۂ سالوس و زہدِ خشکِ ما — دائما رہنِ مَی و پیمانہ باد

در غمت چشمی کہ خونِ دل بریخت — پر ز خونِ آں دیدہ ہا را خانہ باد

دردِ عشقت شد نصیبِ دوستاں — دور ازیں غم جانِ ہر بیگانہ باد

اندرونِ جانِ من از عشقِ تو — صد شکن چوں آستینِ جانانہ باد

آتشِ عشقِ تو سوزِ جانِ ماست — [illegible]

احمدؐا دائم دعا کن هر سحر
مهرویش شمع ایں کاشانه باد

ایضاً

خوش آں شیدا که شیدائی تو باشد ‏ ‏ خوش آں رسوا که رسوائے تو باشد
خوش آں جائے که مهر تست در وے ‏ ‏ خوش آں دل کاندرو جائے تو باشد
خوش آں سینه خوش آں سر کاندرونش ‏ ‏ ز عشق و سوز و سودائے تو باشد
نه بیند سوئے حورانِ بهشتی ‏ ‏ کسے کو در تماشائے تو باشد
حیاتِ عاشقانِ بیدل و زار ‏ ‏ جمالِ روح افزائے تو باشد
فرشته گر جمالت را به بیند ‏ ‏ فدائے روئے زیبائے تو باشد
ملائک سجده می آرند کانجا ‏ ‏ نشانے از کفِ پائے تو باشد
ز غوغائے قیامت کی بترسد ‏ ‏ هر آنکو مست و شیدائے تو باشد
کند عشاق رازیں عشق فانی ‏ ‏ که تا هستی نه همتائے تو باشد
نه ترسد همچو منصورؒ از سرِ دار ‏ ‏ کسے کو مست صهبائے تو باشد
جهاں آئینه و خود عالم ‏ ‏ ز عکسِ روئے زیبائے تو باشد

هرآں کو شد به بحرِ بیخودی غرق
گرامی دُرِّ دریائے تو باشد

بگیر احمدؐ درِ پیرِ خرابات
که آں ملجاؤ ماوائے تو باشد

ایضاً

آنکه دل برده زمن نکهتِ گیسوئ تو بود
وانکه زد زخم بجاں غمزهٔ جادوئ تو بود

مثلِ پروانه پئے شمعِ رخت سوخته ام
نالهٔ بلبلِ جانم ز گلِ روئے تو بود

دینِ من دیدنِ تو مهرِ تو ایمانِ من است
قبلهٔ من رخِ تو کعبهٔ من کوئے تو بود

زلفِ مشکینِ تو زنجیرِ جنونم گشته
مسکنِ ایں دلِ دیوانه سرِ کوئ تو بود

چوں پری آمده در برج وطن ساخته
بود فانوسِ دلم شمع در و روئے تو بود

قصرِ عشقِ تو بود بیخودی و بیرنگی
حیرت و گم شدن از پیچ و خمِ کوئ تو بود

آنکه از احمدِ مسکین دل و دین غارت برد
شوخئ غمزه و آں طرهٔ هندوئ تو بود

دیگر

آفتاب روئے جاناں پردہ از رخ چوں کشود
ہمچو انجم جان من محو شعاع حسن بود

از وفور جلوہ واز تابش خورشید حسن
سوخت جان و دیدہ ہا عقل شد کور و کبود

عاشقاں را زاں تجلی جمال بے مثال
غرق جان و بحر وحدت بود و دیدہ در شہود

ساقی آمد باد و چشم مست و جام می بدست
زاں شراب کہنہ ہوش اہل مجلس در ربود

از سرود مطرب واز نغمہ ہائے دلنواز
جان عاشق ہمچو گردوں در سماع و رقص بود

نالۂ نے ہمچو اسرافیل جانہا زندہ کرد
اہتزاز آمد میان روح زاں بانگ سرود

من ز خود رفتم مپرس احمد ز من زاں وقت و حال
بیخودی آمد بجانہا وین دو چشم سر غنود

دیگر

آں جان عاشقاں بسوئے خانہ میرود
جانم ز بی دلی پئے جانانہ میرود

آں شوخ را نگر کہ چہ مستانہ میرود
خلقے پیش چو عاشق دیوانہ میرود

آں ماہرو کہ روشنی جان جہان اوست
بارخ چو مہر و طلعت شاہانہ میرود

بے اختیار دل سوئی دلداری کشد
وز اضطرار جاں سوئے جانانہ میرود

از سوئی کشتگان و شہیدان تیغ ناز
رو یک طرف بکردہ و بیگانہ میرود

جانہائے عاشقاں ز سرنار سوختہ
دلہا بہ زلف بستہ و مستانہ میرود

عاشق نہ بیخودی سوئے شمع جمالِ دوست
بے اختیار صورتِ پروانہ میرود

سوزو ہزار بار اگر جانِ عاشقاں
کے عشق شمع از دلِ پروانہ میرود

از وحشتِ جنون محبت ہر عاشقے
بگریختہ ز خلق بویرانہ میرود

زاہد بہ عشق ساقی مہر و شوقِ مے
خرقہ گرو نہادہ بہ میخانہ میرود

عاشق چو یافت لذتِ ساقی و جام مے
بیخود بسوئے بادہ و پیمانہ میرود

چوں شکلِ دلفریب بتاں دید یک نظر
زاہد ز کعبہ جانبِ بتخانہ میرود

شوریدہ سر چو دید مرا آں نگارِ من
خندید و گفت احمدؔ دیوانہ میرود

ایضاً

نہ یارے کہ جانم بجاناں رساند
مریضِ دلم را بدرماں رساند

خدارا من زار و بیمار دل را
کسے تا بآں راحتِ جاں رساند

صبا کو کہ تا نکہتے زاں گل تر
بایں بلبلِ زار و نالاں رساند

حیات دلم شد لبِ لعلِ جاناں
نہ خضرے کہ تا آبِ حیواں رساند

ز دردِ دل و گریہ ماہمچو ابرم | باآں ماہ چوں برقِ خنداں رساند
کجا قاصدے تا بآں راحتِ جاں | حکایاتِ حالِ پریشاں رساند
خدارا کسے تا بہ آں آئینہ رو | حدیثے ازیں چشمِ حیراں رساند
چو یعقوب ایں جانِ مشتاق مارا | باآں عزتِ ماہِ کنعاں رساند
نہ پیکے کہ از حالِ زارِ دلِ من | خبر پیشِ آں شاہِ خوباں رساند
صبا را بگو بلبلِ جانِ مارا | باآں روئے رشکِ گلستاں رساند
من از صحبتِ زاہداں تنگ جانم | مرا کس سوئے بزمِ رنداں رساند
کجا ہست ساقی کہ تا جانِ مارا | بہ میخانۂ مے پرستاں رساند
چو قطرہ مرا سوئے بحرِ معانی | چو ذرّہ بہ آں مہرِ رخشاں رساند

نہ ہمدم رفیقے کہ تا جانِ احمدؔ
باآں روئے چوں ماہِ تاباں رساند

ایضاً

جز آں مہ در دلِ شیدا نہ گنجد | بجانم غیرِ ایں سودا نہ گنجد
دلِ عاشق ز فکرِ غیر خالی ست | درونِ قیس جز لیلیٰ نہ گنجد

به بزم می پرستان حقیقت
خمار و سکر چون صهبا نه گنجد

بجز حیرت من و ما را گذر نیست
که اوی و توی آنجا نه گنجد

عجب مای بے مای ست کانجا
خیال لا و هم الا نه گنجد

به و در بحر وحدت قطره انداز
تعدد اندران یکتا نه گنجد

چو آئینه به پیش حسن رویش
بجز حیرانی دلها نه گنجد

بکن نفی وجود غیر او را
که در سلطانیش همتا نه گنجد

دران میدان پر جبریل سوزد
کسے در قوس او ادنی نه گنجد

بهنگام تجلی گشت بیهوش
در آنجا هستی موسے نه گنجد

به بحر انداز احمد قطرهٔ خویش
که اندر کوزه ات دریا نه گنجد

ایضاً

هزاران موج از دریا بر آمد
به شکل هر عدد یکتا بر آمد

چو بیرنگی لباس رنگ پوشید
پس عین الجمع تا شتی بر آمد

بصد خوبی باعیان جلوه ها داد
مسمی صورت اسما بر آمد

سوی تشبیہ مائل گشت تنزیہہ　　نہانی ہا ہمہ پیدا بر آمد
عجب بے مثل ہر بستہ است تمثال　　کہ روح القدس پیشم تا بر آمد
نہاں شد در لباسِ خوبرویاں　　پس انگہ با رخِ زیبا بر آمد
باول چوں قبائے جسم پوشید　　بشکلِ آدمؑ و حوّا بر آمد
گہے کردہ تجلی بر سرِ طور　　گہے شکلِ یدِ بیضا بر آمد
بکرد از نفس خود احیای اموات　　چو روحی از دمِ عیسے بر آمد
تجلی کردہ در ارواح و اجساد　　شہنشاہانہ از بطحے بر آمد
درونِ حسن لیلے جلوہ کرد　　چو مجنوں سر پر از سودا بر آمد
ز مستی ہا قبا بدریدہ چوں گل　　چو بلبل با دلِ شیدا بر آمد
ز حسنِ دلبراں با فتنہ پرداخت　　بعالم صورتِ غوغا بر آمد
بر آمد در لباسِ عشق بازاں　　سرِ بازارہا رُسوا بر آمد
بروی گلرخاں گلگونۂ حسن　　چو درد و سوز از دلہا بر آمد
میانِ باغِ چشم و گلشنِ دل　　چو سروے با قدِ رعنا بر آمد
چو بادہ جوشہا زد در خُمِ جاں　　بدل چوں مستیِ صہبا بر آمد
بہر جا جلوۂ حسنِ رخِ اوست　　یقیں میداں کہ نے ہمتا بر آمد

بچشمِ فکر چوں دیدیم احمدؐ
بر آمد او ولی سنے ما بر آمد

ایضاً

مہرش بدرونِ دل چوں روح رواں باشد — واں شوقِ لقائی او یک ہوشِ جاں باشد
چشمیکہ سوئی دلبرای دل نگراں باشد — دیدارِ رخش بہتر از جان و جہاں باشد
آں حسنِ دل افروزش واں نازِ جہاں سوزش — تا قبلۂ ارواحِ صاحب نظراں باشد
در عشق بخود رفتن و دل دادن و گم گشتن — ایں شیوۂ عشاق و ہم اہلِ دلاں باشد
اندر دلِ خود عاشق صد عیش و طرب دارد — از مستیٔ عشقِ او ایں پیر جواں باشد
تا ہیکہ دلِ عاشق تا مسکنِ خود کردہ — آں منزلِ او برتر از وہم و گماں باشد
جائی کہ بکردہ جا در خلوتِ بیرنگی — تا مسکنِ او بیروں از کون و مکاں باشد
اسرارِ محبت کاں در عاشق و معشوق است — علمی است کہ او بیروں از شرح و بیاں باشد
در عینِ پریشانی جمعیتِ دل دارد — سیرِ گلستانش در عینِ خزاں باشد
در خلوتِ بیخویشاں کی وہم و گماں گنجد — آنجا نہ چنیں باشد آنجا نہ چناں باشد
ہر عاشقِ دلدادہ در گوشہ بر افتادہ — در عشق تو گم گشتہ بے نام و نشاں باشد

اندر رہِ آں دلبرِ جاں باختنی اے احمدؔ
ایں کار ز خود رفتہ ہم در کشاں باشد

ایضاً

دلا چو نقطۂ موہوم ایں جہاں باشد — بحسبِ علمِ تو در چشمِ من نہاں باشد
ہمیں کہ علمِ دل است آنچہ می نگری — بداں جہانِ تو در جانِ تو نہاں باشد
بیا و پاک بکن لوحِ دل ز نقش و نگار — کہ جانِ سادہ نشانی ز بی نشاں باشد
محبتِ دلِ عاشق ز کنزِ مخفی است — نشانِ حسنِ ازل حسنِ دلبراں باشد
بعشقِ آں گلِ خنداں بگلشنِ ہستی — فغان و نالۂ من ہمچو بلبلاں باشد
چگویم از غمِ دل تا ز آتشِ شوقش — برائے شمع رخی سینہ ام طپاں باشد
بحسن و صورتِ نو نو برد دلم آں شوخ — چو بنگرم بتفکر ہماں ہماں باشد
گہے بصورتِ شمع و گہے برنگِ گلے — ہماں جمال بدیں شکل ہا عیاں باشد
در اصلِ خویش ہماں نورِ سادہ و بیرنگ — بدیدۂ تو بہ تماشا لماعیاں باشد
ہمہ نقوش بداں صورتِ خیالی ست — کہ ہیئتش بکشیدہ بلوحِ جاں باشد
در آں خیال کہ طبعِ تو ہست مصروفش — دراں بپیری و حشرِ تو ہم دراں باشد

به‌هر خیال که خسپی در و شوی بیدار
فنا و حشر تو در ذات تو نهان باشد

جحیم و دوزخ تو خوی زشت تو آمد
صفات نیک پی جان تو جنان باشد

چنانکه جان تو پنهان است اندرین جسمت
بهشت و دوزخ تو خود درون جان باشد

تو آن دری که ملک از تو شرم میدارند
کجا بهمت تو کوه و آسمان باشد

هزار حیف که تو قدر خود نمیدانی
همه جمال و کمال تو رائگان باشد

درین حیات تو ارزان خریده خود را
عجب دری که بهات بسی گران باشد

به کشت زار دل خویش انچه میکاری
بحشر و نشر ثمره اش عیان باشد

هر آن شرف که تو داری ندید جن و ملک
کجا بعقل سلیم تو قدر آن باشد

بگیر دامن ساقی بدست دل احمدؔ
که روز عسرت و تنگی ترا امان باشد

ایضاً

می ربای جان من از حسن دلدار دگر
میفزائی بهر جانم هر دم آزار دگر

از برای مستی جانهای مخموران عشق
ساغر دیگر بود هم خمر و خمار دگر

هر که بیخود آمده در عشق آن جان جهان
سر زند از سینه اش هر لحظه اسرار دگر

عشقِ او هر لحظه از جوشِ جنون هم‌چون پری … از دهانِ عاشقان آید بگفتارِ دگر
درمیانِ جانِ من چون باده جوشی میزند … از دهانم هر نفس آید باظهارِ دگر
از برای عاشقانش آمده از سوی غیب … هر زمان چشمم دگر هر لحظه دیدارِ دگر
از پی افزایشِ سودای جانِ عاشقان … حسنِ دیگر یافته و هم زلف و رخسارِ دگر
بهر جانها هر دمی تازه خیالست و مثال … هر زمان شمعی دگر هر لحظه ابصارِ دگر
در لباسِ حسنِ خوبان همچو جان پنهان شده … وز فغانِ عاشقان او راست اظهارِ دگر
در دلِ عشاق هر دم شعلهٔ تازه زند … دودِ آهِ عاشقان بوده‌ست از نارِ دگر

تا زخود رسته‌ام ما بیخودم … آنکه جانت سوخت احمد آتشِ دیگر بود
خوردنِ خونِ دلت را هست خونخوارِ دگر

دیگر

به شوخیِ حسنِ روی یار بهتر … بدردِ عشق جانم زار بهتر
ز تیرِ غمزه‌هایِ آن پریرو … دلِ دیوانه‌ام افگار بهتر
پی دزدیدنِ دین و دلِ ما … بتانِ شوخ و هم طرار بهتر
اگر زخمی زند بر جانِ عاشق … ز تیرِ غمزهٔ آن عیار بهتر

به عشقِ ایں بتانِ ماہ پیکر — بپوشد زاہد اند زنّار بہتر
برائے خوردنِ خونِ دلِ ما — بتاں را دیدہ خونخوار بہتر
بمیخانہ برائے یک دو جامے — گرو گشتہ اگر دستار بہتر
اگر در عشقِ آں رشکِ حسیناں — شوم رسوا سرِ بازار بہتر
بریں تسبیح و ایں زہدِ ریائی — ز مسجد خانۂ خمّار بہتر
سرے کاں پر ز سودایش نباشد — بنزدِ عاشقاں بردار بہتر
بہ شب ہائے درازِ حزن و ہجراں — غمِ او بہرِ من غمخوار بہتر
بعشقِ نرگسِ بیمارِ جاناں — دلِ شوریدہ ام بیمار بہتر
برائے من بہ عشقِ خوبرویاں — دلِ پُر درد درداں بار بہتر
بعشقِ او اگر از کسب مانم — مرا از جملہ کار و بار بہتر

مرا احمدؐ ز حورانِ بہشتی
تماشائے جمالِ یار بہتر

ایضاً

در عشقِ آں جہاں جان است سودائے دگر — مجنون شیدا گشتہ ام بر حُسنِ لیلائے دگر

نه مرا ره میزند توبه کنم او بشکند ‌‌ ‌‌ دزدیده دین و دل ز من طرار و رعنائے دگر
دل می برد در هر زمان از جلوه هائے خویشتن ‌‌ ‌‌ در سینه ها از عشق او سوزی و سودائے دگر
از پرتو حسن رخش هر سو بجلوه مه رخے ‌‌ ‌‌ وز عشق او در هر طرف خواری و رسوائے دگر
در عشق او دیوانه ام وز خویشتن بیگانه ام ‌‌ ‌‌ بر بود از من جان من حسن دلارائے دگر
دردش بود درمان من مهرش بود ایمان من ‌‌ ‌‌ چون کرده جا در جان من پس چون کنم جائے دگر
یار یکه شیدائی ویم رسوا از سودائے ویم ‌‌ ‌‌ جز این حسینان جهان حسنی ست زیبائے دگر
ای کعبه من کوی او وی قبله من روے او ‌‌ ‌‌ کے در دل شیدائے من جز وی تمنائے دگر
از عشق می نوش آمدم زان مست و مدهوش آمدم ‌‌ ‌‌ دارد ز مستی جان من شوری و غوغائے دگر
از هستی خود رسته ام با بیخودی پیوسته ام ‌‌ ‌‌ خوردست جان خسته ام امروز صهبائے دگر
مانند موسیٰ هوش من بر بود آن رشک چمن ‌‌ ‌‌ دیدم تجلیٰ رخش بر طور سینائے دگر
جان می پرد از بیخودی هر دم ببال عشق او ‌‌ ‌‌ بیرون از این ارض و سما بر دیده جان جائے دگر
موسیٰ تجلی خدا در وادی ایمن بدید ‌‌ ‌‌ من دیده ام بر شاخ گل جلوه بصحرائے دگر
دیوانه و شوریده ام وز خویشتن بریده ام ‌‌ ‌‌ از بیخودی و بیدلی جان دید اقصائے دگر
در بحر غوطه خورده ام گوهر بدست آورده ام ‌‌ ‌‌ جز هفت این قلزم بدل بودست دریائے دگر
ای می دهد در جان من این جمله گفتار و سخن ‌‌ ‌‌ [illegible] دگر

بہرِ ایں سودای جانسوز گر ہستی ز درماں بے خبر | بہرِ علاجِ دردِ دل باشد مسیحائے دگر

احمدؔ بہ عشقِ دلبراں افسانۂ عالم شدی
چوں تو نباشد در جہاں رندی و رسوائے دگر

ایضاً

اے جمالت را بہر دم جلوہ و شانے دگر | ہر زماں جانِ مرا از عشق افغانِ دگر

می نماید ہر در آئینہ ہائے رنگ رنگ | صورت و شکلِ دگر ہم شان و الوانِ دگر

بہر جانانِ عشق نقش از حباب جانِ جاں | کاسہ کاسہ بادۂ ذوق است از خوانِ دگر

چوں بسوزد جانِ ما از شعلۂ حسنِ رخش | کاں پری رو جلوہ ہا دارد بہر آنِ دگر

[illegible] از عاشقاں اندر گلستاں می شود | ہر رخِ شاخِ گلے سروِ خرامانِ دگر

عاشقانِ خویش را از ہجر و وصلِ خویشتن | می کشد از غمزہ ہا و می دہد جانِ دگر

ہست اندر عالمے [illegible] ذوقِ عشقِ او | [illegible] در وہر لحظہ [illegible] جانِ دگر

عاشقاں را [illegible] | [illegible] تازہ ایمانِ دگر

اے گلِ خنداں بشگفت بلبلِ جانِ مرا | شد چو ایں گلشن نشیمن در گلستانِ دگر

احمدؔ از بہرِ رفعِ ظلمتِ شبہائے غم

یاد روئے یارِ من شمعِ شبستانِ دگر

ایضاً

مپرس از من زحالِ زارم امروز	ز دردِ ہجرِ او بیمارم امروز
چگونہ جانِ من یابد رہائی	اسیرِ دامِ زلفِ یارم امروز
ربودہ آں پری دین و دلِ من	بدستِ ساحرِ طرارم امروز
زعشقِ آں پریرو کے بہم من	رہینِ حسنِ آں عیارم امروز
ز چشم خود بہ عشق آں گل اندام	بسانِ ابرِ خوں میبارم امروز
بدیدارِ بتانِ ماہِ پیکر	بگرد بت کدہ دوارم امروز
بمستی و برندی در رہِ عشق	چناں رسوا سرِ بازارم امروز
زمخموری بجانِ پاکِ ساقی	کہ من خاکِ درِ خمارم امروز
درونِ خود ز فرحت می نگنجم	چو آمد از درم دلدارم امروز
ز دیدارِ جمالِ روئے ساقی	بحمد اللہ کہ برخوردارم امروز
زمستی و خرابی در خمِ جاں	بجوش آمد مئے اسرارم امروز
دہن از گفتنِ حق کے ببندم	چو منصور ار کنی بردارم امروز

داغ عشقش چو نئے اندر دلِ من	من از دمهاش در گفتارم امروز

نه چون احمدؐ به بختِ خویش نازم
که شاد از دولتِ دیدارم امروز

ایضاً

کم نشد از آب دیده آتشِ جانم هنوز	در ترقی هست ای واسوز پنهانم هنوز
میزند شعله از عشقِ تو در جانم هنوز	جوی خون از دیده در هجر تو میرانم هنوز
شعله زن چون آتشِ عشق است در جانم هنوز	تا ز درد و سوزِ جانِ خویش نالانم هنوز
شد دلِ من خون ز دردِ هجرِ آن رشکِ چمن	تا چو بلبل زان رُخِ گلگون در افغانم هنوز
مثل پروانه به عشقِ روی خوبت سوختم	سالها شد کز غمت چون شمع گریانم هنوز
پیش خورشیدِ جمالت چشمِ جانم خیره شد	تا چو آئینه ز تابِ حسن حیرانم هنوز
خندها از ناز و خوبی میزنی مانندِ برق	من بگریه از غمت چون ابرِ نیسانم هنوز
سالها شد تا که جانم سوخته در انتظار	لیکه نامد در برم ای وائے جانانم هنوز
خورده‌ام روزِ ازل یکجرعه از جامِ عشق	میزند صد جوش آن می در خُمِ جانم هنوز
چون رسیدی نالهای درد در جانِ من	همچو نے تا از دمِ عشقِ تو نالانم هنوز

خرقهٔ زهد ریا را چون گرو کردم بمی
من بصد رندی و مستی‌هاش عریانم هنوز

گشته جانِ خسته ام در دامِ زلفِ او اسیر
زین دلِ شوریدهٔ خویش و پریشانم هنوز

مردم اندر حسرتش لیکن ندیدم روی او
اندرین غم خون ز چشمِ خویش میرانم هنوز

روی خوبت دیدم و لیکن فدا کردم بجان
از گران جانی خود والله پشیمانم هنوز

میزند زخمه بجانم عشقِ تو همچون رباب
تا ازان زخمِ نهان در شور و افغانم هنوز

گرچه خوردم زخم‌ها از غمزه اش احمد بدل
لیکه شوقِ دیدنش باقیست در جانم هنوز

ایضاً

چگویمت ز دلِ زار و حالِ سوز و گداز
که هست قصهٔ من چون حدیثِ عشق دراز

بآن جمال که دلها خرابِ عشقِ ویند
ربود جانِ مرا هم بصد کرشمه و ناز

بجانِ من ز غمِ عشقت آنچه میگذرد
ز حالِ خویش چه گویم که نیست محرمِ راز

اگر هلاک کنی در به آتشم سوزی
امید نیست که این دل ز عشقت آید باز

چه این نماز که ناید تو سر بسنگ نهی
بیا و سجده بدیدارِ دوست کن به نیاز

بعشق ساز که در یک قدم بیار رسی
طریقِ زهد و ورع تو در رهیست دور و دراز

بعشق تو همه خویشان شدند بیگانه
کسی نماند مرا غیر عشق تو دمساز

اسیر دام شوی گر بخال و خط نگری
ببین بچشم حقیقت مرو براه مجاز

نشیمن تو نه این تنگنای هستی شد
ببال عشق سوی قصر دوست کن پرواز

غلام بندهٔ خود را ز کوی خویش مران
که بر در تو نهادیم سر ز روی نیاز

غریق بحر حقیقت شو احمد از دل و جان
کناره‌ای ز مجاز و ازین نشیب و فراز

ایضاً

عاشق دیوانه ام از درد و درمانم مپرس
بندهٔ جانانه ام از کفر و ایمانم مپرس

آتش عشق رخ او سوخته جان مرا
دود آه من نگر وز سوز پنهانم مپرس

بیخود و واله ز حسن روی جانان گشته ام
همچو آئینه ز حال چشم حیرانم مپرس

خرقه و دستار را من رهن باده کرده ام
مستی جانم نگر وز جسم عریانم مپرس

من به عشقش گشته ام آواره و بی خانمان
برده سامانم جنون از ساز و سامانم مپرس

من ز سودای محبت واله و دیوانه ام
وحشتم بنگر تو از حال پریشانم مپرس

عشق او همچون پری در جان من شورش فگند
در جنونم مبتلا از آفت جانم مپرس

از جمال دلربا این شرح کردن کی توان ‌‌ حال زار من نگر و حسن جانانم مپرس

همچو آیینه به پیش جلوه هایش گم شدم ‌‌ عشق او برهان من دیگر ز برهانم مپرس

عشق او در جان من چون نی دم خودی دمد ‌‌ نالها دارم ازو وز شور و افغانم مپرس

چند گویی احمدا چون خون ز چشم تو روانست

حال زار من نگر وز چشم گریانم مپرس

ایضاً

از همه عیش دو جهان ساقی گلعذار بس ‌‌ بهر نشاط جان من باده خوشگوار بس

چونکه نگاه مست او کم ز شراب ناب نیست ‌‌ بهر سرور مستیم نرگس پرخمار بس

از رخ همچو مهر خود پرده اگر بر افگند ‌‌ از پی روشنی جان جلوهٔ آن نگار بس

مهر رخش درون دل دولت جان من بود ‌‌ از همه آرزو مرا آنکه هوای یار بس

ز آتش عشق جمله تن آه که لاله زار شد ‌‌ بهر تفرج دلم سینهٔ داغدار بس

چونکه ز پند واعظان سخت فسرده شد دلم ‌‌ بسکه حریف بزم من رند شراب خوار بس

در غم عشق آن پری بهر دل حزین من ‌‌ از همه راحت و فرح رحمت انتظار بس

برق جمال دلبران آتش جان بیدلان ‌‌ ابر بهار عاشقان دیدهٔ اشکبار بس

هست مرا بدو جهان عشقِ رخش رفیقِ دل — مونسِ جان وحشتیم گشت خیالِ یار بس

غربتِ عشق و خواریش خوشترم از وطن بود — خاکِ درِ تو ای صنم خانهٔ من و دیار بس

بهرِ فرو نشاندنِ آتشِ جانِ خسته ام — سیلِ سرشکِ دیده ام آبِ دو چشمِ زار بس

هست جمالِ گلرخان گلشنِ جانِ عاشقان — باغِ دلِ شکستگان جلوهٔ آن نگار بس

خونِ جگر شرابِ من دینِ دلِ من کبابِ من — بیخودی و فرامشی دلبرِ همکنار بس

شوقِ جمالش احمدا هست حریفِ بزمِ من
یادِ رخِ نگارِ من مونس و غمگسار بس

ایضاً

جوریکه کرد بر دلم آن مه لقا مپرس — ما را ز وصلِ خویش بکرده جدا مپرس

مانندِ نے بہ شور و فغانم ز هجرِ یار — اسرارِ دردِ جانِ من و نالها مپرس

یاریکه خلق شیفتهٔ حسنِ روی اوست — دلهای زار بین تو از آن دلربا مپرس

دل را ربوده و باز نپرسید حالِ من — بیگانگی که کرد خود آن آشنا مپرس

خون میخورم به عشقِ رخش ای حریفِ من — حالِ خراب بنگر و زان مه لقا مپرس

ای شاهِ حسن در غمِ تو جان همی دهم — آخر که گفت تا تو ز حالِ گدا مپرس

در خلق شور این همه از سحرِ چشم اوست
تا چند کرد فتنه بدلها بپا مپرس

اسرارِ حسن و عشق که در بلبل و گل ست
از عندلیب پرس ز بادِ صبا مپرس

این قصه‌ہائے عشق حدیثی ست نا تمام
از ابتدا مپرس و هم از انتها مپرس

جبّارِ عشق آمده از بهرِ قلب و روح
از مبتلا ز خوفِ جزا و سزا مپرس

در خلوتے که غیر نبوده کسے در آں
رفت است آنچه با من و او ماجرا مپرس

ما زاں شرابِ دوش که خوردیم بیخودیم
مستیم و سرخوشیم ز اسرارِ ما مپرس

ما مستِ عشقِ ساقیٔ گلفام بوده ایم
از ما ز زهد و ورع تو ای پارسا مپرس

از آتشِ فراقِ رخِ یار سوختیم
احمدؔ رنجِ ادای آں بیوفا مپرس

ایضاً

روزِ اول چوں خم باده زده در جوش خوش
زاں شرابِ تند تر خاست از جانها خروش

ساقیٔ باده پرستاں ریخت چوں در جامِ مے
جاں شده بدمست از وی عقلها مانده نه هوش

زاں شرابِ ارغوانی عقل هم هوش آمده
غلغله افتاده در جانها و درد آسا خروش

ساقیا زاں بادهٔ گلرنگ جامم مست کن
آنچناں کز بیخودی نے عقل ماند نه هوش

ساقیا زاں بادۂ منصور در کامم بریز
کز سرِ مستئ او تا سر بر اندازم ز دوش

آہ زاں بادہ کہ ساقی آتش از وی زد بجاں
آہ زاں وقتی کہ جان چوں خم می آمد بجوش

کردہ جانِ خلق را در دامِ زلفِ خود اسیر
با رخِ چوں ماہ و زاں کاکل کہ افگندہ بدوش

ہر طرف سوزی و دردی ز آتش سودائے عشق
ہر طرف یک ماہ روئے دلفریبی می فروش

ہر دمی آں می درونِ خم جانہا جوش زن
ہر زماں تازہ از و در سینہ ہا جوش و خروش

ہر دلی را ہر زماں رنگی و بوئی دیگر ست
بہر جانہا ہر دمی زاں بادہ صد جوش و خروش

ہر زماں و دل از جہانی در جہانی میرود
رازِ غیبی را کجا این عقل داند یا کہ ہوش

سرِّ جانہا چونکہ پنہاں کردہ ستّارِ غیب
پس بزن او راست ای دل تا تو ہم باشی خموش

آدمی کے قعرِ دریائے معانی را بدید
عاجز آمد احمدؔ از ادراکِ آں ہر عقل و ہوش

ایضاً

بادۂ الفت بنوش و ساکنِ میخانہ باش
یارِ رنداں شو حریفِ ساغر و پیمانہ باش

ساغرِ عشرت ز دستِ ساقئ ما نوش کن
مست و مدہوش از دو چشمِ دلبرِ مستانہ باش

خرقۂ زہد و ریا را سوز و مستوری مکن
در خرابی ہاؤ رندی شہرۂ و افسانہ باش

ز آتشِ عشقِ رخِ او سوختن کن اختیار
شمعِ روئ یار را از جان و دل پروانہ باش

از ملامت ہائے عالم فکرِ بدنامی مکن
حسنِ روئے آں پری رخسار را دیوانہ باش

سوختہ چوں طور پیشِ جلوۂ جانانہ شو
بیقرار از عشقِ او چوں اُستنِ حنانہ باش

با خیالِ حسنِ لیلیٰ خلوتے از غیر کن
سر پُر از سودا چو مجنوں ساکنِ پروانہ باش

شو خلیلِ حق بتِ ہستیٔ خود را در شکن
خواہ بنشیں در حرم یا ساکنِ بتخانہ باش

عقل را در عشقِ آں لیلائے معنی کن فدا
ہمچو مجنوں در محبت با جنوں ہمخانہ باش

از تعدد ہائے ایں امواجِ کثرت در گذر
در تگ دریائے وحدت چوں دُرِ یکدانہ باش

جاں فدا کن بر جمالِ ساقیٔ مہروئ خویش
عاشق و دلدادۂ آں طلعتِ شاہانہ باش

مایۂ ہستیٔ خود را در رہش ایثار کن
در طریقِ عشق بازی مردِ حق مردانہ باش

در خراباتِ مغاں بنشیں خراب و مستِ می
با بتاں شو آشنا وز خویشتن بیگانہ باش

ای جمالِ دلفروزت رشکِ ماہِ چاردہ
یک شبی از لطف و رحمت شمعِ ایں کاشانہ باش

عقل را بگذار احمدؔ وز شرابِ عشق مست
پر ز جوش و مستی دل چوں خُمِ خمخانہ باش

ایضاً

دلِ من مست گشته دوش از صہبای دیدارش ۔۔۔ چو موسیٰ رفت بیہوشم زاں تجلی ہای انوارش

در آمد پیش من مخمور چشمی بر سرِ راہی ۔۔۔ دلِ من رفت از دستم چو دیدم مست اسرارش

کجا یابد شفا ای دل ز افسونِ دمِ عیسیٰ ۔۔۔ ہر آں جانی کہ گردیدہ مریضِ چشمِ بیمارش

ہر آں زاہد کہ میزد طعنہ ہا بر عاشقِ بیدل ۔۔۔ خراب و مست دیدم دوش اندر کوی خمارش

مپرس ای دل ز حالِ بلبلِ بیجاں بہ عشقِ گل ۔۔۔ ز ہجر و آتشِ غم سوختہ گردید گلزارش

بدیدم واعظاں را دوش اندر کوی خمارش ۔۔۔ ز فرطِ شوقِ دل گردیدہ رہنِ بادہ دستارش

ز عشاقش چہ سودائی چہ شوریدہ چہ شیدائی ۔۔۔ ہمہ ہا را بہ بستہ جاں بتارِ زلفِ طرارش

در آمد بر سرِ عاشق پری و از رہِ رافت ۔۔۔ فتادہ بر سرِ راہی چو دیدہ بیخود و زارش

ہر آں جانی کہ شد مغرور بر تقویٰ و زہدِ خود ۔۔۔ یقیں میداں کہ ہست آں رشتۂ تسبیح زنارش

ز مخموری ساقی بیخود و بیخویش گردیدم ۔۔۔ چو دیدم از شرابِ حسنِ خود بد مست و سرشارش

نکردی فاش از منصور راز یار جانی را ۔۔۔ بزدندی رقیباں بی تحاشا بر سرِ دارش

عجب نبود کہ احمدؔ زندہ گردد بعد مرگِ خود
بر آید بر سرِ گورش اگر یکبار دلدارش

ایضاً

کے بود کز درد ہجر این نیم‌جان یابد خلاص ‏ ‏ وین دل بیمار از جور بتان یابد خلاص

طایر جانم شدہ در بند زلف او اسیر ‏ ‏ آہ این وحشی کجا از قید شان یابد خلاص

جلوہ کن پیش چشم زاہدان تا جان شان ‏ ‏ از جمال و خوبی حور جنان یابد خلاص

غرق حیرت کن چو آئینہ ز حسن روئے خویش ‏ ‏ تا دل من از خیال این و آن یابد خلاص

کن تجلی بر دلم اے مایہ نور یقیں ‏ ‏ تا کہ جان من از این وہم و گمان یابد خلاص

بر سر موسی نہادی کوہ عشق خویش را ‏ ‏ محو کن تا جان ازین بار گران یابد خلاص

ساقیا از آب بادہ جان من سیراب کن ‏ ‏ آن چنان کین دل ز فکر و بند آن یابد خلاص

روی بنما زانکہ جان در آرزویت سوختہ ‏ ‏ تا دل شوریدہ زین سوز نہان یابد خلاص

در دل بریان من صد تیر از غمزہ زدہ
احمدا کے جان ازین زخم سنان یابد خلاص

ایضاً

ربود از من شکیب و صبرم بدلفریبی جمال عارض ‏ ‏ بہ حسن جانان کہ در دل من چو جان نشستہ خیال عارض

شکستہ رنگی نصیب جنبا ز گل بصحن چمن ز رویش ‏ ‏ ندیدہ چشمی بحسن و خوبی بباغ عالم مثال عارض

چگویم از حسن آں پریرو ز ماہ کمال جمال رویش ‏ ‏ کہ خط کشیدہ بخوبی مہ بخط عارض بخال عارض

شعاعِ مهر جمالِ جانان نگاهِ دل را بکرد خیره
مثالِ خورشید چشم عاجز ز چشم و جاه و جلالِ عارض

بحیرتم من چه گویم او را که عقل حیرانست در جمالش
بسانِ روح و روانست حسنش چه آورد کس مثالِ عارض

نشسته در جانِ من پری رو لبانِ نو ز نظر بدیده
بهر جهت رخ که آورم من بود بدانسو مآلِ عارض

بشوقِ دیدن هلاک گشتم بیک نظر تا رخش به بینم
شود نصیبِ نظر الٰهی برحمتِ تو وصالِ عارض

بفرطِ الفت بطیبِ خاطر بعشق حسنش دلِ پریشان
بخویش دارد چو جانِ مجنون همیشه قال و مقالِ عارض

چه سحر دارد دو چشم جادو که دل ربوده بیک نگاهی
بپرس احمد ز خوبیِ او بیان چه سازم ز حالِ عارض

ایضاً

عشق اگر نه آورد بر دل و روح انبساط
جان نه بد ز حزن و غم کی برود سوی نشاط

روزِ ازل بنور خویش کرد چو عشق انبساط
زو بگرفت رابطه ذاتِ محیط با محاط

دامنِ عشق گیر تا سوی نجات آردت
گر تو روی براهِ او راست بود همین صراط

زود بره بیخودی هستیِ تو وبال تست
فکر سفر بکن دلا خانه مکن درین رباط

هر دل و عقل در جهان نیش خورد ز بهر نوش
ز آتشِ هجر غم مخور عشق ترا دهد نشاط

باده بخور بهر زمان بیخود و مست باش از آن
تا که سر در جانِ تو هیچ نگیرد اختلاط

گام بنه بہ بیخودی باش جدا ز ما و من
احمدؐ اگر تو عاقلی ساز باو نہ اختلاط

ایضاً

ازجمالِ خوبرویاں کورچشماں راچہ خط
وز سرور و ذوقِ ایماں نامسلماں راچہ خط

حسنِ گل را از برائے چشم بلبل ساختند
ازجمالش دیدہ تاریکِ زاغاں راچہ خط

بادۂ عشقش برائے بیدلاں گشتہ خمیر
زاہدانِ خود فروش و خشک طبعاں راچہ خط

حسنِ یوسفؑ از برائے دیدہ یعقوب بود
زاں جمال و خوبئ او جانِ اخواں راچہ خط

علم و حکمت از برائے جانِ دانایان بود
زاں حریصانِ و ابن البطن ناداں راچہ خط

صوتِ خوش راحت بہ بخشد ہر دل پُر درد را
زاں جمادی الطبع و ہم افسردہ جاناں راچہ خط

جانِ احمدؐ را علم از وحی حق افراشتند
بولہب بوجہل کور و تیرہ جاناں راچہ خط

ایضاً

زاتشِ مہر رخِ تو سینہ سوزانم چو شمع
ہم ز درد عشق تو ای دوست گریانم چو شمع

بی جمال دلفروزت زیستن کی خوش بود — جلوه گر شو تا بپیشت جان برافشانم چو شمع
آرزو دارم که یک شب شمع بزم من شوی — از فراق روی خود هر شب بسوزانم چو شمع
عمر من بگذشت تا از هجر خود میسوزیم — در غمت جز سوختن دیگر نمیدانم چو شمع
بی فروغ حسن تو در ظلمت هجرم هلاک — ساز روشن از رخ خود خانهٔ جانم چو شمع
همچو ماه چارده یک شب ز بام من برآ — از فروغ روی خود روشن کن ایوانم چو شمع
سوختم در هجر تو از آب وصل خود بیار — آتشی کان از دلم برخاست بنشانم چو شمع
یک شبی مهمان من شو از کرم ای ماه من — روشنی بخش از رخ خود در شبستانم چو شمع
مردن اندر عشق جانان خود حیات عاشقان است — میسپارم جان به پیش بازخندانم چو شمع
سالها من آتش عشق تو پنهان داشتم — شعله برخاست تا که از گریبانم چو شمع
در دل و در جسم دارم از تب غم آتشی — سوخته عشق رخت پیدا و پنهانم چو شمع

دود آه و آتش دل را ز گور من نگر
در کفن پنهانست احمد شعلهٔ جانم چو شمع

ایضاً

منم از کفر و از اسلام فارغ — بعشق او ز ننگ و نام فارغ

دلِ من تا که این جان است در تن — مبادا از می و از جام فارغ

بمستی بیش شد این دلِ من — ز آغاز و هم از انجام فارغ

بشوقِ دیدنِ زلف و رخِ او — شده جانم ز صبح و شام فارغ

بعشقم مبتلا کردی که گشتم — ز مدحِ خلق و از دشنام فارغ

بکن بیخود مرا چندانکه باشم — ز رنج و راحت و آرام فارغ

مده پندم که هرگز نیستم من — ز عشقِ آن بتِ گلفام فارغ

شدم چون نقطهٔ پرکار و گشتم — ز دور و گردشِ ایام فارغ

ز رسوائی و خواری در رهِ عشق — مبادا عاشقِ بدنام فارغ

ز عشقِ دلبران هرگز نکرده — دلِ پُر درد و خون آشام فارغ

ز حسرتهای عشقِ آن پریرو — مبادا این دلِ ناکام فارغ

چنان احمد یقین در خویش دارم
که جانم هست از اوهام فارغ

ایضاً

از گلِ حسن غنچهٔ روح و روان بهر طرف — عاشقِ نارِ روی او هست تپان بهر طرف

ساقیِ بیدلاں چو داد جامِ شرابِ پر طرب
مست و خراب زو شده باده کشاں بهر طرف

دیده جمالِ دلفریب آں بتِ گلعذار را
عاشق و بیدلاں ازو نعره زناں بهر طرف

عاشق و بیدلانِ او رقص بکرده همچو طور
زانکه تجلیِ جمال بود عیاں بهر طرف

آئینه وش بحیرت اند بیخود و بے خبر ز خویش
محوِ جمالِ روی او دل شدگاں بهر طرف

هست ز جلوهٔ رخش روح و روانِ عاشقاں
غرق به بحرِ بیخودی آئینه ساں بهر طرف

پرده فگن ز روی خود زانکه پے جمالِ تو
منتظر اند عاشقاں گریه کناں بهر طرف

دیدهٔ عشق برکشا آیتِ حق نظاره کن
زانکه ز حسنِ بے نشاں هست نشاں بهر طرف

نه ز سر اقدم بروں حالتِ کشتگان نگر
هست ز خونِ عاشقاں سیل رواں بهر طرف

ور دلِ عاشقانِ خویش تیر ز غمزه چوں زدی
هست ز جانِ بیدلاں آه و فغاں بهر طرف

احمد از آں دو چشمِ مست نیست فقط لوی خراب
فتنهٔ خلق حسنِ او زوست فغاں بهر طرف

ایضاً

سوخته جانِ مرا آتشِ سودای عشق
ریخته خونِ دلم نشترِ غمهای عشق

در غمِ آں جانِ جاں هست دلم پر فغاں
گوش کن از سر چه چیست نالهٔ شبهای عشق

شام و سحر ای حریف اپنی لیلائی خویش — صورت مجنوں شدم بادیہ پیمائے عشق

جوش بجان آمدہ ہر دم و ہر لحظہ نو — موج زند در دلم قلزم و دریائے عشق

خانہ گرو کردہ ام رخت ہمہ خوردہ ام — نیست ز املاک من غیر کالائے عشق

چہرہ زردم نگر دیدہ پر از اشک خوں — والہ و شیدا استم بر رخ زیبائے عشق

ہر کہ شدہ مست از و باز نشد ہوشیار — کے بسر آرد خمار مستی صہبائے عشق

سر نہانی غیب آنچہ کہ در پردہ بود — فاش بعالم شدہ جملہ ز غوغائے عشق

ای ز ازل تا ابد ہرچہ گرفتہ ظہور — نشو و نما یافتہ جملہ ز انغائے عشق

سر ازل عشق داں راز نہاں کنت کنز — آیت یزداں بود مصحف سیمائے عشق

ہست تجلی ذات مظہر جملہ صفات — نیست کسے در ظہور ہمسر و ہمتائے عشق

اینہمہ ارض و سما قطرہ بہ بحرش بود — وسعت گردون است دون بر پہنائے عشق

اسم ہزاراں ہزار آنچہ کہ در عالم است — اوست مسمی بحق اینہمہ اسمائے عشق

عقل بسے پر کشاد لیکہ ندید اوج او — لے مدہش کس ندید منزل والائے عشق

کس نرسیدہ بحق غیر بہ بال یقیں — کس نہ پریدہ بجز پیش جانب اقصائے عشق

بے پر و بال آمدہ طائر روح کسے — آنکہ ندارد بدل حاجت و پروائے عشق

گرچہ کہ در ذات خویش مسکن او لامکانست — در ہمہ دل خانہ اش در ہمہ جا جائے عشق

بیخود و شوریده سرِ عاشق و شیدا شوی
احمدؔ اگر بنگری رهِ دل آرای عشق

ایضاً

عشق معراجِ حقیقت را بود همچون براق
می برد تا اوجِ عاشق را برون زین نه رواق

دیده های عقل از مهرِ رخش خیره شود
انجم هستی ز تابش آید اندر احتراق

محو سازد عشق ای دل هستیِ موهوم را
نیست و نابود گردی چون قمر اندر محاق

ای هلالِ اللّهِ من زین درد واویلا مکن
قدرِ وصلِ یار افزاید بجان هجر و فراق

در هوای آرزوئیت عمر آخر شد مرا
آه جانِ خسته ام را سوختی از اشتیاق

من بعشقِ روی تو بس جفت غمها گشته ام
تو بخوبی و جمالِ خویشتن هستی فرد و طاق

دردمی از یک کرشمه خرقه زاهد برند
مطرب و ساقی اگر سازند باهم اتفاق

آتشِ عشقت بسوزد از دلت چرکِ هوا
نیز سازد پاک جان از ریا و از نفاق

بس شگاف جانی که کلی این تعلقها بسوخت
شاد آن دل کو بداده زالِ دنیا را طلاق

در حیاتِ خویش نازد فخر از بیدانشی ست
بعد مردن کو مرا او را چه اوشان و طمطراق

سرِّ دلبر را مکن فاش احمدا هشیار باش

کین رقیبان چون شیاطین میکنندش استراق

ایضاً

کو حریفی تا بگویم ماجرای اشتیاق — که بعمری خود ندیدم من سوای اشتیاق

[illegible] سعدی مرا جز آرزو — مادر گیتی مرا زاده برای اشتیاق

دل برای دیدن دلدار خود مشتاق ماند — چشم جان من ندیده جز لقای اشتیاق

یاد دلبر آمده چون جان درون دل نشست — عاقبت این سینهٔ من شد سرای اشتیاق

یاد یار مهربان خود مونس جانم شده — شکرها دارد دل من بر وفای اشتیاق

تا که گویم حال زار خود بعشق آن صنم — دردها دارم درون جان ورای اشتیاق

تا ز وصل آن گل خندان جدا گردیده ام — همچو بلبل بشنو از من نالهای اشتیاق

آرزوی جان عاشق مستلم قصر و بیست — میرسد تا وصل جانان منتهای اشتیاق

عاشقان را حزن و غمها صیقل آئینه هست — از وفاها خوشتر آمد خود جفای اشتیاق

بهر قلب ناقصان اکسیر اعظم بوده است — خاک حسرت را کند زر کیمیای اشتیاق

آنکه مشتاق است بهر یار یارش اقرباست — نیست داروی بحلش ماسوای اشتیاق

منگر از عاشق نگاهی های و هو از دیگری — آن پری پنهان شده زیر ردای اشتیاق

احمدا از درد هجر آں پری چندان منال
بوی وصل یار یابی گه بجاے اشتیاق

ایضاً

بیا ساقی بده جام طربناک — که تا جاں برجهد زیں کوزهٔ خاک
ز مستی مست بیخویش گردم — برقص آید تن من همچو افلاک
ز ننگ خلق واز ناموس رستم — ز خواری های عشقت نیستم باک
هراں باده که جاں زا مست سازد — برای سمّ خود بینی ست تریاک
به عشقت از سر شرم و حیا ریخت — ز مستی جان من گردید بیباک
ز فکر غیر خالی می کند دل — محبت آتش آمد سوختن خاشاک
به جان پر کدر کے عشق آید — سزاوار محبت شد دل پاک
بکوی دوست مردانه قدم نه — بسے خوں ریخته ایں عشق سفاک
نباشد درس او جز نیست گشتن — فزوں است علم ایں از فهم و ادراک
ز صهباے محبت جام برگیر — طربناک آیدت ایں جان غمناک

شعار عاشقاں دوں همتی نیست

بیا احمدؒ دریں رہ باش چالاں

ایضاً

بہ عشقش جان و دل رنجور ہر یک — زگریہ چشمہا بے نور ہر یک

بہ سینہ اشک ہا ہم بود پنہاں — زغم بے پردہ شد مستور ہر یک

بہ بزمش عاشقانِ بیدلانش — زچشمِ مست او مخمور ہر یک

زجوشِ عشقِ او مستانہ اسرار — شدہ بر دار چوں منصور ہر یک

دمیدہ صد طرب در جانِ عشاق — صدائے مطرباں چوں صور ہر یک

سنانِ غمزہ ات واں تیرِ مژگاں — برائے قتل ما ساطور ہر یک

دلِ عشاقِ او زاں شعلہ حُسن — بخود ہا سوختہ چوں طور ہر یک

شد از روزِ ازل ارواحِ عشاق — بکارِ عاشقی مامور ہر یک

دلِ دلدادگاں از جام عشقش — زمستی پُر نشاط و سور ہر یک

خداوندانِ معنی بدر حق اند — نمایندت ہلال از دور ہر یک

چو آئینہ روانِ عاشقانش — زعکسِ حسنِ او معمور ہر یک

خیالاتے کہ غیر یار باشد — برائے زخم جاں زنبور ہر یک

توئی احمد بہ غم ہا مبتلائے
رفیقانت نگہ مسرور ہر یک

ایضاً

بہ شفقت گشتہ ام بیمار اینک — دو چشمے تو شد خونبار اینک
ز شفقت گر نہ پرسی حالِ زارم — دہم جاں در غمت ناچار اینک
ز رندی و ز مستیم چہ پرسی — بجامِ مے گرو دستار اینک
بجرمِ عشقِ تو دلدادہ را — کشند این ظالماں بردار اینک
جہاں پامال کردہ از سرِ ناز — قیامت قامتِ دلدار اینک
دل و جاں سوختہ از شعلۂ حسن — بشوخی آتشیں رخسار اینک
بگردِ کوئے تو آغشتہ در خوں — فتادہ عاشقانِ زار اینک
بہ چشمِ مست جاناں کردہ مخمور — حریفاں خانۂ خمار اینک
بتا در عشقِ تو خوں گشت دلہا — گواہش دیدۂ خونبار اینک
شب و روز است از عشق و جنونم — بکویت شورِ مجنوں وار اینک
مریضِ عشق را از ناتوانی — بہ لب رسید جاں زار اینک

شهیدانِ غمت افتاده درخاک — زخون هر سو روان انهار اینک

به طوفِ کوی تو عشاق مشغول — مثالِ حاجیان زوار اینک

زمین و آسمان جوی نیابی — برون آ از خودی دلدار اینک

بعشقت اے پری بیچاره احمدؐ
شده رسواے سرِ بازار اینک

ایضاً

برده آن آرام جان آرام دل — کے بود تا زو بیابم کامِ دل

درشکنجِ گیسوش بستند جان — وان خمِ زلفِ دوتا شد دامِ دل

درهواے آن پری رو گم شده — تا نماند نزد من جز نامِ دل

دیدنِ خوبان خطاے چشم بد — نے سبب در عشق شد بدنامِ دل

جان ز آتشهاے عشقش سوخته — در غمِ هجر است خون آشامِ دل

جانِ من در نارِ حسرت سوخته — مانده ایم از مهوشان ناکامِ دل

جان ز صهباے محبت مست باد — پر ز عکسِ روے ساقی جامِ دل

کن تجلی بر من اے نورِ یقین — تا رهد از ظلمتِ اوهامِ دل

سوختم از آتشِ عشق ای صبا	سوئے آں دلبر بر پیغامِ دل
جان ز سوزِ عشق صافی میشود	وز محبت پخته گردد خامِ دل

احمدا شد صرفِ عمرم در غمش
بخت کو تا یار باشد رامِ دل

ایضاً

خیمه زد در ملکِ جانم عشق با جاه و جلال	عقل و هوش از لشکرِ او جمله گشته پائمال
لیلیِ جاں آمده خود سوی مشتاقانِ خویش	دل ربود از هر یکے مجنوں بصد غنج و دلال
دلبری کاں حسنِ او نادیده چشمِ جانِ کس	آمده در پیشِ مشتاقانِ خود آں خوشخصال
نیست پایانی تجلی های حسنِ یار را	چشمِ دل خیره شده زاں تابِ خورشید جمال
هر زماں رقی ست تازه حسنِ روئے یار را	آتشِ عشق مرا هر لحظه زو صد اشتعال
او بهر شانے بهر دم عاشقاں را دل برد	گاه از ناز و کرشمه گه ز حسنِ خط و خال
از جنابِ جانِ جاں خود امرها نافذ بود	جاں کند چوں چاکراں فرمانِ او را امتثال
عالمِ بیرنگ و صورت رخ بکرده سوئے رنگ	باز سوی مبدءِ خود زود آرد ارتحال
فیض ها از معدنِ جاں سوئے جانها میرسد	زو شده این جسم ها و هم جوارح انفعال

بہرِ عالم ہر زماں تجدید امثال آمدہ
ہمچو جوی آب نو نو میشود آبِ زلال

چاشنیٔ جلوہ ہایش در گلو آمد رسن
بس بہرِ شانے بگوید عاشقاں این سو تعال

آہ ما را ہمچو اشتر ہر طرف برمی کشد
تا بہ جبر انداختہ در گردنِ جانم عقال

احمدا اسرارِ جاں ناید بفہمِ ہیچ کس
در ثنای سرِّ ذاتش ناطقہ گنگ ست و لال

ایضاً

بپرس ای گل زحالِ زارِ بلبل
بغم خوں شد دلِ بیمارِ بلبل

صبا بوی ازاں گل سوی من آر
کہ جز تو نیست کس غمخوارِ بلبل

الا ای گل ز آتش ہائے عشقت
خلیل آساست اندر نارِ بلبل

بہ عشقت ای گل خنداں چو صنعاں
شدہ رسوا سرِ بازارِ بلبل

شعارِ عشق مخموری و مستی ست
کند اسرار زاں اظہارِ بلبل

جمالِ گل بپردہ چوں نہ گنجد
زند گلبانگ زین ناچارِ بلبل

جہاں زیر و زبر از جوشِ عشق ست
دریدہ گل قبا و زارِ بلبل

بگنجا نید در دل حسنِ گل را
کجا داند کسے اسرارِ بلبل

بہانگ بیا بلبل آ ز دستِ گلشن | جهان [illegible]ن بود ز انوارِ بلبل
بفرط جوشش الفت جانِ خود را | بہ حسنِ گل کند ایثارِ بلبل
بیادِ دوست دائم هست مشغول | کجا خسپد دلِ بیدارِ بلبل
از آن نکهت دلش مخمور گردد | کہ بوی گل بود خمّارِ بلبل
فغان کم کن ز نخوت تا دلِ گل | ز طبعِ نازکش هوشیارِ بلبل
ز وصلِ دوست برخوردار گردد | کجا این بختِ ناهموارِ بلبل

تو احمد پیش آن کز عشق عاریست
چگوی از دلِ افگارِ بلبل

ایضاً

ز تیرِ نگاهش دلم گشته بسمل | بسی زخم دارم ز غمزه درین دل
شدم غرق در بحرِ عشقِ تو ای جان | بحیرت درم تا نہ پیداست ساحل
چگویم من ای یار کز دردِ عشقت | جگر آب گردید و هم گشته خون دل
چو قتلم کنی خون بهایم وصالت | مگر بخت کوتا خورم تیغِ قاتل
خیالِ پری‌روست جا کرده در جان | شدا ز بهرِ ورودش دل و سینه منزل

بگرد دلِ خویش گردم چو مجنون
خیالش چو لیلی ست با نم چو محمل

زمین و سما تا ابا کرد از وے
ببار محبت و ظلم گشت حامل

عجیب است اسرار خاکِ وجودت
نسیم گل بر دمیده از زیر این گل

تو اسرار انسان ورو عرش چه دانی
نهانست خورشید در زیر این گل

خود از وهم تو گشته مطلق مقید
رسید از تو حق خانه کردی بباطل

همان لوحِ ساده که پاک از نقوش است
بنقش و نگار ست پیشت ممائل

ز حادث بسوئے قِدم نه قدم را
چرا کیں حدوث است در خویش آغل

عدم آمده چونکه اصل وجودت
شده عقل و هوشِ تو از اصل غافل

چو اصلِ وجود آمده لا تعین
به تعیین تا از چه داری مشاغل

بذات و صفات و بعلوی و سفلی
تن و جانِ تو هر دو را گشته شامل

چو تنزیه و تشبیه را جمع سازی
بنزد محقق توئی مردِ واصل

زرندیِ عشقش چه گویم احمد
برایں زاهدِ عقل افتاد مشکل

ایضاً

سالها عشقِ بتان ورزیده ام ‌ ‌ ‌ زانکه سرِّ حق دریشان دیده ام
با دو چشمِ خویش در باغِ شهود ‌ ‌ ‌ از جمالِ گلرخان گل چیده ام
عشقِ من از پرتوِ حسنِ وی است ‌ ‌ ‌ من درین آئینه رویش دیده ام
زاهدا من در جنونِ عشقِ خویش ‌ ‌ ‌ خرقهٔ سالوس را بدریده ام
از دمِ مطرب که جانم مست شد ‌ ‌ ‌ نالهٔ جان سوزِ نی بشنیده ام
با بتِ مهرو درین دیرِ مغان ‌ ‌ ‌ بیریا خوش خلوتی بگزیده ام
در پئ آن طائرِ قدس آشیان ‌ ‌ ‌ در مکان و لامکان گردیده ام
مستیم از چشمِ مستِ ساقی است ‌ ‌ ‌ جامِ می از چشمِ او نوشیده ام
پای دل بستند از زنجیرِ زلف ‌ ‌ ‌ من برائے او بسر بدویده ام
عشق آمد راز جان را فاش کرد ‌ ‌ ‌ ورنه از چشمِ جهان پوشیده ام

دل بجستم گفت از عشق احمدا
من ز چشمت خون شده بچکیده ام

ما والهٔ حسنِ روئے یاریم ‌ ‌ ‌ شوریدهٔ عشقِ آن نگاریم
از دردِ محبتِ تو زاریم ‌ ‌ ‌ وز آتشِ عشق بیقراریم
ما صیدِ خدنگِ نرگسِ مستیم ‌ ‌ ‌ زخمیٔ نگاهِ چشمِ یاریم

گشتیم اسیر زلف خوبان | افتاده بدام چون شکاریم
آواره کوی خوبرویان | گم گشته خانه و دیاریم
شد فتنه جان ما دو چشمش | کز وی همه تن خراب و خواریم
رسوا شده ایم ما به عشقش | از بسکه زبون روزگاریم
ای شوخ بما چه سحر کردی | کز عشق رخ تو خوار و زاریم
با ناله و آه همچو بلبل | آشفته حسن گلعذاریم
آتش زده ز عشق در جان | زان سوز نهان در اضطراریم
پروانه نمط ز بیقراری | بر شمع رخ تو جان نثاریم
دیدیم رخ تو جان ندادیم | زین بخت سیاه شرمساریم
ای ساقی میکشان مستان | یک جام بده که در خماریم
لب بر لب ما بنه که تا ما | این جان حزین بتو سپاریم
صد زخم زده ز غمزه در جان | زان تیر نگاه دلفگاریم
گفتن نتوان حدیث عشقش | بر سر حبیب راز داریم
ساقی قدحی شراب در ده | تا مست ز جیب سر برآریم

احمد نه بخود خراب عشقیم

اُفتادہ بروں ز اختیاریم

ایضاً

ما بادہ کشِ نرگسِ مخمورِ بتانیم
زاں مست فتادہ بخرابات مغانیم

[illegible] کشیدیم ازاں ہیچ نہ گشتیم
در روزِ ازل آنچہ کہ بودیم ہمانیم

جز نشاۂ دمی بادہ گرے کار ندانیم
عہدیکہ بہ پیمانہ بہ بستیم بر آنیم

چوں بادہ درونِ خمِ جانان ہمہ جوشیم
وز مستئ صہبائے تو در شور و فغانیم

از مستئ عشقِ تو رسیدیم ز ناموس
فارغ ز غمِ ننگ و ہم از نام و نشانیم

چوں طور دو صد دل بیکے جلوہ بسوزی
از شعلۂ حسنِ رخِ تو سوختہ جانیم

وابستۂ زلفِ تو شد آزاد ز ہر قید
پیریم ز غم لیک بعشقِ تو جوانیم

در دیدۂ جانم چو جمالش شدہ مشہود
حیرت زدہ چوں آئینہ زاں مہر عیانیم

احمدؔ بہ خرابات بکردی رہِ دیں گم
از رندئ تو آہ چہ رسوائے جہانیم

ایضاً

ز مهرش از دلم بیرون رود تا جان به تن دارم
نه زان لب مهر امید وفای خویشتن دارم

بگلزار جهان میلم بسوی هیچ گل نبود
بجان خود چو قمری عشق سرو سیمتن دارم

تو باشی و نباشد جز تو در جان من محزون
که بس وحشت ز پندار خیال ما و من دارم

صبا زان طرهٔ مشکین نسیمی سوی من آور
که در جان آرزوی غیرت مشک ختن دارم

یقین دارم که از مهر تو باشد گور من روشن
که عشق تو بسینه همچو شمع انجمن دارم

چو بلبل نالها دارم ز عشق آن گل خندان
بسینه داغهای مهر آن رشک چمن دارم

دلم غمازی راز تو چون منصور میخواهد
ولیکن مهر خاموشی بصد گون بر دهن دارم

اگر بینی رخش را من همچو مجنون شوی ناصح
خموشم لیکه با این پندهای تو سخن دارم

گر آئی بر سر خاکم به بینی دود آه من
که از عشق تو من آتش نهان زیر کفن دارم

قمیص یوسف مصری شده بوئی برای من
که روشن دیدهٔ یعقوب جان زان پیرهن دارم

غریبم آمدم من احمدا از ملک بیرنگی
ازین نیرنگ بیزارم بدل شوق وطن دارم

ایضاً

باشاهد و باساقی مهمان خدا باشم
صد عیش طرب دارم سلطان جدا باشم

من مستم و سرشارم رسوا سرِ بازارم
نے خرقه و دستارم عریانِ خراباتم

من آئینهٔ یارم گنجینهٔ اسرارم
بحرِ گهرِ حقم من کانِ خراباتم

از نار و جناں جستم وز شک و یقیں رستم
آیاتِ حقیقت ام برهانِ خراباتم

من بندهٔ قلاشم سر حلقهٔ اوباشم
فارغ ز غمِ ساماں سامانِ خراباتم

می نوشم و می جوشم شد ننگ فراموشم
از صدر نشینانِ ایوانِ خراباتم

ویرا کنِ هر مسجد آتش زنِ هر دیرم
کفرم پئے خود بینی ایمانِ خراباتم

در خواب خوشم ای دل از مستیِ عشقِ او
من هستیِ هر هستم عرفانِ خراباتم

از خرقه همی ترسم کز بوی ریای او
آلوده نگردد تا دامانِ خراباتم

من عاشقِ بدنامم شوریده و ناکامم
نے کافرم و نے مومن حیرانِ خراباتم

من محوِ رخِ یارم آشفتهٔ دیدارم
حیرت زدهٔ عشقم من شانِ خراباتم

در وسعتِ حیرانی هر چند به پریدم
لیکن به نظر نامد پایانِ خراباتم

احمدؔ بخراباتی من شهرهٔ هر شهرم
افسانهٔ رندی ام داستانِ خراباتم

ایضاً

در عشق تو گم گشته و بی نام و نشانیم
حیرت زده و بیخبر از جان و جهانیم

اسرار ازل چونکه بصد پرده نهان بود
عشق آمده غماز کزو ما بفغانیم

جانم بر بودی بیکی جلوهٔ مه من
تا آینه سان پیش رخت گم شده جانیم

در عین یقین آمده ما خانه گرفتیم
برتر ز خیالیم و ز وهمیم و گمانیم

ما را نتوان دید که در دیده نه آئیم
در هستی کونین چو جان گشته نهانیم

پیدائی و پنهائی ما عقل نداند
چون روح عیانیم و هم از چشم نهانیم

بی جسم نه جانیم نه عقلیم نه روحیم
هستیم عجب چیز که ما نیز ندانیم

هر آنچه که اندیشه کنی برتر از آنیم
ما هستی صرفیم و نه اینیم و نه آنیم

احمد ز سوی تن همه تشبیه و مثالیم
ور روح منزه ز مکانیم و زمانیم

دیگر

من ز سودای محبت واله و دیوانه ام
عاشق شوریده سر مخمور رخ جانانه ام

مستی من از نگاه چشم مست ساقی است
همچنین پیر مغان خاک در میخانه ام

من بقربانت شوم ای ساقی باده فروش
از شراب بیخودی لبریز کن پیمانه ام

عابد جانانه ام معبود من حسن وی است — ساکن منزل ورای کعبه و بتخانه ام

نقشهای غیر لیلی جمله حک کرد است عشق — با دل ساده چو مجنون ساکن ویرانه ام

آن تجلی های حسن دلبران مانند طور — با هزاران برق و شعله سوخته کاشانه ام

آه از جور بتان خوبرو کافر دلان — کز تطاول کرده ویران هم دکان و خانه ام

کار خود کن زاهدا وز کفر و ایمانم مپرس — مشربم عشق است و رندی عاشق دیوانه ام

خاک گردیدم سراپا ز آتش سودای عشق — سوخت شمع حسن جانان صورت ویرانه ام

عقل را پرسیدم از خوبان این عالم بگفت — بر تماثیل جهان چون ابلهان شیدانه ام

در خرابات مغان با شاهدان وقتم خوش است
تا برندی احمدا مشهور شد افسانه ام

دیگر

دل را بعشق دلبر مستانه سوختیم — جان ز آتش محبت جانانه سوختیم

در بزم عشق با دل پر درد بیقرار — بر شمع روی یار چو پروانه سوختیم

زان آتش جمال که در سینه شعله زد — تا نقش سنگ کعبه و بتخانه سوختیم

مانند طور خرمن هستی خویش را — از شعله های جلوهٔ جانانه سوختیم

عمری گذشت تا بدر پیر می فروش
در آرزوی ساغر و پیمانه سوختیم

ساقی بیا که خرقهٔ سالوس خویش را
از بهر باده بر در میخانه سوختیم

این آتش فراق تو گلشن نشد مرا
همچون خلیل هستی و خود تا نه سوختیم

آن چشم پرخمار که بوده چو مست می
زد آتشی ز غمزهٔ مستانه سوختیم

در آتش محبت یار خلیل وش
بی باک پا نهاده مردانه سوختیم

محو جمال و حسن دل آرای دلبریم
این قیل و قال و دفتر و افسانه سوختیم

مانند قیس شعله زده در دلم چو عشق
بود آن جنون که کالهٔ و کاشانه سوختیم

در مجمر محبت و سحر پری رخان
احمد سپند وش دل دیوانه سوختیم

دیگر

درد نوشیم و حریص ساغر و پیمانه ایم
ساقیا زان آرزو خاک در میخانه ایم

کشتهٔ ناز و ادا و شوخی ترکانه ایم
جان نثار غمزهٔ یار نرگس مستانه ایم

ما ز سودای محبت واله و دیوانه ایم
سوخته از شعلهای جلوهٔ جانانه ایم

اندرین بزم ظهور و جلوه گاه شاهدان
هر کجا شمع دل افروز است ما پروانه ایم

جلوها کردند چون در کسوت لیلای حسن　　ما همچو مجنون از سر شور جنون دیوانه ایم

عشق آمد بهر من صد کوس بدنامی نواخت　　در میان خلق اندر عاشقی افسانه ایم

دولت پیر مغان بین تا زمین همتش　　مست عشقیم و بری از کعبه و بتخانه ایم

از خم عشق ما ساغری نوشیده ام　　پر خمار از چشم مست و غمزهٔ مستانه ایم

از عطای یک دو جام ساقی باده فروش　　مست و فارغ از خیال خویش و هم بیگانه ایم

از برای این بتان رهزنان عقل و دین　　گاه در دیر مغان گه ساکن بتخانه ایم

تن فتاده اندرین جا جان مقیم کوی دوست　　در جوار دوست جا کردیم و ما اینجا نه ایم

دولت دنیا و دین را عاشقان کی طالبند　　ما گدایان جمال طلعت شاهانه ایم

فکر آرید ای حریفان قوت عشق است این　　ما ز خود آتش زده اندر دکان و خانه ایم

جلوه گر گردید احمدؐ چونکه خورشید جمال　　محو همچون آئینه پیش رخ جانانه ایم

ایضاً

چنان از باده های عشق مستم　　که من از ننگ و از ناموس رستم

چو مجنون پر ز سودا و جنونم　　به عشق آن پری دیوانه هستم

برندی و به میخواری و مستی | چو مستان بر در ساقی نشستم
به خلوت من حریف بزم یارم | در غیرت بروی غیر بستم
بزور نیستی و بیخودیها | برون از چنبر هستی بجستم
بیک ساعت ز هستی وارهیدم | چو ساقی داد جام می بدستم
می الفت مرا ساقی چنان داد | که تا من شیشهٔ توبه شکستم
رهائی نیست جانم را ز جانان | بزلف یار چون ماهی نشستم
من از زهد ریا آزاد گشته | چو رندان و چو مستان می پرستم
زمن بردار دست امروز ناصح | دلم در عشق اندر فته ز دستم
عجب سریست جانم را که تا من | برون از نیستی فرد نه ز هستم
ببین امروز مستم از می عشق | که من مخمور از روز الستم

به عشقِ این بتانِ ماه پیکر
چو احمدؔ از ملامت ها برستم

ایضاً

سایهٔ هستیم از مهر رخش شد معدوم | گشت ثابت چو هیولیٰ ست وجودم موهوم

جمله کالای وجودم شهر عشق بسوخت
تا اند وگشته همه نام و نشانم معدوم

روح گم گشته چو قطره بدرون دریا
عالم علم شده محو میان معلوم

جوش حسن است که در پرده بگنجید جمال
شور عشق است که ظاهر شده سر مکتوم

آن جمالیکه بصد پرده نهان بود بخویش
بهمان نقش عیان گشته چو لوح مرقوم

نغمهٔ حسن بود عاشق بیدل بدنام
جان بیچاره شده از سنگ ملامت مرجوم

خانه روشن همه از سوختن شمع بود
هیچ گاهی نه شده نیز دل عاشق مرحوم

جان بجانان شده گم دل بجمال دلدار
غیر از جلوهٔ معشوق نما نه مفهوم

این من و مای ما هست انای کیش
باشد از مهر همه روشنی ماه و نجوم

ذات واحد که بیکتائی خود بد پنهان
باهزار اسم و صفت گشته عیان موهوم

از ازل تا به ابد عشق بقائی دارد
ذات حی است بخود نیز صفاتش قیوم

از نهیب عشق از سر من عقل گریخت
لشکر شورش او چون بدلم کرد هجوم

ساقی آید بیکی جرعه خمارت شکند
احمد از کرم او تو نباشی محروم

غزل

عشق آمد روح را روح الامین — می برد تا عرش از قعر زمین
ای کنهیا راحت جان حزین — ساز لحن خویش با گوشم قرین
روح تا در غیب یا بصد طرب — تن ز مستی رقص آرد بر زمین
زنده کن ارواح را چون نفخ صور — از سر الحان خود ای نازنین
مست کن شوریدگان عشق را — بشنو از روحانیان صد آفرین
رنگ مستی ریخته صورت حسن — بر دل عشاق و هم نور یقین
صورت خویش آئینهٔ حسن حق است — تن چو مشکات است در جا جلوه‌ها
از عنایت شرح صدر عاشقان — گر ز فیض رحمت اللعالمین
ای جمال مطلق و نور شهود — خوش بیا در چشم جان من نشین
از طرب روحانیان رقص آورند — مست گردد مهر و مه چرخ و زمین
دیده خیره گردد از تاب جمال — دل منور باشد از نور مبین
دور دارد حق ترا از چشم بد — دائما ایزد ترا بادا معین
جان من خاک ره عشاق باش — صحبت ناجنس دان بئس القرین

احمد شوریده سر از سوز دل
ناله‌ها میداد و آه و حنین

ایضاً

نالہائے دردو این ہیہائے من — کے بخاطر آیدش ای وائے من
زآتش سودای عشقش سوختم — آه زین سوز من و سودائے من
روز و شب برپاست از شور جنون — ہاہو مجنون کو بکو غوغائے من
از ازل خاک رہ میخانہ ایم — شد در پیر مغاں ماوائے من
میفروش آمد نگاہ مست یار — نرگس مخمور او صہبائے من
دیدۂ من خانۂ حسن تو باد — جلوہ گاہ تو دل شیدائے من
بے نشانم کرد عشق بے نشان — گشت ہیجائی زجہت جائے من
گشت آں بیرنگ از نیرنگ خویش — باہزاراں حسن عشق افزائے من
چوں پری آمد درون دل نشست — این فغان اوست از لبہائے من
صبغت اللہ رنگ عشاق ویست — شد فشانش زردی سیمائے من

آه آه آه جان مسکین مرا
سوخت عشق یار بے پروائے من

ایضاً

با همه جاه و جلال آمده سلطانِ من / عشق تمطا خیمه زده در دل و در جانِ من
نیست بایں کفر و دیں جانِ مرا هیچ کار / عشق تو شد دینِ من مهرِ تو ایمانِ من
زلفِ تو دامی فگند گشت دلِ من اسیر / کی رهد از دامِ تو جانِ پریشانِ من
عهد پیوستم بسی عشق نه ورزم دگر / آه که چشمم شکست این همه پیمانِ من
باده بده ساقیا جان ز غم آزاد کن / هستی و مستی من آمده زندانِ من
آتشِ جانِ مرا سرد بکن ز آبِ وصل / بے تو شد آتشکده سینهٔ سوزانِ من
جلوه بچشمم بکن ظلمتِ هجرم ببر / با رخِ چون ماه شو شمعِ شبستانِ من
از همه جان و جهان عشقِ تو ما را بس است / شورِ دلِ [illegible] آمده مهمانِ من
ای ز گلِ روی تو بلبلِ جان در فغان / بی تو زند سر ز دل ناله و افغانِ من
سوی تو آرامِ دل وز لبِ تو کامِ دل / مونسِ من یادِ تو دردِ تو درمانِ من
راحتِ جان روی تو قبلهٔ دل ابروی تو / شد ز تو عشرتکده کلبهٔ احزانِ من
صبر بکن تا بکی بارِ تو آید بسر / چند کنی های و هوای دلِ نالانِ من
آه که در سینه ام عشقِ تو صد داغ داد / رشکِ گلستان شده سینهٔ [illegible]
پیشِ رخ همچو مه آینه سان گم شدم / محوِ جمالِ تو شد دیدهٔ [illegible]
محوِ جمالت شدم هستی من تو شدی / آنِ تو گردیده ام [illegible]

چون ز درون و برون گشته بما محیط — پس چه شناسم بگو چیست تن و جان من
ای ز عدم تا وجود دیدن همه غیب و شهود — نیست بجز تو کسی ظاهر و پنهان من
نور قدم از یقین هم عدم و ثم ببر — محو بکن از وجود ظلمت امکان من

احمد شوریده سر بی رخ تو در فغانست
بلبل خود را مسوز ای گل خندان من

ایضاً

ماه روی سرو قدی سیمتن — آه از جانم ربوده آرام من
آتشین رخسار آن رشک چمن — شعله زد از حسن خود در جان من
او چو جانست و دل من همچو تن — او چو روح است و جهان همچون بدن
از شمیم زلف آن جان جهان — سر بجیب انداخته مشک ختن
آه خمار آلوده چشم پر ز سحر — گشت دین زاهدان را راهزن
ای جمالت راحت روحانیان — تو بخوبی همچو شمع انجمن
ناله جانم چو عشق گلرخان — هست چون گل بانگ بلبل در چمن
ز شمع حسن او پروانه وش — جان من دارد شعار سوختن

همچو لاله داغ ها دارم بدل — در غم آن روی چون برگ سمن
دود آه من ز گور من نگر — آتشی دارم نهان زیر کفن
سر کشد تا پیش جانم را رهاند — از لحدها و نکیر ما و من
گر نشینی بر سر گورم دمی — با تو گویم از زبان دل سخن

جان خود را کن فدا احمد حسین
بر جمال پاک آن روی حسن

ایضاً

جانم بلب هست از عشق خوبان — کس درد ما را کرده نه درمان
چون چنگ پشتم از غم خمیده — پیرم بکرده عشق جوانان
غارت بکرده دین و دل من — ایمان ببرده هم نامسلمان
از درد عشق این گل عذاران — هستم چو بلبل با آه و افغان
رویش بدیدم چون من نمردم — زین سخت جانی هستم پشیمان
آخر چه پیشم با حسن و خوبی — بر بوده ز من عقل و دل و جان
هستی چو نور چشم و دل من — جانا پشیمان [illegible]

بشکن بباده پند ار تقوی
ازجانِ زاهد ساقی مستان

درعشق بازی رندانه پرستی
رسوا شدم من چون شیخ صنعان

جام برندی و در عشق بازی
از زهد برگشته بشکسته پیمان

در روز میثاق احمد بداوند
صد عید مارا این عشق خوبان

ایضاً

برده قرار و شکیب از دل و از جان همو
داده بعشاق خویش ناله و افغان همو

جلوهٔ حسن بتان تاب رخ مه وشان
دود دل عاشقان هم دل بریان همو

راحت روح دلان قوت پیر ناتوان
روشنی دیده ها نور دل و جان همو

دیدهٔ مشتاق را نور جمالش بود
مقصد دلهاست او آرزوی جان همو

سجده گه عاشقان طاق خم ابروش
قبلهٔ جان و دل گبر و مسلمان همو

آنکه دل و دیده را نور و سرور آمده
روح و روانم همو جانم و جانان همو

نالهٔ بلبل ازو خنده زنان گل ازو
در چمن آمد بهار خوبی بستان همو

در خم جان جوش ازو دل همه مدهوش ازو
جوشش باده همو مستی مستان همو

بهر دل گم شده آمده عشقش دلیل — ورنه پئے عشاق خویش آمده برهاں هو
مست کن عاشقاں نرگس مخمور اوست — تیر زند در دل از غمزهٔ خوباں هو
دشمن زهد و ورع خرقهٔ در زاهداں — رونق حسن بتاں غارت ایماں هو
قوت روح و رواں نور دل انس و جاں — هستی هر دو جهاں ظاهر و پنهاں هو

آنکه دلت سوخته ز آتش رخسار خویش — احمدؐ محزوں نگر جلوه گر است آں هو

ایضاً

پیش رخش ام چو آئینه حیراں — چو مهر است خیره از و دیده جاں
ربوده دلم شوخی حسن خوباں — جمالش زده شعله در خرمن جاں
ز بیتابی عشق پرده دریچ — شده فاش از وی همه راز جاناں
مدو در پئے خانه مهماں طلب کن — درین خانهٔ جسم حسن است مهماں
کسے مهر را جز بآبے نه بیند — ز برق رخش خرمن جانست سوزاں
نه بیند کسے روح را غیر از تن — جسد گشته پیدا و جاں گشته پنهاں
درون مکاں شده نهاں لامکانے — وجوب آمده روح و شد جسم امکاں

شد از عشق نے پردہ راز حقیقت — چو برخاست از جانش این شور و فغان

کسے حسن را غیر صورت نہ بیند
ازیں بینم احمدؐ رخ دلستاناں

ایضاً

بیا جمال دل افروز دلستاں را بیں — بناز مہر دو آں جان عاشقاں را بیں
بہ عشق روی تو در گلشن ای گل خنداں — فغان و نالہ پُر درد بلبلاں را بیں
سہی قدی کہ شدم پیر در غم عشقش — بہ سوی باغ بیا حسن آں جواں را بیں
بیا بہ مجلس رنداں ز زہد توبہ بکن — شراب عشق کش و جلوہ بتاں را بیں
ز غمزہ تیر زدی در دلم چناں ای ترک — ز خون دیدہ من زخم ہای جان را بیں
بیک نگاہ دو صد زخم می زند بر جاں — بساز سینہ سپر تیر بے کماں را بیں
نہ سر بجا و نہ دستار ساقیا در بزم — ز بادہ تو چہ شد حال میکشاں را بیں
بکوی تست رواں خون عاشقاں چو سیل — بیا و حال شہیدان و کشتگاں را بیں
بہی رخی کہ دل خلق پائمال بکرد — تو کج ادای و شوخی و ناز آں را بیں
ازاں شراب کہ دادی بہ عاشقاں ساقی — فتادہ اند ز خود رفتہ بیخود آں را بیں

به عشق تو دل عشاق هست خوار و خراب ۔ فغان و ناله و زاری بیدلان را بین
ازان غمی که به عشق تو هست در دل من ۔ چو ابر گریهٔ این چشم خونفشان را بین
به عشق تو شب و روز است جان بسوز و گداز ۔ بسینه دست بنه این دل طپان را بین
طپان بخاک و بخون گرد کوی تو خلقی ۔ بیا و خواری عشاق نیم جان را بین
ز دست ساقی مهرو بگیر جام شراب ۔ برآر نعره ز دل حسن دلبران را بین
ازانها جمال که جانها همه فدای وی اند ۔ نشان حسن جهان سوز بی نشان را بین
بعشق یار اگر یکدمی شوی بیخود ۔ تو در مکان دل خویش لامکان را بین
فقط توئی نه درین حزن مبتلا احمد ۔ بیا و درد و غم و سوز عاشقان را بین

ایضاً

جانم برفته در عشق جانان ۔ تن مانده تنها بی روح و بیجان
شام و سحر گاه در عشق آن گل ۔ مانند بلبل داریم افغان
این اشک چشم وین آه سردم ۔ تا فاش کرده اسرار جانان
تا کی بنالم کین بت بشوخی ۔ هم دل ببرده وز دیده ایمان

خونم بخوردی کشتی به غمزه — تا چند این جور ای نامسلمان
ساقی بباده جانم رها کن — از بند عقل و طبع پریشان
مستم چنان کن تا من ندانم — تا کیست خندان تا کیست گریان
در روز اول ما را دادند — رندی و مستی و این عشق خوبان
ساقی مستان مستش بیارد — زاهد چو آید در بزم رندان
جانم رهیده از زهد و تقوی — دیدم چو چشم ساقیِ مستان
جانم برندی بیزار گشته — از ننگ هستی و از خود پرستان

احمد چه گویم شرح جمالش — عالم چو جسم است او هست چون جان

ایضاً

آمده جام می بکف ساقی گلعذار من — تا ز شراب ناب خود در شکند خمار من
گلشن من جمال تو حسن تو نوبهار من — شد لب لعل او مثل تو بادهٔ خوشگوار من
ز آتش عشق سوختم تا بکجا فغان کنم — راحت جان هر آنکه بوده همو فراز من
بی رخ رشک ماه تو سیل ز خون روان شده — صبر نمی کند دمی دیدهٔ اشکبار من

از غم و درد عشق تو ناله چو بلبلان کنم — بی رخ خوب گل دشت گشته خزان بهار من

ای دل پر غم و الم خود تو بگو که چون کنم — بر لب من رسیده جان مانده آن نگار من

تا ز سنان غمزه اش زخم بر زخم خورده — طاقت ضبط تا کجا وای دل فگار من

زار و نزار گشته ام از غم عشقت ای صنم — چون نکنی ترحمی بر من و حال زار من

در نگری بچشم خود آتش دود سینه ام — گر تو گهی گذر کنی بر لحد و مزار من

خاک صفت بگشته ام از پی آنکه یکدمی — گر قدمی نهی بر آن بوسه دهد غبار من

عاشق و رند و می کشم مست و خراب زاهدا — زهد و ورع گهی مجوز این دل باده خوار من

ز آتش عشق و شعله اش سوخته ام چنانکه تا — غیرت لاله زار شد سینهٔ داغدار من

بر رخ خویش دلبران داغ غلامیش زده — رشک پری رخان بود حسن جمال یار من

هر دم و لحظه تو بتو خود ز درون و از برون — ناز و کرشمه می کند بهر من آن نگار من

جان مرا همی کشد هر طرفی که خواهد او — در کف خویش داشته چون شتران مهار من

چونکه بمیل جان خود آفت عشق میخرم — آمده از برای من جبر من اختیار من

چشم براهم احمدا تا که در آید آن نگار — منتظر شد دلی گهی زحمت انتظار من

ایضاً

با همه حسن و دلبری آن بت مه لقای من / ناز و کرشمه هر زمان میکند از برای من

زآتش عشق سوختم ای مه خوش لقای من / حسن و جمال خویش را جلوه بده برای من

گاه دلم بسوز و از آتش حسن روی خویش / گاه فزون کند ز لب عمر من و بقای من

مرگ و حیات جان من در لب لعل آن پریست / هست جمال روی او درد من و دوای من

در سر پر جنون من غیرت و فکر ننگ نے / آتش عشق سوخته شرم من و حیای من

از پی دفع ظلمت هجر تو و آن شبان غم / هست خیال روی تو شمع من و ضیای من

بر همه جور و بر وفا راضیم ای حیات جان / هرچه بود رضای تو هست همان رضای من

گفتمش ای حیات جان ده خبرم براز خود / گفت بناز در وجود نیست کسی ورای من

عشق بگفت بهر جان عرش مراست آشیان / برتر ازین جهان بود سیر من و فضای من

طائر قدس نام من عرش بود مقام من / بهر تفرج آمدم حسن بود سرای من

حسن و جمال دلبران مرآت خویش ساختم / گشت عیان در آئینه ذات من و لقای من

شعله طور آمدم جلوه نور آمدم / رونق روی دلبران نیست بجز بهای من

ذات نیست بے نشان برترم از جهان و جان / غیر ز آب و آتش است آب من و هوای من

ساکن ملک لامکان طائر قدس آشیان / برترم از همه جهت بیجهتی ست جای من

نے من و تو در آمده یار بیان منی توئی / عین منی ماست او هم منیش ورای من

بہر تو ہمچو احمد ہم دور فتادہ از وطن
نیست دریں دیار کس غیر تو آشنای من

ایضاً

رنگِ رخِ دلبراں رونقِ خوباں ہموں
دردِ دلِ عاشقاں سینۂ سوزاں ہموں

باعثِ آرامِ جاں مرہمِ زخمِ نہاں
بہر مریضانِ عشق آمدہ درماں ہموں

آتشِ حسنِ بتاں ہستیٔ عشاق سوخت
سوزشِ پروانہ و شمعِ شبستاں ہموں

وصلِ بلبل ہموں صورتِ عشق آمدہ
زینتِ روی گلاں زیبِ گلستاں ہموں

نورِ نظر آمدہ دیدۂ یعقوبؑ را
جلوۂ حسنِ رخِ یوسفِ کنعاں ہموں

جلوہ بہ لیلی بکرد صبر ز مجنوں ربود
شورش و سودای قیس جانِ پریشاں ہموں

آہِ دلِ بیدلاں آتشِ سوزِ نہاں
چہرہ چوں زعفراں دیدۂ گریاں ہموں

جلوۂ ہر رنگ را شاہدِ بیرنگ او
عاشقِ گم گشتہ دل دیدۂ حیراں ہموں

در رخِ خوباں نیاز چہرہ برافروختہ
وز لبِ عشاق باز نالہ و افغاں ہموں

در خمِ جان و دلم جوش زدہ ہمچو مے
ساقیٔ مہروشاں ہموں نعرۂ مستاں ہموں

ہرجہتی را گرفت بر ہمہ گشتہ محیط
ظاہر و پیدا ہموں باطن و پنہاں ہموں

هست تجلّی ذات این همه اسم و صفات — غیر ندارد وجود عاشق و جاناں ہمول

آنکه بیک غمزه برده دلت احمدا
هست بباغ شهود سرو خراماں ہمول

ایضاً

دل ربوده حسن روئے دلبراں — مانده در تن وای این جانِ طپاں
هست حسنش قوتِ هر ناتواں — واں لبِ لعلش حیاتِ عاشقاں
ما همه جسمیم او روحِ رواں — هست جانِ ماتن و او جانِ جاں
ظاهرت پابند در خرگاهِ تن — سایر آمد روح تو در لامکاں
باطنِ تو هست دریائے محیط — گوهرِ ذاتِ ترا حق ست کاں
آنکه گنجانید قلزم را بخویش — شرح آں قطره که آرد در بیاں
چوں بخواب خوش در آئی ساعتی — تو درونِ خویش بینی یک جهاں
مثلِ این عالم تمامی کائنات — بینش در خویش بیشک و گماں
اندرون ذره پنهاں آفتاب — شد سلیماں در پسِ مورے نهاں
از هوا محتاج اشیا آمدی — تا نه پیدا است در تو آں نشاں

مبدۂ عالم بود حق ہم معاد بہر ہر اسمی مسمے ذات اوست	اسم تعبیر یست ایں جان وجہان ہست در ہر صورتے او رانشان

او چو قلزم ہست و ما ہمچوں حباب
جملہ عالم احمدؐ ا یک موج داں

ایضاً

خواست تا ظاہر کند آں شہ کمالِ خویشتن	آمد و نقشے کشیدہ بر مثالِ خویشتن
ذات آدم را برای خود یکے آئینہ ساخت	تا بہ بیند اندرو حسن و جمالِ خویشتن
آنچنانکہ جانِ آدم با ہمہ صنعِ عجیب	شکل ہا پیدا کند اندر خیالِ خویشتن
آں جمالِ کو نہاں بودہ ز چشمِ خویش ہم	گشت پیدا با ہمہ جاہ و جلالِ خویشتن
آدمی زادہ ز حالِ خویش غافل بودہ است	مبدۂ خود کے شناسد ہم مآلِ خویشتن
ہر کسے بر عادتِ خود ایں جہان و آنجہاں	کامرانی می کند حسبِ خصالِ خویشتن
ہر چہ آید پیش تو از خوب و زشت و نیک و بد	خوبیٔ خود خواں مراو را ہم نکالِ خویشتن
بیخبر ہر دل ز فکرِ ماضی و مستقبل است	روز و شب مصروف میماند بحالِ خویشتن

بنگ و افیوں خوردہ احمد کہ تا ہوشت نماند

بجز از اصل هستی هم مآلِ خویشتن

ایضاً

دو سه جامِ می گلرنگ داده ساقی مستان — بگشتم مست از وی تا نمانده هوشِ من با جان
ز مستی های او عقلم برفت و نیز هوشِ من — زده صد جوش همچون باده آن می در خمِ این جان
برون از خویش رفتم آنچنان از جوشِ آن باده — که تا علمم نمانده از خود و از کفر و از ایمان
از آن باده که خورده در ازل این آدمِ خاکی — که جن و ملک هستند اندر سرِّ او حیران
بزورِ باده اش بار امانت را شده حامل — ملک ارض و سما کز وی همه ترسنده و لرزان
بدین رفعت بدین وسعت که دارد او بذاتِ خود — نه چون از رشک او در جان چو خاری خورد شیطان
وجودِ او عجب مجموعهٔ ملکوت و ملک آمد — دو عالم جمع گشته در نهادِ حضرتِ انسان
هزاران موج برخیزد ز فکر و از تلفظ ها — سرِ مو نه کم گردد عجب بحریست بی پایان
ببین تا این همه اسما و اشیا اندرو گنجد — خزینه بی نهایت هست وی را اندرونِ جان
ثناهای که گفتم خود برای اهلِ قرب آمد — نه از بهرِ کسی چون خر شده زخمی تنِ پالان
هر آن جاهی که مانده خود ابد دون اندر سوی خود — درین عالم در آن عالم بسی حسرت خورد بر جان

اگر احمد دلِ تو نارسیده تا بوصلِ او

ز هجرش تا ابد سوزی بماند در تن آنه و آب

ایضاً

ای جمالِ لست نورِ چشمِ من — مهرِ تو آمد چو جان اندر بدن
چونکه تو جانی نه بیند کس ترا — زین همی آیی درونِ چشمِ من
لامکاں جوینده کے یابد ترا — زانکه تو پنهان شدی در ما و من
رونقِ گلها و عشقِ بلبلے — جلوه گر همچوں بهار اندر چمن
هم توئی گلگونهٔ حسنِ بتاں — هم درِ عشاق باشی نعره زن
حسنِ شمع از جمالت تابشے — از تو در پروانه ذوقِ سوختن
گل ز حسنت جلوه ور دیده است — خوبی چیده ز تو برگِ سمن
ای جمالت نورِ چشمے عاشقاں — همچو شمعے رونقِ هر انجمن

همچو بلبل جان احمد سوختی
زاتشِ عشقت ای گلِ خندانِ حسن

ایضاً

قدسیان شیدا شده بر روئے تو   شیفته روحانیان بر بوئے تو
کارسازانِ قضا بر بسته اند   هستیِ عالم بتارِ موئے تو
از ازل بر جمله ارواح و قلوب   منبسط گردید مهرِ روئے تو
از سرِ اثر روحِ قدسی آمده   اندریں عالم بجست و جوئے تو
مضطرب گشته بندره جبرئیل   در مشامش چوں رسیده بوئے تو
بر درت عشاق محو و بیخود اند   بهر ایشاں لامکاں شد کوئے تو
هستیِ عالم توئی ای ترکِ مست   هستیِ وهمی ما هندوئے تو
دل شده در دامِ زلفِ تو اسیر   شد کمندِ جان خمِ گیسوئے تو

احمد از جاں تشنهٔ دیدارِ تست
هست آبِ زندگی در جوئے تو

ایضاً

آتشِ هجرم بسوخت شربتِ دیدار کو   آنکه شکیبم ربود آں بتِ عیار کو
مست جنونم کنوں از سرِ سودائے عشق   کاکلِ دلدار کو سلسلهٔ یار کو
جانِ و دلم سوخته آنکه بناز و جمال   شعلهٔ حسنش کجا آتشِ رخسار کو

عاشقِ دلدادۂ ہیچ نہ ترسد بجاں	سر بکف آوردہ ام تیغ و سرِ دار کو
پیشِ تو استادہ ام تیر بزن غمزہ را	خونِ دلم جوش زد دیدۂ خونخوار کو
عاشقِ دلدادہ ام فارغ و آزادہ ام	سینہ سپر کردہ ام غمزۂ دلدار کو
این دلِ سرگشتہ ام طائرِ بے آشیانست	تا کہ نشیمن کند کاکلِ خمدار کو
گشتہ دلِ من ملول زین ہمہ زہد ریا	آن بتِ عیار کو حلقۂ زنار کو
حسرتِ ساقی دمی پشتِ دلِ من شکست	خوار و خرابم کنوں خانۂ خمار کو
دعوئِ زہد و صفا ہیچ بکن زاہدا	روشنیِ دل کجا جانِ پُر انوار کو
موسئِ جاں آمدہ بر سرِ میقاتِ شوق	جلوۂ دلدار کو وعدۂ دیدار کو
ساقیِ روزِ ازل آنچہ ز صہبا بداد	جان ہمہ مست شد یک دلِ ہشیار کو

از رہ سمع و بصر وز دل و جان احمدا
جوش زند سرِّ حق محرمِ اسرار کو

ایضاً

خوردہ خونم عشق خوں آشامِ تو	بردہ آرامم رخِ گلفامِ تو
آرزو دارد دلِ شیدائے من	تا دہم جان اے صنم بر نامِ تو

کاکلِ مشکیں شده زنجیرِ دل — بسته جانم حلقهائے دامِ تو

روح و جانِ عاشقاں بادا فدا — بر جمالِ پاک خوش فرجامِ تو

بهرِ من از صد ثنا خوشتر بود — از سرِ ناز اے صنم دشنامِ تو

آرزو دارم بجویت جاں دهم — سویم آرد گر صبا پیغامِ تو

کے نظر آرد سوئے حورِ جناں — عاشقِ دلدادهٔ ناکامِ تو

قدسیاں اندر رکابِ تو رواں — از مکاں تا لامکاں یکگامِ تو

از نیاز و صدق دایم مهر و مه — طوف می آرند گردِ بامِ تو

توسنِ چرخ ست گردند و حرون — لیک دایم هست جاناں رامِ تو

تا قیامت بر نه گردد هوشیار — هر که خورده جرعه از جامِ تو

دائما از خمرِ تو زهدِ ریا — ننگ دارد عاشقِ بدنامِ تو

گشتهٔ احمد چناں رسوائے عشق
گم شده تا جمله ننگ و نامِ تو

ایضاً

گشته جاں مبتلا سینه جمالِ روئے تو — بهرِ مجنوں عاشقاں سلسله ایست موئے تو

عشق تو ای حیات جان مذهب ملت من است — قبلهٔ ماست روی تو کعبهٔ ماست کوی تو

مست و خراب جانم از نرگس پر خمار تست — دام دلست بهر ما طرهٔ مشک بوی تو

سجدهٔ زاهدان همه هست بسوی سنگ و خشت — سجدهٔ عاشقان بود سوی جمال روی تو

گر سحری در آوری بوی تو سوی من صبا — از سر شوق و طیب دل جان بدهم ببوی تو

شور جنون عشق ما فتنهٔ حسن روی تست — هیچو پریست از لبم نالهٔ های و هوی تو

قبلهٔ جان هر یکی چونکه جمال روی تست — مؤمن و گبر را ازین سجده نشست سوی تو

تافته مهر حسن تو چون بدرون جان من — آینه‌سان بحیرتم پیش جمال روی تو

این دل ناشکیب من گشته زبون و خوار عشق — آه و فغان همی کنم بهر رخ نکوی تو

شوق جمال پاک تو در تن من مثال روح — هست بسان جان نهان در دلم آرزوی تو

از چه پسند میکنی ای مه من هلاک من — سوخته جان عاشقان سنگدلی و خوی تو

اینکه هجوم عاشقان بر در تست ساقیا — باده بیخودیست چون در خم و در سبوی تو

گرچه ز شعلهای عشق احمد خسته شده بسوخت
لیکه ز جانش کم نشد شوق تو جستجوی تو

ایضاً

شعله زد بجانِ من برقِ جمال و حسن او — سوخته هستیم چنان تا که نماند تار مو

وحشتِ جانِ من چو قیس شهره شهر گشته است — شورِ جنونِ عشقِ من هر طرفی ست کو بکو

عشقِ تو از دلم ربود خواب و خور و شکیب من — خوار و زبون گشته ام از پی آن رخِ نکو

نکهتِ زلف ای پری مست بکرده جانِ من — سلسلهٔ جنونِ من کاکلِ تست مشکبو

بستهٔ دامت ای صنم از درِ تو کجا روم — طرهٔ مشک سای تو چون رسنی ست در گلو

سیلِ سرشک دیده ام جوش زده ز جانِ دل — آب ز چشمِ من روان شد ز غمِ تو همچو جو

از سرِ کبر زاهدا طعنه مزن بر عاشقان — چونکه ندیده رخش نیست ترا خبر ازو

نعره های هاهوی من تا بفلک رسیده بود — آمده چیرتم به پیش گفت مرا که انصتو

ای رخِ غیرت ای صنم در دلِ من قرار نے — برد شکیب و صبرِ من حسن و جمالِ ماه رو

نالهٔ من مبین ز من اینکه جهد ازین دهن — هست پری رخے نهان زیر جنون های هو

یار ترا ز غم رهاند سوی خودت ترا بخواند — بر کرم و عنایتش اے دلِ خسته شکر گو

خلق تعلقت بود صورت علم و وهم تو — اینکه بحس در آیدت هست تمام سرّ هو

مهر بنه برین دهن بند بکن در سخن
باش خموش احمدا ختم بساز گفتگو

ایضاً

جانہا بہ شفقت والہ و دلہا ہمہ شیدای تو
کس نیست در خوبی و حسن ای ماہ من ہمتای تو

خلقے بہ عشقت مبتلا جانہا ز غم اندر بلا
در ہر دلی غوغای تو در ہر سرے سودای تو

پیشِ جمالت قدسیان حیرت زدہ آئینہ سان
جان و روان عاشقان خاک اندر زیر پای تو

حسنت حیاتِ عاشقان مہرت روانِ بیدلان
اندر دل ما خانہ ات در دیدہ ہا شد جای تو

مانند مجنون عشق تو عقلم ربودہ ہوش من
رسوا کردہ کو بکو عشاق را سودای تو

چشمِ خمار آلودہ ات خمخانۂ مستی شدہ
تا گشت جانِ عاشقان مخمور زان صہبای تو

از ناز ای جانِ جہان بر تارک دل میروی
پامال جانِ عاشقان کردہ قد رعنای تو

در عشق تو ای جانِ من آشفتہ و سرگشتہ ام
بربود آرامِ دلم ای مہ رخِ زیبائے تو

مانند مجنون بیخود و حیران شدہ در عشق تو
تا این فلاطون خرد گم گشتہ در صحرائے تو

مدہوش شد ہر عقل و دل از بادۂ دیدار تو
جانہا حیاتی یافتہ از حسن روح افزائے تو

ای دل بہ عشقش سوختی اندوہ ہا اندوختی
ہر شب رود سوئے فلک این نالہ و ہیہائے تو

ہر عاشقی گم گشتہ دل یک گوہری از کان تست
ہر رہروی جان باختہ باشد در یکتائے تو

از فتنہ ہای چشم تو عالم ہمہ برہم شدہ
بر سحر و افسون آمدہ آن نرگسِ شہلائے تو

خورشید و ماہ و مشتری در طوف گردِ خانہ ات
زہرہ بجان تا نے خرد از قبۂ مینای تو

احمد دلِ تو سوختہ از شعلہای حسن او

آتش زده عشق تو رخش اندر همه کالای تو

ایضاً

از چشم عاشقان بچه خلوت گزیده — در دیده ام بیا که مرا نور دیده
ما از جنون عشق گریبان دریده ایم — تو پرده همه ی جهانم دریده
منعم مکن ز عشق بتان زاهد که تو — شاید جمال دلبر ما را ندیده
چون خویش زنده کن دل ما نیز ای صبا — بوی ز پیرهن بت ما گر شمیده
رخ را نمودی و عقلم ربوده — سودا و صد جنون بسر من دمیده
از عشق تو نجات نباشد دگر مرا — مانند روح در رگ جانم دویده
ای مرغ قدس عشق ز یارم خبر بگو — زیرا که قرنها سوی بامش پریده
حسنی که بود راحت جان و قلت کنون — از درد عشق جان بلب از وی رسیده
اسرار نفخ روح ز عشقت شناختم — تا همچو روح بجانم دمیده
از دل خیال روی ترا چون بدر کنم — همچون پری بخانه جانم خزیده
مانند روح و عشق و با صورت جمال — ای نازنین بگلشن دلها چمیده
در آدم آنچنانکه پری میشود نهان — ذهنی دو کون تو خلوت گزیده

جهدی که کرده به ره عشق احمدا
صد شکر کن چو بر در جانان رسیده

ایضاً

زآتش حسن چو گل چهره برافروخته — همچو بلبل دل شیدای مرا سوخته
فتنهٔ دین و دل من نگه ناز تو شد — چشم را کافری و سحر در آموخته
ما دل شیفته عشق تو بفروخته ایم — تو که صد خوبی و صد حسن براندوخته
خرمن هستیم از برق جمال تو بسوخت — شعله بود که در جان من افروخته
جلوه کردی که درون نظرم جز تو نماند — دیدهٔ احول ما باز بهم دوخته
مثل منصور سر خود به بهای حسنش — ای دل شیفته یاد آر که بفروخته
بتماشای جمالت دلم از دست برفت — آه تا حسن کز روی خود افروخته
از که طرز ستم و شوخی و ناز و غمزه — از پی سوختن جان من آموخته
ای که پیوسته جلوه حسن رخ خویش — جان بیمار مرا طور نمط سوخته
زهد و تقوی بر بودی هنگامه زدلم — غمزه را رهزنی دین من آموخته
آه ای درد محبت دل من خون کردی — آه ای عشق که تو جان مرا سوخته

ما چو آئینہ بہ پیشِ رخِ تو حیرانیم — تو بصد جلوہ و صد ناز رخ افروختہ

بیکے غمزۂ جادو نظراں ای احمدؐ
دل و دیں مذہب و ملّت ہمہ بفروختہ

ایضاً

دارم بہ عشق آں یار دلخواہ — سوزی و دردی دودی و صد آہ
در عشق جاناں جانم رود گر — لیکن نگردم از مہرِ آں ماہ
شاید کہ پایش افتد بچشم — گرد و سرِ من تا خاکِ آں راہ
ظلے جرم کشتہ دلدار مارا — زیں خون ناحق در خلق افواہ
از درد شفقت خوں می خورم من — رحمے بہ مسکیں ای شاہ للّٰہ
گاہے نہ پرسی از حال زارم — تا کہ بگویم زیں درد جانکاہ
دیدہ جمالش از خویش رفتم — آمد بہ چشم چوں یار ناگاہ
ساقی نشہ ام دہ ارغوانی — گردد خرد را تا قصّہ کوتاہ
از عشق خوباں منعم چہ سازی — زیں دیو رہزن اعوذ باللّٰہ
از فرط نشۂ صہبائے عشقش — عقلم ز مستی افتادہ در چاہ

از بوی زلفت بد مست گشتم
جامم بزندی از عشق و مستی

هستی عاشق در پیش جانان
پرسیدم ای جان جایت کجا گفت

مطلق گرفته رنگ مقیّد
روی مجرد گرفته جسمی

سویم چو آورد با دو سحرگاه
از راه تقوی گردید گمراه

جرم عظیم ست استغفرالله
در هستی کون داریم خرگاه

آمد منزّه در شان اشباه
در شکل سرهنگ آمد شهنشاه

احمد چه گویم از راز جانان
دانا بداند یا جان آگاه

ایضاً

از نشان غمزه و تیر نگاه
عاشقان بهر تجلی جمال

از محبت خود جگرها آب شد
اشک چشمم از دل را فاش کرد

گل بخنده در چمن شادان خوش
کرد کار عاشقان چشمش تباه

هیچ میتی بهر یکی دید ادخواه
عشق خون کرده دل همراه

شد دو بلبل سوز جانم دو آه
حال بلبل در غم عشقش تباه

جلوه گر در سینه‌ها او شه‌ها — با هزاران نا نهست آن رشک ماه
او چو جان ست و جهان همچون بدن — جمله عالم چشم و او نور نگاه
او مثال روح و خلق اعضای او — او چو سلطان ست اعیان چون سپاه
تار جاری خود مر شاه را — اندرون جان هر فرد است راه
نفس واحد به هزاران شد محیط — جمله دلها بند تحت حکم شاه
روح چون سلطان محیط آمد بفر — بر قلوب جمله افراد سپاه
نور روی نیر اعظم ببین — منبسط شد بر نجوم و نیز ماه
گر بعقد پیش کنی نا افراد خلق — پس ز یکتائیش یابی انتباه
گر شمار حرف از فهمت رود — لوح ساده نقش بی اشتباه

بهر او تنهاست او احمد ببین
کارها جاریست در این کارگاه

ایضاً

ما واله جمال نگاریم آه آه — شوریده محبت یاریم آه آه
شیدائی حسن ماه عذاریم آه آه — مجنون عشق و خسته و خواریم آه آه

دلدادگان حسن نگاریم آه آه | وز درد عشق زار و نزاریم آه آه
حسرت زده ز دوری غم عشق دلبریم | افتاده دور از رخ یاریم آه آه
صد زخم خورده ایم بجان از نگاه یار | در دست ترک مست شکاریم آه آه
رسوا و خوار از غم عشقیم کو بکو | وز هجر یار خسته و زاریم آه آه
از گلشن جمال دل افروز آن نگار | وامانده فصل بهاریم آه آه
تیری دگر زدن دل ما ز چشم خویش | از سینه ناله باز برآریم آه آه
یک لحظه بی جمال دل آرای آن نگار | در تاب هوش و صبر نداریم آه آه
ما از غم محبت آن جان عاشقان | بر روی زرد و دلیل نهانیم آه آه
از آفت جنون محبت که در سرا | رفته برون ز خویش فراریم آه آه
در چهره سنگ عشق چو منصور گشته ایم | وز درد هجر بر سر داریم آه آه

احمد ز عشق غربت و کربت کشیده ایم
آواره ز شهر و دیاریم آه آه

ایضاً

ای زنده ز حسن تو آیین دل آرائی | جانان بچه رد کنی لاابالی مذکّر فرمائی

دلها همه سوی تو چون قبله نما گردان
چون نیت نکنم سجده چون کعبه جا نهای

کی بیتو زیم ای جان گشتی چو حیات من
جز از تو نه بینم چون نور نظر مای

خورشید جمال تو چون تافته بر خوبان
بر خویش شده نازان این سایهٔ زیبای

هر روز بچشم من صد جلوه ز حسن آری
هر شب ز خیال من چون صبح برون آی

از دولت دیدارت بر خویش همی نازد
آیینه نمط پر شد از جلوه چو بینای

نا اندیشهٔ عشق تو خالی بنود یک دل
ای جان جهان نهان چون جان تو به تنهای

در سوز درون من چون عشق تو پنهانی
وز حال زبون من چون مهر تو پیدای

ای دولت بیدارم وی عمر وفادارم
بی روی تو بیمارم وقت ست که باز آی

بویش پی مشتاقان شد پیرهن یوسف
لعلش بروان بخشی اعجاز مسیحای

از جا و مکان او احمد نه نشان کس داد
این طرفه که نام او شد شاهد هر جای

ایضاً

با شوخ و ستمگاری افتاده مرا کاری
خون جگرم خورده آن قاتل خونخواری

افتاده مرا بسمل در دست ستمگاری
با جان پر از دردی با خاطر افگاری

برده دل و دین من حسن بت عیاری
شد گردن ایمانم در حلقهٔ زناری

از شوخی و طراری عشق آمده عیاری
صد گردن چون صنعان در بسته بزناری

این عشق ز بدمستی چون باده درون خُند
صد جوش برآورده ہمچون خم خماری

از مستی عشق او بیخود شده صد عاقل
خرقه بگرو کرده در خانهٔ خماری

بر شمع رخ خوبش جان سوخته پروانه
چون گل بدل بلبل از عشق زد او خاری

از غایت بدمستی آن نرگس مخمورش
نگذاشته در مجلس یک عاقل و ہشیاری

ای وای که افتاده جان من بیچاره
در دست تو چون شوخی خونریزی و خونخواری

از شوخی و طراری آن بت ز جمال خود
اندر حرم و مسجد نگذاشته دینداری

بر گرد سرای او بر خاک طپان حلقے
یک زخم خور غمزه یک کشتهٔ دیداری

زان نرگس مستانه مست آمده بر جانی
وز مستی و مخموری چشمش شده خماری

چون بلبل شوریده جان زد و بفغان آمد
تا شاخ گل رعنا دیدیم به گلزاری

سودای تو میدارد اندیشه ننگ از دل
در عشق تو ہر شیدا رسوا سر بازاری

ای بت بخدا حسنت شد آفت دین و دل
در عشق تو ہر زاہد بسته است بزناری

از شورش عشق او صد عاشق دلداده
منصور صفا بیخود آویخته بر داری

چون حسن رخ یوسف در ہر طرفی او را
نقد دل و دین بر کف پیداست خریداری

دل خانهٔ دلبر شد او صاحب این خانه — جان آمده چون داری جانانه چو صد یای
از بهر یکی جامی در میکدهٔ وحدت — گردید گرو ما را هم خرقه و دستاری

از کفر و هم از ایمان بگسست دل احمد
چون عشق ترا کرده محو رخ دلداری

ایضاً

می گلرنگ چون در جام داری — دلم ساقی چرا ناکام داری
به عشق خویش ای آرام جانها — دل عشاق بی آرام داری
بطراری زلف پر شکنها — هزاران دل اسیر دام داری
ز عشق خویش مجنون وش بشهر — تو صدها عاشق بدنام داری
از آن لبها مراد خویش جستن — بدان ای دل که طمع خام داری
به عشق آن پری ای جان محزون — دل پر درد و خون آشام داری
الا ای عشق تو آن شهسواری — که خنگ چرخ را رام داری
چو تو هبود گر رندی جهان سوز — کجا پروای ننگ و نام داری
چو بلبل در چمن گلبانگ میزن — بدل چون عشق آن گلفام داری

در آید ساقی و جانت کند مست
بچندی گردش ایام داری

تجلی روی او زلف استتار است
بعشقش نیک صبح و شام داری

به عشق ای جان احمد مسکن خود
برون از کفر و از اسلام داری

ایضاً

ای دیده ز غم پر آب گشتی
وز گریه خون سحاب گشتی

از گرمی و لفت آتش عشق
ای دل همه خون ناب گشتی

ای حسن شباب تا به شوخی
تو فتنه شیخ و شاب گشتی

ای دل بفراق خوبرویان
از آتش غم کباب گشتی

چون چنگ خمیده ز غمها
وز ناله دل رباب گشتی

هستی چو مقیم در خرابات
در عشق بتان خراب گشتی

خاک تو چو عشق داد بر باد
در شرب بوتراب گشتی

بر خوبی حسن آن پریرو
ای زلف چرا نقاب گشتی

بر حسن و جمال مهرویش
ای هستی من حجاب گشتی

خود از پی عسل آرنده ها
ای باز چرا خراب گشتی

بودی تو به اصل لوح ساده
اکنون رقم کتاب گشتی

خود قلزم بی کنار بودی
اندوهم کنون خراب گشتی

از موج زنی بحر معنی
در صورت خود حباب گشتی

این قطره به بحر او چو بردی
میدان که تو بی حساب گشتی

از گرمی و جوشش و مستی عشق
احمد چه خم شراب گشتی

ز مهار جگر و دیده پر خون داری
سیل ز اشک تو چون چشمهٔ جیحون داری

بهوای رخ آن غیرت لیلی ای دل
سر سودای غم و شورش مجنون داری

در ره عشق ز رسوای پروا ز ننگ مترس
گر بجان پیروی شبلی ذو النون داری

از کف ساقی مستان که فدایش جان باد
دوش می خوردی و مخموریش اکنون داری

بیکی جرعه سرم گم شده و هم دستار
باده آمیخته ساقی تو با فیون داری

بلبل جان همراه سوی ناله کشید
حسن خوبی که تو در آن رخ گلگون داری

بنگاهی تو بتا جمله جهان برهم شد
چشم مخمور چه پر سحر و پر افسون داری

پی شوریدگی عاشق دلدادهٔ خود
روی مانند گل و نرگس میگون داری

پیش خورشید رخش ای دل من ذره صفت — از نشاط و طرب رقص چو گردون داری
گردیدی رخ او بر که تو عاشق گشتی — در بدیدی تو بگو آه و فغان چون داری
جلوهٔ حسن ازل از رخ خوب تو عیانست — تو درین صورت چون معنی بیچون داری
آه بودی به ازل ای دلم آزاد ز قید — تنگی نفس تو از کاف و هم از نون داری

احمد از بیخودی و حیرت گم گشتن خود
مسکن خویش ازین کون تعین بیرون داری

ایضاً

چو نگهی بحسن و خوبی بدو چشم من در آیی — بری شکیب و صبرم بکمال دلربایی
چو نهان شوی ز چشمم غم و درد من فزایی — چو بدیده ام در آیی همه هوش من ربایی
ز جمال روح پرور چو نقاب بر کشایی — همه تاب و طاقت من ببری بخوشنمایی
بهزار دلفریبی بکمال خوشنمایی — ز جمال خویش جانان دل من همی ربایی
به شمیم زلف مشکین اگر ای صبا صباحی — چه شود ز کوی جانان بمشام من در آیی
ز برای عاشقان شد حرم [illegible] حریم کعبه — بجمال خویش جانان که تو مرده و صفایی
بدرون نرگس خود دو هزار فتنه داری — که بسحر و افسونها دل خلق می ربایی

چه بتو رسیده ایدل که بعشق روی آن گل — شب و روز همچو بلبل بفغان و ناله هائی
همه دل به تست شیدا ز جمال تو شائی — همه جلوست شور عشقت تو بگو کدام جائی
تو چو روح بهر جا نها همه تن حیات جانی — بمثال نور دیده بدرون چشمهائی
بزمین و آسمانها صنما ترا که یابد — چو شدی نهان میان همه این منی و مائی
تو بقرب همچو جانی که ز دیدها نهانی — بمثال روح ای جان بحقیقت عین مائی
نه اشارتے پذیری به عبارتے نه گنجی — تو ز چند و چون ولی ز همین همان ورائی
بمثال مهر تابان که شده رواش نورش — پئے ستر سر ذاتی تو بخویش خود ردائی

بمثال آئینه شو بجمال یار حیران
چه خوش ست احمد از تو ز چنین چنان ورائی

۴۸۶

مکالمه حضرت نظامی گنجوی رحمة الله علیه

دوش رفتم بخرابات مرا راه نبود — میزدم ناله و فریاد و کس از من نشنود
یا نه بد هیچکس از باده فروشان بیدار — یا که من هیچکسم هیچکسم در نه گشود
پاسی از شب چو بشد بیشترک یا کمتر — رندی از غرفه برون کرد سر و رخ بنمود

گفت خیر است دریں وقت کہ امیخواہی　　باعث آمدنت بر در ما ہر چہ بود
گفتمش در بکشا گفت برو ہرزہ مگو　　کاندریں وقت کسے بہر کسے در نکشود
این نہ مسجد کہ بہر لحظہ درش بکشایند　　کہ تو دیر آئی و اندر صفت پیش آئی زود
این خرابات مغانست درو رندان اند　　شاہد و شمع و شراب و شکر و نائی و سرود
ہرچہ از جملہ جہاں اند دریں جا حاضر　　مومن و ترسی و گبر و نصارا و یہود
گر تو خواہی کہ سر صحبت ایشاں گیری　　خاکپائی ہمہ شو تا کہ بیابی مقصود

خمسہ جات فارسی و اردو

خمسہ غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

دل ہدف پیکان مژگانت کنم　　جاں نثار ترک چشمانت کنم
گر بیائی شکر احسانت کنم　　آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سرّ حق کی ہے اگر تجھکو تلاش　　سہروان عشق کا ہو خواجہ تاش
خود حقیقت کہ رہی ہے راز فاش　　ہیں قرأت کم کرو خاموش باش
تا بخوانم ہیں قرآنت کنم

ای دلِ پر درد جانِ بیقرار　　گرچہ ہے تو عشق میں زار و نزار
اپنی ہستی اُس صنم پر کر نثار　　گر تو ترک سر کنی مردانہ وار

ہمچو اسمٰعیل قربانت کنم

بڑھ گئی جب حد سے میری بیکلی　　اُس مصیبت کو پھر اُن سے عرض کی
ہنس کے فرمایا کہ ہے خامی ابھی　　گر یقیں دانم کہ بر من عاشقی

از جمالِ خویش حیرانت کنم

جب جنونِ عشق کی شورش ہوئی　　اور دل میں بیقراری بڑھ گئی
اُس پری رو نے ہدایت مجھکو کی　　گر یقیں دانم کہ بر من عاشقی

از جمالِ خویش حیرانت کنم

تجھکو ہے دعواء عرفانی بعلم　　حق شناسی اور خدا دانی بعلم
زہد و تقویٰ قرب احسانی بعلم　　گر تو افلاطون و لقمانی بعلم

من بیک دیدار نادانت کنم

احمد اب تک پھرے گا کو بکو　　جا پناہ سایۂ خاصاں ہیں تو
ہیں خداوند ال دلِ اسرار ہو　　شمس تبریزی بمولانا بگو

دفترِ اسرار دیوانت کنم

خمسہ بر غزل واقف

یاس اندر جان و چشم زاری آیم ما | خار اندر دیدہ و زنگار اے آیم ما
نا امید از دولت دیدار مے آیم ما | درد مند از کوچۂ دلدار مے آیم ما
آہ کز دار الشفا بیمار مے آیم ما

عشق بہر من بعالم کوس بدنامی نواخت | لشکرِ حزن والم بر ملکِ جانِ من تاخت
وای اول عقل من سوئیم راکی شناخت | عشق مارا عاقبت در کوی او بیقدر ساخت
یار کم می خواند و بسیار می آیم ما

ای تجلیہا کہ یکسر پارہ پارہ طور ریخت | شدتِ تابِ جمالش از چشم نور ریخت
جوششِ عشقِ حقیقی رنگ رے و حور ریخت | در سرِ من عشق شورِ مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بہ پا ر دار مے آیم ما

آتشیں مے بود کز وی پارہ پارہ طور ریخت | قطرۂ زاں بادہ در کامِ من مہجور ریخت
بود جوشِ عشق یا ساقی مے انگور ریخت | در سرِ من عشق شورِ مستی منصور ریخت
پای کوبان تا بہ پا ر دار مے آیم ما

از حضورِ حضرتِ جاناں پریشاں میرسیم | ہمچو بلبل با ہزاراں آہ و افغاں میرسیم

گل لب برداریم از گلزار می آئیم ما

تضمین غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

دل ہدف پیکان مژگانت کنم — جاں نثار ترک چشمانت کنم
گر بیابی شکر احسانت کنم — آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سینہ طور از نور رخشانت کنم — دل تجلی گاہ لمعانت کنم
محو جان خویش در شانت کنم — آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

قبلۂ اسرار و ایمانت کنم — سجدہ پائے ہر شانت کنم
کعبۂ دل عرش ایوانت کنم — آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اے دوست قربانت کنم

سینہ مشرق نور و لمعات کنم — دیدہ مضطر شیوہ و شانت کنم
جلوہ کن تا فدا جانت کنم — آرزو دارم کہ مہمانت کنم

جان و دل ای دوست قربانت کنم

جان نثار راحت جانت کنم　　دل فدائے شاہ خوبانت کنم

وقف ای مہ دین و ایمانت کنم　　آرزو دارم کہ مہمانت کنم

جان و دل ای دوست قربانت کنم

از خم عشقش دلا مدہوش باش　　لب بہ بند و دیگ وش در جوش باش

از شراب بیخودی مدہوش باش　　ہین قرارت کم کن و خاموش باش

تا بخوانم عین قرآنت کنم

اینکہ تو بینی بہ تن عاشقی　　گاہ بر گلہا و گلشن عاشقی

گاہ بر خوباں پُر فن عاشقی　　گر یقین دانم کہ بر من عاشقی

از جمالِ خویش حیرانت کنم

عاشقِ جانِ خویش و ہم عشقِ نگار　　راست ناید بہر یک کس این دو کار

عاشقی رو جاں بجاناں کن نثار　　گر تو ترکِ سر کنی مردانہ وار

ہمچو اسمعیلؑ قربانت کنم

احمدا تا چند پردے گو بگو　　سرِّ حق را از دلِ خاصاں بجو

نیستند ایشاں مگر آیات ہو　　شمس تبریزی بمولانا بگو

خمسہ بر غزل واقف

یاس اندر جان و چشم زار می آیم ما — خار اندر دیدہ و از گلزار مے آیم ما
نا امید از دولت دیدار می آیم ما — درد منداز کوچہ دلدار مے آیم ما
آہ کز دار الشفا بیمار مے آیم ما

عشق بہر من بعالم کوس بد نامی نواخت — لشکر حزن و الم بر ملک جان من بتافت
وای اول عقل من رسوائیم را کے شناخت — عشق ما را عاقبت در کوی او بیقدر ساخت
یار کم می خواند و بسیار می آیم ما

آں تجلّی ہا کہ یکسر پارہا ر طور ریخت — شدت تاب جمالش از دو چشم نور ریخت
جوشش عشق حقیقی رنگ رو ے حور ریخت — در سر من عشق شوری مستی منصور ریخت
ہای کو باں تا بہ پار دارے آیم ما

آتشیں می بود کز دی پار ہا رطور ریخت — قطرہ زاں بادہ در کام من مهجور ریخت
بود جوش عشق یا ساقی می انگور ریخت — در سر من عشق شوری مستی منصور ریخت
پای کو باں تا بہ پار دارے آیم ما

از حضور حضرت جاناں پریشاں میرسیم
ہمچو بلبل با ہزاراں آہ و افغاں میرسیم
خار اندر دیدہ و زصحن گلستاں میرسیم
زخمی تیغ جفا از کوی جاناں میرسیم

گل بسر داریم و از گلزار می آییم ما

ایضاً خمسہ

از در دلبر بچشم زار می آییم ما
شمع ساں گریاں ز بزم یار می آییم ما
پُر خمار از خانۂ خمار می آییم ما
درد مند از کوچۂ دلدار می آییم ما

آہ کز دار الشفا بیمار می آییم ما

جور خوباں عاشقاں را بے دل و بے صبر ساخت
حبس اندر دو رخ ہجراں مثال گبر ساخت
خونچکاں چشم مرا آں شوخ ہمچوں ابر ساخت
عشق ما را عاقبت در کوی او بیقدر ساخت

یار کم می خواند و بسیار می آییم ما

غمزہ اش خون دل عشاق چوں ساطور ریخت
چشم مستش در دلم مستی می انگور ریخت
صد طرب در جان من آں نرگس مخمور ریخت
در سر عشق شور مستی منصور ریخت

پائی کوباں تا بپای دار می آییم ما

خار خار انگاشتہ گلزار رنگاں میرسیم
خوار و خستہ از در سلطان خوباں میرسیم

بے جمالِ روح بخشِ او پریشاں میرسیم   زخمیٔ تیغ جفا از کوی جاناں میرسیم

گل بسر داریم از گلزار می آئیم ما

دیگر تضمین

من بسودای غمش خوش سرو کاری دارم   وز نیٔ نرگسِ مخمور خمارے دارم

بہ تماشای رخش طرفہ بہاری دارم   قصرِ جنت چہ کنم کوچۂ یارے دارم

زش در وخ نکنم روی نگاری دارم

از سرِ وحشتِ جاں در غمِ آں ماہ لقا   مثلِ دیوانہ دواں ہر طرفے نے سر و پا

تا در آید بنظر آں رُخِ پر نور و ضیا   ہمچو مجنوں بہ تمنائے جمالِ لیلیٰ

روز و شب چشم سوی ناقہ سواری دارم

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

چو موسےٰ روحم از دیدار شد مست   چو طور از عشقِ جانِ زار شد مست

روانم از مئے اسرار شد مست   دلم از بادۂ خمار شد مست

تنم از صحبتِ دلدار شد مست

بیا ساقی بدہ ساغر بدستم | کہ من از ننگ و از ناموس رستم
بجز روئے تو توبہ شکستم | نہ تنہا من ازیں میخانہ مستم

ازیں می ہمچو من بسیار شد مست

زمہرت عاشقاں از خود رہیدند | زمستی خرقہ ہستی دریدند
بجان جام محبت را خریدند | ازیں می قطرہ پاکاں چشیدند

جنیدؒ و شبلیؒ و عطارؒ شد مست

ز جام عشق موسیٰؑ گشت مسرور | ز صہبائے محبت مست شد طور
ازیں بادہ شدہ یعقوبؑ مسرور | ازیں می جرعہ نوشید منصورؒ

انا الحق میزد و بر دار شد مست

صلائے دہ حریفاں را فرح خیز | کہ آمد ساقیٔ جاں فتنہ انگیز
زمستی جام احمدؐ کرد لبریز | بروح پاک شمس الدین تبریز

کہ ملا بر سر بازار شد مست

ایضاً منہ رحمۃ اللہ علیہ

از خمار چشم مستت مست ہر ہشیار باد | وز می عشقت عقل رسوا بر سر بازار باد

جان ما از بادہائے مہر تو سرشار باد
فخر جملہ ساقیا بے ساغرت درکار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمار باد

مست و بیخود دل ز جام بادۂ دیدار باد
نالہ حسن تو جان عاشقان زار باد
عقل از مستیٔ عشقت بیسر و دستار باد
فخر جملہ ساقیا بے ساغرت درکار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمار باد

از خمار چشم میگون تو دل سرشار باد
بادۂ لعل تو جان خستگاران یار باد
فتنۂ چشم خمار آلودہ ات بیدار باد
فخر جملہ ساقیا بے ساغرت درکار باد
چشم تو مخمور باد و جان تو خمار باد

جان چو از خمخانہای عشق تو مینوش شد
ہوش و عقل از فرط مستی بیخود و مدہوش شد
عشق ہمچون خم بادہ جوش اندر جوش شد
ای ز نوشانوش بزمت ہوشہا بیہوش شد
وی ز جوشا جوش عشقت عقل بے دستار باد

بادۂ عشقت ز دست ساقی جان می چشیم
وز شراب بیخودی و جوش مستی بے ہشیم
اندرین غوغای عشق و ہای و ہوی او خشیم
ہر کشیم و سرخوشیم و یکدگر را می کشیم
ای ز جو ز ما کشیدہ جاذب اسرار باد

در شکار تیر خوباں جان ما نخچیر باد
بہر سودای سر من زلف او زنجیر باد

عقل اندر بزم عشقش خوار نے تو قیر باد
شاہ خوباں میر ما و عشق گیرا گیر باد
جان جاناں یار ما و بخت و دولت یار باد

ای ہمای حق فگن بر ما ظلالِ خویش را
وی مسیح روی صرفم کن کمالِ خویش را
وقف احمد کن شہا یکدم وصالِ خویش را
شمس تبریزی بما بنما جمالِ خویش را
جان ما اندر وی تو پیوستہ برخوردار ما

ایضاً

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

انان روزیکہ عشقِ دوست جا کرد است در جانم
خرابم بیخودم فارغ ز فکرِ دین و ایمانم
برفت از دل من و دیدم بحالِ خویش حیرانم
چہ تدبیر ای مسلماناں کہ من خود را نمیدانم
نہ ترسا و یہودی ام نہ گبرم نے مسلمانم

چو فانی عاشقِ بیدل بہ عشقِ جان جہاں باشد
شہودِ جلوۂ دلبر بچشمِ او عیاں باشد
دل از فرطِ یقیں گوید کہ برتر از گماں باشد
مکانم لامکاں باشد نشانم بے نشاں باشد
نہ تن باشد نہ جاں باشد کہ باشد جانِ جانانم

بہر دل اندر بتاں بستم ز قیدِ این و آں رستم
نہ یادم ہست از بالا نہ فکری ماند از پستم
ز مستی و خرابی شیشہای ننگ بشکستم
ز جامِ عشق سرمستم دو عالم رفت از دستم

بجز رندی و قلاشی نباشد هیچ سامانم

چو پر شد از شعاع مهر حق آئینۂ من
ازاں فرط تجلی شد یقین در روح او مضمن

بر آمد می تماشا ایں فغان از جان آں موقن
ہو الاول ہو الآخر ہو الظاہر ہو الباطن

بجز یاہو و یا من ہو دگر چیزے نمیدانم

من از دہای نای ہیچو نے بنگر ہمی نالم
از و داں آنچہ می بینی تو از حال من و قالم

چو او مستی دہد مارا چہ پرسی احمدؐ احوالم
الا یا شمس تبریزی چرا مستی دریں عالم

بجز مستی و مدہوشی دگر چیزے نمی دانم

دیگر

ایضاً خمسہ غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

شاہد لاہوت را چوں درد عشق افزود شدہ
عاقبت آں گنج مخفی از دروں بیروں شدہ

دیدن حق خواست لیلیٰ طالب مجنوں شدہ
تاچہ عشق است آں صنم را با دل مجنوں شدہ

ہر زماں گوید کہ چوں امی لیلی چوں شدہ

کشتگان عشق را روی صنم خوش شد گلست
بر شہیدان محبت سایہ گستر آں پہ لیست

عشق محو حسن آمد حسن محو عاشقی ست
نام عاشق بر من او را ز من خود مہ لیست

عشق معشوقم ز حد از عشق من افزون شده

نے پر از دمهای نای آمده از خود تهی ست　　همچو مجنوں کاندرونش عکس لیلی منزویست

سایه انکاری ببین پروانهٔ خود عاشق پریست　　نام عاشق بر من و او را ز من خود صبر نیست

عشق معشوقم ز حد از عشق من افزوں شده

میزند زخمی بجاں تا درد من افزوں کند　　عشق را بگماشته کز غم دلم را خوں کند

خواهد آں لیلی مرا کز عشق خود مجنوں کند　　هر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ او ز خونِ دلم جیحوں شده

جلوه هایش موسی جاں مرا مفتوں کند　　وادی ایمن دلم را حسن آں بیچوں کند

طور سوختم زین طرب با رقص چوں گردوں کند　　هر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ او ز خونِ دلم جیحوں شده

عقل اندر راهِ عشقش خیره گم کرده پا　　عشق را شد بانگ بلبل روی گل مستی فزا

صوت خوش روی حسن بخشد طربها روح را　　ذره ها اندر هوا و قطره ها در بحرها

در دماغِ عاشقانش باده و افیوں شده

خاکِ راهِ مردِ حق شو تا ز انفاسِ خوشش　　زنده دل از عشق گردی تا ابد شادان و خوش

عقل را یکسو کن احمد وانگهی دیوانه وش　　پیش شمس الدین تبریزی برو کز جمتش

	مردگانِ کہنہ بینی عاشق و مجنوں شدہ	
	ایضاً منہ رحمۃ اللہ علیہ ۶۸۶	

چوں پری از پردہ ہای غیب خود بیروں شدہ
عکس خود در آئینہ دیدہ و براں مفتوں شدہ

ای عجب سرّی کہ لیلیٰ عاشق مجنوں شدہ
تا چہ عشق ست آں صنم را با دلِ پرخوں شدہ

ہر زماں گوید کہ چونی ای دلِ بیچوں شدہ

عشق محو دلبر آمد حسن محوِ دلبری ست
در میانِ ایں دو گوہر اتحادِ معنوی ست

ہمچو مقناطیس و آہن یکدگر را مشتری ست
تا م عاشق بر من و او را ز من خود صبر نیست

عشق معشوقم زحد او عشق من افزوں شدہ

اندریں آئینہ عشاق یارب عکس کیست
یا پری خود جلوہ گر شد یا درو عکس پریست

حیرت اندر حیرتم کیں عشق را اسرار چیست
تا م عاشق بر من و او را ز من خود صبر نیست

عشق معشوقم زحد از عشق من افزوں شدہ

یادِ یارِ مہرباں جان مرا پرخوں کند
سیل اشکہا از دیدہ ام ریزد و غمم افزوں کند

تا رسم از لیلیٰ کزیں سودا مرا مجنوں کند
ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ او خونِ دلم جیحوں شدہ

ہر در چشم من و بر دل پری افسوں کند | بینمش گہ شکل چوں گہ شکل را بیچوں کند
یک لیلی بگیرد تا مرا مجنوں کند | ہر زمان او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دست او خون دلم جیحوں شدہ

چوں تجلی کرد حسن از پردۂ غیب و خفا | عشق بیہوش آمدہ مانند موسیٰ زاں لقا
از طرب خود روح را بگستہ شد بند قبا | ذرہ ہا اندر ہوا و قطرہ ہا در بحر ہا

در دماغ عاشقانش بادہ وافیوں شدہ

عاشق و معشوق حق شو تا شوی کز ہمتش | سر بلند از عشق گردی ارجمند از دولتش
مشرق حق احمدا باشی ز مہر طلعتش | پیش شمس الدین تبریزی برو کز رحمتش

مردگان کہنہ بینی عاشق و مجنوں شدہ

خمسہ غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

جلوہ گر بر تخت دل سلطان ماست | برج خورشید این دل ویران ماست
داغہا در سینۂ سوزان ماست | مہر مہر دلبراں بر جان ماست

جان ما در حضرت جانان ماست

ای دل محزون و جان دردمند | چند اندیشی ز دہر پر گزند

مامنِ ترسنده مردانِ حق اند — این زمینِ پست وآں چرخِ بلند

برقرار از همّتِ پیرانِ ماست

جانِ عاشق هست چوں محوِ لقا — باشد آئینه جمالِ دوست را

پیشِ خور آئینه شد پُر از ضیا — گر کسے بُرہاں طلب دارد زما

نورِ حق در جانِ ما برہانِ ماست

سینهٔ آئینه ہائے پُر صفا — شد محلِ ہر تجلیٔ و ضیا

چوں نباشد آیتی خورشید را — گر کسے بُرہاں طلب دارد زما

نورِ حق در جانِ ما بُرہانِ ماست

آدم از ظلِّ پری محو ست ولا — چوں نباشد فانی از نورِ خدا

رونقِ انجم ز خور گردد فنا — گر کسے برہاں طلب دارد زما

نورِ حق در جانِ ما برہانِ ماست

عشقِ او از ہر دلے سر بر زده — روی خویش راحتِ جاں آمده

صد چو مجنوں بر جمالش شیفته — دیدهٔ یعقوب نا بینا شده

در فراقِ یوسفِ کنعانِ ماست

آه زاں حسن و جمالِ دلکشش — گشته جاں پروانهٔ شمعِ رخش

سر بنہ بر کف ز کویش پا بکش　　احمدا اسرار فدا کن در رہش
سر فدا کردن رہِ یارانِ ماست

خمسہ اردو بر غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

آں بتِ شیریں لقا مہمان ماست　　کز جمالش تازہ تر ایمانِ ماست
جلّ فینا گو دلِ شادانِ ماست　　مُہر مہرِ دلبراں بر جانِ ماست
جانِ ما در حضرتِ جانانِ ماست

در تجلّی آں مہِ تابانِ ماست　　طور وش بیخودی تن قصانِ ماست
وادیٔ ایمن دلِ ویرانِ ماست　　مہر مُہرِ دلبراں بر جانِ ماست
جانِ ما در حضرتِ جانانِ ماست

دامنِ خاصاں پکڑا ے دردمند　　تا نہ کوئی تجھکو پہنچائے گزند
شہّر حق ہے مرد حق اسے ہوشمند　　ایں زمین پست نہ آں چرخِ بلند
بر قرار از ہمتِ پیرانِ ماست

عشق اک سایہ ہی حسنِ یار کا　　جس پہ وہ مثلِ پری آکر پڑا
اپنی ہستی سے اُسے خالی کیا　　گر گئے پُرہاں طلب وار وڑا

نورِ حق در جانِ ما برہانِ ماست

عشق کا ہر جان میں ہے ولولہ — جاں نثاری ہے اُسی کا حوصلہ
اک فقط میں ہی نہیں ہوں شیفتہ — دیدہ یعقوبؑ نابینا شدہ
در فراقِ یوسفؑ کنعانِ ماست

ای دلِ بیمار و جانِ رنج کش — عشق میں آخر کہاں تک غش پہ غش
ہوشیار شمع رو پروانہ وش — احمدا سر را فدا کن در رہش
سر فدا کردن رہِ یارانِ ماست

ایضاً خمسہ اردو بر غزل احمد جام رحمۃ اللہ علیہ

سوختہ جان و روانِ دیگر است — درد بیدل را فغانِ دیگر است
جاں کہ جائی او ست جانِ دیگر است — منزلِ عشقت مکانِ دیگر است
مرد ایں رہ را نشانِ دیگر است

بوہی بیانا تھی کہ وہ بانگِ الست — جس نے دلکو کر دیا شیدا و مست
جان میں ٹھہری محبت کی نشست — منزلِ عشقت مکانِ دیگر است
مرد ایں راہ نشانِ دیگر است

جو بلائے عشق میں ہو مبتلا — دل میں ہو تیرِ نگہ جس کے لگا
اُس سے پوچھو دردِ الفت کا مزا — عقل کے داند کہ ایں رمز از کجا

ایں حکایت را بیانِ دیگر است

دل ہی اک ظلّ پری میں آ گیا — یا محبت کا جنوں پیدا ہوا
کوئی ہے جو دل کو بیکل کر رہا — عقل کے داند کہ ایں رمز از کجا

ایں حکایت را بیانِ دیگر است

یا تو دل پہلی نگہ میں کھو گیا — جس کا اندیشہ تھا وہ اب کب رہا
جاں نثاری عشق میں ہے چیز کیا — کشتگانِ خنجرِ تسلیم را

ہر زماں از غیب جانِ دیگر است

ہے اُسی کا نور ازل سے تا ابد — ہے اُسی سے زینت ہر خال و خد
ناوکِ غمزہ کو ہے اُس سے مدد — دل خورد زخمے ز دیدہ چوں چکد

ایں چنیں تیر از کمانِ دیگر است

عشق ہے مستِ شرابِ من لدن — عقل دور اندیش ناصح کن مکن
مست کب سنتا ہے واعظ کا سخن — ساقیا خونِ دلم در کاسہ کن

کیں شراب از خم و خوانِ دیگر است

مثلِ موسیٰ کوئی ہے مست لقا طور وش ہے رقص کوئی کر رہا
کوئی فانی ہے کسی کو ہے بقا عاشقانِ خواجگانِ چشت را

از قدم تا سر نشانِ دیگر است

مجھکو بیخود کر گیا حسنِ نگار ہو گیا ظلّ پری سودائے یار
سر میں ہے شورِ جنوں زنگولہ وار احمدؔا تا گم نگردی ہوش دار

کیں جرس را کارواں دیگر است

خمسہ اُردو بر غزل سرمد رحمۃ اللہ علیہ

ہر طرف شور لیست عنو نما رابہ ہیں رقص طور و حالِ موسیٰ رابہ ہیں
آں تجلّی ہائے زیبا رابہ ہیں سوختن بیوجہ تماشا رابہ ہیں

کشت بیجرم مسیحا رابہ ہیں

سحر ہے اُن کی نگاہِ سحر گیں جو ہوئی غارتگرِ ایمان و دیں
شعلۂ حسن نگارِ نازنیں سوختن بیوجہ تماشا رابہ بیں

کشت بیجرم مسیحا رابہ بیں

نوک غمزہ کی ہو جس دل میں چبھی اُس سے پوچھو چاشنی اُس درد کی

کون جانے جان کس کی کیوں چلی　　ایکہ از دیدار یوسف غافلی

داغ یعقوبؑ و زلیخا را بہ بیں

ناصحوں نے جب ملامت مجھکو کی　　عاشقوں کی روح مضطر ہو گئی

خاک بولی شبلیؒ و منصورؒ کی　　ایکہ از روز بدم در حیرتی

یکدمے آں روئے زیبا را بہ بیں

تو نے کب دیکھی جھلک اُس ماہ کی　　تجھکو کب لذّت محبّت کی ملی

وہ ہی جلا نے آگ یہ جس پر لگی　　ایکہ از روز بدم در حیرتی

یکدمے آں روئے زیبا را بہ بیں

عشق میں جان اپنی ہستی سے گئی　　جا کے محو روئے زیبا ہو گئی

یاں اگر باقی رہی تو بیخودی　　زندہ کش جاں نباشد دیدہ

گنبد ہستی بیا ما را بہ بیں

فکر کب ہو اُس کو ننگ و نام کی　　جس نے جاں اپنی محبت میں ہو دی

بات احمد خوب سرمدؔ نے کہی　　شاہ و درویش و قلندر دیدہ

سرمدؔ سر مست در سودا بہ بیں

خمسہ اردو بر غزل مولانائی روم رحمۃ اللہ علیہ

عکس لیلی تافت برمن جانِ من مجنوں شدہ ‏ سایہ اش ظلِّ پری تا جنوں افزوں شدہ
من بدو دیوانہ گشتم او بمن مفتوں شدہ ‏ تا چہ عشق است آں صنم را با دلِ پرخوں شدہ

ہر زماں گوید کہ چونی ای دلِ بیچوں شدہ

جانِ عاشق بھی جو آئینہ جمالِ یار کی ‏ دیکھکر اُس کو پری محو تماشا ہو گئی
حسن محوِ آئینہ تھا آئینہ محو پری ‏ نام عاشق برمن و اور از من خود صبر کی

عشق معشوقم ز صد ار عشق من افزوں شدہ

ہی اُسی کے حسن کا جلوہ ازل سے تا ابد ‏ ہی اُسی واحد کی یکتائی سے زیبا ہر عدد
اُسکی ہر شانِ تجلی لے گئی ہوش و خرد ‏ ہر زماں او کف خود را از دلم بیروں کند

تا ز دستِ او خونِ دلم جیحوں شدہ

پرتو ہی سارے آئینوں میں اُس خورشید کا ‏ ہم نے جس مہرو میں دیکھا اُسمیں اُس کا عکس تھا
سب کی آنکھوں میں سمایا اور ہر دل میں بسا ‏ ذرہ ہا اندر ہوا و قطرہا در جسمہا

در دماغِ عاشقانش بادہ و افیوں شدہ

پرتو حق خضر رہ یوسف لقا خورشید وش ‏ دیکھکر اُسکو گروں مانند موسیٰ کھاکے غش
جان و دل کو اپنے احمدؐ کر تو اُس کے پیشکش ‏ پیش شمس الدین تبریزی برو کز رحمتش

مردگاں کہنہ بینی عاشق و مجنوں شدہ

خمسہ بر غزل مولانا روم رحمۃ اللہ علیہ

دل ہدف پیکان مژگانت کنم | جاں نثار ترک چشمانت کنم
گر بیا ئی شکر احسانت کنم | آرزو دارم کہ مہمانت کنم
جان و دل اہیدوست قربانت کنم

سرِ حق کی ہے اگر تجھکو تلاش | ہمرہان عشق کا ہو خواجہ تاش
خود حقیقت کر رہی ہی راز فاش | ہیں قرارت کم کن و خاموش باش
تا بجو انم عین قرآنت کنم

ای دلِ پُردرد جانِ بیقرار | گرچہ ہے تو عشق میں زار و نزار
اپنی ہستی اُس صنم پر کر نثار | گر تو ترکِ سر کنی مردانہ وار
ہمچو اسمعیل قربانت کنم

بڑھ گئی جب حد سے میری بیکلی | اُس مصیبت کو پھر اُن سے عرض کی
ہنس کے فرمایا کہ ہے خامی ابھی | گر یقیں دانم کہ بر من عاشقی
از جمال خویش حیرانت کنم

جب جنونِ عشق کی شورش ہوئی | اور دل میں بیقراری بڑھ گئی

اُس پریرو نے ہدایت مجھکو کی — گر یقین دانم کہ تو ہیچ عاشقی
از جمالِ خویش حیرانت کنم

تجھکو ہے دعوا عرفانی بعلم — حق شناسی اور خدادانی بعلم
زہد و تقوی قرب احسانی بعلم — گر تو افلاطون و لقمانی بعلم
من بیک دیدار نادانت کنم

مقطع

احمدؐ اکب تک پھریگا کوبکو — جا پناہِ سایہ خاصاں میں تو
ہیں خداوندان دل اسرار ہو — شمس تبریزی بمولانا بگو
دفتر اسرار دیوانت کنم

قطعات نعتیہ

یا رسول اللہ جمالت راحتِ روح ست و جاں — حب تو نور ست و برہاں ایں جہان و آنجہاں
گوشۂ چشمی برحمت سوئے مشتاقاں بکن — جان ما را از غم و از حزن و حرماں وا رہاں

ایضاً

ہر ماہ ہر روز عکس جمال محمدی ست
ہر عشق تاب مہر جلال محمدی ست

کونین چوں اسیر بہ لولاک آمدہ
پس امر و خلق شاخ نہال محمدی ست

ایضاً

یا رسول عربی باعث ایجاد جہاں
بہر عشاق جمال تو بود راحت جاں

از کرم سوئے اسیران محبت نظری
تا شود فارغ و آزاد زغم روح و رواں

ایضاً

یا رسول عربی مظہر اسرار نہاں
جلوۂ ذات خدا از رخ خوب تو عیاں

تا حقیقت شدہ عشاق ترا عشق مجاز
رقص دارد بہوائے تو زشادی دل و جاں

رباعیات

عاشق خواجہ ہوں اور محو لقائے غوث پاک
جان ہی قربان خواجہ دل فدائے غوث پاک

عاشق و معشوق مشتق ہیں بہم اس عشق سے
ایک ہی ہے نور خواجہ اور ضیائے غوث پاک

ایضاً

دستگیری کن مرا یا غوث الاعظم الغیاث
بخش جانم را صفا یا غوث الاعظم الغیاث

باز حرز جانم از مکر شیطان لعین
از برائے مصطفےٰ یا غوث الاعظم الغیاث

ایضاً

دیوانۂ حسن آں پریدہ ہستم — وز بادۂ مہر یار مہرو مستم
سودائے محبتش جنونم آورد — از چنبر عقل و ہوش بیروں جستم

ایضاً

دی عقل مرا بود جادو نظرے — شیریں سخنی بہ شکل صورت قمرے
تنہا نہ من از جمال حیراں گشتم — ہوش و خردے نماند در ہیچ سرے

ایضاً

جامی کہ حقیقتش از و پردہ کشود — داند کہ جہان و ہستیش ہیچ نمود
عالم چو طلسم یا کہ بود ست سراب — نابودہ بہ چشم او جہانش بنمود

ایضاً

حسنی کہ بچشم ماہ طلعت باشد — دلکش بہ حقیقت آں حقیقت باشد
در پردۂ خلق ہے ربایدِ دلِ خلق — خود شاہدِ معنوی محبت باشد

ایضاً

ما رمیت اذ رمیت گفت حق — جان احمد تا از و گیرد سبق

شرح کرده معنیٔ توحید را	دفع غیریت نموده زین فن

ایضاً

رفت از خود دید چون حسن پری	باجمال و باکمال دلبری
حسن او آئینه معنیٔ تست	میکند عکس است در وجلوه گری

ایضاً

عشق است چو بحر جمله عالم چو حباب	سرّیست نهان درین محبت دریاب
گر میل بسینه ها نه هیزد صد جوش	پس کار تمام خلق می گشت خراب

ایضاً

عشق آزاد است وار وخودسری	کے ور اپروائے ننگ و مهتری
مدعی چون دید اورا از حسد	عاشقی را نام کرده کافری

ایضاً

عشق است همای قدس میدان بیقین	در سایهٔ او درآ و فارغ بنشین
سلطان سریر بے نیازی باشی	کوس تو زنند بر سما و به زمین

ایضاً

آتشِ حسنِ رخ خود آنچناں افروختہ
کز تجلیٔ جمالش نورِ چشم سوختہ
از ہجومِ عشق او در دولتِ مہرِ رخش
جانِ من صد بار از بیخودی اندوختہ

ایضاً

احمد دلِ خویش را بہر زہ مفروش
جز ساقیٔ مے فروش و مست و مے نوش
کز بادہ او ز خود پرستی برہی
بیخود بشوی و نیز مست و مدہوش

ایضاً

عجب کاری فتاد ایں ناتواں را
کہ از وی بس کشاکش ہست جاں را
نہ صبری بہر جانِ ناشکیبم
نہ رحمی بر من آں جانِ جہاں را

ایضاً

آہ زاں روز کہ ایں قرعہ بنامم اُفتاد
کہ دل و دینِ من از عشق ہمہ شد برباد
چونکہ قسّام ازل داد بہر یک چیزی
کرد بخشش و الَمش قسمتِ جانِ ناشاد

ایضاً

آنچہ دیدم برخِ خوب تو گفتن نتواں
وانچہ دارم ز تو در سینہ نہفتن نتواں
بوالعجب کار محبت کہ در او جاں اُفتاد
ہیچ گفتن نتواں نیز نہفتن نتواں

ایضاً

احمد ہوسِ جمالِ خوباں تاکے دل دادی و زغمہائے ایشاں خوردی	گشتہ و والہ و پریشاں تاکے برکردہ خویشتن پشیماں تاکے

ایضاً

در پردہ مہر و ماہ روئے پنہانست عاشق محوست در خیالِ معشوق	چوں جاں کہ بزیر جسمہائے ماپانست بے یسمع بی یبصر ایں نشانِ جانانست

ایضاً

ای دل ز جفائے جورِ خوباں مخروش تلخی ست در اوّلِ محبّت ابدل	غمہائے محبتش بہ شادی مفروش آخر ز لباں آں پریرو می نوش

ایضاً

عالم ہمہ ظلِّ علمِ یزداں باشد در اصل چو سایہ را وجودے نبود	در ہستی خویش نقش بے جاں باشد از جنبش شاخ داں کہ جنباں باشد

ایضاً

احمد ز وفائی ایں جہاں کم اندیش کس نیست کہ اندر و ثباتے دارد	یک راحت و در پیش ہفتہ صد ریش حسرت زدہ انہر غنی و درویش

ایضاً

من بندۂ آن جہاں کہ دلش آزاد است
در تنگی و نیز در فراخی شاد است

چون آب روان راحت و رنج جہاں
ہر خانہ کہ در بحر بود بر باد است

ایضاً

عمریست کہ عشق بیقرارم ای دوست
دردیٖ اسلے بہ سینہ دارم اے دوست

گفتن نتواں ہر آنچہ دارم در دل
از عشق مپرس حال زارم ای دوست

ایضاً

احمدؐ چو اسیرِ دامِ نفسی و ہوا
از حق بطلب نجات زین کرب و بلا

شاید کرمش ترا نجاتے بخشد
از رحمتِ عامِ خویش زین رنج و عنا

ایضاً

عشق آمد و مغز استخوانم خوردہ
ہوش و خردم تمام از من بردہ

ہستی مرا بسوخت از آتشِ غم
جاں رفت و بماند این تنِ افسردہ

ایضاً

جسم ست عیان و روح جان ست نہاں
اجسادہمہ زلے نشان ست نشاں

دیدن نتواں جمالِ روح و جان را
اِلّا بہ صفات کاندرو ہست عیاں

ایضاً

ای هست چو جان و ما خیالِ اوئیم	او گرمیِ عشق و ما چو هائی و هوئیم
از هستی و نیستی چه پرسی اے دل	ما خویش نئیم آنچه گوید گوئیم

ایضاً

یارب برسالتِ رسولِ عربی	یارب بطفیلِ آل و اصحابِ نبی
کن خاتمهٔ مرا بایمان و یقین	سائل بدرِ توام برحمت طلبی

ایضاً

از بادهٔ عشق و جامِ وحدت مستم	وز قید تعینات و کثرت رستم
از مذهب و دین و کفر و ایمان بیرون	گردید دلم هر آنچه هستم هستم

ایضاً

این آتشِ عشق سوخته جانِ مرا	وان مهربتان برده ایمان مرا
جانم رفته و نیز ایمان رفته	پرحسرت و یاس گشت دامانِ مرا

ایضاً

احمدؔ غمِ عشق خونِ جانم خورده	هوش و خرد و تاب و توانم برده
مالی و منی بسوخت از آتشِ عشق	چیزے دگری سوائے من آورده

ایضاً

راه و رسم مذهب و دین از من شیدا مپرس — شکل مجنونم ببین از شور و از غوغا مپرس
هر طرف از جوش عشقش زاده دیوانه — صد هزاران قیس بین از حسن آن لیلی مپرس

ایضاً

منزل عاشق ز کفر و هم ز ایمان برتر است — سالکان عشق را روح الامین کی رهبر است
نیست آنجا صبح و شام و نیست آنجا روز و شب — عشق را جا از زمین و آسمان بالاتر است

ایضاً

آتش عشق بتان افروختند — مصحف ایمان ما را سوختند
ای دریغا این بتان ماهرو — از که این فتنه گری آموختند

ایضاً

چون نئی آگاه ای دل تو ز اصل و سر کار — چیست ابلیس و ملک کز وی بترسی هوشدار
تو ز نادانی همیشه دست در ایشان زنی — نیست ابلیس و ملک را هیچ در خود اختیار

ایضاً

عشق تو آمد بهشت جاودان — راحت از وی این جهان و آن جهان
بی تو علیین چه کار آید مرا — چون نه تو باشی مرا آرام جان

ایضاً

احمد در عشق خوار و رسوا گشتی
سر پر ز جنون و سوز و سودا گشتی
در آرزوی جمالِ آں راحتِ جاں
از سر تا پا ہمہ تمنّا گشتی

ایضاً

احمد بنگر جمالِ آں جانِ جہاں
در ظاہر و باطن آشکارا و نہاں
از غایت قرب بعد پیدا گشتہ
چوں روح بجسم کاں نہانست و عیاں

ایضاً

آں شاہد دلربا و جانِ عشاق
زد شعلہ حسن در روانِ عشاق
برگرد سرائے آں پریرو از شوق
برخاستہ ہر طرف فغان عشاق

ایضاً

ساقی قدح شراب گلرنگ
در دہ کہ رہم ز نام و از ننگ
تا جان برہد ز حزن و از غم
مطرب بنواز بربط و چنگ

ایضاً

چوں خواب جہان و شکل عالم باشد
برحسب خیال و علم آدم باشد
بیدار چو شد ز خواب زو ہیچ نماند
زیں نوع تمام فرحت و غم باشد

ایضاً

ای جمالت عاشقان را راحت جان آمده	روح از مهر رخ تو شاد و فرحان آمده
همچو روح الله خیالت سوی بیماران دل	از ره لطف و عنایت بهر درمان آمده

ایضاً

آن حیات روح و سلطان جمال	با هزاران حشمت و جاه و جلال
آمده در جان عاشق خیمه زد	از سر لطف و عطا جود و نوال

ایضاً

شاهد بیرنگ چون در رنگ پنهان کرد رو	شور و غوغا او فتاده از جمالش کو بکو
بهر او هر لحظه یک شانی و آنی دیگر است	عارفی دانا بباید تا شناسد بوی او

ایضاً

احمد سخن عشق بر میاور بزبان	کی راست بود اندیشهٔ جهال
گر در صف کارزار نتوان بودن	بنشین بدرون خانه مانند زنان

ایضاً

اے تمنا و مراد بیدلان	هست دیدار تو اے جان جهان
روح را راحت ز مهر تو بود	وز جمال و حسن تو آرام جان

ایضاً

احمدؐ زنهار لاف عرفان نزنی	چون بستهٔ دامهای مائی و منی
جائیکه رهین خشم و شهوت باشد	از روح چه گوید آن اسیر بدنی

ایضاً

جائیکه به عشق مست و حیران باشد	آئینه حسن روئے جانان باشد
مانند قمر چو رست از تابش خویش	پر نور و ضیائی مهر تابان باشد

ایضاً

های هوی عشقم از حسن ویست	اوست نائی نالهٔ من چون نے است
عشق چون باده رباید عقل و هوش	مستی دیوانگانش زین می است

ایضاً

احمدؐ ز هجوم عشق مجنون گشتی	زان فتنهٔ خلق و دهر مفتون گشتی
از چون و چرا چنان رهیده جانت	تا بیخود و غرق بحر بیچون گشتی

ایضاً

احمدؐ غم نیستی و هستی تا کے	گم باش ز خویش خود پرستی تا کے
در منزل عشق این و آن راره نیست	از ننگ غرور و شرک مستی تا کے

ایضاً

احمدؒ بغم حبیب زاری داری — وز درد فراق بیقراری داری
روزی کرمش بیک نگاهی برد — اندر رهِ عشق آنچه خواری داری

ایضاً

هستِ جامِ عشق و شرابِ مجتبیم — دیوانهٔ جمال یکی ماه طلعتیم
شاهد پرست و رند و خرابات و باده نوش — با مهوشانِ توبه شکن خوش بخلوتیم

ایضاً

احمدؒ به یقین نشین و بگذر ز گمان — زیرا که یقین ز پے نشان نیست نشان
چون بُعد و حجاب از گمان است ز شک — در عین یقین حق است مشهود و عیان

ایضاً

حسن چون از پردهای غیب بیرون کرد رُو — عشق با طبل و علم آمد به شور و های و هو
لیلی و مجنون بود یک سایه از شاخ غیب — سایهٔ که جدا ز خود چنین [illegible]

ایضاً

شد نهان ذات چون به کنز صفات — بین در آفاق و انفس آیات
حق مصباح و نور جان آمد — دل زجاج است تن [illegible] مشکوة

ایضاً

احمد به امانتی که حامل گشتی　　از کوه و فلک بلند منزل گشتی
چون دولت قدس عشق دادند ترا　　پس از چه بگو اسیر سافل گشتی

ایضاً

احمد نظر است گو بدیده　　لیکن سخ دیده را ندیده
حق عین وجود و نور محض است　　و هستی کون آرمیده

ایضاً

ای جان دلفروز تو راحت روح من است　　حسن رویت بلبل جان مرا چون گلشن است
آمدی چون عشق اندر سینه ام بنشسته　　تو چه دانی ای پریرو جان من همچون تن است

ایضاً

جان با خلاص عمل مائل نشد　　زور پندار از دل احول نشد
علم و تحقیق و تصوف جمع کرد　　علت طبع کجش زائل نشد

ایضاً

گر دل و جان تو شد ساکن بحق　　در سلوک از همرهان بودی سبق
معرفت جز علم و قیل و قال نیست　　جز سکون قلب با رب الفلق

ایضاً

هست جانها عکس آن جان جهان　　شد فزای دل بکان لامکان
چونکه بیرنگی است اصل رنگها　　پس نشانها شد نشان بی نشان

ایضاً

جان نثار حضرت جانانه باد　　دل فدای غمزهٔ مستانه باد
باد دایم جای حسرت سینه ام　　دیدهٔ من جلوه‌اش را خانه باد

ایضاً

هست واحد حق چو واحد در عدد　　در همه افراد کونی است وله
گر کنی تکرار واحد را بفکر　　زو بیابی نسبت و چل شصت و اند

ایضاً

گشته چشم من از نظر جمال تو　　هست در دل جان من همه نقش جمال تو
هجر تو خورده خون من کرده فزون جنون من　　مجنت کجا که تا شود قسمت من وصال تو

ایضاً

در ظلمت هستی رخ تو صاف ندیدیم　　تا مهر تو رخشان شده چون صبح دمیدیم
جز هستی حق بود همه باطل و موهوم　　چون جلوه گری کرد همه باطل گردیدیم

ایضاً

خانهٔ چشمِ من شده جلوه‌گهِ جمالِ تو	خیمه زده بملکِ جان همچو شهان خیالِ تو
باش دلیلِ راهِ من پای و سر و جناحِ من	کز پر و بالِ تو پرم تا حرمِ وصالِ تو

ایضاً

شمس در ذاتِ خویش واحد بود	پیش مرآت چند چند نمود
این تعدد که تو همی نگری	نیست در ذاتِ وی ترا به نمود

ایضاً

چشمِ ما روشن ز خورشیدِ جمالِ روی تست	جان طربناک از شمیمِ زلفِ عنبربوی تست
قبلهٔ شوریدگانی کعبهٔ دلدادگان	عاشقان و بیدلان را سجدهٔ جان سوی تست

ایضاً

ذات چون نقطه است عینِ وجود	گشت پنهان میانِ خطِ شهود
مهر پوشیده گشت و سایه عیان	طرفه نابودبین چه رخ به نمود

ایضاً

هست جانم به حق درین امکان	همچو اعیان میانِ ذاتِ نهان
او محیط است اندرون و برون	چون خیالیم ما و او چون جان

ایضاً

جان چو گوی هست اندر حکم چوگان قضا	گه باسفل می برد گاهی برد سوی سما
کیمیا سازیست اندر غیب در تبدیل علم	تا ز حزن آرد طرب بیرون ز راحت رنجها

ایضاً

عالم همه علم تست احمد میدان	چون خواب که اندرو به بیند جهان
عکس دل تست جمله زشت و زیبا	شد صورت معنیٔ تو پیش تو عیان

ایضاً

کنت کنزاً در ازل این عشق بود	آمدند ارواح از وے در وجود
مهر معنی پرتو افگن چون شده	چون مرا با کفر و ایمان رخ نمود

ایضاً

در مذهب عشق کفر و ایمان نبود	جز حب حبیب و مهر جانان نبود
دین عشاق دیدن دلدار است	ایمانش هوای یار جز آن نبود

ایضاً

صبغة الله رنگ عشق است ایجوان	تا به بیرنگی بجان داده نشان
گشت سُلّم از برائے عاشقان	بهر قصر قرب آن جان جهان

ایضاً

شکیب هست یارب دل بی قرار ما را	که رحمت است چشمی سوی نگار ما را
بکمال مستمندی شده ایم خاک راهی	به برای صبا بکویش نفسی غبار ما را

ایضاً

چونکه خورشید حقیقت تافته	صد چو لیلی حسن و خوبی یافته
زان تجلی جمال بی مثال	عاشقان را سینه ها بشگافته

ایضاً

جائیکه پیه عشق روی جانان زار است	جز یار نه با کسی دلش را کار است
از حب حبیب سینه اش پر گشته	و ز خود برهیده محو حسن یار است

ایضاً

اگر بختم کند یاری نگارم یار من گردد	جهان برهم شود غم نی چو او غمخوار من گردد
به بدمستی و مدهوشی نه بینم دوزخ و جنت	چو چشم یار ساقی عشق او خمار من گردد

ایضاً

میل مومن سوی حق و میل ابله بر هوا	میل کافر هست دایم جانب غیر خدا
عبرت است از بهر عاقل تا شود صراف قلب	جان او در میان نار یا نور است جا

ایضاً

غمزۂ چشم بتاں نشتر رگِ جانِ من است
ہندوی زلفِ حسیناں رہزنِ ایمانِ من است

عشق را گفتم چہ فتنہ است این نہاں از پیش گفت
حسن مضطر دارم زین رو دامان من است

ایضاً

ساقیا ما چوں گدایاں پیش تو استادہ ایم
آرزومند عطائے یکدو جامِ بادہ ایم

بر امیدِ آنکہ روزی از کرم شادم کنی
بر درِ میخانہ از عمری خراب افتادہ ایم

ایضاً

چوں سپید ست و سیاہ این دہر از لیل و نہار
ہمچنیں عمر از غم و شادیست ابلق ہوشدار

بر فروغ و بر فراغ خویشتن نازاں مشو
کز پسِ پشت خزاں اندر کمین است ای بہار

قطعہ

چو غیب اندر شہادت کرد آرام
ہمای قدس آمد اندریں دام

چنانکہ روح در تن جائے بگرفت
حدیث نفس میداں ظرف انہام

مثنوی نالۂ جنوں

فسبحان الذی بیدہٖ ملکوت کل شیءٍ والیہ ترجعون

بسم اللہ الرحمن الرحیم

اے جنوں با نالہ ہمساز کن — شرح دردِ عشق را آغاز کن

از حدیثِ عشق راز سوزِ دروں — اندکے برگو کہ مشتاقم کنوں

قصہ ہائے دردِ جاں را باز گو — ماجرائے رفتہ راز آغاز گو

من چہ گویم حالِ جانِ دردناک — کہ ز عشقش سینہ دارم چاک چاک

سخت آمد شرح از دردِ نہاں — میزند ایں قصہ ہا آتش بجاں

یادِ عہدِ وصل دل خوں می کند — دیدہ را مانند جیحوں می کند

بشنو اکنوں شرحِ سوزِ جانِ من — باعثِ آشوب و ایں ہیجانِ من

یادِ آں وقتیکہ یاری داشتم — وز لبانش سازِ چوں نے داشتم

چوں مرا از خویش دور انداختہ — بازئ بیگانگی را باختہ

از فراقش سخت بد حال آمدم — دل مشبک ہمچو غربال آمدم

بس [illegible] زدودہ آمدم — از فراقِ دوست رنجور آمدم

دوری دلدار دل را کرد خون　　سوز عشق افزود جانم را جنون
شعلهای درد و غم افروختند　　جان مشتاقان ز هجران سوختند
چون پسند آمد بدو دوری من　　سختی هجران و رنجوری من
با چنین مشتاق دوری از چه بود　　من اگر سوزم ترا ای جان چه سود
کرد استغنا ز حال زار من　　چون نه روز افزون شود آزار من
باز رسم آورد از بیگانگی　　داد ما را شورش دیوانگی
چون نباشم من ازین غم سینه چاک　　چون نباشم زار زار و غلطان بخاک
نیست پایان حزن و حرمان مرا　　آتش غم سوخته جان مرا
سوختم من سالها از سوز و درد　　لیکه سوز من برو کاری نه کرد
چون نشد سوز و گدازت سودمند　　ای دلم نی صبریت تا چند چند
زخمها خوردم ولیکن جان من　　نیست سیر از عشق آن روی حسن
باز ناید این دل مجنون من　　کم نگردد عشق روز افزون من
گر هزاران سال باشم این چنین　　کی گذارم دامن آن نازنین
همچو مستسقی است مشتاقی من　　باش ای عشق از کرم ساقی من
دستگیرم شو برحمت از جنون　　من ز هوش خویش بیزارم کنون

سوی کوی او مرا بیخویش بر	دور تر از عقل دور اندیش بر
زانکه هوشیاریست خار راه من	راهزن زان دلبر دلخواه من
عقل پرّان جانب نام و نشان	عشق آرنده بدلبر موکشان
عقل معراجیست بهر خاص و عام	کعبهٔ جان راست او سبل السلام
عشق آمد باز گشت خار و گل	عشق آمد مبدهٔ هر جزو و کل

در معنی کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق

سر برون آورد چون عشق از نهان	گشته از سر جوش وی اعیان عیان
از عدم آمد جهان سوئے وجود	آمده زو غیب مطلق در شهود
عشق داده اهتزاز ارواح را	برده اندر قید جسم اشباح را
شورشی پیداست در جانها ازو	مضطرب گشتند ابدانها ازو
فیض بخش آمد بهر سرّ و علن	رشحت فیضش تمامی جان و تن
فاتح اسرار (پوشیده) جان طالبان (ظاهر)	عشق شد انّا فتحنا بے گماں
عشق آمد در جهان معراج روح	عشق آمد بهر جان فتح و فتوح
عشق آمد نردبان (زینه) لامکان	عشق سلّم (پوڑھی) سوئے بام جان جان

هر زمان هر لحظه میسوزد دلم
صبر نے بهر دل ناکام من
آه سوز عشق جان آواره کرد
می کند شورش جنون در جان من
همچو مجنون گفته ام زیر و زبر
بشنو اکنون اندکی از سوز درون
میکند در سینه من انبعاث
عشق را شور و جنون چون در سرا
بلکه همچون صعوه در چنگال باز
چون مزاج عشق تند است و حرون
اندرین ره جبرئیل ار پر زند
هر جوان و پیر گشته زار و زرد
هر توانا و قوی رنجور او
عقل هر دانا بدرسش کودن است
هر سلیمان جاه زو چون مور لنگ

آتشی انداخت در آب و گلم
سوز دل از من ببرد آرام من
واه درد عشق دل صدپاره کرد
در ترقی هست زین هیجان من
از هجوم سوز دل نی پا و سر
زانکه بر من غالب آمد این جنون
عشق با صد سوز و سودا الغیاث
عقل پیشش با بگل همچو خر است
از کجا یارا که آرد ترک و تاز
از نهیبش عقل و خوار و سرنگون
عشق آید آتشش بر سر زند
هر عزیز و منعم آمد خوار زو
گشته هر شهباز چون عصفور او
جان هر رستم از و در شیون است
هر فلاطون عقل شد حیران و دنگ

عقل کل در مکتبش چون کودکان / نفس کل را شد ازو ویران دکان

عشق طرفه قاتلِ خونخوار هست / دستِ خونِ عاشقان زان وا هست

همچو مجنونش گریبان چاک شد / هر که در دستِ چنین سفّاک شد

صد هزاران دل ازو مانند خون / صد هزاران عقل زو شکلِ جنون

نا رسیده هیچ دل بر کام خویش / برده با خود بر لحد صد رنج و ریش

کے توانم گفت شرح عشق را / از سلف رو رو بجو این ماجرا

خود حقیقت بود یا بود از مجاز / هر یکے جان باخته اندر نماز

پس چه گویم آنچه از گفتن برسیت / شرح او بیرون ز ترکی و دریست

شرح دردِ عشق کے آید بگفت / با تحیّر ناطقه اینجاست جفت

ای برادر شرحِ اسرارِ نهان / کے توان گفتن بتقریر و بیان

وصفِ آن چیزے که عقل آگاه نیست / زیرکے را نیز در وی راه نیست

گر بگویم تو ازو منکر شوی / باز ماند پای تو از ره روی

زانکه محسوسات را تو دیدهٔ / وصفِ حسنِ غیب را نشنیدهٔ

چشمِ ظاهر بین نه بیند غیرِ جسم / عقلِ جزوی می نداند غیرِ اسم

سرِ معنی را نه بیند چشمِ سر / بلکه تو از عینِ معنی کن نظر

در عذر منکر عشق

جامد الطبعی اگر انکار کرد — گرمیِ عشق از جہاں کے گشت سرد

ہست محجوب او مثال کور و کر — کش ز خطِ حاسّہ نبود خبر

لذّتی کے یافت از سمع و بصر — او ندیدہ غیر از سوراخ سر

یا چو عنّین منکر از ذوق جماع — ہمچو حیوان شد علف او را متاع

منکرِ خورشید گر خفّاش ہست — لیک نور خور بعالم فاش ہست

پس چہ غم خورشید را زین چشم کور — نور خور تابانست با صد زور و شور

عشق فارغ ہست از رد و قبول — پس بہ انکار خود ای بو الفضول

او ندارد فکر و سودائے دگر — غیر حسن یار پروائے دگر

در معنی ظہور ذات در پردۂ صفات

در لباسِ حسن اسماء و صفات — جلوہ گر گشتہ است بنگر نور ذات

علم تو چون شد مقیّد در مجاز — بر دولتہاے حقیقت شد فراز

از سبب عقل جزوی نے خبر — بر سبب از کوتہی دارد نظر

خود حقیقت را بود این جلوہ ہا | از ہوا پران شدہ پر بر علا
جملہ عالم شاہد آمد ذات را | گر شناسی سرّ موجودات را

فی سبیل التمثیل

قوتِ معنی بہ بیں اندر ظہور | ہمچو زورِ نوح در جوشِ تنور
یا چو زورِ دست آں خیر البشر | کرد یک انگشت او شقّ القمر
یا مثالِ خاک پرّاں بر ہوا | یا چو نی از بانگ نائی زد صدا
یا کہ اندر حرکت آمد یک شجر | جنبش او از ہوا پیداں مگر
یا یکے در خندہ آمد از سرور | انبساطش کردہ بر رویش ظہور
خندہ بر رخ اندرونِ جاں خوشی | خندہ پیدا لیکہ شد پنہاں خوشی
یا یکے از درد آہے میزند | درد کے آید نظر جز حال بد
جملہ عالم شاہدِ غیب آمدہ | ایں شہود از غیب لاریب آمدہ
ہمچنیں تو جملہ عالم را بداں | شد معاد و مبدعِ او لامکاں
ہر چہ جز اللہ و ہشت ہست اوست | پس وجود و ہم عدم در شست اوست
ذرّہ نتواں گفت مدحِ آفتاب | خود مرا ورا در جہاں صد ہست تاب

آنکه پاک است از نظیر و از مثال — گویم از وی هر چه باشد قیل و قال

ای مقدس وی بری از مدح ما — کی توان کردن بتو مدح و ثنا

حاکمی دایم تو بر قهر قلوب — مالکی در ذات خود بر زشت و خوب

دائما در حکم خود تو ساتقی — بازگشت هر سعید و هر شقی

ما و این دیوانگی ها حبذا — بادشاهی یَفعَلُ اللهُ ما یَشا

در سبب تالیف ابیات

من کجا و از کجا ذوق سخن — در سکوت آیم تو جنبانی رسن

میکشی ما را بسوی گفتارها — میکنی اسرار را اظهارها

من همین خواهم که بر بندم نفس — تو دگر بازه به جنبانی جرس

من که باشم مهره در دست تو — من چه هستم هستیم از هست تو

خواه عزیز و خواه رسوا کن مرا — زهره کو تا کنم چون و چرا

میکش این راز آنکه داری اختیار — همچو اشتر در کفت دارم مهار

باعث این مثنوی تو بوده — درد خود دادی و دل بربوده

شاه من سلطان جان من توئی — بلکه جان و هم جهان من توئی

در تمنای تو چون دیوانه ام ‌‌ ‌ سوختن شمع روئے تو کاشانه ام

نیست هرگز سیریم از روئے تو ‌‌ ‌ دیده ام باز است هردم سوئے تو

من چو مستسقی و رویت همچو آب ‌‌ ‌ تشنه ام وز تشنگی در پیچ و تاب

عاشقی را صبر و سیری شد محال ‌‌ ‌ صبر و یا آرام جان را کو مجال

دیدنِ روے تو آرامِ من است ‌‌ ‌ یک نظر سوی تو صد کام من است

روز و شب اندر خیالِ من توئی ‌‌ ‌ هم جواب و هم سوالِ من توئی

هر زمانم روی جانم سوئے تست ‌‌ ‌ قبلهٔ جان و دلم هم روئے تست

عقل و هوشم بستهٔ موی تو شد ‌‌ ‌ جان و دل پابندِ گیسوئے تو شد

پیشِ من در خواب و بیداری توئی ‌‌ ‌ موجبِ این خواری و زاری توئی

یک زمان از تو رهائی نیستم ‌‌ ‌ گر نشینم یا روم یا بیستم

هم دل و هم نورِ چشمِ من توئی ‌‌ ‌ دین و ایمانِ مرا رهزن توئی

نیست کس مانندِ من مشتاقِ تو ‌‌ ‌ گرچه صد هستند از عشاقِ تو

هر کجا باشم تو همراهِ منی ‌‌ ‌ بلکه چشم را توئی این روشنی

پس چگونه غافلے تو باشم من همی ‌‌ ‌ چون توئی ما را بهر دم همدمی

هر زمان آئی تو در شکلِ خیال ‌‌ ‌ گه برنگِ هجر و گه رنگِ وصال

محو رویت گشته چون آئینه ام عکس روئے تست اندر سینه ام
هر زمان رنگ خیالِ تست دل در غم و شادی منم مانندِ ظل
عکس تو در سینهٔ من تافته زان تجلّی دل جنونی یافته
پس جنون هر انچه گوید گویم آن تو درین سودا مرا معذور دان
گویم انچه او بمن در می دمد لاجرم آمد برون این جزر و مد
میکنی از غیب صد جلوه گری پس بیک جلوه دو صد دل می بری

ظهور جلوهٔ غیب در حسن تجلیات و شور کردن عشق

جلوه گر گشتند مستوران غیب عشق نالاں گشت مانندِ شعیب
چون تجلّی دید حسنِ یار را داد جا در سینهٔ خود خار را
اشک خونی ریختن آغاز کرد آه و واویلا بسوز و ساز کرد
دیده او را در لباسِ حسن چون عشق را افزود سودا و جنون
عقل و دانش را بیک غمزه ربود باب سوز و درد پیدا کرد
در جهان صد فتنه را انگیخته صد هزاران جان ز قالب ریخته
تا ازین افسون چه اندیشیده بود یک جهان را زیر و بالا نموده

می ندانم کز برای چیست این فتنه ها برپا و خود اندر کمین
من چه گویم تا چه مقصود است زین شور و غوغا چون پسند آمد چنین
می برد دلها و غایت از نظر چون بپا افتاد یک جهان در شور و شر
فتنه پیدا فتنه گر اندر نهان بوی پیدا مشک اندر لامکان
صبر از دلها برد از جان قرار هر یکی از درد نالان زار زار
عقل مجنون وار سرگردان شده در تن دو جان و دل حیران شده
از تغافل جان عالم سوخته دیده از سوی غریبان دوخته

تمنای عاشق بحضرت معشوق

چشم ما با صد تمنا سوی در او بخواب ناز و از ما بی خبر
جلوهٔ جانانه جانرا آرزوست غمزهٔ مستانه جانرا آرزوست
بوسه بر پای تو جانرا آرزوست عشق و سودای تو جانرا آرزوست
دیدن روی تو جانرا آرزوست بوی گیسوی تو جانرا آرزوست
رقص مستانه جانرا آرزوست گریهٔ حنانه جانرا آرزوست
از جنون چاک گریبان آرزوست خاک بیز صد بیابان آرزوست

زخم از دستِ تو خوردن آرزوست / در تمنای تو مردن آرزوست
ای سخن های تو چون قند و نبات / جنبش لب های تو آب حیات
صد هزاران جان فدای روی تو / قبلهٔ جان شد خم ابروی تو
الله الله جانِ من جا کردهٔ / گو بظاهر از من اندر پردهٔ
پرده بردار از رخ ای جانِ جهان / بی تو بر لب آمده جانِ جهان
ای بقربانت حجاب از من مکن / قتل من از تیغ پیراهن مکن
گر حجاب آری بمیرم بی خلاف / قتل خلق از تیغ و قتلم از غلاف
یکدمی آرام جانِ من تو باش / شرم تو اندر دلم دارد خراش
نیست کس اندر حریمِ جانِ من / غیر تو باکی مدار از خویشتن
در دلِ من بی حجابانه بیا / شرم را بگذار و مستانه بیا
که ز عمری سخت مشتاقِ توام / از سگانِ کوی عشّاقِ توام
پس چه سحر است این که بر من کردهٔ / از کجا این فن بتا آوردهٔ
صبر و آرام مرا بر بودهٔ / بر دلم از سوز در بکشودهٔ
یا رب این سحر است یا دیوانه ام / شمع رویا نرا چرا پروانه ام
مبتلا هستم بسودا و جنون / رفت از من صبر و آرام و سکون

سوز و شب از دیده ریزم سیل آب — هر زمان دارد دل من اضطراب
از تغافل بگذر از بهر خدا — بنگر اندر کوی خود چندین گدا
منتظر افتاده اندر کوئے تو — بر امید یک نظر بر روئے تو
یکدم از رحمت بسوی من ببین — بے نیازی تا بکے اے نازنین
بهر مسکین نیست رحمی مر ترا — چند بے مهری کنی ترس از خدا
چون تو بیزاری ز ما چون کنیم — تا چه تدبیر این دل مجنون کنیم
گر خوشی از سوز ما هم خوشیم — در بهشتیم ار چه اندر آتشیم

زانکه مجاهده سبب ترقی معرفت است همچنانکه جفائے
صیقل بهر آئینه موجب دفع جفا

پس رضای تو شده ایمان من — من چه گویم چون تو هستی جان من
از پئے تو شورش و دیوانگی — بهتر از صد هوش و صد فرزانگی
ای جفاها و وفاهائے تو خوش — هم ز راحت ها بلاهای تو خوش
میکشی ما را و ما شادیم زان — میکنی برباد و آبادیم زان

تلخی جور تو شیرین از نبات — مرگ از دست تو به از صد حیات
زجر و توبیخ تو به ز انعام و اجر — اجر بهر ماست کش گویند زجر
آن شکر بخشیست چون شهد و شکر — زخم تیغت مرهم زخم جگر
خوشتر از مدح است دشنام از لبت — باد مر بیگانه ناکام از لبت
درد عشقت داروی درد من است — وی غمت چون جان عزیز اندر تن است
نی شکایت از تو بل شکر عظیم — خاص بهر ماست این لطف عمیم
کین تظلّم نسبتی با ماست خاص — جان بیگانه ازین اندر مناص
همچنانکه حب حق بر کافران — سخت دشوار آمده بار گران [گریختن]
بهر مومن راحت جان آمده — قوّت تقوی و ایمان آمده
چون دوای تلخ و پرهیز مریض — هم شفا بخشید و هم کردش غریض
هر خزان اندر نهان دارد بهار — عسر ما را یسر میدان ای نگار
گریهٔ ما خنده را بار آورد — سورها در عهد این غم پرورد [شادی]
در شکست ما نهان صد فتح دان — قصهٔ جنگ حدیبیه بخوان
تنگی ما را فراخی در بغل — کاهلیم و آن توبه از صد شغل
هر غم و درد و الم در راه دوست — راحت بالست چون ادنای اوست

خوش بریز این خون ما و پایمال ‌‌ ‌ بر تو قربانی ما باد احلال
هیچ اندیشه ز قتل ما مباد ‌ ‌ بر رضایت جان ما شاد است و شاد
عاشقان از مرگ کے ترسیده اند ‌ ‌ سر بکف شادی کنان پسپیده اند
سیر کے شد جان جرجیس از هلاک ‌ ‌ جان فروشانرا ز جان دادن چه باک
پس از جرجیس چون جان میدهی ‌ ‌ بهر که از هستی خود مے رهی
چون ز خود سیر آمدی آخر بگو ‌ ‌ مرگ آسان شد چرا از بهر تو
گو به یعقوب این چنین گریه ز چیست ‌ ‌ ناله ها و آه تو از بهر کیست
گریه کردی تا که چشمت شد سپید ‌ ‌ لرزه داری در هوائے که چو بید
گو به ذو النون چون تو دیوانه شدی ‌ ‌ بهر که از خویش بیگانه شدی
از برائے که ترا این حال شد ‌ ‌ تا که جانت از غمش پامال شد
چون تو ای منصور بر دار آمدی ‌ ‌ مست و رسوا سوئے بازار آمدی
سیر گشتی از حیات خویشتن ‌ ‌ بر تو آسان شد ممات خویشتن
قیس را گو چون تو مجنون گشته ‌ ‌ واله و بیخویش و مفتون گشته
آن کدام است آنکه عقل تو ربود ‌ ‌ باب درد و عشق بر رویت کشود
هم چنین از فرهاد چون جان میکنی ‌ ‌ بر سر خود تیشه را چون میزنی

کیست آن تا در غمش جان میدهی — کار دشوار است و آسان میدهی
سوی پس از طور چون رقصان شدی — از جمادی رفتی و انسان شدی
از که ای طور عشق را آموختی — رقص کردی باز خود را سوختی
گو به حنّانه چرا گریان شدی — نوحه ها کردی و هم نالان شدی
پس ترا این نوحه که آموخته — آتش عشقی که جانت سوخته
آه آن یاری که عشق در جهان — فتنه پیدا کرد و خود اندر نهان
عس او صد شعله را افروخته — یک جهان از نار عشقش سوخته
جان عشاقان همه برباد داد — تا قیامت خانه اش آباد باد
جان عاشق چون بدست یار هست — لاجرم افتاد بودن خوار و مست
هست جانم گوی وش در دست یار — میدوم آن سو که میخواهد نگار
سوی ناله میبرد جان مرا — میدهد حرکت به هیجان مرا
من از این نالم که آن دلدار من — آیدش خوش ناله های زار من
چون نه نالم که رضای اوست این — گریه ها و ناله ها دارم از این
شرح دیدی تو ز حال ما ساعف — پس رقم کرد و قلم گردید جف
در حقیقت تا جرشش معنی بود این — که مستی گشت یا جا ها فرین

جوشش در معنی حقیقت می زند — جان کودن بر مجازی می تند

رو حقیقت بین در الفاظ مجاز — لفظ را با معنی خود هست ساز

عارف از سرّ حقیقت مست ناز — احمق از کوری خود غافل ز راز

واله و دیوانهٔ معنی اله — دارد او صد سر پنهان زیر آه

عاشقان چون واله و دیوانه اند — یار یارند و ز خود بیگانه اند

بر رضای دوست جان امید نهند — هستی خود را به یکسو می نهند

بهر بیگانه بلا راحت بدوست — فرحت ما بین هر آنچه خواست اوست

آنچه از درد و بلا و آفت است — بر مراد دوست باشد راحت است

قیل ان العشق من شق الجنون — خیر عندی عندکم ریب المنون

صح عند الناس العشق آفةٌ — للجماد الا لمفتون راحةٌ

همچنانکه پیش ابراهیم نار — گشت گلشن بود بر نمرود خار

گر رضای تست اندر مرگ تن — آن حیات ماست هم صد برگ من

از رضای دوست سر تا فتن — جامه کفر است بر خود بافتن

رنج عشقت راحت جان من است — بر رضایت کفر ایمان من است

سوز عشقت نیست از فردوس کم — من دو صد شادی کنم قربان غم

سوزش عشاق بر شی کو دہد
ہمچو عودی کو در آتش بودہد

ظلم بر عاشق بہ از مہر و وفاست
مثل آہن کو ز صیقل خوش نماست

عاشقاں از سوز کے غم می خورند
ہمچو زر در تار خندہ آورند

می کشند پس میکند صد جان عطا
آتش عشق است چوں آب بقا

زاب حیواں عشق پر دارد سبد
مردہ عشق است زیں حی ابد

چونکہ عاشق شد فنا در حسن دوست
گم شد از خود انچہ باقی ہست اوست

مردہ از خود زندہ با دلدار ہست
فانی از خود گشت و باقی یار ہست

شد چو عاشق از مراد خود فنا
بر رضای دوست جاں دارد بقا

در ہوای دوست فانی گشتہ اند
عاشقاں زیں جاودانی گشتہ اند

عشق چوں باقیست باقی می کند
تشنہ گاں را کار ساقی می کند

در قوت و غلبہ زور عشق

عشق آمد آرزو ہا را بسوخت
از ہوائے جبر دلبر دیدہ دوخت

عشق آمد جاں رہید از ہر ہوا
داد مر آئینہ دل را صفا

ہمچو آتش عشق اکال آمدہ
خود و آخر آتش بہ چنگال آمدہ

او لهب حرص و هوا آمد حطب — او چو احمد نفس همچون بولهب
عشق همچون شیر نر خون می خورد — طبع را روباه وش بر می درد
عشق آمد دشمن اندیشه ها — عشق غارتگر تمامی پیشه ها
عشق کندلک حرف ناموس و حیا — عشق جمله دردها را شد دوا
عشق شمشیر برهنه بی نیام — جان عشاقان از و ناشادکام
عشق خونی بود و کس نشناخته — هر یکی از بیکسی جان باخته
می درد از غیر و میدوزد بیار — عشق خیاطیست نادر طرفه کار

در معنی آنکه ذلت عشق عین عزت است و موت عشق عین حیات

مرحبا ای عشق خوش آسوی من — ده خلاصی جان ما را زین محن
زانکه من از خویشتن تنگ آمدم — فارغ از اندیشهٔ ننگ آمدم
هست سوی جان دهی آهنگ جان — شد خیال حفظ جانم ننگ جان
سوی تیغ تند جنون بی باک گام — ننگ عالم را چه بیم از ننگ و نام
ننگ غیرت از پروا دارد این جنون — از سلامت وز ملامت شد برون

باچنیں شطاح چوں کارم فتاد ❊ داد وریک غمزه ناموسم بباد

چوں ہمیں رند عالم سوزام ❊ برچنیں مستانہ دوری پیروزام

شد زسحرش آه کارمن زبوں ❊ عقل را ابر بود چوں سازیم چوں

شیر را روباه کے باشد دلیل ❊ زور آرد پشه باخرطوم پیل

پس جنوں شرم و حیا رسن بریخت ❊ دزد عقل از شحنۂ عشقش گریخت

عشق آمد عقل شد رسوا و خوار ❊ رفت فراشی و شیخی و وقار

خواجگی بر بود و قلاشی بداد ❊ سروری بگرفت و اوباشی بداد

برد از من زیرکی و عقل و ہوش ❊ مرحمت فرمود غوغا و خروش

رندی و بے باکی و آزادگی ❊ خواری و رسوائی و دلدادگی

بے دل و زار و ذلیل و کوچه گرد ❊ جان پرغم آه سرد و رنگ زرد

بازیٔ طفلان و مرد ریشخند ❊ سرپر از سودا و پا اندر کمند

بر سرم رفت ایں ملامت ہا بہیں ❊ ایں ہمه انعام تست اے نازنیں

راضیم من گر رضائے تست ایں ❊ از سر تسلیم مے سایم جبیں

پس رضائے تو مرا فخر است و جاه ❊ گر پسندی بہر من تو قعر چاه

مونس من ہست یاد روئے تو ❊ روح من ریحان من شد بوئے تو

من ز درد و سوز خود دیوانه ام | همچو مجنون با جنون همخانه ام
من که مجبورم ادب از من مجو | ناصحا هر انچه خواهی رو بگو
زانکه بر دل من ندارم اختیار | در کفِ دیگر همین دارم مهار
اندرین سودا ز خود بیرون شدم | در هوائی آن پری مجنون شدم
ناله ها فرهادوش دارم دراز | با غمِ شیرین است جانرا سوز و ساز
صد فغان و هائے و هوے میکنم | شور و غوغا کو بکوئے می کنم
گوش نکند هیچ کس فریاد من | تا ز دستِ غم ستاند داد من
غیر خون خوردن نیا رائے دگر | هر زمان سوزی و سودائے دگر
نے بدل صبری نه بروی اختیار | جان ازین غم روز و شب در اضطرار
زخم ها در دل ز دیده خوں رواں | بے سر و پا از جنون هر سو دواں

مناجات

آه وا غوثاه یارب چون کنم | من چه سان تدبیر این مجنون کنم
نیست کس از بهر دردم دادرس | یارب این دیوانه را فریادرس
بسته نه بجز سودا و جنون | کس مبادا همچو من زار و زبون

زانکه این دردیست بی درمانِ من — میخورد هر لحظه مغزِ جانِ من
من چه گویم تا چه بر من میرود — کو حریفی تا ز درد آگه شود
روی من بین و مپرس احوالِ من — زردیِ رنگم گواهِ حالِ من
بهر دردم آهِ سردِ من گوا — طفل وش او در پیِ بابا دوا
از ازل غم در نهادم چون نهاد — بی طلب دردش میانِ جان فتاد

بیان نیاز عاشق و بی نیازی معشوق

چونکه مارا کرد مجنون روی خوب — بهر جان زنجیر شد گیسوی خوب
کو بکو غوغاست از سودای من — هر طرف شوریست از غوغای من
حالِ من اینست لیک آن جانِ جان — بی خبر از حالِ زارِ عاشقان
گفتمش از عشقِ تو زارم هنوز — گفت رو من از تو بیزارم هنوز
گفتمش ای جانِ من عالم ببین — از تبسم گفت مجنون است این
گفتمش شد بی تو حالم این چنین — گفت رو آخر سزای تست این
گفتم ای جان قصهٔ دردم شنو — گفت رو رو زود از اینجا دور شو
از سلیمی اولا نشناختیم — غافلانه نرد بازی باختیم

آخر آمد صد بلا بر جان و دل / از غم و اندیشه باشد مضمحل
دیده روئے نیک و آں خوئے حسن / آمده در دام مرغِ جانِ من
چوں نہ آگہ بودم از سحرِ مبین / سر نهادم من به پائے نازنین
دام کرده صورتِ دلخواه را / بسته با صد عاقلِ آگاه را
رفت از جانها همه صبر و سکوں / عقل مجنوں گشت و دلها ہمچو خوں
عشق کرده خانهٔ دانش خراب / آفتابِ بیدلی بگرفته تاب
بیہوشی آمد بجانِ ناتواں / بیدلی افزوده شد بر بیدلاں
وائے از حالی که وارد شد بمن / ہوش و عقلم رفت و طاقت از بدن

در معنی والّذی قدّر فهدیٰ

کس نگفتا ہیں بیاؤ دل بده / کس نگفتا پیش ما تو سر بنه
پس قصورِ ایں دلِ شیدائے ماست / یا کسے را کارِ سحر و مکرہاست
ساحرانِ غیب سحری کرده اند / عالمی در دامِ سحر آورده اند
شد ز سحرِ صنع برهم یک جہاں / شد ز شورِ غیب پُر غم یک جہاں
یارِ پنہاں شورِ او اندر جہاں / سحر پیدا ساحر اندر لامکاں

چشم بستہ عقل را از جادوئے — می ندانم کایں منم یا خود توی

ایں ہمہ نیرنگ از بیرنگی است — ترک پنہاں در لباس زنگی است

صد ہزاراں فتنہ ہا انگیختند — صد ہزاراں جاں ز سحر آویختند

جوشش عشق کہ سبب ظہور عالم است و در ہر شی نہادہ اند

یک طرف صد حسن پیدا کردہ اند — واں دگر سو عشق برپا کردہ اند

عاشقاں صد آہ و واویلا کنند — از غم و اندوہ ہا غوغا کنند

زخم خوردہ باز آنسو میروند — رنج دیدہ ہم پئے شاں میدوند

دلبری را دلبر آغاز آورند — چونکہ دل بردند اغماز آورند

خویش را صد گونہ آرایش دہند — پائی کس از لرزو انگشتش نہند

جلوہ فرمایند و باز انگہ حجاب — جان مشتاقاں ازیں غم در عذاب

آں نہ باز آیند و ایشاں نیز ہم — درد ہم جویند و درماں نیز ہم

جوشش عشق است ایں از ہر طرف — عشق چوں خورشید در برج شرف

جوشش عشق است در سنگ و شجر — میدہد مقدار خود ہر شے ثمر

جوشش عشق است نطفہ را انگہ — در مشیمہ رفت و شد شکل بشر

هم ز جوشش ابخره باران شده ‌ ‌ سنگ شکل لعل اندر کان شده
جوشش عشق است در اشجار ها ‌ ‌ گل دهد هر شاخ و هم آثار ها
جوشش عشق است اندر بحر و بر ‌ ‌ سر بر آورده گیاه و هم گهر
جوشش عشق است اندر کوه ها ‌ ‌ چشم گریان دارد از اندوه ها
رو طلب کن عشق تا انسان شوی ‌ ‌ از محبّت صاحب عرفان شوی
شد ز فیض عشق عالم را قوام ‌ ‌ هم ز فیض عشق جان دارد قیام
پس بغیر عشق کارت خام هست ‌ ‌ بیگمان عشق است اسرار الست

حیرت در اسرار غیب و صنعت الٰهی

این همه حق است لیک ای ذی شعور ‌ ‌ از برای چیست این غوغا و شور
اندرین اسرار جانم خیره شد ‌ ‌ وز تردد هوش و عقلم تیره شد
من چه گویم تا چه اسرار است این ‌ ‌ ساحری و رند و طرار است این
سحر شد در چشم بینائی نماند ‌ ‌ عقل از خود رفت و دانائی نماند
به کجا دیده که آیم باز ‌ ‌ کے شود مسحور را این کشف راز
سیر نبود جانم از غمهائے تو ‌ ‌ نیست خسته دل ز ماتمهای تو

آب از سر رفت و لیکن جانِ من
نیست سیر از عشق یار پُر فتن

گو بظاہر سوختن در آتش است
لیکہ جانم اندریں تنگی خوش است

ذلّت و خواریست گر پیشِ کساں
سوزشِ عشق است راحتہائی جاں

نیست جانم سیر زیں سوز و جنوں
گرچہ شد صد بار خوار و ہم زبوں

پس بلاہا را خریداریم ما
گو بظاہر از غمش زاریم ما

گرچہ پیرم عشق دارم من جواں
قوّتِ عشق است در ایں ناتواں

یَفعَلُ اللہُ مَا یَشَآءُ وَیَحکُمُ مَا یُرِیدُ

من کیم تا خویش را گویم منم
بر ارادتہائے او دم می زنم

ہرچہ ہست ایں جملہ از حق می رسد
آلۂ قدرت منم در نیک و بد

ذکر جباریست نے جبر است ایں
تابعِ حق خلق و امر اند ای امیں

جملہ عالم ہست بین الاصبعین
جملہ از جباریش در شور و شین

می کشد گہ در حقیقت گہ مجاز
چشمِ دل بکشا و بیں ای اہلِ راز

چوں قلم در دستِ نقاشیم ما
از نقاشاں یا کہ او باشیم ما
مرد معظم

دستِ قدرت ہرچہ ما را آفرید
خیر و شر بر حسب آں آید پدید

نے نگوید ہیچ از خود نیک و بد	تا نہ نائی اندراں دم را دمد
نالۂ من سرّ جانا را گواہ	من ز گفت او بگویم آہ و آہ

اجرائے کار عالم اگرچہ از غیب است لیکن بغیر صورت نہ بندد

گر نماید شعر من شکل مجاز	تو بچشم غور بیں ای اہل راز
خود مجاز آمد حقیقت را ظہور	غیرتن از جاں برداری سرور
جاں نیابی غیرتن گر بنگری	با تو گفتم ایں مثال سرسری
بود قادر حق ہدایت را بما	پس چرا مبعوث کردہ انبیا
نور حق بے انبیا ظاہر نشد	جان جاہل زیں سخن ماہر نشد
منکر اسرار ہست اہل غرور	حاجب او گشتہ او را چشم کور

فی سبیل التمثیل

ہمچنیں حسن است در صورت عیاں	غیر صورت در نظر کے آید آں
حسن صورت نیست گر تو بنگری	می کند اندر صور جلوہ گری

ز احمقی تو بر صور چسپیدہ
حسن را کی عاشقا فہمیدہ

جاں برای آنکہ میکردی نثار
چونکہ رفت آں حسن شد پشت چو مار

جانش قایم جسم قائم لیکہ تو
سیر از وگشتی وز حمت شد رفو

بردہ دل اینچہ از نو ز و آگہ نہ
جان من واقف ز نور مہ نہ

نور مہ از پرتو خور بودہ است
غافلی زو کز تو دل بر بودہ است

بہر ایں مجنونست سودائے دگر
غیر ایں لیلی است لیلائے دگر

ای دلم لیلیٔ معنے را نگر
کز پئے او جاں چو مجنوں دربدر

ہمچو مقناطیس داں حسنِ نگار
میکند بس جذب دل بے اختیار

حسن و جاں چوں گوہرِ یک معدن اند
ہر دو باہم یار و مہمانِ تن اند

جاں چو ہست از عالمِ حسن و جمال
خوش گلِ رعنا ز باغِ لایزال

حسن ہم از ثمرہ آں گلشن است
مثل مہمانِ عزیز اندر تن است

در پئے آں آشنا جانہا ازیں
میدوند از ہر طرف بے اسپ و زیں

یافتہ زاں آشنا ہر گہ نشاں
جاں چو مجنوں سوئ لیلی شد رواں

مخبر ند ایں ز اتحادِ معنوی
فہم کن ایں رمز و بگذر از دوی

نیستند آگاہ زاں نسبت کہ ہست
غافل از وی ہر دو گردیدہ دوست

هرچه بینی پرتو شوق تو است ‌‌‌‌— از تو پیدا گشت و هم پایے تو است

دیدهٔ در وی تو عکس خم خویش — پس ز فهم تو شده جان تو ریش

در تو هست این حسن نے اندر حسین — تو ز کم فهمی خود گشتی حزین

گر کنی تو غور این اسرار را — اندکی با تو بگویم ماجرا

در نظیر

از مرض چوں اشتهایت کم شود — بر طعام خوش دلت کے میرود

نفس تو نفرت کند زاں خوش طعام — بوی خوش کے خوش کند اندر زکام

عارضه چوں رفت رغبت شد پدید — خستہ خرما بود پیشت ثرید

تشنگی مر آب را افزود ذوق — بهر عنین شد جماعش مثل طوق

دوست چوں دشمن شد اندر چشم تو — از خلاف طبع و هم از خشم تو

رغبت هر شئے بود مقدار جوع — حظ آں از جوع مے یابد وقوع

والله بدهد یقیں حسب طلب — فرق بین تو در علیؑ و بولهب

بنگر از خود آنچه پیدا میشود — حسب علم و فهم تو دل مے رود

آنچه بینی صورت علم تو است — خوب و زشت و نیک و بد بالا و پست

خواب آمد یا که بیهوشی رسید ‎ ‎ صورت عالم ز تو شد ناپدید
علم خود را قوّت صانع ببین ‎ ‎ میدهد تقلیب هر دم این چنین
جمله عالم را خیالِ خویش دان ‎ ‎ آنچه بینی از نهان و از عیان
بهرِ ادراکِ تو می آرم مثال ‎ ‎ تا بفهمی معنی تخم و نهال

در معنی حدیث شریف اذا مات فانتهو

بشنو اکنون اندکی از سرِ سخن ‎ ‎ تا شوی آگاه و مردِ ممتحن
چون بخوابِ خویش در آئی یک دمی ‎ ‎ تو درونِ خویش بینی عالمی
شکل ها پیدا کند بر تو خیال ‎ ‎ گفته اند اہلِ سلوک این را مثال
بینی اندر خواب تو شهر و دیار ‎ ‎ مثلِ این عالم کنی صد کسب و کار
کس نباشد غیر تو آں خود توئی ‎ ‎ لیک خود را می ندانی از دوئی
خود درونِ خویش در سیر آمدی ‎ ‎ گه بکعبه گه سوے دیر آمدی
این همه شکلِ خیالِ خویش داں ‎ ‎ آنچه اندر خواب شد بر تو عیاں
وسعتِ معنی خود را کن نظر ‎ ‎ در فراخی برتر است از بحر و بر
پس به بیداری تو نیز این خواب بین ‎ ‎ عارفاں دیدند عالم را چنین

در تو صنعت ہا بسے بنہادہ اند
دیگرے را این چنیں کے دادہ اند

کردہ پیدا بر صفاتِ خود ترا
ہم سمیع و ہم بصیر اے خوش لقا

در معنی لولاک لما خلقت الافلاک

ذرّہ از علم جانِ پاک بیں
ای برادر معنئ لولاک بیں

نعت احمدؐ من چہ گویم اے پسر
ذرّہ ہائے علم اورا بیں اثر

تا چہ باشد ذات آں جانِ جہاں
سرّ لولاک و مرادِ کن فکاں

گر دمی یابی ز سرّش آگہی
پا نہی شاہانہ بر تختِ شہی

او چو جاں آمد جہاں ہمچوں بدن
بودہ است از جاں حیاتِ جملہ تن

صد جہاں بادا فدائے روئے او
جانِ ما خاکِ سگانِ کوئے او

بر درت از عجز سر بنہادہ ایم
چوں سگانِ گرسنہ افتادہ ایم

بہرِ حق یا رحمۃ للعالمیں
سوئی مشتاقاں خدا را باز بیں

چوں کمینہ امتانت بودہ ام
از ہجوم سوز جاں فرسودہ ام

سر بروں آور خدا را از حجاب
خوش نباشد زیرِ پردہ آفتاب

خویش را تا چند داری مستتر
یک جہاں بہرِ تو آمد منتظر

چشم کوراں را تو ئی نورِ بصر — سوی محروماں برحمت یک نظر
آنکه ایں فرمود خوش فرموده است — محرم از سوزِ درونم بوده است
مفلسانیم آمده در کوئے تو — شیئًا للہ از جمالِ روئے تو
گر تو خواہی که بعشقِ وی رسی — پیشِ حق فریاد کن از مفلسی
عشقِ او بیخواه و او را کن طلب — تا بکے در ہجر سوزی روز و شب
کن به پیشِ حق دعاہائے دراز — تا کند بابِ کرم بہر تو باز
ز احمدِ مسکیں به احمد صد سلام — بروی و بر آل و اصحابش تمام

بقیه شرح حسن که بالا در نظیر ذکر رفته

بشنو اکنوں ذکر باقی مانده را — ہست شرحِ حسن تا در ماجرا
ذکر دیگر درمیاں آمد پدید — داں حدیثِ حسن پایانے ندید
حسن او در ہر صفت دارد ظہور — صنعتِ صانع به بیں ظلمات و نور
ہست ہر جائیکه خاص اندر بشر — می دہد از دلبری او خبر
شکل ناسوتی است گو اندر زوال — حسن دایم در ترقّی و کمال
تو مقید دانی و او مطلق است — زانکه او از سایهٔ و نور حق است

هست دایم در صور ها جلوه گر — تو بچشم غور ذات او نگر
حادث آمد شکل و حسن آمد قدیم — گشت با تشبیه تنزیهش ندیم
گه کند جلوه درین و گه دران — مرد دانشمند آگاه هست زان
گاه از ملکوت دل را می برد — گه ز راه ملک فرحت آورد
گه ز ذکر خود فزاید صد سرور — گه بوجد روح سازد بی شعور
گه ز راه صورت زیبا و خوب — گه ز راه علم و حکمت بر قلوب
گه ز راه جاه و گه از مال و زر — گه ز راه نان و گه شهد و شکر
گاه از بیصورتی گه از صور — دل برد عشاق را آن سیمبر
هر زمان یک جلوه دیگر کند — هر زمان از شکل دیگر سر زند
نیست کس مر غیر او جذاب قلب — دیده وا کن گر نشد عقل تو سلب

در معنی آنکه محققان از تلوین عروج کرده به تمکین می آرامند

ای برادر گوش کن رمزی ز من — با تو از تحقیق گویم یک سخن
این سرور و ذوقها گرچه خوش است — از تجدد نعل اندر آتش است

گردمی در کوئے تمکیں پا نہی / از تجدّد ہا و تلوین وا رہی
حسن صورت گر ترا بخشد سرور / از کشاکش ہائے تلوین باش دور
جہد کن کز علم خود بیروں روی / ہست در تنزیہ تمکیں اے غوی
چوں مقید علم در تشبیہ شد / جان تو محروم از تنزیہ شد
ایں دو لفظ آمد بگفتن اے عزیز / فہم کن معنی اگر داری تمیز
تو ز لفظ آخر سوئے معنی برو / در تلفظ چند داری جانِ گرو
اندرونِ معنیش رو باش گم / حَیْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ
زیں ہمہ تعریف حق آمد مراد / حسبنا اللہ للہدایت والرشاد

در بیان مبدا و معاد

بشنو اکنوں تو ز مبدا و معاد / جوش زد تنزیہ شد نور و سواد
چونکہ آں بیرنگ اندر رنگ شد / قطرۂ باراں مثال سنگ شد
جوہر جاں را عرض چوں شد وجود / روز غیب آور و عالم در شہود
حسن عشق آمد تجلی ذات را / فہم کن اسرار ایں آیات را
شد ز حسن و عشق ایں پردہ دری / آمدہ در قیدِ شیشہ آں پری

در نظیر

همچنانکه اصل فعل آمد خیال / فهم کن معنیٔ او را از مثال

خالقِ فعل است حق در جانِ ما / پس بدین مستحکم است ایمانِ ما

از سویٔ حق فعل پیدا میشود / ز انتشاش دل بهر سومی رود

هم ز راهِ وسوسه یا از خیال / میکند در امرِ حق دل انتشال

در جوارح میرود آنگه ز دل / فعل حق را فعل ما مانند ظل

می ندانی اینقدر کین از کجاست / در دلم این قصد از بهرِ چه خاست

فکر گر آری پئے ادراک آں / کز کجا مے آید این در قلب و جاں

غیر گم گشتن نه فهمی هیچ زین / جمله خلق از غیب آمد این چنین

با مثالِ نطفه از پشت پدر / اندرونِ بطن شد شکلِ بشر

آب بود آخر چرا گشت استخواں / همچنین ایجاد عالم را بداں

یا چو باراں شد بخارِ این زمین / بر علا از حکم رب العالمین

باز آں باراں شده شکلِ حجر / صنعتِ خلّاق عالم را نگر

عادت الله هست جاری این چنین / از پئے تکوین عالم اے امین

جذب و رغبت حسن و عشق آمد سبب / از پئے اجرائے کار از سوئے رب
جذب و رغبت روح و ربّ فعل دان / از جناب ربّ ارباب ای جوان
ہست جاری از ازل این تا ابد / زان خدا کہ ما لہٗ کفواً احد

در معنی حسن و عشق و شرح کنت کنزاً مخفیاً

پس بہر جا جاذب و مجذوب ہست / پس بہر جا راغب و مرغوب ہست
آنچہ از تو دل برد حسن است آن / آنچہ رغبت ہست عشق آنرا بخوان
این جہان زین دو صفت دارد ظہور / خواہ باشد حزن یا باشد سرور
کنت کنزاً مخفیاً آمد گواہ / چون نداری آگہی کارت تباہ
شد ز حبّ حق ظہور این جہان / حبّ را گویند قولِ کن فکان
حبّ پیدائی چو غالب شد بذات / گشت ظاہر اول اسماء و صفات
شد تجلی چون از آن جبروت را / داد خلعت صورت ملکوت را
گشت ظاہر بعد از آن ظلمات و نور / شد موالید ثلاثہ را ظہور
در تنزل این چنین درجات بین / این ہمہ را از صفات ذات بین
پس برائے انتظام و ہم ادب / انبیاء و شرع کردہ بعث رب

هر که را بود ادب کی آدم است | نیست آدم بل ز خر بچه کم است
ظاهر حق صورت عالم به بین | باطن عالم بدان حق را الیقین
ره روان را شد صراطِ مستقیم | یک طرف گشتند از امید و بیم
بنگری این را بچشمِ معنوی | ای برادر گر رهِ معنی روی
مذهبِ عارف بتو کردم عیان | رهروی هست این نه تقریر و بیان
معرفت از بند هستی رستن است | آرزو ها و هوا اشکستن است
گم شوی از خود روی اندر سلوک | جان رهد از بند و دام چند و چون
غیر پای عشق این ره طی نشد | تا که رحمت ها ز حق بروی نشد
عشق آید چون براقت برکشد | تا مقام و منزلِ قرب و رشد

نظیر در قرب حق

قرب حق با نست هر جا هر زمان | لیکه تو دوری چو تن از قرب جان
یا چو قربِ خواب کان با دیده است | اندرون دیده جا بگزیده است
از عدم ادراکِ دارم اضطراب | از تو پرسم ای جهان بین حالِ خواب
گرد های خود درون چشم تو | خواب را ای دیده دیدستی بگو

گرچه او در دیده جای خود گزید / لیک کس مر خواب را هرگز ندید

خواب آید علم دیدن گم شود / علم آید خواب از دیده رود

هر دو ضدّ اند باهم ای پسر / چون یکی آمد برون شد وان دگر

همچنین هستی تو ضدّ خدا / از خودی بگذر رمی سوی خودآ

در معذوری و مجبوری بنده

باز می آیم بشرح این جنون / زانکه دل دارم ازو مانند خون

چونکه دارد جان من با سوز ساز / می کنم من شرح دردِ خویش باز

کو مجالی عقل و وهم تدبیر را / تا که تقلیب آورد تقدیر را

نی دمی آرام و نی پای گریز / خلق ما و دشنه های تیز تیز

میخورد چون شیر هر دم مغز جان / بهر خون ریزی ما بسته میان

می طپم چون بسملان بر سنگلاخ / شد ز تیغ جور او دل شاخ شاخ

از خلافِ خویش ترساند مرا / بار اندر پرده شور اند مرا

میدوم از زخم چوگان هر طرف / گوی وش گه در هبوط و گه شرف

خواهی ما دوست دارد نازنین / شور افگنده بدلها او [illegible]

چوں نباشد یک جہاں زو خوار و زار — در غمِ ما شد رضائے آں نگار
زیں سبب دارد مرا در شور و شر — از جنونم من میانِ مدّ و جزر
ایں مصیبت ہائی من جد و بست — شاید اندر خواہم سود و بست
بر سرم چندیں بلا بگماشتہ — تا کدامی مصلحت انگاشتہ
گر نبودی شور عشاقاں عیاں — حسن اندر پردہ خود ماندی نہاں
بہرِ اظہارِ جمالِ خویشتن — عاشقاں را دادہ صد رنج و محن
عاشق است او و نما بر حسن خویش — ہم ز عشقِ خویش دارد سینہ ریش
آں یکے را در مجاز انداختہ — واں دگر سوئے حقیقت تاختہ
آں یکے در بیخودی شد ناپدید — واں دگر از عشق نالاں شد شدید
آں یکے در عشقِ ربِّ ذوالمنن — واں دگر در بت پرستی چوں شمن
آں یکے رفتہ سوئے راہِ صفا — واں دگر اندر ہوا شد مبتلا
آں یکے را راہ دادہ سوئے جاں — واں دگر از تن پرستی در زیاں
ہر زماں دل را دہد رنگِ دگر — ہر زماں شکلِ دگر آید نظر
ایں ہمہ تلوین وصفِ عالم است — صاحبِ تمکیں دریں عالم کم است

در مذمت عقل کودن کہ از غلبۂ ہوا در فساد می افتد

چون حقیقت کرد رو اندر مجاز ‌ ‌ ‌ لازم آمد شرح سرّ عشق باز

پس مجاز آمد حقیقت را چو دلق ‌ ‌ ‌ همچو حق که شد نهان پیداست خلق

نے مجاز آن که بشکلی جان دهی ‌ ‌ ‌ بلکه آن کز هستی خود وا رهی

هستیِ تو کفر و غازی عشق دان ‌ ‌ ‌ جان مشرک را رها اندرین جهان

تا که تو زین کفر خود فانی شوی ‌ ‌ ‌ مرد حق گردی و ربّانی شوی

پا نهی بر سلم و بالائے روی ‌ ‌ ‌ تا ز اسفل جانب اعلی روی

نے که از اعلی در آئی در مغاک ‌ ‌ ‌ گر نه فهمی بر سرِ جانِ تو خاک

عشق علوی هست و تن سفلی بدان ‌ ‌ ‌ حسن چون جان اندرونِ وی نهان

جان شناسان عاشقِ جانانه اند ‌ ‌ ‌ تن شناس این شمع را پروانه اند

اهلِ جان مسرور از عشقِ خدا ‌ ‌ ‌ اهلِ تن دایم ز شهوت در بلا

علم تو چون شد مقیّد با صور ‌ ‌ ‌ آمده جان تو در راهِ خطر

بعد ازان افتی بشهوت با یقیں ‌ ‌ ‌ با چنیں عشقی است شیطان هم قریں

ای مشوش چونکه شهوت ریختی ‌ ‌ ‌ از سرِ راهِ صفا بگریختی

آن زمانِ عشقِ تو افسرده شود ‌ ‌ ‌ چونکه شهوت از تنت بیرون رود

با یقیں در دل مگر نادم شوی ‌ ‌ ‌ سرّ خود را یاب آخر اے غوی

از پئے اجرائے نسل آمد نکاح ورنہ اسراف منی کے شد مباح

حق پرستی رفت وگشتی بت پرست جان تو از آتشِ دوزخ ترست

عشق خود را آتشِ دوزخ مکن جان خود را مایۂ اُخ اُخ مکن

عطر بہرِ بوئی کردن آمدہ نے برائے شرب و خوردن آمدہ

تلخ کام تو کند گرزاں خوری از فساد فہم اے جان مدبری

ہر فساد آخر ز عقلِ کودن است شرِّ طبع تو ترا خود رہزن است

ہر بنی آدم بذلت از ہوا است کسرِ شہوت کارِ مردانِ خدا است

این ہوا باللہ تخمِ دوزخ است مرغ جاں زیں دانہ دائم در فخ است

از ہوا ار خود بزحمت ہر کسی است ورنہ راحت ہا و رحمت ہا بسی است

ذلّت و آفت ہوائے شہوت است جاں رہیدہ زیں بلا در راحت است

زیں سبب شد عشقِ صورت ناپسند پیش دانشمند و مردِ ہوشمند

کہ دریں پردہ بود شہوت مراد ہست اندر عشقِ صورت صد فساد

مبتلائے صورت انگہ پاکباز درجہاں بس نادر آمد ایں مجاز

عاشقی و عصمت و مردی بجاں ایں چنیں مردیست نادر در جہاں

صحبت و ہم خلوت و دلبر بہ بر نفس پاک از میل نے کارِ بشر

آنکہ او ظاہر کند خود را بری ‌‌ ‌‌ عصمت بی بی است از بی چادری

جانِ عاقل دید در دوری نجات ‌‌ ‌‌ خواجہ را الحق مرشد شتاب

زیں سخن اے خواجہ رنجیدہ مباش ‌‌ ‌‌ از سنان غصہ جانم خراش

زانکہ ایں من خویشتن را گفتہ ام ‌‌ ‌‌ چو پریشان و بسی آشفتہ ام

یارب از من شر شیطاں دور دار ‌‌ ‌‌ بے پناہت در بلایم و بوار

ایں ہوا سر تا بہ پا آمد ضرر ‌‌ ‌‌ می کند بر پا ہزاراں شور و شر

صد ہزاراں جاں ز تن شد ناپدید ‌‌ ‌‌ لیکہ ایں شور ہوا کس کم ندید

عمر آخر آمد و ما ہمچناں ‌‌ ‌‌ الاماں اے وارث ما بیکساں

عمر آخر میل طبعم طفل وار ‌‌ ‌‌ وہ ادب اے رب نہ بہرِ ایں حمار

چوں نہ نالم چوں نباشم زار زد ‌‌ ‌‌ گشتہ ام چندیں تباہ و خوار زو

از ہوا نفس جانم خستہ شد ‌‌ ‌‌ چوں مگس در شہد پایم بستہ شد

باز ایں خر پند کس مے نشنود ‌‌ ‌‌ در وصل نے خوف و بیمم میرود

در معنی حدیث شریف لیس للمؤمنین حسرت الموت انما الم حسرت الفوت

ای خر احمق بترس از وقت مرگ — جان پر حسرت بری بی ساز و برگ
صرف حق کن عمر و هم انفاس را — متبع کم باش مر خناس را
صرف انفاس الهی جز در خدا — سخت حسرت ها بری بر ما مضی
حسرت تو آن زمان کی سودمند — هوش اول بایدت ای هوشمند
تا نباشی وقت مردن دردناک — هم شود جان تو از اسراف پاک
صرف شی را بی محل اسراف دان — تو ز قرآن معنی آیت بخوان
شغل غیر الله را اسراف بین — گفت الله لا یُحِبُّ المُسْرِفین
یک زمان یک لحظه زو غافل مشو — این سخن با گوش دل از من شنو
دزد میدان هر خیال غیر حق — هوشیاری کن بگیر از من سبق
تا نه این سرمایهٔ عمرت برند — هر زمان اندر کمین دزدان ورند
ای دل کم فهم رو هوشیار باش — حال دزدان کرده ام من بر تو فاش
طفل جان را گرگ فکرت میخورد — هر زمان روح ترا برمی درد
بلکه گرگ و دزد خود آن خود توئی — غافل از اسرار هر سو میدوی
با تو گویم اندک از سر نهان — از هوای غیر خود را وا رهان
تا نه اندر رنگ او فانی شوی — غافل از ساطور قربانی شوی

چوں دلت مصروف شد در یک خیال | خویش میداں کیں منم در کلّ حال
انچہ در دل جاگیر داے جواں | بالیقیں تو خویش را میداں ہماں
گر خیالِ شر بود خود شر توئی | در ہوائی نیک نیک اختر توئی
جام دہ در دل تو غیر اللہ را | عاقبت محمود مردِ راہ را
ہر کہ جانت راز حق غافل کند | گو بظاہر نیک بینی ہست بد
او برائے خود ترا دادہ وجود | جملہ عالم بہرِ تو پیدا نمود
چوں شوی غافل از وای وائے تو | جملہ عالم چاکر و لالائے تو
از ہوا بگریز در ذکرِ خدا | امن بد ہد تا ترا حق زیں بلا

مناجات بدرگاہ خداوند کریم در طلب نجات از ہوا و نفس لئیم

آہ زیں دردی کہ دارم من دروں | جان و دل گردید زو زار و زبوں
زیں بلاہا عاجز آمد جانِ من | در پناہِ خویش گیر اے ذوالمنن
کو ری طبعم نرفت از امتحاں | مبتلا شد در بلا صد بار جاں
گرچہ جانم زیں ہواہا تنگ ماند | نفس کافر اسپ ہمت باز ماند

ما درونِ شهد پا بسته مگس — درد ما را ای خدا فریاد رس
پس ز شرِّ نفس ما را دور دار — عفو کن بر ما تو اے آمرزگار
می‌زند بر جان بهر دم نشتری — همچو مومن کو بدستِ کافری
بل رسیده کاردش بر استخوان — او چو دیوی من چو موری ناتوان
عاجزم من یا کریم الاکرمین — سوئے این بیکس برحمت نیز بین
رحمتی فرما و فریادم برس — بیکس و بی‌بس عاجزم دادم برس
زخم هائے کهنه را مرهم توئی — پر غمم من دافعِ این غم توئی
جرائت و همّتم شد آشکار — پس امید از فضلِ تست ای کردگار
تو ره داده ای غلامت را که غیر — از حرم گرداند و آرد بدیر
کیست جز تو تا به پیش او رویم — داد خود خواهیم و مهمانش شویم
از سرِ لطف و کرم اے ربِّ دین — باز خر ما را ز دستِ این لعین
دستگیرم شو برحمت اے کریم — ما ز دستِ نفس زاریم و سقیم
یوسفم در چاه طبعم من اسیر — تو بر آرندو بنورِ رحمت اے امیر
خلق ما انعام تو اے کبریاست — غیر کوشش ها و استعداد ماست
جراتِ طمعی که دارم من بتو — از کرم هایت که هست آن تو بتو
بمعنی ته بته

پس رسیدن برمرادِ خویشتن — غیر استحقاق ہست اے ذوالمنن

ایں زلطف تست استحقاق نیست — غیر انعام تو اے خلاق نیست

کردہ انعام برما جان وتن — قرب خود انعام دیگر کن بمن

دور دارم زاں کہ دوراز تو کند — در فراق انداز دوجاں را خورد

دہ اماں زیں نفس پراز مکر وکید — مابدامِ او فتادہ ہمچو صید

تو بفضل خویش جانم کن رہا — وزکرم مارا اماں دہ زیں بلا

زیں کشاکش ہاست جانم سخت تنگ — زیں بلا ہا عقل عاجز گشت ودنگ

تو برحمت دہ رہائی را نوید — از کریماں عاجزاں را صد امید

دارم امید از وفادارانِ غیب — کہ برآرندم ازیں خسران وعیب

احمد ادر سایۂ پاکاں گریز — از ہواہا آبروئے خود مریز

رو بسجدہ از خدا میجو اماں — نفس کافربس قوی تو ناتواں

در عذر آنکہ دردمندی را کہ از درد خود بیقرار است

بار دو قبول خلق چہ کار

مبتلا ام روز وشب در درد وغم — اے کہ ہم زیں درد یارب کی ہم

من نه گفتم شعر گفتم درد خویش | دارم از تنهائی من سینه ریش

شاعرم کی تا بگویم قصه ها | میخورم خوناب ازین غصه ها

نیست شعر این ماتم و نوحه گریست | چون نداری درد این بیت سرسریست

من حدیث درد با جان می کنم | من بیان سوز پنهان می کنم

من سخن گویم بجان مستمند | نی مرادم هست از شعر و پند

مبتلائے درد جان داریم ما | روز و شب از سوز خود زاریم ما

لیک جان من درین سودا خوش است | گوهر افسرده گان چون آتش است

در مدح درد دل و سوز عشق

ای خوش آن سر کاندرو سودای اوست | وی خوش آن دل کو شده شیدای اوست

ای خوش آن جانی که شد مجنون او | وی خوش آن عقلی که شد مفتون او

ای خوش آن چشمی که گریان ویست | وی خوش آن سینه که بریان ویست

عشق تو سرمایهٔ ایمان من | عشق تو خلعتست بر جان من

عشق سازد از خیال و فکر پاک | عشق دارد بهر قلب سینه چاک

در مذمت فکر و خیال که روح را مجروح می کند

فکر هر دم حزن افزاید بدل   عشق هم فرحت آراید بدل

فکرت و اندیشه دل خون می کند   عشق جان را راحت افزون می کند

چونکه فکرت روح را مجروح کرد   عشق باب فرح را مفتوح کرد

این خیال و فکرت آمد تنگ دل   عشق نشاط آمد بر تنگ دل

در معنی حدیث شریف لا ایمان لمن لا محبة له

هر دلی کز عشق دروی نیست رنگ   پیش حق آن نیست غیر از خشت و سنگ

گفت پیغمبر که لا ایمان له   ای لمن لا از محبت ولوله

هر که عشقش نیست او کی آدم است   هست حیوان بلکه از حیوان کم است

او ندارد غیر خفتن یا علف   آن که خوش آن احمق تلف

مرده دل پیش یکی باید قند عشق   آنکه باشد آنکسی چو اندر عشق

مرده دل هیچ از این سخن مرده جو   تا نباشی مرده چه پیچه مرده شو

عشق خود حق است هم حق آفکن   آنکه از وی با وی شادی کی کند

هر یکی بر حسب حال خویشتن   هر یکی خوش در خیال خویشتن

کل حزب بما لدیهم در فرح   آن یکی زان شاد و دیگر در طرح

تمام کرده از اینجا تا اوشان است شاد اند   فرحی

باد بر هر کس مبارک حال او — آنچه از خیر است و شر احوال او

نیست ما را با چنین افسانه کار — خسته جانیم ما از درد یار

در عذر ناصحان و عاذلان ملامت گر و نکته چینان و عیب بینان از سر عشق نجیبه

می کنم من شرح درد خویش را — سر سوز آمد ازین دل ریش را

درد عشق دوست ما را راحت است — پیش تو گر عشق صد گون آفت است

تو سلامت باش و ما را درگذار — چون کنم وادر چشمم کرد کار

روز مجنونان ادب دانی مجو — صبر کن ای خواجه و زیادت شو

از سخن چینی بکن ما را معاف — زیرکی نبود [illegible] مصاف

رحم کن بر ما و بنگر حال من — از ملامت بر سرم سنگی مزن

مبتلا هستم بدرد خویشتن — سینه خنجر دارم من از تیغ حسن

عقل نبود از جنون جستن ادب — ای ادیب دانا حفظ کن از هر سبب

جامه چاک اند اینان از جنون — جامه خود را سلامت کن برون

رو بکن از کوئے بدنامی حذر — از سرِ ننگ و ناموساں گذر

دور از حالِ تو تا کے دار و گیر — در مذلت کن رہا چندیں زحیر

پس سلامت کن گذر از کوئے ما — تا نلغزد پائے تو در جوئے ما

زود تر از کوئے رسوائی گریز — در خرابات آبروئے خود مریز

ہوشدار ایں سو نگر آں سو نگر — تو ز کوئی ما چو صرصر کن گذر

ما و ایں دیوانگی انگاہ پند — خویش را اندیشہ کن اے ہوشمند

با ملامت خوار عشقیم و بلا — نے سلامت جوئی ناموس و حیا

چوں تو از روزِ بدِ من در غمی — من در افزونی تو دانی اش کمی

گر ترا روزِ بدم آید نظر — رو جمالش را بچشمِ من نگر

تا ز روزِ تیرہ ام آگہ شوی — گر دمی در کوئے مجنوناں روی

کشف گردد بر تو ایں روزِ سیہ — کز جمالش شرم دارد مہر و مہ

تا چہ لذّت ہاست در نزاریِ من — تا چہ راحت ہاست در خواریِ من

لم یذق لم یدر بین قولِ کرام — ای جمادی سوئے سوزِ ما خرام

تا چو کوہِ طور رقص آری بدست — تا چو حنّانہ شوی از عشق مست

تا چو مجنوں زیں جنوں جاں را کنی — تا چو فرہاد از غمش تیشہ زنی

زانکه ما از عشق مجنون گشته ایم — از حصارِ عقل بیرون گشته ایم

کالهٔ های حسن را ما واله ایم — گرد مه رویان مثالِ هاله ایم

این جنون امروز اندر جوش هست — شد ز عشقِ دوست بس شیدا و مست

همچو دریا موج زن آمد جنون — اشک از دیده روان چون سیل خون

این دلِ مجنون و یادِ روی یار — خونش گذر ما راست زو لیل و نهار

عقل و صبرم را ربود آخر نگار — بیقراری داد و برد از من قرار

یک زمان فرصت ندارم چون کنم — از خیالِ دوست وز یادِ بینم

با خیالِ دوست میگویم سخن — کرد خالی یاد او ما را ز من

اظهار درد و حسرتِ عاشق بحضرت معشوق

گر روی در کوی جانان ای صبا — عرض کن حالِ مرا کای جانفزا

سوخت جانم شعله های حسن تو — کی بود تا بینم آن روی نکو

کین تجلّی سوخت جانم همچو طور — ای عجب ناری نهان بوده بنور

بی تو هر دم میخورم خونِ جگر — باز آ بهرِ خدا حالم نگر

که چو بسمل می طپد جان در بدن — از فراقت سوختم ای جانِ من

باز دیگر آ و در جانم نشین — آرزوی هست جانرا این چنین
اندرون دیدهٔ من جا بکن — خانهٔ خود جان و هم دل را بکن
نار هجرت سوخت جانم ای خلیل — آتشم گلزار کن همچون خلیل
گریه ها دارم شفقته چون شعیب — از غمت برنایم آمد به شیب
باز شو بر طور حب ای جلوه گر — چون کلیم الله هوش من ببر
ای مراد جان مهجوران بیا — وی حیات روح رنجوران بیا
ای سرور قلب محزونان بیا — وی علاج درد مجنونان بیا
ای غمت غماز راز من بیا — وی ز تو سوز و گداز من بیا
ای عدوی عقل و هوش من بیا — وی لبانت می فروش من بیا
ای مه نور نگاه من بیا — وی بت پرفتنه و پرفن بیا
ای مسیح جان بیماران بیا — سوی خاک مرده چون باران بیا
ای مشیر سر و محرم جان بیا — یکدمی از غیر خود پنهان بیا
ای تجلی سوخته طور من بیا — وی شعاع وادی ایمن بیا
ای پری از چشمهٔ چمن من بیا — وی مقدس از فسون من بیا
ای منزه از میانه و ز بیا — وی غنی از دور و ز مرکز بیا

ای گل خندان بر بلبل بیا — سوی جز [illegible]
ای روائح روح افزایم بیا — ازپی توجیه [illegible] بیا
ای سمن بو زلف چون عنبر بیا — وی رخ گلگون [illegible] بیا
ای جمال ماه کنعانی بیا — وی علاج درد پنهانی بیا
منکه بیمارم مسیحایم توئی — ماهی بی آبم [illegible] توئی
عمر من آن جنبش لبهای تو — مرگ نادیدن [illegible] تو
دیده مشتاق لقای پاک تو — جان چه [illegible] تو
دل بصد جان آرزومند تواست — عقل [illegible]
هجر تو کرد کار من تمام — ای مسیحا [illegible]
دیده [illegible] هجر خون آشام را — جلوه فرما آن [illegible] را
کن اشارت نرگس شهلای را — تا کند این [illegible]
[illegible] هجران وارهم — روی تو [illegible]
جان بافشانم بخاک پای تو — تارهای [illegible]
از وصال خویش جانم شاد کن — وانگهم از [illegible]
[illegible] جان بپای تو نثار — پس مرا [illegible]

شکایت عاشق بحضرت معشوق که شیوهٔ عشق است

تو روا داری که باشم این چنین — بیقرار زار و غمگین و حزین
اندرین غم عمر من آخر رسید — لیکه غم را نیست پایانے دلیل
کن نظر بر من ز رحمت جانِ من — بیقرارم بهرِ آن روی حسن
جانِ من انصاف کن تا چند صبر — بے تو اندر روز خم مانند گبر
پس مکن دیدار خود از من دریغ — بے تو چشم اشک می بارد چو ابر میغ
الله الله روی نیک انگاه بجل — خوش نباشد با رخِ چون ماه بجل
الله الله با چنین حسن و جمال — قهر و خونِ عاشقان چون شد حلال
الله الله با چنین روئے نکو — چه عجب سنگین دلی و تند خو
الله الله دلبری انگاه ناز — ترک کن این شیوه یا ای ماه ناز
چون فرشته چون پری روئے تو نیک — کاشکے بودی مگر خوئے تو نیک
بجل وردی نیک کے باشد بجا — رو بہا موز از قرطمہ نہ سخا
روی نیکو را بباید خوی نیک — ترش روی زشت دان ای روی نیک
شیوهٔ عاشق کشی آموختی — جانِ عالم ای ستمگر سوختی

دوست کشتن از کجا آمد روا — جان من شرمی نداری از خدا
دشمناں را کشته اند از ناخوشی — ای عجب تو دوستاں را میکشی
کشتن بیچارگاں ای پر غرور — از حمیّت و ز جوانمردیست دور
جور مسکیں کے کند کافر پسند — دور دارد جان خود را زیں گزند
نیست رحمی مر ترا اے سنگدل — بر سر بیچارگانِ تنگ دل
شفقتی باید ترا بر حالِ شاں — چوں نمی پرسی تو از احوالِ شاں
بیدلاں را بر مرادِ خود رساں — خود مریضِ دائمند ایں بیکساں
عمرہا شد کز غمت زارم ہنوز — در عشقت داشتم دارم ہنوز
نے رخت ای ماہِ جاں افروز من — از شبِ تار است بدتر روز من
سوختم ای جاں ز بے مہریِ تو — چند سوزی جانِ من ای تند خو
کم نگہ کرد ہیچ از تو اے پری — از تفقد گر بسوزیم بنگری
کہ ز عمری کشتۀ ناز توام — شیفته اے شوخ و طنّاز توام
جاں بلب آمد ز استغنائیت — کشت مارا آه بے پروائیت
آتشی از عشق خود افروختی — جان مارا اے ستمگر سوختی
خود زدی در من ز عشق خود شرر — دیده و دانسته گشتی بے خبر

جانِ من جور است کارِ کافران ‌ سوی کوی ظلم اسپِ خود مران
زانکه از قتلِ من بسمل چه سود ‌ ناله‌ام جز سایهٔ عشقت نبود
چونکه تو همواره دل بربوده ‌ راه حزن و درد کے پیموده
همچو من از عشق گر گردی خراب ‌ آن زمان آگه شوی زین پیچ و تاب
از غمِ من آگهی گر داشتی ‌ طرز جور و ظلم را بگذاشتی
دلبران از درد چون آگه نیند ‌ فارغ از غمهائے ما خوش می زیند
میروند از سوئے ما بس بے خبر ‌ ناله‌ام وانسته اند از دردِ سر
چونکه ایشان طالبِ جان بوده اند ‌ غافل از افغانِ من زان بوده اند
از غم و از دردِ عشق آزاد و خوش ‌ ما همیں میریم و ایشان شاد و خوش
رحم کے آرند گر گریم هزار ‌ مفت اندر دامِ شان آمد شکار
گوش کے آرند بر افغانِ من ‌ گر بلب از ناله آید جانِ من
پنبه اندر گوشِ خود زان می نهند ‌ تا نه افغانِ مرا دادی دهند
سخت نامهربند و بس سنگیں دل اند ‌ تا نه جان گیرند جان کی می هلند
نیست مر این قوم را خوفِ خدا ‌ نے بجان رحمی نه در دیده حیا
کارِ من افتاد با سنگیں دلان ‌ پس چه تدبیرِ من است ای عاقلان

خون ما خوردند اینان بیدریغ
صد بلا صد فتنه را انگیختند

آه بیرحمیٔ این خوش منظران
طبع شان چون خار و صورت همچو گل

سخت تر از سنگ دلهایش ببین
در دلِ این قوم هرگز رحم نی

مبتلا را امن نی از جورشان
مبتلای این بتانِ سنگدل

می نترسند از خدا این قوم هیچ
شعلهای قهر و ظلم افروختند

زین الم زین درد من مجنون شدم
مست دیوانه شدم عقل نی مانده نه دل

پس بدین نوبت رسیدم چون کنم

چون نگه یم زار زار از غم چو میغ
قتل ما کردند و خونم ریختند

چون فرشته شکل و دل چون کافران
زین خلش عاشق بود در شور و غل

گو نمایندت بشکلِ نازنین
دوست خود را کشته همچون دشمنی

غیر جان دادن نه چاره را امان
هجر زندانی است دایم تنگ دل

چون نباشد جان ما در پیچ پیچ
نی خطا نی جرم ما را سوختند

از هجومِ غم ز شور و بیدل شدم
هان مگر یابی خیالی هست ظل

دیده را تا چند من جیحون کنم

مناجات

شو پناهم ای سرور هر زحیر   از سر لطف و کرم دستم بگیر

نیست کس جز تو پناهِ جانِ من   امن ده ما را خدا را زین فتن

زانکه بود و هستی همیشه خامیم   پخته کن هر آنچه هست از خامیم

بی پناهست من نمی بینم امان   این غلامِ تست بنگر نیمجان

چون ندارم تاب این رنج و الم   حل بکن از همّتِ خود مشکلم

کز تجدد های امثالم خراب   از چنین و از چنان در پیچ و تاب

گشت عمرم در پریشانی بسر   خوار و خسته چند گردم در بدر

موج این بحر است چون نی منتها   از تجدد ها و تلوین کن رها

کن عطا ما را ازین هستی نجات   آیم از هوش و خرد سوی سبات

سخت مشکل آمد از هستی عروج   وه ازین دار المحن یا رب خروج

جلوه کن تا شوم بیخویش من   زخمها تا کی خورم زین نیش من

آنچنان کن تا که در تو گم شوم   بیخودم کن آنقدر کز خود روم

تا رهائی یابم از هستی خویش   هوشیاری هست جانا هیچ بیش

از خودی خویش کلّی بگذرم   این قبای هستی خود بر درم

در مقامِ بیخودی جا دِه مرا   تا رهد جان از غم چون و چرا

تا که آسایم دمی نے چند و چون — تا بگیرد جانم آرام و سکون

یا که گویم چونکه جانِ من توئی — چون نیم نے تو روانِ من توئی

زندگی نے تو وبالِ جانِ من — بلکه جانِ من توئی اے سیم تن

اینکه دایم قبلهٔ من روئے تو — کعبهٔ جانست جان در کوئے تو

یکدمی آرام جانِ من تو باش — قوّتِ روح و روانِ من تو باش

عرض دارم تا نفرمائے کرم — کے رهیدن زین بلای درد و غم

دل چو بردستی بکن دلداریم — اندکے رحمی بکن بر زاریم

بردنِ دل پیش تو آسان شده — برده دل پس چون پری پنهان شده

دلبری پیش تو سهل آمد بسی — رحم دشوارست گو بیند کسے

راست گفت آن عاشقِ شوریده حال — دلبری سهل است و دلداری محال

جانِ ما مهمان آن دیّار هست — کش زتیمارِ غریبان عار هست

جانِ من وقت است تا رحم آوری — بنده پرور شو رها کن خودسری

وقت آن آمد که غمخواری کنی — دل بدست آری و دلداری کنی

جانِ من وقتِ مسیحائی رسید — نوبت آخر به شیدائی رسید

زانکه جانِ خسته مهمانِ لب است — لقمه جوئی مرگ بر خوانِ لب است

Checked

امید دیدنت برلب مقیم — مرگ ده یا با حیاتش کن ندیم
خواهش خوان ویا بران — نیست جز تو حکم کس برملک جان
آب بروی زیر یا آتش بزن — کیست آن تا پیش تو گوید سخن
خواه ویران خواه آبادانش دار — بهر من وار ار پسندی به زدار
بادشاهی حکم وفرمان مرترا — نیست کس را زهره چون وچرا
لیکه رحمت باید ای جان جهان — برسر بیچارگان نیم جان
زانکه از عمری اسیران تو ایم — تو عصای ما ضریران تو ایم
زلف تو دام است وما دروی اسیر — اوفتاده در بلا چندین زحیر
ای مسیحا جان بلب بیمار تست — باز آو زنده کن کین کار تست
باز آیکدم مسیحائی بکن — پس علاج درد شیدائی بکن
باز آو برلب من لب بنه — وان حیات رفته ام را باز ده
باز آ ای جان حیات من تو باش — از سنان هجر جانم کم خراش
باز آدر دیده جای خود بکن — باز آدل را سرای خود بکن
باز آیکدم میان جان نشین — باز آو باش با دل همقرین
باز آ ای راحت جان و دلم — باز آو حل بکن این مشکلم

باز آ هوش و خرد از من ببر
عقل را از عشق کن زیر و زبر

باز آ ما را ز ما آزاد کن
بار از دیدار خویشم شاد کن

باز آ ای مونسِ جانِ حزین
باز آ مگذار ما را این چنین

باز آ ای توسهٔ دیدهٔ جان و دل
باز آ ای قوّتِ این مضمحل

باز آ ای صحّتِ بیماریم
باز آ مگذار اندر زاریم

باز آ رویت دوائے هر مرض
هم توئی عقده کشائے هر غرض

باز آ و باب رحمت باز کن
خویش را با جان من دمساز کن

باز آ ای نورِ چشمِ هر ضریر
باز آ ای تو سرورِ هر زحیر

باز آ ای خوبی و حسن و جمال
باز آ ای رونق بدر و هلال

باز آ ای جان و ای جانانِ من
باز آ ای شاه و ای سلطان من

باز آ ای حسنِ خوبانِ جهان
باز آ ای سرّ و اسرارِ نهان

باز آ از روی خود راحت رسان
باز آ ای چاره سازِ بیکسان

باز آ ای دیدنت آبِ حیات
باز آ از تست آرام و ثبات

باز آ دین مهوران را نگر
نے رخِ خوبت همه زیر و زبر

باز آ بنگر جهان مشتاق تست
نے تو ابتر حالتِ عشّاق تست

باز آ یکبار ای جان باز آ — باز سوی عاشق جان باز آ
باز آ بنگر بحال زار من — رحم کن بر دیده خونبار من
باز آ بر آتش من آب زن — باز ای مرهم زخم کهن
باز آ و باز دلداری بکن — باز آ با خستگان یاری بکن
باز آ ای تو توان ناتوان — باز آ ای قوّت این نیم جان
باز آ ای تو مراد جان من — ده ز روی خویش داد جان من
باز آ ای درد دوائی درمان من — باز آ ای کفر وای ایمان من
چند گویمت که شد از حد فزون — عاقلان دانند هذیان جنون
ناله های درد من بگرفت طول — لاجرم انسان ظلوم است و جهول
ختم کن این باز آ را دیر شد — شمع افسرده گشت و سیر شد
لیکه جانم ز انتظارش سیر نی — صبر مهر این دل او سیری نی
گو هزاران سال باشم در طلب — من نگردم سیر و مانم خشک لب
گر تو گشتی سیر خانه خود برو — چون کنم من زانکه جان دارم گرو
هست جانم همچو مستسقی خراب — تشنگی نو و کهن بیند ز آب
با جنون خویش می گویم سخن — پیش من نقد است و پیش تو کهن

بازگرد ای دل ازین افسردگان — سرو جان و سرو دل چون مردگان

بازگرد و باز سوئے یار رو — باز سوی ذکر آن دلدار رو

میخورم صد زخم در سویش میروم — می برانندم بکویش میروم

باز می آیم بسویت اے پری — زانکه چون تو نیست کس در دلبری

میکشی ما را و مے آییم باز — تو برائے ناز و ما بهرِ نیاز

هر زمان بادا ترا حسنت فزون — ما و این دیوانگی ها و جنون

جان من ما در جنون خود خوشیم — پیش مردم گو میانِ آتشیم

لیک باید این قدر از دلبری — گاه گاهے سوی ما هم بنگری

کز بلائے زلف مجنونِ تو ایم — کشتهٔ از زخم شب خونِ تو ایم

پس چه کم گردد ز حسنت جانِ من — یک دم آخر گر نمائی رخ بمن

دربیان غلبهٔ حال عاشق

اضطرابِ عاشقانِ روئے تو — شور و غل دارد میانِ کوئے تو

من نه تنها ام درین غم مبتلا — یک جهان از عشق تو اندر بلا

شورش اندر عالمی افگندهٔ — بیخ صبر از جانِ ما بر کندهٔ

روز و شب این چرخ سرگردان تو
مهر و مه گوی خم چوگان تو

ابر از عشق تو گریان زار زار
رعد در شوق تو نالان بیقرار

باد جویان مر ترا شد کو بکو
همچو مجنونست پویان سو بسو

گل گریبان چاک از غمهای تو
شد پریشان سنبل از سودای تو

نرگس اندر باغ شد حیران تو
سبزه در صحراست سرگردان تو

ایستاده سرو اندر انتظار
لاله را صد داغ دل در کوهسار

بسکه سوسن جامه نیلی از غم است
وز فراق روز و شب در ماتم است

بوی از زلف تو دزدیده نسیم
بهر تسکین دل و حال سقیم

بلبلان را ناله از عشق تو خاست
قمریان را شور کوکو مر تراست

گشت پروانه ز شفقت جان فگن
شمع گریان زار زار اندر لگن

دیده‌ها مشتاق بهر ناز تو
گوشها محتاج بر آواز تو

روز و شب جانها طلبگار تو اند
هر زمان دلها خریدار تو اند

از تحیر روح را گم گشته هوش
نفسها از شوق در جوش و خروش

عقل سرگردان ز تدبیر وصال
شد ز بی صبری پراگنده خیال

فهم را از عاجزی ببریده پا
وهم در تدبیر پویان جابجا

وسوسه چون طفل این کن دان مکن
زندگی بی موت چون پیر هَمن

جمله عالم در هوای تست گم
ای مسیحا مرده‌گانرا گرد هم

من نه تنها شد فدای حسن تو
یک جهان آمد فدای حسن تو

من که باشم یک جهان زین رو چه شد
از تجلی‌های تو در شور شد

من نه تنها ام درین شور و فغان
هست غوغا از زمین تا آسمان

ملک ملکوت است سرگردانِ تو
لامکان نیز آمده حیرانِ تو

شرح مقام حیرت و مرتبه وراء الورا

تو که مطلوبی ورای قاصدان
دعوی وصلِ تو عینِ جهد دان

تو که موجودی و حق با صد مبین
ما همه معدوم اصلی بالیقین

باطنِ هر غیب ذاتِ تست بین
ظاهرِ هر عینِ هستی زین چنین

از خصائص آن صفاتِ ذاتِ تو
تو بتو اظهار موجوداتِ تو

از صفات و هم ز اسما در ظهور
شد هویدا صورتِ ظلمات و نور

سوی تو هرگز کسی را راه نیست
هیچ کس از کنه تو آگاه نیست

دم نزد از آگهی هرگز کسی
گشت در تیه تحیر گم بسی

او نه مطلق نے مقیّد بوده است ‌‌ ‌ هر کسے بر وہم ره پیموده است
پس چگونه راه یابی تو دریں ‌ ‌ ‌ هر چه بینی آں خیالِ خویش بیں
واصلِ خویشی نه واصل باحقی ‌ ‌ ‌ در خیالِ خود مقیّد مطلقی
هم طلب هم وصل را میداں خیال ‌ ‌ ‌ گم شدن راه است و باقی قیل وقال
چوں طلب سازم که پاکی از وصول ‌ ‌ ‌ ایں خیال و طمع من آمد فضول
غیر گم گشتن رهِ وصل تو نیست ‌ ‌ ‌ ای دلم در کوئ هوشیاری مایست
از طلب گم گشتن و از جستجو ‌ ‌ ‌ کس ندیده غیر زیں راه نکو

در آداب عبودیت

ایں همه دانم ولیکن صبر نی ‌ ‌ ‌ نے تو دارم هر زماں جانکندنی
در دلم چوں آفریدستی طلب ‌ ‌ ‌ از کرم مگذار ما را خشک لب
پس عطائ تست ایں سودائے من ‌ ‌ ‌ جذبِ تو شوقِ من و هیهائے من
چوں طلب دادی بمطلب هم رساں ‌ ‌ ‌ زانکه هستی چاره ساز بیکساں
کے بجهد ما شود وصلت وصول ‌ ‌ ‌ بلکه آں کس را که تو کردی قبول
پس ترا کس بے تو نتواں یافتن ‌ ‌ ‌ نیست جز هرزه خیالی بافتن

این دلِ سرگشته را فریادرس | چون توئی بیچارگان را دادرس
نیست یک لحظه شکیبائی مرا | سوزِ دل کرده است سودائی مرا

در عجز طلب خود

این چنین نادر ندیده هیچ کس | بهر عنقا جستجو دارد مگس
در تمنائے سلیماں مور لنگ | پشّه در شوقِ هما حیران و دنگ
ذرّه مشتاق است مر خورشید را | حسن خریداری کند ناهید را
قطره اندر شوق بحرِ قلزم است | از فراقِ بحرِ شوریده غم است
صبر نکند این دلِ مجنونِ من | هر زمان از دیده ریزد خونِ من
از پئے تو بیقرارم هر زمان | برد شوقِ تو ز من تاب و تواں
هم تو فرما بهرِ من تدبیرِ من | با که گویم چوں توئی تقدیرِ من
درد دادی هم دوائے من توئی | دیدهٔ کورم ضیائے من توئی
اِنّنی اُشغِفتُ مِن حُبِّ لدیک | اللہ اللہ مولعٌ قلبی الیک
من بدردِ تو بسی ام مبتلا | هست روئے نیک تو مارا دوا
آه و آهی می کنم من روز و شب | روز و شب را میگذارم در تعب

می نپرسی از کرم احوالِ من | وای بر جانِ من و بر حالِ من
زان تغافل که مجالِ ما تراست | جانِ بیچاره اسیرِ صد بلاست
تو رهینِ ناز و ما رهینِ قضا | نیست چاره جان ما را جز رضا
جانمن این نی بنیازی تا بکی | ما خمار آلودهٔ و تو مست می
روی خوبت دیدم افتادم بغم | ای عجب شد بهرِ من تریاق سم
گر نفرمائی بحالم مکرمت | بالیقین میدان که میرم در غمت
هستم از عمری اسیرِ دام تو | میرم و جان نادهم بر نام تو
چونکه از عمری منم بیمارِ تو | حسرتی دارم پئی دیدارِ تو
گر نه از رحمت به بینی سوی من | کم نه گردد هیچ های و هوی من
یک نظر سوی مریضِ خویش کن | بهرِ حق رحمی بر این درویش کن
باز آ و باز با من یار باش | راحتِ جانِ منِ بیمار باش
باز آ منت بجانِ من بنه | دادِ حسرتهای این خسته بده
خویش را با من دمی دمساز کن | خوی رحمت گیر و ترکِ ناز کن
از سرِ لطف و کرم ای نازنین | یکدمی سوی غریبان باز بین
کشتهٔ خنجرِ نازند این | ور جفا با مرگ دمسازند این

سوئے کوئے بسملان سیری بکن — وز زکوة حسن خود خیری بکن

حالِ ما بنگر وپرس از ما که چونست — نے تو جانِ خسته پامالِ جنونست

میزنی صد زخم دل انگه بری — سخت طراری تو اندر دلبری

میکشی خود باز می پرسی که کشت — جانِ من تا چند این خوئی درشت

شد مشبک سینهٔ ما زین الم — زار زارم روز وشب از درد وغم

پس علاجِ این دلِ مشتاق چیست — بهرِ من تدبیرِ اے عشّاق چیست

زانکه خوباں پنبه در گوشند سخت — رحم کلّی از دلِ شاں بر درخت

در بیان آنکه درد عشق پایانے ندارد وغیر از تسلیم ورضا چاره نیست

نیست پیدا بهر دردِ من دوا — وا دیارباه واغوثاه وا

نے بدل صبری که تا گیرد قرار — نے توانائی که آرد وصل یار

این عجب سوداست کزوی چاره نیست — کار جانباز نیست این اسطاره نیست

ماند التیم اول این چنین — سنگ آمد سخت آمد یارب این

نیست آساں غیر از فضلِ خدا — جاں بری زین وادئ کرب وبلا

صد ہزاراں عاشقاں جاں دادہ اند — بیدلاں مجبور سر بنہادہ اند

سر بکف در کوئے تو استادہ ایم — ہر چہ بادا باد ما آمادہ ایم

سیر ہستم از حیاتِ خویشتن — پیش تو آوردہ ام تیغ و کفن

با مرادِ ما بدہ یا جاں بگیر — تا بکے در نزع مانم من اسیر

دادنِ جاں پیش ما دشوار نیست — بل ز سر بازی مرا ہم عار نیست

چیست یک جاں من کنم صد جاں نثار — گر بدست آید بدینم وصل یار

کے پذیرد آنکہ مستغنی است او — صد جہاں را قیمتِ یک تارِ مُو

سخت مشکل آمد ایں یا ربِّ من — سخت دشوار است ایں یا ذوالمنن

ہیں بگو اے عقل تا من چوں کنم — یا بمیرم یا جگر را خوں کنم

ہیں بیا در سر بنہ تسلیم شو — بر رضائے دوست جاں را کن گرو

غیر تسلیم و رضا ایں چارہ نیست — نیست یک دل کاندریں رہ پارہ نیست

در بیان فنا و استغراق کہ چوں سالک بریں مقام رسد انکشاف عالم غیب میگردد

یا مگر تو سوئے استغراق رو — یا بکن در کوئے حیرت تاک و دو

تا رهد جانِ تو زین رنج و الم　　تا خلاصی آیدت از درد و غم
با تو گویم از رهِ دیگر نشان　　تا کنی حاصل از و مقصودِ جان
فکر کن گیرد خیالِ تو قرار　　ترک سازد عادت و رسمِ فرار
در وجودِ تو چو گم گردد خیال　　پس روی آنگاه برتر از مثال
حسِ را ای خوب اندر خواب کن　　سوئے بیرنگی تو فتحِ باب کن
همچو حیران کو نشد خفته مگر　　مثلِ خوابیده ز هر شے بےخبر
تا ز علمِ خویش کلّی گم شوی　　سوئے غیب الغیب پس آنگه روی
هم ز ظاهر هم ز باطن بےخبر　　جانت از هر دو جهان شد کور و کر
پس ز تو باقی نماند کنون نشان　　هستیٔ تو گشت گم در لامکان
این زمانِ جانِ تو رست از چند و چون　　روز و شب از وقت و ساعت شد برون
یافتی آرام از درد و الم　　رفت جان سوئے سکون از کرب و غم
بنگری رویائے صادق این زمان　　بر تو هم الهام آید بیگمان
روحِ پاکِ انبیاؑ و هم ملک　　منکشف گردد هم اسرارِ فلک
هست موقوفِ عنایت این تمام　　کے بجهدت کار تو گیرد نظام
رو بدرگاهِ خدا فریاد کن　　صد غم و صد گریه چون فرهاد کن

در مدح اولیاء اللہ رضی اللہ عنہم اجمعین

یا مدد جو تو ز خاصانِ خدا
زود اندر سایۂ پاکاں در آ

تا مدد یابی بمشکل ہائے خویش
مرہمند ایشاں پئے ہر سینہ ریش

اندریں عالم وجودِ پاکِ شاں
رحمتِ حق ہست بہر بیکساں

دادرس ہستند ہر مظلوم را
شاد گرداننده ہر مغموم را

مضطرب را باعثِ تسکین دل
موجبِ فرحت بہر غمگینِ دل

چہ عجب بر ما بر حمت بنگرند
از رحیمی چونکہ مسکیں پروَرند

فیضِ خاصانِ خدا دایم بود
بلکہ ہمچوں فیضِ حق قایم بود

ذات ایشاں را توفیضِ حق بہ بیں
دیدہ ام بسیار زاں دارم یقیں

التجا بجناب پیرو مرشد رحمۃ اللہ علیہ

ای ولیِ حق امامِ دینِ ما
پیرو سنت حق کند آئینِ ما

رحمت و رضوان یزداں صد ہزار
بر تو بادا تا قیامت بار بار

حبِ تو حبِ خدا آمد یقیں
گمرہاں را میکنی با حق قریں

دستگیری کن غلام خسته را / وه غلامی از وحل پا بسته را
آخر از تست این غلام بیکسی / عاجز و بیچاره و بس مفلسی
عیب ها دیده خریدی این غلام / شرم نام خویش کن پس ای همام
سالها در خدمتت چون بوده ام / در غلامی هات جان فرسوده ام
شرم کن که من بنامت زنده ام / از غلامانت کمینه بنده ام
بر تو آید مر اهانت این غلام / از کرم مگذار کارم ناتمام
رحم کن کاخر غلامانِ تو ایم / گر بد و ور نیک از آن تو ایم
رحمتی تو بهر ما از سوی حق / باش اکسیر این مس تیره ورق
ما مسِ تاریک و تو چون کیمیا / سوی مس ای کیمیای حق بیا
از مسی باکی ندارد کیمیا / مس را مس کی گذارد کیمیا
زر بکن این مس تیره را تمام / کیمیای کار ما مگذار خام

در مدح پیر خود رحمة الله علیه

خوشه چین خرمن پیریم ما / او کمانداست و چون تیریم ما
از غلامانِ کمینه او منم / در غلامی های او دم میزنم

جان من بادا فدائے پائے او | این همه سودا است از سودائے او
قطرهٔ از بحر فیضانِ وے ایم | ذرهٔ از مهر تابانِ وے ایم
چونکه او انداخت در جانم شرر | من ز سوزِ او شدم بے پا و سر
سوز من از سرّ سوزش رشحئ است | جان مفلس را از و صد شوکتی است
رشحئ از سرّ و سوزِ جانِ او | بر من آمد آمدم در هائے و هو
عمر من بگذشت و سودا ناتمام | از وے ایم هر انچه هستم پخته خام
تو مبین از من چنین غوغا و شور | میکند او در دلم صد گونه زور
من کجا و این چنین دیوانگی | یک نگاهش برد صد فرزانگی
جوشش اندر سینه ام او میزند | زان سبب جانم به غوغا می تند
این ز من نے بل ز سودائے وے است | شور و غوغایم ز غوغائے وے است

در تعریف حضرت مولانا روم رحمة الله علیه و ذکر بعضے شرح از کلام او

شد دلیلم نیز مولانائے روم | هادئ کشتئ ما همچون نجوم

چوں جلال الدین پیرِ معنوی ۔۔۔ طالباں را شد دلیل از مثنوی
رحمتِ حق بر روانِ پاکِ او ۔۔۔ ہم تحیّت ہا ز ما بر خاکِ او
بہر فیضِ دیگراں گفت او کلام ۔۔۔ تا نماند طالبے نے بہرہ خام
صد ہزاراں کس ادب آموختند ۔۔۔ روئے خود را ہمچو شمع افروختند
ہر کسے بر حسب استعداد خود ۔۔۔ یافتہ از قولِ پاکِ او رشد
بسط کردم بعض رمز از قولِ او ۔۔۔ اندریں اوراق گر بینی نکو
ہر یکے آموخت از او ستا فتی ۔۔۔ اندراں علم و ہنر شد موقنی
پس تو گوئی علم دزدی کردہ ۔۔۔ ایں چنیں فن از کجا آوردہ
ہر مرید از پیر خود ترتیب یافت ۔۔۔ جامۂ علم و ادب بر خویش یافت
جانِ من آموخت ہم ز اسرار او ۔۔۔ ہستم از عمرے چو اندر کارِ او

سببِ تالیفِ ابیات و عذرِ آں

چونکہ از عمرے رہینِ ایں غنم ۔۔۔ شد بدو مانوس زیں جان و تنم
گر کسے را دل بچیزے شد گرو ۔۔۔ ہر زماں باشد مگر ہمراہ او
خفتہ گردد بیند او را ہم بخواب ۔۔۔ ہم بہ بیداری کند با وی خطاب

چون پریشان گشتم و بے انتظام　　پس دریں شورش بدو کردم کلام

رو بمن آورد چون این اضطرار　　اختیارم کرد گوشه اختیار

عقل پنهان گشت و پیدا شد جنون　　هوش رفت و آمده وحشت برون

چون گرو شد عقل در دست جنون　　لاجرم آمد برون رازِ درون

بودم از عمری چو خاموش و صموت　　وحشتم بشکست این مهرِ سکوت

خموشیش بگذشت چون از حد فزون　　گشت طبعم همچو گردون بے سکون

پس خموشی عاجز آمد پیشِ او　　عقل ترسان شد ز خوفِ نیشِ او

شد ز سودا اسپ طبعم بے لجام　　غافل از زیر و زبر بنهاد گام

چونکه وحشت گشت غالب این زمان　　جاهلانه شد برون چندیں بیان

شعر گوئی کے مرادِ ماست این　　بلکه رفعِ غلبهٔ سوداست این

پس مرا معذور دار ای با ادب　　کس ز مجنون عقل جوید یا ادب

انچه از من هزل و هذیان و جنون　　از سرِ بیهودگی آمد برون

عفو کن ای خواجه زیں هزل و هذر　　چون کریمان بر سرِ من کن گذر

بلکه چون اهلِ وقار و چون کرام　　کن گذر بر لغو هایم اے همام

منفعل گشتم چو از درِ دهان　　رازِ دل بے قصد آمد بر زبان

نالہ کے آرد مریض از خویشتن | درد آید گویدش ہے بانگ زن
اینکہ گفتم آه درد من بدان | شرم از نالہ ندارد نیم جان
ہذل من میدان تو ہذیان مریض | میزند مجبور کوتاه و عریض
بے مراوش اینکہ گویندش زہے | بل بدفع درد می جوید رہی
کس پسندد یا بہ انکاری رود | ضبط از بیمار آہش کے شود
من نہ در خویش می دارم چنین | نے مرادم ز آه آمد آفرین
منکہ مجبورم ز دست این جنون | عقل و ہوشم شد ز افسونش زبون
چونکہ او دارد غلو در جان من | گفتم انشاد این قبیح و حسن
سیزدہ ۱۳۰۰ صد سال ہجرت بود چون | ریختہ از چشم من این سیل خون

در معنی آیت واللہ غالب علیٰ امرہ

بل قضا بر گردنم بنہاد تیغ | میکشد ما را بدین سو بے دریغ
چون قضا گیرد گریزاندی چہ سود | جز رضا پیش قضا چارہ نبود
کے گریزد او کہ در بند قضاست | ہرچہ خواہد خواجہ بندہ را رضاست
گر گریزم او گریبان مے ورد | در خمش باشم بہ نالہ آورد

راه راحت کے گذارد خود کسے — پا نهد مجبور بر خار و خسے
آه از راحت بزحمت میروم — در پریشانی و وحشت میروم
من نه از خود میروم او می کشد — با هزاران زور ایں سو می کشد
کس برغبت سوئے مردن کے رود — هاں مگر طوعاً و کرهاً مے رود
ذلّتِ خود کے کسے بر خود گزید — جانِ مجنوں از جنوں چاره ندید
میدرد جانرا گریباں دستِ غیب — میدوم من در پئے بیشک و ریب
می کشندم با چنیں زنجیر ها — بهرِ کشتن آه چوں نخچیر ها
در گلوئے جانِ من طوقِ تو نیست — از کسے بیں نے ز من ایں خود رویست
تو نه بینی آه آں زنجیرِ غیب — که کشد مارا سوئے خسران و خیب
می نه بگذارند تا یابم نجات — کی برغبت کس رود سوئے ممات
بهرِ قربانی ها بزکی خوش است — عاجز از قهرِ کشنده سرکش است
ناصحا از پند میگوئی سخن — غافلی از درد هم از حالِ من
تو همی گوئی که عقل ایں برفت — ایں نمیدانی که تقدیرم گرفت
تو همی گوئی که دیوانه شدی — از طریقِ عقل بیگانه شدی
بر تو آید آنچه بر من مے رود — آں زماں جانِ تو زیں آگه شود

پس مرا معذور داری آں زماں — چوں فتد جانِ تو ہم در امتحاں

ہاں سزاوارِ ملامت ہا منم — زانکہ پابند و اسیر ایں فنم

عاجزم از درد و غوغا میکنم — نالہائے سوزِ خود را میزنم

گر گرانی آیدت رو عفو کن — گوشِ خود کم نہ بسوئ ایں سخن

چوں ز دردِ عشق دوری دور باش — کارِ خود کن مغزِ خود را کم خراش

ما دریں دیوانگی شادیم شاد — بہر تو قبض است و بہرِ ما کشاد

پیش تو حزن است و پیشِ ما سرور — ہمچو سایہ بہرِ ما پیشت حرور

دور از حالِ تو ایں رنج و الم — رو مرا بگذار اندر درد و غم

تو سلامت باش و کارِ خویش کن — بہر مجنوناں رہا کن ایں سخن

گویم اکنوں من سخن با جانِ خویش — میزبانِ خویشم و مہمانِ خویش

من ز دردِ خویشتن دیوانہ ام — روز و شب زیں اندریں افسانہ ام

شد ز سوزش عشق چوں دارد غلو — کلّ عقلی کلّ فہمی نزایلہ

از جنوں ایں ناطقہ شد بے ادب — آہ چوں سودائیاں بکشاد لب

در خاتمہ

لیک از حد گرچه واویلا جنون — از هزاران لیک یک نامد برون
گوکه چندین شرح کرد و قصه خواند — لیک بی معنی چو بانگ طیر ماند
نالهائے ہمچو گنگی بے زبان — کرد لیکن شد نه زو حرفی بیان
بانگ کردم گنگ وش چندانکه من — گفتم و ناگفته ماند آخر سخن
سرّ جان کے آید آخر بر زبان — خود شود آگاه مرد زنده جان
اینچه اندر سینه بُد در سینه ماند — ناطقه هر چند اسپ خود جهاند
نالها کردم بسے لیکن چه سود — سرّ جان کے پرده از رخ برکشود
کرد ظاہر بیقراری ہائے خود — نالها رو آه و زاری ہائے خود
لیکه در آخر بحیرت گشت جفت — کس چه گوید زانچه می ناید بگفت
شرح آن چیزے که از گفتن برونست — دم زدن دردی ز آثار جنونست
عقل حیران است در اسرار او — جان شده مبهوت اندر کار او
نیست کس را بار در ایوان او — غیر حیرت جمله سرگردان او
عقل و علم و قیل و قال اندر سکوت — مابقی سبحان حیّ لا یموت
بس کنم دیگر نگویم زین کلام — زانکه نطق اینجاست عاجز والسّلام

تاریخ اتمام مثنوی ہذا روز جمعه تاریخ نهم ماه ربیع الاول سنه ۱۳۳۱ھ

مثنوی آة الجمال

بسم الله الرحمن الرحیم

ای سرّ ازل بگو تو چونی / وصفیکه کنم از آن برونی
از دیدهٔ عقلها نهانی / لیکن تو ز مهر تر عیانی
جز نام تو در جهان نشان نه / چون تو بجهان کسی عیان نه
چون جان که ز دیدها نهانست / وز ذات چو مهر در عیانست
با اینهمه قرب لیک دوری / پنهان تو ز شدّت ظهوری
ز ادراک و ز فهم ما برونی / در خویش نداشت که چونی
دل شیفته از تو جان شده دنگ / معلوم نشد که چونی ای شنگ
در روح زدی تو شعله چون طور / پیش تو چراغ عقل بی نور
آئی بسریر دل نشینی / خوش خوش بنشین که نازنینی
جان و دل ما فدای رویت / عمریست که دارم آرزویت
خندان گل باغ لایزالی / آرایش حسن و به جمالی
جان و دل ماست هست از تو / بل هستی ماست هست از تو

ز اندیشهٔ من تو سر برآری — طرفه صنمی عجب نگاری
آئینه ز حسن بر گزینی — در روی ز جمالِ خویش بینی
بینی رخ خود کنی فغانها — سرّ عجب است کار جانها
بر هر که ز حسنِ خود نمائی — یکبار ز هستیش ربائی
پنهان تو بصورتِ خیالی — دانم که تو عینِ هر جمالی
لیلی است نهان بشکل مجنون — یا صورتِ چون گرفت بیچون
آمر شده زیر امر پنهان — تنها همه ظاهر و نهان جان
تو بحری و فکر موجت آمد — تو شاه و خیالِ فوجت آمد
عکس رخِ تو هر انچه زاید — در آئینهٔ خیالم آید
پس این حرکت میان جانم — پنهان تو کنی و من عیانم
ذاتِ تو مرید و ما مرادیم — تو چون قلمی و ما سوادیم
تو نائی و ما چو نالهٔ نی — ای مبدء روی معاد هر شی
در من بدمی ز عشق خود دم — می نایٔ تو ام و یا که آدم
پیشم بهزار غمزه آئی — با شوکت و شان دلربائی
چون وادیٔ ایمن از درختی — یا طور بمنظر که سوخت رختی

روزی ز تحرّیم برآئی　　چوں کعبہ جمالِ خودنمائی

گاہے بکمال از یقینی　　گاہے ز جمال نازنینی

خوش آب لباس ہر کہ خواہی　　دانم بہ یقیں کہ بادشاہی

خواہی چو ز قرب خود کنی جود　　در عینِ یقیں شوی تو مشہود

بوئے تو بجز یقیں بنوید　　گر فکر ہزار سال پوید

در شکل یقیں بہ پیشم آئی　　زاں انس بروح و دل فزائی

دیوانہ کنی و مست سازی　　با جان شکستہ عشق بازی

جانم بفدائے غمزہ ات باد　　شادم بہوائے عشق تو شاد

ہر غمزۂ تو حیات جانست　　ہر عشوہ نشاط ایں روانست

ای راحتِ روح و نور جانم　　حسن تو تجلّیِ عیانم

آئی چو بدل سرور بخشی　　آئی چو بدیدہ نور بخشی

آئی بخیال شکل ستی　　بخشی بعدم ہزار ہستی

آئی چو بروح مست سازی　　بازی بدلم ہزار بازی

آئی چو ز راہ ایں دو گوشم　　چوں نغمہ بری مزار ہوشم

از دیدہ چو حسن چوں در آئی　　صد باب طرب بدل کشائی

ای سرّ وجود دلنوازی — وی مهر سپهر عشق بازی
تو جانی و یا حیات جانی — یا عمر بقا و جاودانی
تو خوبی حسن و جسم جانها — تو فرّ و شرف پئی روانها
تو علمی و ما ظلال اویم — تو روحی و ما خیال اویم
تو حسن و جمال و ما چو جسمیم — تو اصل وجود و ما چو اسمیم
تو مایهٔ بلبلی و مشفقی — معشوقی و عاشقی و عشقی
ای خوبی و حسن هر جمالی — وی جاه و جلال هر کمالی
ای دولت جان ما غریبان — وی بخت بلند بی نصیبان
ای رحمت عام وجود وافر — بر مومن و فاسق و بکافر
از سرّ تو جان کشاد دارد — در عشق تو صد مراد دارد
با عشق تو نسبت است جان را — چندانکه بود تن و روان را
جانم چو تن است و عشق جانست — عشق تو درون جان نهانست
جان آمده از برای عشق است — فرخنده هما هوای عشق است
شد خانهٔ تو هوای جانم — مخمور مشاهده ازانم
این گوهر بی بها درین گرد — افلاک ز خاک سر برآورد

از قوت باد گر در قصان — بالله که درین کسی است پنهان
پس اینهمه شورش و جنونم — از تست که من از آن زبونم
صد فتنه و صد جنون بجانست — در دست تو ام پس این از انست
از عشق تو پر جنون است جانم — شوریده سر و خراب از انم
پرسی از من بگو تو چونی — چون مست و خراب و پر جنونی
از عشق بپرس حال ایدوست — نی شرح زبان چو شرح خود اوست
نور تو چو آفتاب رخشان — ذات تو برای تست برهان
تو مهری و عقلها چو انجم — شد تابش نجم پیش خور گم
برقی چو ز عشق بر فروزد — زان خرمن عقل جمله سوزد
ای پرده در وقار جانم — وی راه زن قرار جانم
ای شعله زن دل فسرده — وی آب حیات جان مرده
ای عیسی روح عشق نامت — مست است جهان جان ز جامت
مست است روان ز بوی مستت — جام مستی است خود بدستت
از مستی تو چنانم امروز — کز غیر و ز خود ندانم امروز
گر فکر کنم بفکر نائی — کین خود تو توئی و یا که مائی

بیهوشم و غیر حیدرتم نه　　در عشق ز ننگ و غیرتم نه
عشق از همه ها فراغ بخشد　　دردی و غمی و داغ بخشد
چون حضرت عشق رخ نماید　　زنگار خیالها زداید
جز خویش نه غیر را گذارد　　فرصت ندهد که سر بخارد
ای از تو مرا فراغ کم باد　　بی یاد تو هستیم عدم باد
چون سوی تو یکدمی شتابم　　از عمر نصیب خویش یابم
ای طایرِ قدس از کجائی　　حکمت چه بود به تنگنائی
تو جانی و از دگر جهانی　　سیمرغ فزای لامکانی
از غیب بدین جهان رسیدی　　در ملک ز لامکان رسیدی
ای غیب درین جهان تو چونی　　آمیخته همچو با دو گونی
با وسعتِ خود تو چون به تنگی　　بیرنگی و در میان رنگی
در سینهٔ تنگ چون به گنجی　　خورشیدی و در میان کنجی
این کنج خراب از تو آباد　　ای طایرِ قدس دائما باد
شهباز شکار دستِ شاهی　　ای از چه درین شکارگاهی
دلهای شهان شکار سازی　　قربان به بازیت چه بازی

جان و دل ما شکار تو باد — میمون و مبارک است صیاد
چون مرغ دلم شکار کردی — یک درد مرا هزار کردی
ای از تو فغان بجانم افتاد — شد ملک وجود از تو برباد
غوغاست بملکت وجودم — تا آمدهٔ تو در شهودم
ستیم چو تو به پیش مائی — پستیم زما چو در خفائی
فرخنده دمی که ما تو باشی — از مائی ما نه دل خراشی
آئی سوی من شوم مسلمان — گبرم چو ز من شوی تو پنهان
آئینم همه انچه تو بخواهی — الهی و بارگاه لاهی
در دست تو جان چو گوی چوگان — هر سو که تو خواهیش همی ران
چون پیش منی بخویش شادیم — پنهان چو شوی همه کسادیم
بی روی خوشت تو ناصبورم — ای مایهٔ هستی و سرورم
از طالب خود حجاب کم کن — پیش آ و وجود من عدم کن
زین سوختهٔ حجاب تا چند — عمریست که هستم آرزومند
یکبار ز رخ نقاب بردار — مستانه برم درآ ببازار
چون من ز شراب عشق مستم — خود شیشهٔ ننگ را شکستم

خفتیم هنوز ننگ و غم ورد ‌‌ ‌‌ ‌‌ با دیده چو جوی و رنگ رخ زرد
خود دست زنان و پائے کوبان ‌‌ ‌‌ ‌‌ با نعره و هائے و هوئے مستان
از عشق تو غلغل و فغانها ‌‌ ‌‌ ‌‌ آریم ز دل سوئے زبانها
حاشا لله نه شرم دارم ‌‌ ‌‌ ‌‌ زین رقص چو یار گشت یارم
مطرب بنواز نغمه امروز ‌‌ ‌‌ ‌‌ کز دلبرِ ماست بخت پیروز
ساقی قدحے دگر مدد کن ‌‌ ‌‌ ‌‌ زاں مست و خراب تا ابد کن
چوں عکس بمی ز رخ نمودی ‌‌ ‌‌ ‌‌ جان و دل ما ازاں ربودی
چوں من نشوم فدایت ای دوست ‌‌ ‌‌ ‌‌ دارد دلِ من هوایت ای دوست
شوق است مرا بپائے ساقی ‌‌ ‌‌ ‌‌ سازیم نثار عمر باقی
ایں ملک وجودِ ملک تو باد ‌‌ ‌‌ ‌‌ از عشق تو روح باد آباد
جای تو درونِ جانِ من باد ‌‌ ‌‌ ‌‌ تو جانی و جانِ من چو تن باد
از عشق تو سینه ام چمن باد ‌‌ ‌‌ ‌‌ مهرِ تو دوائے درد من باد
جز عشق تو هیچ غم مبادا ‌‌ ‌‌ ‌‌ مهرِ تو ز سینه کم مبادا
از سرِ تو سینه ام چو باغ است ‌‌ ‌‌ ‌‌ عشقِ تو چمن بود نه داغ است
شادان بکمند یار اسیریم ‌‌ ‌‌ ‌‌ میریم ز غم ولی امیریم

احمدؔ چو گدائے کوئے یارم
فخر است مرا کہ شہریارم

از گرد رہت مرا کفن باد
داغ تو چراغ گور من باد

تمت بالخیر

مثنوی مکالمۂ لیلیٰ و مجنوں

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بشنو از من ای حریف رازداں
اندکے از ماجرائے درد جاں

با تو گویم شرح جور آں نگار
با دل پُر درد و چشم اشکبار

چشم می پوشد ز حال زار من
عزم دارد از پئے آزار من

دیدہ گریاں سینہ بریانم ازاں
روز و شب چوں شمع سوزانم ازاں

کرد اندر پنجۂ عشقم اسیر
شحنۂ بے درد و خونی سخت گیر

بیکسی ما و ایں جان حزیں
تیغ در دست است عشق اندر کمیں

آہ با من عشق بازی می کند
بہر قتلم ترکتازی می کند

بہر خونریزی ما بستہ کمر
در چہ جرمیم اے خدائے دادگر

نیست جرمم ما بجز مہر و وفا
ہست در جلدوی آں جور و جفا

در هلاکِ ما چه اندیشیده است — صید لاغرام چه در من دیده است

چشمِ من میریزد از اندیشه خوں — دستگیرم باش ای جوشِ جنوں

از من ایں اندیشهٔ جاں دور کن — از شرابِ عشق او مخمور کن

تا رہم از عقل دور اندیش من — تا شوم فارغ ز نوش و نیش من

جاں برافشانم به پائے آں نگار — خورم ورقصاں روم تا پائے دار

سوئے مسلخ تا روم از پائے خویش — در بغل تیغ و کفن آیم به پیش

زانکه اندر عشق هر دم مردن است — نیست مردن بلکه بازی بردن است

بوده ام من چونکه اندر عشق خام — ناله آمد بر لبِ من از مقام

از تنگ ظرفی مرا چاره نبود — تا بدیں گفتن دہانم بر کشود

میزند از لطمه میگوید خموش — کم کن ای خام از کمیں جوبرم خروش

سینه تنگم ز اں زبانم بر کشود — گشت ظاهر از من ایں گفت و شنود

لیکه میگویم برمز دیگراں — با حریفاں راز اندرون نہاں

تا برد جز مردِ عاقل ہوشیار — آه سرد و رنگ زرد و ہم حالِ زار

کیں فغان و نالهٔ من بهر چیست — رازِ من در سینهٔ من مختفی است

ظاهر است از ناله بیماریِ من — رازِ من پیدا است از زاریِ من

چون مغنی من نوائے میزنم ‌ ‌ ‌ نالها بهر لقائے میزنم

کاندرین الحان پنهان روزن است ‌ ‌ ‌ راه زان روزن بجانان من است

تا ازان روزن به بینم روی دوست ‌ ‌ ‌ که مراد جان مشتاق من اوست

ذکر خوبان راحت جان است ازین ‌ ‌ ‌ روح یابد که همیگردد قرین

پیش عاشق یاد یار آمد مراد ‌ ‌ ‌ زین سماع صوفیان دارد گشاد

جان صوفی زنغمه از بانگ سرود ‌ ‌ ‌ سوے جانان زان نوا روزن گشود

ذکر خوبان روح را ے پرورد ‌ ‌ ‌ لحن خوش زین پرده دل می زند

پس ازین پرده حکایت میکنم ‌ ‌ ‌ من جفا اینش شکایت می کنم

روزی از بهر تفرج در بهار ‌ ‌ ‌ بود لیلی بر سر ناقه سوار

شد به صحرا ناقه لیلی روان ‌ ‌ ‌ در پیش مجنون برهنه پا دوان

رفت در باغی که بد رشک ارم ‌ ‌ ‌ شد خرامان در چمن آن محترم

گفت ای مجنون تو نیز اینجا بیا ‌ ‌ ‌ چشم را بر حسن گلها بر گشا

بنگر اندر نازنینان چمن ‌ ‌ ‌ در گل و در لاله و سرو و سمن

تا به بینی صنعت الله را ‌ ‌ ‌ تا ازین لشکر شناسی شاه را

چون بهم رفتند شان در بوستان ‌ ‌ ‌ گفت با مجنون بناز آن دلستان

کای تو اندر عاشقی پیر کهن
هستی اندر عشق مرد ممتحن

تو چه مستسقی و خوبان همچو آب
کم نگردد هیچ گاهت اضطراب

نیست سیری مر ترا خود زین جنون
هر زمان عشق تو می گردد فزون

سیر نبود از حسینان جان تو
حسن آمد کعبهٔ ایمان تو

همچو مومن کز عبادت سیر نیست
طاعت صد ساله نزدش اندکیست

روز افزون می شود سودای عشق
کم نگردد هیچ گه دریای عشق

آفتاب عشق نپذیرد زوال
فارغ آمد از هبوط و از وبال

عشق نبود کهنه هرگز تا ابد
کرد پیدا عشق را تازه صمد

خود درخت عشق را نبود خزان
دائما این پیر عشق آمد جوان

بل جوان بخت است چون دُرّ خوش آب
پیر صد ساله ز عشق اندر شباب

طینتش با عشق حق کرده خمیر
در هزاران سال نبود عشق پیر

بس تو اندر عشق من غم می کشی
تلخی درد و بلا را می چشی

هر زمان خوار و پریشان و خراب
سینه سوزان داری و دیده پرآب

نے ترا باشد ز حال خود خبر
بے خور و بے خواب گردان دربدر

در هوای من ز تو آرام رفت
وز دل تو فکر ننگ و نام رفت

وفیانه فکر تعلیمت کنم	زنگ غم ها را ز جانت برکنم
دکن از ما که نادر حکمت است	تا رود از تو هر آنچه زحمت است
نمدین مسلک اگر پا را نهی	از تعیّن وز تقیّد وارهی
ین کسان تو هر کرا بینی حسین	در خیالِ خویش دان لیلی است این
ود مراد از حسن باشدنی که جسم	دان که این جسم را لیلی است اسم
سن اندر ذات نفسِ واحد است	روشن از وی این همه خال و خد است
نبسط شد حسن بر اجسادِ ها	نور واحد بود بر افرادِ ها
یش خود بنهی گر آیینه و صد	خود نماید هم بقدرِ آن عدد
ذاتِ حق واحد صفت ها بیشمار	بیند عارف آن یکے را در هزار
پس تو هم این راه رو بنمودمت	عقدهٔ مشکل ترا بگشودمت
از فراقِ من اگر باشی زحیر	هر حسینی را بجائے من بگیر
پس محبت کن به او بر جائے من	تا رهد جانت ازین درد و محن
همچو من او را شمر محبوب خویش	در تمامی کار دان مطلوب خویش
فکر گرد آری اگر چندین چنین	زین توهّم داروی سوئے یقین
پیش مردم حسن من چندان نبود	لیک عقلت گم شده و همت ربود

تا چرا افتادی درین رنج و ملال | که حیات تو شده بر تو وبال

بستهٔ از حسن من چندان خیال | کز هجوم غم شدی همچون هلال

زین تصور مشکلت آسان شود | چند گه فکر تو گر پنهان شود

وارهی از درد و باشی شادکام | فارغ و آزاد زین رنج مدام

داد مجنون بس ظریفانه جواب | ای دل آرامم ترا رائے ثواب

از کلامت مشکلم حل میشود | کز تصور عشق مبدل میشود

گفت قربانت شوم ای جان جاں | آشکارا کرده سر نهاں

من چو شاگردم مرا تو اوستا | خود بکن تا همچناں آرم بجا

تا بیاموزم هر آنچه تو کنی | تا رود از جان من ایں کودنی

اوستاد آورد نخستیں بر زباں | بعد ازاں شاگرد را گوید بخواں

ایں سبق را خود تو اول یاد کن | بعد ازاں از بهر من ارشاد کن

بر من عاشق باش و معشوقم بداں | تا بکام دل شوم من کامراں

چوں تو ایں اندیشه خود قایم کنی | بیخ درد من ز جانم بر کنی

زیں تصور جان من بکشاید راه | تا رود پایم به فرق مهر و ماه

بگذرم از فخر [illegible] | وارهم من تن تیرگی و روشنی

عمرہا شد کز غمت خوں میخورم — از ہجومِ عشق جامہ میدرم
درد می یابد کشائش کار من — دفع گردد جملگی آزار من
خوش چنیں باشد اگر زینساں کنی — جملہ مشکلہای من آساں کنی
وصل من خواہی و مشتاقم شوی — ہمچو من اندر پئے من تو دوی
در دلِ خود آرزوے من کنی — عاشقانہ جستجوی من کنی
بر بساطِ قرب مہمانم کنی — بر سریرِ نازِ سلطانم کنی
زاری و الحاح و لابہ جاں کنی — انچہ عاشق میکند با من کنی
گفت لیلی نیست ممکن اے فضول — تا کہ عشق تو کند در من حلول
من کہ معشوقم چساں عاشق شوم — فارغم زیں درد چوں ہر سو دوم
حق مرا داد است ایں حسن و جمال — از ورای قوتم ہست ایں کمال
چوں ترا از عشق پیشہ بودہ است — سالہا جانت دریں فرسودہ است
از برای حسن خود جاں میدہی — شہرۂ خلقاں شدی در ابلہی
گفت مجنوں ایں سخن از بہرِ چیست — ایں چنیں گفتن نہ خود از زیرکی است
تو نمیدانی کہ عشقِ فتنہ گر — می برد از آدمی عقل و ہنر
خود بشر مجبور میگردد ازو — رہن گردد عقل و جاں در دست او

تا بجانِ انبیا ہم کرد اثر ۔ پس چہ باشد قوّتِ دیگر بشر

سرورِ عالم محمد مصطفےٰ ۔ با ہمہ عرفان آں نور و صفا

اندر عشقِ عائشہ مجبور بود ۔ از چنیں علم او مگر مستور بود

با تمامی عدل با ازواج خویش ۔ بود عشقِ عائشہ از جملہ بیش

تا چہ آمد پیش داؤدِ نبی ۔ ہادیٔ برنا و ہر پیر و صبی

با چنیں فہم و فراست ہم کیا ۔ دل ربودش زن کہ بود از اوریا

ہمچنیں تو در دلم بہ نشستہ ۔ پائی من در زلف خود بربستۂ

چونکہ عینِ حسن من دانم ترا ۔ پس بگو بندم تصور من چرا

در حقیقت ہر مقیّد مطلق است ۔ گفت نتوانم کہ اسرارِ حق است

حق خبر داد است خود اندر نبی ۔ کہ منم نورِ ہمہ ارض و سما

دانہ ہر ژالہ عینِ آب بود ۔ ہست سنگی لیک در چشم جحود

چوں خیالی کہ زجاں پیدا شود ۔ اندرونِ جاں بہر سوی دود

باز جاں ادراک آرد کان درست ۔ در حقیقت ناظر و منظور اوست

ایں تجلی ہا بود از عینِ ذات ۔ ذات ظاہر آمدہ اندر صفات

واں صفت بر شکلِ افعال آمدہ ۔ تا موالیدِ ثلثہ سر زدہ

لاجرم چاره نبود از مدح و ذم
من به عشقت گشته ام مجنون لقب
عشق تو حق در دلم بنهاده است
قوت من نیست این فعل حق است
عشق را حق بر سرم بگماشته
فعل او را بوده ام من منفعل
هستی من چیست یارب چیستم
خواستم هر چند تا یابم نجات
پس کرا یارا که سر تابد ازو
عشق آمد از ازل سلطان جان
جان من بودست در دستش اسیر
پس مرا بگذار اندر حال من
میروم بر وی هر آنچه حق نوشت
پیش قدرت لب به بند و دم مزن
عین حکمت دان هر آنچه آرد حکیم

چونکه لطف و قهر هر دو شد بهم
زین لقب من نیستم اندر لقب
از هوای خویش این دل ساده است
قهر فعل او بدلها مطلق است
سر نهادم حکم او پنداشته
گشته ام از هستی خویشم خجل
دم زنم با خود که گویم کیستم
لیکه جهد من همه شد تبه تاب
جان دوان چو گوی پیش حکم او
گوی وش جان زیر حکم صولجان
چاکرم او را و او ما را امیر
بر مشیت کار آمد نی به فن
گشته ما را آنچنان طبع و سرشت
خود حکیم است آن خدای ذو المنن
تو ندانی او بدان باشد علیم

نامه بر نام محمد شد تمام — بر جمالِ روح افزایش سلام

کم کسے شد محرم اسرارِ او — جمله عالم پرتو انوارِ او

یا رسول الله مهمانِ توایم — ریزه چینِ سفرهٔ خوان توایم

از توایم ارچه غلامِ ناکسیم — عاجز و نے مایهٔ و بس مفلسیم

لقمهٔ هم سوی ما پرتاب کن — این سگان را سیر و هم سیراب کن

ناکسان و بے‌کسان را کس توئی — سوی تو آئیم ما را بس توئی

عفو کن بر ما جرائم اے جواد — ز آفرینش ذات تو آمد مراد

چون تو هستی رحمة للعالمین — سوی ما تیره درونان نیز بین

کن ز رحمت سوی ما هم یک نظر — تا بدادِ خود رسم اے دادگر

ما زیان کاریم ما را دادرس — از تو فریاد است ای فریادرس

ز احمد مسکیں بتو باده سلام
بر تو و بر آل و اصحابت تمام

فقط

قصیدہ

مراۃ الحقیقت

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مطلع

ازل سے حسن اُسکا پردہ در ہے | کرے کیا عشق جو شوریدہ سر ہے

ایضاً

جمالِ مہر سے خیرہ نظر ہے | وہ اپنے نور میں خود مستتر ہے

ایضاً

غرورِ حسن گو بیداد پر ہے | محبت اُس کی لیکن داد گر ہے

ایضاً

پری پیکر کوئی پیشِ نظر ہے | جنوں سے جسکے دل زیر و زبر ہے

ایضاً

محبت میں وہ اپنی مستتر ہے | دلِ پُر درد اُس دلبر کا گھر ہے

ایضاً

اُسی کے نور سے روشن نظر ہے
مرے آئینہ میں عکسِ قمر ہے

ایضاً

وہاں وہ حسن پنہاں جلوہ گر ہے
یہاں شوقِ محبت پردہ در ہے

ہوا ہے حسن لیلیٰ جانِ مجنوں
پری شکلِ جنوں میں مستتر ہے

محرّکِ حسن ہے میری جنوں کا
ہوا ہے جیسے جنبش میں شجر ہے

ہمارا عشق ہے بادِ بہاری
اُسی سے گلشنِ دل سبز و تر ہے

ہے اُس کے حسن کا آئینہ عاشق
اسی میں عکس اُس کا جلوہ گر ہے

جنوں سے مجکو ہو کیونکر رہائی
کہ ایک حسنِ پری پیشِ نظر ہے

کسی سے کب چھپا رازِ محبّت
مزاجِ عشق خود ہی پردہ در ہے

جو اُن کا حسن بے پردہ نہ دیکھا
مچایا عشق نے کیوں شور و شر ہے

ہمارا عشق ہے سایہ پری کا
یہ ساری ہائے و ہو اُس کا اثر ہے

گمانی ہے پری ہستی آدم
کب اُس سے کم یہ عشقِ فتنہ گر ہے

وہ موجود اور وجود اپنا ہے موہوم
وہی عشق اب یہاں شکلِ بشر ہے

لباسِ عشق میں مستور ہے حسن
بدن میں جان جیسے مستتر ہے

ان آئینوں میں جھلکا حسن اُس کا
یہ شوق خود نمائی کا اثر ہے

میں آئینہ کہوں یا نور خورشید
کہ اُس کی شان با صد کرّ و فر ہے

یہ غوغا ہے جہاں میں سب اُسی کا
جسے دیکھو وہ ایک شوریدہ سر ہے

قیامت چیز ہے وہ حسن اُس کا
کہ جس سے سب جہاں زیر و زبر ہے

غزل

جمال اُس کا مرا نور نظر ہے
اُسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے

مرا یہ خرمن ہستی جلا دے
ارے او برق حسن اب تو کدھر ہے

میرے دل میں میری آنکھوں میں آ بیٹھ
کہ تو جان جہاں نور نظر ہے

محبت ہو تیری یا تو ہو دل میں
یہاں اب دوسرے کا کب گذر ہے

تو اس خلوت سرائے دل میں آ بیٹھ
تیرا ہی جان جاں یہ خاص گھر ہے

دماغ اپنا بسا ہے اُس کی بُو سے
کسی گل کی ہم کو کب خبر ہے

اگر دل نے نہیں دیکھا کسی کو
تو مضطر بے سبب کیوں اسقدر ہے

پری پنہاں ہے پردہ میں حیا سے
جنوں میری حیا کا پردہ در ہے

ہوا شوقِ لقا احمدؐ کو جب سے
تڑپتا مرغ دل بے بال و پر ہے

دلِ پُر درد جو رہتا ہے بے چین
محبت کا کسی کی یہ اثر ہے

دیا مجنوں نے بوسہ پائے سگ کو
کہ اس کا کوئے لیلےٰ میں گذر ہے

وہ ہی محبوب جس میں بو ہو تیری
مشامِ جاں میں الفت مستتر ہے

تو ہی وہ جان جسکی جاں ہی جا
تو ہی وہ نور جس کا آنکھ گھر ہے

دل و دیدہ ہیں تجھ سے دونوں آباد
سرورِ دل ہی اور نورِ نظر ہے

نشاں ہی عشق حسنِ بے نشاں کا
نشاں میں بے نشانی مستتر ہے

نشیمن لامکاں ہی مرغ دل کا
یہ قالب اُس کا گویا عکس پر ہے

ہوا ہے وہ مجاز عین حقیقت
حقیقت کی طرف جو راہبر ہے

خیالِ غیر حق ہی نیش کژدم
رگِ جاں کو وہ مثل نیشتر ہے

عجب دار الاماں ہے یہ محبت
تمامی آفتوں کی ایک سپر ہے

خیالِ ماہرو ہی دل میں مہماں
منور جان کا آج اُس سے گھر ہے

خیالِ یار میں عاشق ہے فانی
بقا اُس کی اسی میں مستتر ہے

کسی کو بھی کوئی جاناں میں ہو کیا دخل
وہاں پر سرفروشوں کا گذر ہے

مگر بازارِ جاں ہے اُن کا کوچہ
جدھر دیکھو متاعِ جان و سر ہے

نہ ہو کیوں جانِ عاشق محوِ دلبر
کہ ہر دم دل کی وہ پیش نظر ہے

دل و دیدہ میں ہے ایسا بسا وہ	کہ جیسے آنکھ میں نورِ نظر ہے
سوا اُس کے میں دیکھوں کیا کیسکو	وہی اس آنکھ کا نورِ نظر ہے

غزل

جمالِ یار ہر سو جلوہ گر ہے	وہی دل میں وہی نورِ نظر ہے
محبت نے مجھے مجنوں بنایا	مرا دل غیرتِ لیلیٰ کا گھر ہے
بسا دل میں وہ آکر صورتِ عشق	سمایا آنکھ میں مثلِ نظر ہے
مری ہستی حباب اور وہ ہی دریا	مرا دل ہے صدف اور وہ گہر ہے
ہماری بیکلی کو کون جانے	کسی کے درد کی کسکو خبر ہے
مری ہستی میں ایسا ہی وہ پنہاں	کہ جیسے رات میں نورِ سحر ہے
ہے اُس کا حسن عینِ ہستیِ عشق	کہ جیسے مہر ہستی شمر ہے
نہالِ عشق کو بے حق نہ سمجھو	وہ ایک وادیِ ایمن کا شجر ہے

خبر دیتا ہے خورشیدِ احد کی
جمالِ احمدی نورِ سحر ہے

مطلع

وہ خورشید تجلّی جلوہ گر ہے
شعاعِ حسن سے خیرہ نظر ہے

ایضاً

جمالِ اُس کا جو نورِ ہر نظر ہے
اُسی کے نور سے روشن بصر ہے

جمالِ اُس کا بروں از حدو تعریف
وہ کب محتاج توصیفِ بشر ہے

نگہہ کیونکر کرے تعریف خورشید
کہ اُس کی دید سے خیرہ نظر ہے

چھپا ہے نور میں اپنے وہ ایسا
کہ چشمِ مدرکہ افگندہ سر ہے

وہی حامد وہی محمود اپنا
اُسی کی حمد اُس سے خوب تر ہے

کرے ممکن وہ کیا واجب کی تعریف
کہ عقلِ حادث اس جا خیرہ سر ہے

وہ ذاتِ محض اور وہ ہستیٔ صرف
کہ بے مثل و نظیر و پاک تر ہے

بایں نزہت ظہور اُس کا ہے بیحد
بانواع تجلّی جلوہ گر ہے

وہ ہیں چند آئینہ با چند الوان
ہر ایک خورشید کی پیشِ نظر ہے

جمالِ مہر ہر اک آئینہ میں
برنگِ آب آگینہ جلوہ گر ہے

ہے اپنی ذات میں خورشید واحد
ہر آئینہ میں عکس اُس کا دگر ہے

حقیقت سب کی ہی بیشک وہ ہستی
اُسی ہستی سے عالم جلوہ گر ہے

ہی مظہر اُس کی ہر شئے اور وہ باطن
تمامی خلق کا جو خشک و تر ہے

ہی اُس سے ہر وجود اور اُس پر قائم
یہ جو ارض و سما جن و بشر ہے

غلط ہے یہ کہ ہے ہستی مُطلق
وجود اشیا کا اپنی ذات پر ہے

جو ظاہر ہے اُسی سے ہی نمایاں
کہ جو باطن ہے اُس سے مستتر ہے

اُسی ہستی سے ہی ہستیٔ عالم
وجود ان سب کا قائم ذات پر ہے

بانواع تجلّی ہے جو اظہار
تو چشم بدر کہ بھی کور و کر ہے

کرے ادراک حادث جو وہ حادث
کہ حادث خود ہے حادث کی نظر ہے

نہ اُس کی کنہ کو یہ عقل پہنچے
خرد از خویش رفتہ خیرہ سر ہے

ہے سریاں اُس کا ذاتِ جملہ شے میں
احاطہ اُس کا سو جو ذات پر ہے

وجود اُس کا ہی عینِ ذات عالم
تمام اعیان میں وہ جلوہ گر ہے

ان اشیاء کا تعقل علم حق میں
یہی اعیان ثابت مشتہر ہے

حقیقت میں ہی علمِ حق کا سایہ
یہ اظہار و بطوں میں جسقدر ہے

ظہور اپنے سے اول جملہ عالم
اُسی کی ذات میں بس مستتر ہے

یہ عینِ ذات تھا ما قبل اُس کے
کہ جس کا نام عالم مشتہر ہے

یہاں پر حق ہے عینِ ذات عالم
وہاں پر خلق حق میں مستتر ہے

ظہورِ ذاتِ حق ہی جملہ اشیا
بطون اُن کا تو ہی بذات پر ہے

یہی ثابت ہی نزدِ اہلِ تحقیق ۔ کہ اول جوکہ ادراکِ بصر ہے
ہر ایک شے میں جو دیکھو وقت ادراک ۔ وہی ہستیٔ مطلق جلوہ گر ہے
وجودِ شے اُسی کے واسطے سے ۔ نظر بازی میں منظورِ نظر ہے
بہ مثلِ نور در الوان و اشکال ۔ وہ اول درج ادراکِ بصر ہے
پھر اُس کے واسطے سے جرم اشیار ۔ جو دیکھو تو محیط اُن پر نظر ہے

مطلع

برنگِ حسن ہر سو جلوہ گر ہے ۔ بہ شکلِ عشق خود ہی پردہ در ہے

ایضاً

کمالِ حسن عاشق معشوق پر ہے ۔ کہ وہ آئینہ ہے اُس پر نظر ہے
وہ خود مشتاق آئینہ کا تھا حسن ۔ تماشا اپنا منظورِ نظر ہے
نہیں ممکن کوئی دیکھے رخ اپنا ۔ کہ اپنی آنکھ سے رخ مستتر ہے
تو رغبت آئینہ کی پیش آئے ۔ موانع دید کا وہ پردہ در ہے
نہ آئینہ ہو جامع ہر صفت کا ۔ عیاں اُس پر ہو جو کچھ مستتر ہے
تمامی شان کا ہو وہ نمونہ ۔ کہ عکسِ حسن اُس میں جلوہ گر ہے

جہاں کو اُس نے اک صورت بنایا ‌ ‌ ‌ مگر بے روح کی وہ ایک صور ہے
جلا اُس میں تماشے کی نہ تھی کچھ ‌ ‌ ‌ صفائی کی جگہ گویا کدر ہے
تمامی امر کا مرجع ہے وہ ذات ‌ ‌ ‌ اُسی کی سب قضا ہے اور قدر ہے
اُسی سے ہی ہدایت اور نہایت ‌ ‌ ‌ اُسی سے یہ معادِ خیر و شر ہے
پھر آدم کو ایک آئینہ بنایا ‌ ‌ ‌ اُسی کا عکس اُس میں جلوہ گر ہے
بنا وہ خلق میں اک روحِ عالم ‌ ‌ ‌ جہاں اُس کا مثالِ پا و سر ہے
ملک گویا ہیں ایک اعضا جسمی ‌ ‌ ‌ کہ جیسے جسم میں سمع و بصر ہے
تمامی جمع کونی و الٰہی ‌ ‌ ‌ ہو شامل جس کی وہ ذاتِ بشر ہے
بنا حق کا خلیفہ اس لیے وہ ‌ ‌ ‌ صفت حق کی سب اُسمیں جلوہ گر ہے
یہ جمعیت خلیفہ کا ہے خلعت ‌ ‌ ‌ یہ خاص انعام حق انسان پہ ہے
ہوا جامع تمامی کون و حق کا ‌ ‌ ‌ بنا موصوف دونوں کا بشر ہے
یہ دونوں یدِ قدرت ہیں خدا کے ‌ ‌ ‌ خمیر اُس کا اُسی کے ہاتھ پر ہے
کہا اُس نے تری سمع و بصر ہوں ‌ ‌ ‌ مجھی سے تیری جنبش سر بسر ہے
یہ مجموعی ظہور اُس کا ہے ایسا ‌ ‌ ‌ نہ مثل اُس کے کوئی شانِ دگر ہے
بجز آدم ہوا فائز نہ کوئی ‌ ‌ ‌ پھر اُس منصب پہ جس پہ یہ بشر ہے

خلیفہ متجلی ہے نورِ حق سے — کہ جیسے مہر سے تاباں قمر ہے
جوارح کو مدد ہے روح سے سب — خیال و علم جو سمع و بصر ہے

مطلع

منور اُس سے سب عقل و ہنر ہے — یہ سب قائم اُسی کی ذات پر ہے

ایضاً

صفت کا نور یہ سب جلوہ گر ہے — کہ روشن جس سے یہ قلبِ بشر ہے
ہو جیسے شمع سے فانوس روشن — خیال اُس نور سے یوں جلوہ گر ہے
خیال آلہ ہے وصفِ نور کا یوں — ہوا کا جس طرح آلہ شجر ہے
ترے دلکو عطا کرتا ہے جو غیب — خیال اُس چیز کی لاتا خبر ہے
جہانِ غیب سے سوئے شہادت — یہی قاصد یہی پیغامبر ہے
خدا سے جسقدر ہے وحی و الہام — خیال اُس علم کو لاتا ادہر ہے
درختِ علمِ حق ہی اور جہاں میں — خدا کے علم کا سایہ بشر ہے
جیسے رویائے صادق ہو اور الہام — وہ سالک محوِ حق میں بیشتر ہے
نثارِ حق ہے جملہ وقت صوفی — وہ حظِّ وقت و حق ہی بہرہ ور ہے

بڑی دولت ہے استغراق حق میں — کہ وہاں جز حق نہ اوصاف بشر ہے
مبرّا ہو اگر دل وسوسے سے — تو خواب صادقہ آتا نظر ہے
دل صافی ہے گویا لوح محفوظ — جمال غیب اُس میں جلوہ گر ہے
وجود آدمی ہے سرّ ایزد — اور ایک اسرار حق جان بشر ہے
حجاب اُٹھ جائے گر جان بشر سے — تو عیسیٰ دم ہر اک جان بشر ہے
منور ہے جو دل انوار حق سے — یہ سب زیبا اُسی کی ذات پر ہے
مجلّی اُس کی ہیں شکل خیالات — منور اُس کی سب سمع و بصر ہے
بشر ہیں سب اسیر وقت و خاطر — حقیقت اُس کی خود یزدان پر ہے
جو اول منبسط ہے نور اُس پہ — خیال اُس کا بھی روشن چوں قمر ہے
جہاں ہوتی ہے وارد وحی و الہام — وہاں گم کردہ ہر حسّ بشر ہے
پھر اس حس کی طرف جب وہ کرے عود — خیال اُس امر کی لاتا خبر ہے
جہاں اک خواب اور انساں ہے نایم — حدیث مصطفےٰ سے یہ خبر ہے
یہ جو کچھ دیکھتا ہے صورت خواب — جہاں شکل خیال آتا نظر ہے
ہوا حاضر ملک پیش پیمبر — متشکّل ہو کے با شکل بشر ہے
وہ اک شکل خیالی تھا نہ آدم — وہی جانے کہ جو اہل نظر ہے

شمس

کہا حضرت نے ہی روح الامیں یہ — لباسِ جسم میں جو مستتر ہے
وہ جسمِ آدمی سایہ تھا اُس کا — کہ جس میں جبرئیل اب جلوہ گر ہی
یہی نسبت ہی عالم کو خدا سے — کہ جیسے سایہ ہمراہِ بشر ہے
اسی نسبت سے ظلِّ حق ہے عالم — ظہورِ ظل بقائے شخص پر ہے
اُسی کی ہے طرف ہر امر راجع — اُسی سے باہنر اور بے ہنر ہے
یہ کب ہی غیر اُس کی اُس کا سایہ — جدا کب شخص سے ظلِّ بشر ہے
جہاں سے نام ظل کیونکہ ہو زائل — کہ وہ اعیان سے سب جلوہ گر ہے
وہ ہی اعیان عالم حق کا یوں ظل — عیاں جس طرح سے ظلِّ شجر ہے
تمامی کون ہی اک امر وہمی — خیال اندر خیال اب جلوہ گر ہے
وجود اپنا نہیں ہے یہ جہاں کا — نمایاں دوسرے کا یہ اثر ہے
جدائی ہے محال اس سایہ کو اب — شجر سے کیونکہ وہ ظلِّ شجر ہے
خدا کو ایسے ہی ظل سے ہی نسبت — زجاج ایک شمع سے بس جلوہ گر ہے
ہے ذاتِ حق مثالِ جلوۂ شمع — وہ ایک فانوس میں جو مستتر ہے
مگر مانند رنگِ آبگینہ — نمایاں شمع رنگیں در نظر ہے
وہ اپنی ذات میں ہی نور سادہ — مگر یہاں آبگینہ پر نظر ہے

ہوا جب عقل کو یہ امر تحقیق
تو سب عالم خیالی ایک دو ہے
خیال اندر خیال اب ہی جہاں سب
ہماری آنکھ میں جو جلوہ گر ہے
وجودِ حق وہی اللہ ہے عین
وہی واحد وہی دریا جو بہتا ہے
حقیقت میں ہی وہ سب کی ہویت
یہی ثابت بنزدِ اہلِ نظر ہے
جو شے خالی ہی حق سے وہ ہی باطل
مصدّق اس کا خود خیر البشر ہے
تمام اعداد میں دائر ہے واحد
کہ جیوں ہر عضو میں جانِ بشر ہے
حقیقت میں ہے واحد آب دریا
تعدّد میں وہ ہر قطرہ دگر ہے
زمین و آسماں کا ہی وہی نور
خدا ہی اسکی خود دیتا خبر ہے
اسی کے اسم ہیں اسماء اشیا
ان اسموں میں مسمّی مستتر ہے
کہ جیسے جان کا تو نے سنا نام
حقیقت سے تو اس کی کون وا کر ہے
سمجھتا ہے جو تو اپنے کو دانا
بیاں کر جان کیسی ہے کدھر ہے
جمالِ جاں بدن پر کب ہی ظاہر
جمالِ چشم کب آتا نظر ہے
تو ہی جان کو پہچان پہلے
خدا کی معرفت پھر سہل تر ہے
خدا ہی سے یہ سب عالم ہے قائم
کہ جیسے جان سے زندہ بشر ہے
اسی سے ہے بقائے جملہ عالم
اسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے

عیاں جس دم ہوا خورشید کا نور — تو تابندہ ہر اک دیوار و در ہے
حسینوں کو ملا ہے عاریت حسن — ان آئینوں میں وہ خود جلوہ گر ہے
وہی بحرِ عطا ہے اور فیّاض — وہی سب کی حیاتِ تازہ تر ہے
نئی ہر لحظہ ہے یہ عمرِ راہی — نیا ہر دم یہ سب علم و نظر ہے
ہر اک دم میں نیا ہی فیض اُس کا — نیا عالم نیا سمع و بصر ہے
ہر اک شے جس گھڑی ہوتی ہی معدوم — وہیں موجود مثل اُس کے دگر ہے
جہاں معدومیِ شے ہے مقرر — وجود ایک دوسرا وہاں جلوہ گر ہے
تو نورِ شمع کو دیکھے ہے قائم — وہ ہر دم اُس میں ایک شعلہ دگر ہی
بہر دم ہے نئی اُس کی تجلّی — بہر آں اُس کی اک شانِ دگر ہی
رواں ہی بحرِ تجدیداتِ امثال — یہاں ہر دم اُٹھاتی موج سر ہے
نیا ہر وقت ہے یہ جملہ عالم — نئے امثال و نیرنگ و صور ہے
ذرا باطن میں اپنی تکلہ کر دیکھ — ترا ہر دم نیا سمع و بصر ہے
بہر آں اُس میں پیدا ہی نیا رنگ — نئی صورت وہیں پر جلوہ گر ہے
ابھی ایک شکل آئی اور ہوئی گم — بہر لحظہ نئی وہاں ایک صور ہے
ہے سب تمام عالم کو تبدل، تجدید ہر دم — بہر آں اُس کا اک رنگِ دگر ہے

مطلع

نشانِ خاص ایزد بو البشر ہے
کہ جس کا حق بنا سمع و بصر ہے

تمام اسمارِ اشیا اُسمیں ہیں درج
عجائب یہ خزینہ پُر گہر ہے

تمامی صنعتوں کا ہے وہ مبدع
اُسی سے ہے جو کچھ علم و ہنر ہے

ہوئی پیدا جو حوّا بو البشر سے
کہ تولیدِ پسر جوں از پدر ہے

بعینہ مثل آدم تھی وہ حوّا
تمامی اُس میں وصفِ بو البشر ہے

تو کر فکر اور طبیعت کو ذرا دیکھ
کہ اُس میں مندرج کیا کیا ہنر ہے

ہزار اُس میں ہے پیدا صورتیں ہوں
مگر کیا اُس کا نقصان و ضرر ہے

خزانہ ہے عدم اظہار سے وہ
عجب یہ قلزمِ جانِ بشر ہے

وہ جو کچھ ہو رہا ہے اُس سے ظاہر
اُسی کی شکل ہے اُس کی صور ہے

نمونہ ہے وہ اوصافِ خدا کا
تمامی وصف جو سمع و بصر ہے

نشانِ حق ہی الفس اور آفاق
یہ اُسکی وصف کی دیتا خبر ہے

پڑا ہے گرچہ اسفل میں یہ آدم
سب علویات اس میں مستتر ہے

عجب ناسوت مجموعہ ہے سب کا
علوّ و سفل اور بحر خشک و تر ہے

بنا عنصر تمامی پنج افلاک ‌ ‌ اسی جڑ سے عیاں سارا شجر ہے

فلک کو نشو ہے عنصر سے حاصل ‌ ‌ یہ علوی اُمّ سفلی کا پسر ہے

دخان عنصری سے ہیں یہ افلاک ‌ ‌ یہ حق قرآں میں دیتا خبر ہے

محالِ ہفت کوکب اُن کی ارواح ‌ ‌ عناصر سے یہ سب کچھ جلوہ گر ہے

دخانِ عنصری سے سب ہیں ناشی ‌ ‌ ملایک ہفت چرخ اور جو صور ہے

ہے آیاتِ خدا النفس اور آفاق ‌ ‌ نشانِ حق یہ ان میں جلوہ گر ہے

ہے عرفانِ خدا کا حصر اس پر ‌ ‌ وجودِ آدمی گو مختصر ہے

تو ہی حجت ہے ہمکو من عرف کی ‌ ‌ یہ دیتا مخبرِ صادق خبر ہے

شناسا اپنا عارف ہے خدا کا ‌ ‌ یہ آیاتِ خدا النفس بشر ہے

ہوا پیدا یہ آدم صورتِ حق ‌ ‌ وہ صورت کیا ہی سمع و بصر ہے

صفاتِ حق نشانِ ذات ٹھہری ‌ ‌ وہی تو ذات کی دیتی خبر ہے

حقیقت سے گر اپنی ہو تو آگاہ ‌ ‌ تحقق ہے تو اور صاحب ہنر ہی

عیاں تجھپر ہو گر یہ جوہر جان ‌ ‌ یقیں ہو تجھکو دل کانِ گہر ہے

تحقق سے جو ہوتا خلق عادات ‌ ‌ کمال اُس کے یقیں کا یہ اثر ہے

یقیں سے ہے تصرف مرد حق کا ‌ ‌ یقیں ہر قدر ایمان بشر ہے

جو آدم میں نہاں ہی جوہرِ ذات
بقدرِ علم و تحقیق و یقیں کی
مراد انسان سے ہی جوہرِ ذات
کھلا جس شخص پر جوہر نہ اپنا
مخاطب اپنا ہے وہ جوہرِ ذات
منقش دیکھتا ہے تو جو تمثال
کہ مَنْ مَاتَ فَقَدْ قَامَ قِیَامَتُہٗ

جو تو معدوم ہے عالم ہی معدوم
ترا عالم ہے تیرے علم کی شکل
تو جیسے خواب میں ہے دیکھتا غیر
تو بیداری میں ایسا ہی سمجھ لے
تری ہستی اگر فانیٔ حق ہو
شہودِ حق اگر ہو علم جاں میں
تجلّیٔ حق کرے شانِ یقیں میں
تو دیکھے حق کو پھر چشمِ یقیں سے

وہ تا منبع فیضِ حق کا بسر تو
محقق قادر اپنے فعل پر ہے
نہ وہ جو شخص رکھتا ریش و سر ہے
وہ اس عالم میں حیواں سے بتر ہے
کہ جس میں منزوی علم و ہنر ہے
وہ تیرا نقش ہے تیری صور ہے
حدیثِ حضرتِ خیر البشر ہے
جو تو موجود عالم جلوہ گر ہے
تمثّل ہے ترا تیری نظر ہے
وہ تیرے علم کی شکل و صور ہے
یہ عالَم علم عالِم کا اثر ہے
معیّت حق کی ہی پھر تو جدھر ہے
تو حق تا ہے پھر ترا سمع و بصر ہے
تری جاں پر یہ حالِ معتبر ہے
یہی اربابِ معنی کی نظر ہے

عطا حق سمجھ عین الیقین کو
وہی معطی وہی وہّاب و بر ہے

خواص اُس کا ہی پھر احیائے اموات
یہی قرب نوافل کا اثر ہے

ہے وصفت روح یہ جسکو کرے مس
وہیں زندہ ہو گرچہ وہ حجر ہے

حقیقت میں یہ اظہار یقیں ہیں
وہی جانے جسے اسکی خبر ہے

نہ پہنچا تو اگر عین الیقیں تک
تو یہ وہم اُس جگہ کیا کارگر ہے

یقین صرف ہے کشف حقیقت
نہ عقل و وہم کا اُس جا گذر ہے

شہود حق کو تو عین الیقیں جان
بصیرت کیا یہی دل کی بصر ہے

صفات روح اور اُس کی جوارح
ارادہ اور یہی سمع و بصر ہے

جو اول روح مبدع ہے صفت کا
صفات اُس سے تمامی جلوہ گر ہے

محرک روح ہی ہر ایک صفت کی
اُسی سے سب کو جنبش سر بسر ہے

صفت سے فعل کی تولید ہی اُن
تولد اس سے ہے جیسے ثمر ہے

ہے آلہ فعل کا ناسوت کلّی
عیاں اُس سے ہے سب نفع و ضرر ہے

مقدم سب کا ہے علم و ارادہ
صفت سے جو کہ یہ سمع و بصر ہے

لقب ہے علم مجمل کا ارادہ
مفصل وہ قبیل خیر و شر ہے

خیال اعضا میں کرتا ہے سرایت
اُسی سے فعل کا ظاہر اثر ہے

جوارح اُس کے ہیں تحتِ حکومت
عیاں ہے جان سے شکلِ خیالی
مشکل ہے وہ ملکِ بے صور میں
خیال و جاں ہیں مثلِ آب اور برف
وہ پیدا جان سے لیکن ہے جاں میں
عیاں صورت ہوئی بے صورتی میں
خیال ایک فعل ہے اس جان کا خاص
ظہورِ جاں ہے بیشک جسم سارا
وجودِ کون کی نشاۃ کو تو دیکھ
فراست سے ہی ہوتا ہے یہ ثابت
ارادہ میں ترے ہو کوئی مضموں
تو جو اُس کا ہے مجمل علم جاں میں
خیالِ دل میں ہوتی ہیں مفصّل
کتابت حرف کی کوئی کرے گر
مجسم ہو گیا آ کر یہاں وہ

تو اُس کی جسم [illegible] اثر ہے
کہ جیسے ہیچ [illegible] اثر ہے
مثال اُس کا نقطہ [illegible] ہے
اُسی ہیولیٰ کی شکل دیگر ہے
محیط اُس شکل کی جان [illegible] ہے
معادن اس کا ملکِ بے صور ہے
نمو اُس سے اُسی میں جلوہ گر ہے
وہ جو کچھ اُس میں اثر یا ثمر ہے
اگر ذی عقل و مردِ ذی ہنر ہے
حقایق پر جو اُس سے مستتر ہے
وہ علمِ نحو سے ہے یا جفر ہے
ابھی تفصیل اُس کی مستتر ہے
مضامیں اُس کی جو کچھ خیر و شر ہے
عیاں جسم اُس کا اب پیشِ نظر ہے
عجب ناسوت ایک کارن گر ہے

کتابت میں ہی کاتب کی ہویّت — لباسِ حرف میں وہ مستتر ہے
ہوا محسوس شکل حرف میں پھر — عیاں وہ ہوگیا جو مستتر ہے
تو سب عالم کو ایسا ہی سمجھ لے — ارادہ حق سے یہ سب جلوہ گر ہے
یہ سب عالم ہی علمِ حق کی صورت — اُسی کی یہ قضا ہے اور قدر ہے
معاد و مبدع ان سب کا ہی وہ حق — فنا اُس میں اُسی سے جلوہ گر ہے
صفات و فعل سے ظاہر ہی عالم — وجود ان سب کا قائم ذات پر ہے
نہاں ہی بیخ اور ظاہر گل و شاخ — اُسی جڑ سے یہ سب تخم و ثمر ہے
مثالِ بیخ ہی وہ قدس لاہوت — تجلی اُس کی جبروت ایک شجر ہے
بسانِ گل ہے وہ انوار ملکوت — اُسی جبروت کا ایک برگ تر ہے
وہ کیا ہی جسکو تم کہتے ہو ناسوت — گلِ لاہوت کا وہ ایک ثمر ہے
موالید ثلاثہ ہے یہ ناسوت — وہ حیوان و نباتات اور حجر ہے
مثالِ تخم ہے انسان کامل — نہاں اس تخم میں سارا شجر ہے

مطلع

شجر سے آشکارا یہ ثمر ہے — ثمر ہی میں نہاں وہ کل شجر ہے

ہے ان سب کا لقب حضرات خمسہ
یہ حق سے ہیں حق ان میں جلوہ گر ہے

جو خامس ہے وہ جامع ہے سبھی کا
درخت کون کا برگ و ثمر ہے

یہ جملہ وصف کونی و الٰہی
ہوا ان سب کا جامع یہ بشر ہے

مطلع

اسی سے یہ خلیفہ مشتہر ہے
یہ سب انعام خاص حق و بر ہے

ہوا ہے یہ خلیفہ روح عالم
اور اشیا اُس کی مثل پاؤں سر ہے

یہ ذات پاک ہے ختم الرسل کی
کہ جس کا عقل کل دربان در ہے

جمال اُس کا ہی مقناطیس ارواح
جہاں قربان اُس کی گرد سر ہے

ہوئی تکمیل ختم الانبیا پر
وہ مرکز دائرہ کا دور پر ہے

پھر اُس کے بعد جو نائب ہی اُسکا
علی سے ہے کہ وہ نسل عمر ہے

قدم اُس کا نبی کے ہے قدم پر
خدا کی راہ کا وہ راہبر ہے

مظاہر بعض اسم حق کی ہی خلق
تمامی اسم کا مظہر بشر ہے

ہے آدم مظہر کامل خدا کا
اسی سے قرب اس کو بیشتر ہے

نہ تھا گر نور حق آدم میں پنہاں
تو مسجود ملک پھر کیوں بشر ہے

مطلع

جہاں طیران و سیراں یہ بشر ہے | سمیٹے اُس جگہ جبریلؑ پر ہے
خلیفہ حق کا ہے سب خلق میں وہ | اُسی کے تاج عزت زیبِ سر ہے
جہاں میں منبسط ہے روح اُس کی | اور اشیاء مثل اعضاء بشر ہے
ارادہ فعل کا کرتی ہے جب روح | بجا لائے یہ کارِ پا و سر ہے
جہاں اُس کا ہوا تختِ حکومت | یہ تسخیرِ خلیفہ کا اثر ہے
حکومت ہی دلوں پہ اہلِ حق کو | کہ اُن کے ہاتھ میں نفع و ضرر ہے
امانت حق نے کی ظاہر سبھوں پر | کہ لے اُس کو جسے حق پر نظر ہے
کسی سے کب اُٹھا بارِ امانت | قوی دل آدمِ خستہ جگر ہے
کرے جو وصف اُس کا ہی بجا سب | یہ حق کے باغِ صنعت کا ثمر ہے
عجب با وصف ایں جملہ کمالات | بنا مفلس تو پھرتا در بدر ہے

مطلع

تجھے کب اس شرافت کی خبر ہے | کہ تو حق کے خلیفہ کا پسر ہے

سر افگندہ خلیفہ کا ہو فرزند
کہاں ہے تو کہاں علم پدر ہے

کریں سجدہ ملک جس کے پدر کو
مسخّر دیو کا اُس کا پسر ہے

تو کر دو پو طبیعت کو مسخّر
سلیماں کا اگر تختِ جگر ہے

تو اپنے باپ کی مسند پہ جا بیٹھ
تری زیرِ حکومت بحر و بر ہے

دلیرانہ تو کر صیدِ طبیعت
نہ بن روباہ تو تو شیرِ نر ہے

غنیمت اپنے اس جینے کو تو جان
کہ ہر اک دم ترا مثلِ گہر ہے

نہ کر ضائع تو اس کو غیرِ حق میں
اگر تو ہوشمند و باخبر ہے

نہ ہو تابع ہوا کا مثل حیواں
تو ہی انسان تو کب گاؤ خر ہے

شرف سب پر ہے آدم کو اسی سے
کہ وہ رکھتا تمیزِ خیر و شر ہے

... تجھکو نہ دے جو اُس کو کر ترک
یہ قولِ مصطفٰے خیر البشر ہے

ہوا ہے جو طبیعت کا تو بندہ
تو مشرک ہی خدا سے دور تر ہے

ترے دلمیں جو میلِ غیرِ حق ہو
یہ شرکِ معنوی ہے پُر ضرر ہے

الٰہی کر مجھے غرقِ محبّت
نہ جانوں میں جہاں کیا ہی کدھر ہے

محبت ہی سبب قربِ خدا کا
نہ ہو جسمیں محبت گاؤ خر ہے

محبت ہی جلا مرآت دل کی
محبت صیقلِ جانِ بشر ہے

محبت خاص ہے آدم کا جو ہر
نہ ہو تو رنگ آئینہ کدر ہے

محبت سے ہی روشن خاک آدم
محبت نور جانِ ہر بشر ہے

اگر محبوب تیرا ہے خط و خال
تو وہ از بہرِ دل ایک نیشتر ہے

مگر وہ بھی رہا کرتی ہے دل کو
خلش وسواس سے جو پُر ضرر ہے

یہی دلّالہ ہے وصلِ خدا کی
یہی معراج جانِ ہر بشر ہے

عطائے خاص حق ہے یہ محبت
حصول اس کا نہ از کسبِ بشر ہے

محبت نور ہی خورشید حق کا
شبِ ہجراں کی احمدؔ یہ سحر ہے

تمام شد

۷۸۶

غزلیات اُردو

جلوۂ جاناں سے روشن دل کا خلوت خانہ تھا
شمع تھا حسنِ پری اور مرغِ دل پروانہ تھا

عاشقِ شوریدہ سر کو کب ہی رسوائی کا غم
جو نہ دیوانہ ہوا اس عشق میں دیوانہ تھا

دین و دل کو کرچکے روئے صنم پہ ہم فدا
کعبۂ جاں اپنا طاقِ ابروئے جانانہ تھا

عشقِ چشم خلق میں ہی اک وبال و کافری
آہ یہ دل کیوں بتوں کے حسن کا دیوانہ تھا

واہ ری وہ چشمِ مخمور اور نگاہِ مست یار
تھا عجب ساقی عجب مے تھی عجب پیمانہ تھا

جان فرطِ بیخودی سے محو بیرنگی رہی
فرقِ علم و عالمِ معلوم میں افسانہ تھا

جس طرح آئینہ تاباں ہو جمالِ مہر سے
سینۂ احمدؐ محلِ جلوۂ جانانہ تھا

ایضاً

اک عمر سے دل زخمی تیرِ نگاہِ یار تھا
صید خدنگِ ترکِ شوخ اور کشتۂ دیدار تھا

حیرت سے دل آئینہ ساں محوِ جمالِ یار تھا
عکسِ شعاعِ حسن سے اک مطلعِ انوار تھا

خیرہ تھیں آنکھیں دیکھ کر وہ طلعتِ خورشید وش
فرطِ محبت سے یہ دل آشفتہ و بیدار تھا

وہ اُس کی چشمِ پر خمار اور وہ نگاہِ مستِ یار
اک جامِ مَے مستی بھرا اک ساقیٔ سرشار تھا

وہ شاہِ حسنِ دلبراں اور وہ مرادِ عاشقاں
پیدا و پنہاں مثلِ جاں نورِ دلِ ابصار تھا

ای عاشقِ جاں سوختہ وادیٔ ایمن کا شجر
نورِ جمالِ مستتر اُس میں بہ رنگِ نار تھا

جاں جل گئی مانندِ طور اس برقِ حسنِ یار سے
اور مثلِ موسیٰ دل مرا آشفتہ و بیدار تھا

تھی جاں غریقِ بیخودی اور محوِ بیرنگی تھی روح
حیرت سے دل مثلِ عدم گم گشتۂ اسرار تھا

شوریدگانِ عشق کو دیر و حرم سے کام کیا
دل کعبہ و بتخانہ میں جو پائے وصلِ یار تھا

زاہد حرم کو چھوڑ کر کل ان بتوں کے عشق میں
بیٹھا درِ بتخانہ پہ پہنے ہوئے زنّار تھا

وہ کون ہے جو عشق میں بدنام ای احمد نہیں
منصور شورِ عشق سے رسوا سرِ بازار تھا

ایضاً

سوختہ ہوں برقِ حسنِ یار کا
کون جانے حالِ جانِ زار کا

ہم تو اُن کی اک جھلک میں جل گئے
طور وش دیکھا مزا دیدار کا

عشق نے کی آ کے یہ پردہ دری
ورنہ مخفی گنج تھا اسرار کا

کعبۂ جاں جس کا روئے یار ہو — اس کا دل قبلہ نما ہے یار کا

طلعتِ خورشید سے انجم میں گم — نورِ حق ہے پردہ در پندار کا

بیخودی سے محو نظارہ تھی روح — ذوق سے مطلع تھا دل انوار کا

جس نے دیکھی وہ تجلیٔ جمال — مثل موسیٰ مست تھا انوار کا

ہوں میں چشمِ مست ساقی کا خراب — ہے دلِ سرمست گھر خمار کا

جامِ مے میں عکسِ ساقی دیکھ کر — مست و حیراں ہو گیا دیدار کا

جس کے سر میں ہو سرِ سودائے دوست — ہے وہ رسوا کوچہ و بازار کا

دورِ عالم ہے اُسی کے گرد سر
نورِ احمدؐ نقطہ ہے پرکار کا

ایضاً

جمال اُس کا مرا نورِ نظر ہے — اُسی کے نور سے روشن یہ گھر ہے

مرا یہ خرمنِ ہستی جلا دے — اری او برقِ حسن اب تو کدھر ہے

مرے دل میں مری آنکھوں میں آ بیٹھ — کہ تو جانِ جہاں نورِ نظر ہے

محبت ہو تری یا تو ہو دل میں — یہاں اب دوسرے کا کب گذر ہے

تو اس خلوت سرائے دل میں آبیٹھ
ترا اے جانِ جاں یہ خاص گھر ہے

داغ اپنا بسا ہے اس کی بو سے
کسی گلرو کی کب ہمکو خبر ہے

اگر دل نے نہیں دیکھا کسیکو
تو مضطر بے سبب کیوں اسقدر ہے

پری پنہاں ہے پردہ میں حیا سے
جنوں میری حیا کا پردہ در ہے

ہوا شوقِ لقا احمدؐ کو جب سے
تڑپتا مرغ دل بے بال و پر ہے

ایضاً

جمالِ یار ہر سو جلوہ گر ہے
وہی دل میں وہی نورِ نظر ہے

محبت نے مجھے مجنوں بنایا
مرا دل آج اُس لیلیٰ کا گھر ہے

بسا دل میں وہ آکر صورتِ عشق
سمایا آنکھ میں مثلِ نظر ہے

مری ہستی حباب اور وہ ہی دریا
مرا دل ہی صدف اور وہ گہر ہے

ہماری بیکلی کو کون جانے
کسی کے درد کی کسکو خبر ہے

مری ہستی میں ایسا ہی وہ پنہاں
کہ جیسے رات میں نورِ سحر ہے

ہے اُس کا حسن عینِ ہستیِ عشق
کہ جیسے مہر ہستیِ قمر ہے

نہال عشق کو نلے حق نہ سمجھو ‎ وہ اک وادیٔ ایمن کا شجر ہے

خبر دیتا ہے خورشید احد کی
جمال احمدی نور سحر ہے

ایضاً

آرزو ہے جان محو روئے جانانہ رہے ‎ دل شراب عشق سے مخمور و مستانہ رہے
جس نے دیکھا ہی پری رو اک نظر تیرا جمال ‎ عمر بھر وہ مثل مجنوں کیوں نہ دیوانہ رہے
[illegible] آلودگاں کا تو ہی ہی فریاد رس ‎ خم ترا ساقی سلامت اور پیمانہ رہے
ای [illegible] شقاں آرام جاں ‎ روز و شب دل پہ ترا جشن شاہانہ رہے
دولت پیر مغاں سے وحشت غم گم ہوئی ‎ یا الٰہی تا ابد آباد میخانہ رہے
جس نے پیا خمخانۂ وحدت کا جام ‎ کفر و ایماں بھول کر مخمور مستانہ رہے
ہے ساقیا تو جملہ اہل بزم کو ‎ ایک کر دے تا نہ کوئی خویش و بیگانہ رہے
نشہ ہیں میری جان یوں گم کر کہ پھر ‎ ہستی موہوم کا باقی نہ افسانہ رہے
گوشۂ دیر مغاں میں با بتان ماہ وش ‎ خوب گذرے ساقیا گر دور پیمانہ رہے
ہے حیات عاشقاں ای ماہرو تیرا جمال ‎ تیری الفت کا ہماری جان کاشانہ رہے

احمد شوریدہ سر کی یہ تمنا ہے مدام

جاں فدا اُس شمع رو پر مثل پروانہ رہے

تمام شد

Checked
1987